

سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي آلِهَامِينَ

Hazreti Nuh

Prof. Dr. Mustafa ERDEM

سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ

Hazreti Nuh

Prof. Dr. Mustafa ERDEM

Prof. Dr. MUSTAFA ERDEM

Ankara, Kızılcahamam etepe köyünde doğan Mustafa Erdem, ilkokulu kendi köyünde okuduktan sonra 1973 yılında Ankara İmam Hatip Okulu’nu bitirdi. Aynı yıl Ankara Atatürk Lisesinde fark derslerini veren Erdem, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine girdi ve 1978 yılında mezun oldu.

Öğrencilik yıllarında Diyanet İleri Başkanlığı ve TRT Genel Müdürlüğünde memur olarak alışan Mustafa Erdem, 1986 yılında A İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı’nda Araştırma Görevlisi olarak akademik hayata başladı. 1990 yılında doktor, 1993 yılında doçent oldu ve 2000 yılında profesör kadrosuna atandı.

1987-1988 yıllarında Mısır’da araştırmalar yapan Mustafa Erdem, 1993 yılından itibaren on yıl süreyle Kırgızistan Oř Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi kuruculuğunu ve koordinasyonunu üstlendi.

24 ve 25. Dönem Ankara Milletvekili olarak TBMM’de görev yapan Mustafa Erdem’in Hz. Âdem, Dinler Tarihi (Prof. Dr. Abdurrahman Küçük ile birlikte), Kırgız Türkleri, Misyonerlik Faaliyetleri ve Türkiye, Allah Katındaki Din İşlam, Kırgızistan Hatıraları ve Hz. Nuh, Hz. İbrahim isimlerinde yayımlanmış eserleri ve çok sayıda makaleleri bulunmaktadır. Arapça, İngilizce ve Kırgızca bilen Mustafa Erdem evli ve üç ocuk babasıdır.

HZ. NUH

Prof. Dr. Mustafa ERDEM

Şubat 2023 / Ankara

Bu kitabın tüm hakları yazarına aittir.

HZ. NUH

Prof. Dr. Mustafa ERDEM

ISBN: 978-605-63012-9-2

Birinci Basım: 2022 Anıl Grup Matbaacılık Yayıncılık

İkinci Basım: 2023 Anıl Grup Matbaacılık Yayıncılık

Baskı & Cilt

Dikmen Caddesi No: 244 / P-13

Dikmen - ANKARA

T: 0312 482 75 45 - 0312 483 63 53

www.anilmatbaa.com.tr

Sertifika No: 40349

*14 Mayıs 2021 yılı
Ramazan Bayramında
Rabbi'ne kavuşan merhum babam
Mehmet ERDEM'in aziz ruhuna...*

İçindekiler

ÖN SÖZ	9
GİRİŞ	17
Fitrat.....	19
Hanif.....	24
Millet	28
Din.....	30
İslam.....	35
Şeriat.....	39
 PEYGAMBERLİK VE PEYGAMBERLER.....	41
Peygamberlere İman	51
Peygamberlerin Gönderiliş Amacı.....	54
Peygamberlere Olan İhtiyaç	56
Vahiy.....	60
Mucize	72
Peygamberlerin Ortak Özellikleri.....	85
Resûl ve Nebi	90
Azim Sahibi (Ülû'l-Azm) Peygamberler	94
Peygamberler Arasındaki İlişki	98
Şefaât.....	104
Peygamberlerin Sayısı	117

HZ. NUH.....	121
Giriş	121
Hz. Nuh'un Soyuy	127
Hz. Nuh'un Kişiliğı	129
Hz. Nuh Kimlere Peygamber Olarak Gönderildi	134
Hz. Nuh Ne Zaman Peygamber Oldu?	142
Hz. Nuh'un Kavminin Ona Karşı Tutumu	147
Hz. Nuh Kavminin İnanmama Gerekçeleri.....	152
Hz. Nuh'un Kavminden Gördüğü Baskı ve Şiddet.....	162
Hz. Nuh'un Duası/Bedduası	167
Hz. Nuh Zamanında Putperestlik.....	173
Geminin Yapılması	177
Tufanın Başlaması	184
Tufan'da Çocukların Durumu	196
Tufan Olayı Genel mi?	203
Hz. Nuh'un Karısı ve Oğlu.....	214
Gemiye Alınanlar/Binenler	225
Geminin İndiğı Yer	230
Hz. Nuh Resûl mü? Nebi mi?	238
Tufan'dan Sonra Dünya	242
Hz. Nuh'un Yaşı ve Vefatı.....	249
Zaruri Bir Açıklama	259
 Sonuç	 271
Bibliyografya	277
İndeks	282

Ön Söz

Peygamberlik, dinin ve insanlığın tarihiyle bir bütünlük oluşturmakta, her üçü de insanın yaratılışıyla birlikte yeryüzünde görünmektedir. Din, yaratılıştan gelen bir olgu olarak insanla birlikte tarih sahnesine çıkmış, peygamberlere inen vahiy ile şekillenmiştir. Dolayısıyla din, insan ve peygamberlik bir bütünün paydaşları olarak tarih sahnesine çıkmış, ilk insan Hz. Âdem, Cenab-ı Allah'ın insanlığa önerdiği/emrettiği dine/İslam'a ilk inanan ve onu ilk uygulayan olmuş, aynı zamanda onu çocuklarına ve torunlarına ilk tebliğ eden peygamber olarak görevlendirilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in verdiği bilgilerden yola çıkıldığında insanlık tarihi, yazılı tarihî verilerin çok ötesinde bir olgu ve görüntü olarak değerlendirilmektedir. Buna göre insan, evrimsel bir süreç içinde türlerin gelişmesi sonucunda doğal bir seçimle oluşmamış, tam aksine dünyayı yönetmeye aday, dış tehdit unsurlarından kendini korumaya ve neslini devam ettirmeye yetenekli ve kararlı, Yüce Allah'ın emirlerini yerine getirme sorumluluğunu idrak edecek kadar bilinçli yaratılmıştır. Yine insan, Kitab-ı Mukaddes'in kronolojik verilerinde görüldüğü gibi çok kısa sayılabilecek bir geçmişte ve süresi belli olan çok yakın gelecekte yok olacak bir tarih için yaratılmamış, onun yeryüzüne çıkışı, dünyanın tarihiyle uyumlu olarak binler, belki de milyonlarca yıl öncesini kuşatmıştır. Kur'an-ı Kerim'de insanlığın ve dünyanın sonu ile ilgili somut bir tarih verilmemiş, sadece onun yakın olduğu belirtilerek, insanların

ebedî olan ahirete gitmeden önce sınırlı olan bu dünya hayatında, Yüce Allah'a kulluk etme sorumluluğu konusunda daha duyarlı olmaları istenmiştir.

Yüce Allah hem kendisine kulluk konusunda hem de neslin devamı, dünyanın barış ve huzur içinde imarı bakımından insanların hata ve yanlışla düşmemeleri için yine onlar arasından seçtiği peygamberler görevlendirmiştir. Bu anlamda ilk insan Hz. Âdem'den itibaren zaman ve şartlara bağlı olarak yeni peygamberler insanlık tarihinde görev ve sorumluluk almıştır. İnsanlık tarihinin yaşadığı bütün süreç tam olarak bilinemediği için bu sürede gelen peygamberlerin tamamının sayısı, isimleri, görev mahalli ve zamanı konusunda sağlıklı bilgiler bulunamamaktadır. Kur'an-ı Kerim sadece örnekleme şeklinde onlardan bazılarının isimlerini zikretmekte, Cenab-ı Allah'ın bildirdiği sınırlı ve gerekli gördüğü bilgileri içermektedir.

Peygamberler, insanlık tarihinin hem eğitmenleri hem de model insanlarıdır. Onlar aynı zamanda Allah ile kulları arasında, ilahi mesajın alınıp uygulanmasında köprü rolü üstlenmişlerdir. Bu sebeple onlar bir beşer olarak ilahî hitabın kendilerinde bulunduğu özel insanlar olmasıyla diğerlerinden ayrılır. İnsan olma ortak paydasında diğer insanlardan farkı olmayan bu kişiler, kendilerine verilen peygamberlik görevini eksiksiz yerine getirebilmeleri için özellikli yaratılmış, zaman ve şartlara uyumlu ve donanımlı hâle getirilmiştir. Çok eskilere dayanan insanlık tarihinde onlar kendilerinde var olan özelliklerin, onlara verilen görev ve sorumlulukların farkında olarak yaşamış, bu uğurda her türlü zorluk ve fedakârlığa katlanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerle ilgili verilen bilgiler, İslamî kaynaklarda "kıssa"¹ olarak yer almaktadır. Kıssalarda yer

1 Geçmiş ümmet ve milletlere gönderilen peygamberlerin kıssaları, Kur'an-ı Kerim'in en önemli konularından biridir. Kur'an-ı Kerim'in muhtevasının

alan bilgiler, bu konuda vahyin dışında bilgi sahibi olmamasından dolayı, Hz. Peygamber için bile gayba dair haberlerdir. Dolayısıyla bu konularda bilgi nakleden, yorum yapan tarihçi, müfessir, muhaddis gibi Müslüman bilim insanları, çeşitli kaynaklardan aktardıkları bilgilerle bir sonuca gitmek isterken, veri tabanının sınırlı olması sebebiyle, bu bilgileri kendi eserlerine *“Doğrusunu Allah bilir.”* diyerek almaktadır. Biz de ulaştığımız sonuçlarla ilgili olarak, gerek aktardığımız bilgilerin gerekse ulaştığımız sonuçların doğrusunu Allah bilir diye düşünmekteyiz. Zira asırları kuşatan bu tür tarihî olaylarla ilgili Kur’an-ı Kerim dışında, sağlıklı veri tabanına ve bilgilere ulaşmak oldukça zordur. Bu konularda fikir yürüten tarihçilerin ve müfessirlerin Kur’an-ı Kerim dışında en çok kullandıkları kaynak, hiç şüphesiz Tevrat ve onun yorumları niteliğini taşıyan İsrailiyat türü malumattır. Bu bağlamda günümüzde bilim ve teknolojinin ulaştığı seviyeyi göz önüne aldığımızda Tevrat’ta yer alan dinî ve tarihî malumatın sorgulanarak değerlendirilmesi gereğiyle yüzleşmek durumunda kalınmaktadır. Zira verdiği tarihî verilerden yola çıkarak, Tevrat’ın dünyanın ve insanlığın toplam ömrünü altı bin yıl ile sınırlandırması ve orada buna uygun olarak bazı tarihî şahsiyetlerin yaşlarından söz etmesi, modern bilim ve teknolojinin verileriyle çelişmektedir. Özellikle yer altından çıkan insan fosilleriyle ilgili yapılan değerlendirmeler, insanlık tarihinin Tevrat’ta verilen bilgilerden çok daha gerilere gittiğini ve oradaki tarihlendirmelerden çok daha önce insanın dün-

nereye üçte birini peygamber kıssaları teşkil etmektedir. Bu kıssalar geçmiş kavimlerin yaşadığı ibretli hadiseler vasıtasıyla, insanların kötü davranışlardan ve sapıklıktan kurtulup Cenab-ı Hakk’a kulluğu teşvik etmektedir. Aynı zamanda bu kıssalarda tevhid akidesinin kalplerde güçlenmesi için peygamberlerin tebliğleri ve kendi kavim ve ümmetlerinin onlara gösterdiği tavır ele alınmaktadır. Peygamberimiz’in (sav) kıssayı bir eğitim aracı olarak kullandığı, geçmiş peygamberlerin hikâyelerini zaman zaman isim vererek bazen de genel fakat hâkimane bir üslupla, kendi yorumlarını da katarak özel sohbet meclislerinde sahabilerine anlattığı görülmektedir. (Heyet) Hadislerle İslam, Ankara, 2014, s. 6/120-121)

yada yaşadığını göstermektedir. Nitekim yakın geçmişte Urfa sınırları içinde yer alan Göbeklitepe’de keşfedilen ve tarihî arka plana kısmen de olsa tanıklık edecek arkeolojik kazılar sonucu elde edilen tarihî miras, ister istemez araştırma konumuz olan peygamber yaşlarıyla ilgili verilen bilgileri ve bu konularda kaynaklarda nakledilen rivayetleri sorgulamamıza vesile olmaktadır.

Peygamberler sadece geçmişte yaşamış ve tarihte kalmış insanlar değildir. Bulundukları zaman şartları çerçevesinde, hem kendi dönemlerinde hem de kendilerinden sonra yaşayan insanlara örnek olacak şekilde insani ve ahlaki meziyetlerle donanımlı hâle getirilmiş insanlardır. Gökteki yıldızlar misali her birinin diğerinden farklı, hepsinin diğer insanlardan ayrı özellikleri vardır. Onlar, Yüce Allah katındaki üstün konumlarına rağmen, bir insan olmanın sorumluluğuyla kul-luk görevlerini eksiksiz yerine getirmeye çalışmış, insanlığın zirve isimleridir. Onlar aynı zamanda insan hayatı için vazgeçilmez olan zanaat ve mesleklerin ilk önder, uygulayıcı ve öğreticileri konumunda olmuştur.

İslam inancına göre peygamberlere iman ile yükümlü bulunan bütün insanların, ilahi terbiyeye göre şekillenmiş üstün nitelikli kişiler olduğu bilinciyle, onların hâlleriyle hâllenmeleri, ihlas ve samimiyetini kendilerine örnek almaları gerekmektedir. Bu durum bireysel olarak insani kemale ulaşmanın yanında dünyada barış ve huzurun temini ve ahirette ebedî mutluluğa ermek bakımından da büyük önem arz etmektedir. Zira onlar yaşadıkları zaman zarfında muhatabı olan insanlara örnek olarak görevlendirilmiştir. Onlar hayatta olmadıkları halde onlara iman etmekle yükümlü olan insanların, peygamberleri birer tarihî şahsiyet olarak kabullenmenin ötesinde getirdikleri değer ve ilkeleri içselleştirmesi, yaşam yükülerinden ibretler alması, dersler çıkarması gerekir.

Peygamberler, birer insan olarak başta nefisleri olmak üzere bütün şer güçlerle, peygamberlik görevlerini yerine getirmelerine engel olmak isteyen devrin kralları, zalimleri ve Allah'ın dininin düşmanlarıyla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Buna rağmen görevlerini yerine getirirken asla yılgınlık göstermemiş, ümitsizliğe düşmemiştir. Peygamberler her zaman Allah'a sığınmış, O'nun yardımını talep etmiş, O'na güvenmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in örnek olarak sunduğu peygamberlerden birisi de Hz. Nuh'tur. Hakkında müstakil bir sure bulunan Hz. Nuh, uzun yılları kapsayan peygamberlik süresince kavmi ve onun ileri gelenleriyle mücadele etmiş ve bu sürede yaşanan "*Tufan*" mucizesiyle desteklenmiş çok önemli ve özel bir peygamberdir.

Müspet ilimler Hz. Nuh ile ilgili bilimsel verilere henüz tam olarak ulaşamamıştır. Elde mevcut bilgilerin büyük çoğunluğu, kişilerin incelemelerine göre, tamamı ilahi kaynaklı olup olmadığı tartışılan Tevrat veya Tevrat'ı referans gösteren rivayetlerden oluşmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in beyanına göre diğer peygamber kıssalarında olduğu gibi Hz. Nuh konusu da gaybî nitelikli olup, onun hayatının burada verilen bilgiler dışında kalan bölümleri gizemini korumaktadır. Dolayısıyla Hz. Nuh'un yaşı, peygamberlik süresi, kavmi ile olan ilişkileri, geminin mucizevi karakteri, Tufan esnasında onun içindekilerin kimlik ve nitelikleri, Tufan'ın süresi ve boyutları, Hz. Nuh'un peygamberlik özellikleri, Tufan olayının genel veya bölgesel olma durumu, insanlığın yeniden çoğalması ve Hz. Nuh'un ikinci Âdem olup olmadığı vs. konularında son sözü söylemek henüz mümkün gözükmemektedir. Bu konuda, özellikle Tevrat'ta yer alan ve sonrasında İsrailiyat olarak diğer yazılı kaynaklarda etkin bir şekilde kullanılan bu malumat içinde pek çok çelişki ve tutarsızlık bulunmaktadır.

Kur'an-ı Kerim, Hz. Nuh konusunda başta Nuh suresi olmak üzere, çeşitli surelerde birbirleriyle örtüşen ve birbirini tamamlayan ayetlerle bilgi vermektedir. Kur'an-ı Kerim bir tarih kitabı olmadığı ve kendine özgü ilahi bir metot ürünü olduğu için onda yer alan bu bilgileri, kronolojik bir veri olarak kabul etmek doğru değildir. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Nuh'un uzun süren hayatında onun kavmiyle olan tevhid mücadelesi, ona uygulanan şiddet ve zulüm, geminin inşası, Tufan mucizesi ve bu esnada boğulan karısı ve oğlu, geminin indiği yer olarak belirtilen Cudi Dağı dışında onun dünya hayatı ile ilgili detaylı bir bilgi bulunmamaktadır. Genellikle ahlaki özellikler çerçevesinde yoğunlaşan bu bilgilerden, onun diğer insanlar ve peygamberler arasında ayrı ve özel bir yeri olduğu anlaşılmaktadır.

İslamî kaynaklarda yer alan bilgiler, Kur'an-ı Kerim'de geçen "ülû'l-azm" kavramından hareketle, Hz. Nuh'un Allah'ın insanlığı irşat için görevlendirdiği Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed ile birlikte beş büyük peygamberden biri olduğu konusunda yoğunlaşmaktadır. Bu özellik, kendisine kutsal kitap verildiği yönünde herhangi bir bilgi bulunmamasına rağmen, onun kitap sahibi diğer peygamberlerle aynı kategoride ve diğerlerinden ayrıcalıklı olarak değerlendirilmesine sebep olmaktadır.

Bu çalışmamızda yazılı kaynaklarda bulunan bilgiler çerçevesinde Hz. Nuh'u günümüz insanına tanıtmaya gayreti içerisinde olduk. Yegâne itimat ettiğimiz kaynağın Kur'an-ı Kerim olması dolayısıyla burada yer alan bilgilerin tefsir ve yorumları, henüz konunun tam olarak açıklığa kavuşturulması için yeterli değildir. Dolayısıyla konuyu bütün olarak ele aldığımızda, bu değerlendirmelerden kendimizce makul ve makbul gördüklerimizi tercih durumu, diğer bilgilerin ister istemez eleştirilmesine sebep olmaktadır.

Tarih öncesi dönem diyebileceğimiz erken bir zaman diliminde yaşamış olması sebebiyle, mevcut bilgiler, Hz. Nuh'un hayatının bütün yönleriyle tanınmasına yeterli olmamakta, pek çok soru tam olarak cevabını bulamamaktadır. Nitekim kaynaklarda yer alan bilgiler, çoğunlukla aynı rivayetlerden beslenmekte ve birbirinin tekrarı niteliğini taşımaktadır. Dolayısıyla Hz. Nuh konusunda son sözün söylendiği iddiasında bulunmak elbette doğru olmamaktadır. Ancak bu çalışmada geleneksel tavrın dışına çıkılarak mevcut bilgiler değerlendirilirken Kur'an-ı Kerim ayetleri merkeze alınarak seçici davranılmakta, böylece Hz. Nuh konusunda okuyucuya düşünme ve yorumlama fırsatı tanınmaktadır.

Hz. Nuh, kıyamete kadar sürecek olan insanlık tarihinde örnek alınacak önemli kilometre taşlarından birisidir. Onun inanç değerlerinin, felsefesinin, ahlaki özelliklerinin, tevhid mücadelesinin, bu konuda ona yapılan eleştiri ve zulümlerin bilinmesi ve onların ilgi duyan herkese tanıtılması, günümüz şartlarında da benzer problemlerin yeni türedi sorunlar olmadığı, bir anlamda tarihin tekerrürden ibaret olduğu gerçeğini hatırlatmaktadır. Gelen vahiyler çerçevesinde Hz. Nuh kıssası, Hz. Muhammed için peygamberlik görevinin icra ve ifasında nasıl bir teselli vesilesi olmuş ise, bu bilgilerin günümüze taşınması tevhid davası savunucularına ve hak yolun temsilcilerine de benzeri bir örnek ve teselli vesilesi olacaktır.

İslam dünyasında "Peygamberler Tarihi", "Kısas-ı Enbiya" türünde oldukça çok sayıda eser yazılmıştır. Bu eserler, Yüce Allah'ın insanlara rehber olarak görevlendirdiği örnek insanları tanımak bakımından büyük bir boşluğun doldurulmasında önemli katkılar sağlamıştır. Bu kaynaklarda yer alan bilgilerden de yararlanarak sayısını bilemediğimiz bu mübarek insanlardan, şimdilik sadece Kur'an-ı Kerim'in tabiriyle, "ül'l-azm" peygamber olarak bilinen Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'i günümüz insanlarına

tanıtmak gayretiyle, her birisi hakkında müstakil birer kitap çalışmasına niyet edilmiştir. Konuyu incelerken, peygamberlik konusunun önemi ve peygamberlerin diğer insanlardan farklı özelliklerinin yakından tanınması bakımından, İslam dininde peygamberlik konusuna temas etmekte yarar olduğu düşünülmüş ve bu çalışmanın başına onunla ilgili kısa bir bilgi eklenmesi uygun bulunmuştur.

Geçmişteki büyük âlimlerin beyan ve uygulamalarını esas alarak; her şeyde olduğu gibi bu konuda da en doğrusunu Allah bilir.

Bu çalışmanın yapılması esnasında metnin okunarak gerek Türk dili imla kuralları bakımından gerekse bilgi hatalarını asgari düzeye indirmek ve metni daha iyi anlaşılır hale getirmek için yardımlarını esirgemeyen Sayın Yaşar Kefeli'ye, Sayın Mustafa Yücel'e, Sayın Prof. Dr. Recep Kılıç'a Sayın Prof. Dr. Mustafa Baş'a ve Sayın Prof. Dr. Durmuş Arık'a şükranlarımı arz ederim. Ayrıca bu eserin basımı esnasında her türlü yardım ve kolaylığı sağlayan Anıl Matbaacılık çalışanlarına ve sahibi Sayın Necip Eranıl Bey'e çok teşekkür ederim.

Gayret bizden tevfik Allah'tandır.

Prof. Dr. Mustafa ERDEM

Ankara, Ağustos-2021

Giriş

Din, insan ile ilgili ve insana mahsus bir değer olup muhatapı insandır. Peygamberler de insanlara kendi arasından Yüce Allah tarafından seçilmiş, dini tebliğ etmekle görevlendirilen, onları dine çağıran kimselerdir. Dolayısıyla peygamberlik ve peygamberler konusunun din ile çok yakın ilişkisi bulunmakta, dini doğrudan ilgilendirmektedir.

İnsan, Yüce Allah'ın yaratma konusundaki iradesinin tecellisi olarak, fiziki ve ruhi iki ayrı türden varlığın insan şeklinde biçimlenmesi olarak yaratılmıştır. Bu sebeple o, fitrat dediğimiz yaratılma anından itibaren din olgusu ile iç içe olmuştur.

İnsan, insanlık, peygamber, peygamberlik konusunun iyi anlaşılabilmesi için ileride çeşitli konular işlenirken ifade edilen ve bu konuları doğrudan ilgilendiren, kendi aralarında yakın ilişki bulunan fitrat, hanif, millet, din, İslam, şariat gibi Kur'an-ı Kerim'in bazı kavramları üzerinde kısaca durmakta yarar vardır.

Fıtrat

Fıtrat kelimesi sözlükte yaratılış, tabiat, mizaç gibi anlamlara gelmektedir.² Fıtrat, belli yetenek ve yatkınlığa sahip oluş anlamlarınada da kullanılmaktadır.

Fıtrat, ilk yaratmak demek olan “*fatara*” kelimesinden mastar olarak yaratılışın ilk şeklini ifade etmektedir. Burada esas olan ise insan değil bütünüyle insanlıktır.³ İlk yaratılış, bir bakıma mutlak yokluğun yarılarak içinden varlığın çıkması şeklinde algılandığından, fıtrat kelimesiyle ifade edilmektedir. Buna göre fıtrat, ilk yaratılış anında varlık türlerinin ilk yapısını, karakterini ve henüz dış tesirlerden etkilenmemiş olan ilk durumunu belirtmektedir.⁴ Cenab-ı Allah “*Fatır*” ismiyle fıtratı ilk yaratan varlık olarak isimlendirilmekte ve bu isimle Kur’an-ı Kerim’de müstakil bir sure yer almaktadır.

Fıtrat, Hanif kelimesiyle birlikte Kur’an-ı Kerim’de Rum sure-i 30/30. ayeti kerimede şöyle geçmektedir:

“(Resûlüm!) Sen yüzünü hanif olarak dine, Allah insanları hangi fıtrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah’ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur. İnsanların çoğu bilmezler.” Burada fıtrat, dışarıdan müdahale edilemez ve değiştirilemez bir olgu olarak nitelenmekte, insanın fiziki yapısını da ilgililen-

2 Ferit Develioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara 1992, s. 317.

3 Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, İstanbul, 1971, s. 6/3821-3822.

4 Hayati Hökelekli, “Fıtrat”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1996, s. 13/47.

dirmekle birlikte, onun ruhi yönünü muhatap alacak şekilde Cenab-ı Allah'ın yarattığı varlığa kendisini tanıtmaması ve kulluk yapma duygusu olarak açıklanmaktadır. Hamdi Yazır, fitrat kelimesiyle ilişkili olarak *"Allah'ın fitratı"* ifadesiyle dinin kast edildiğini, onu *"Allah'ın dini"* şeklinde anlamlandırmanın doğru olacağını söylemektedir. Ona göre insan gerçekte bu dini kabul edecek şekilde yaratılmıştır. Bununla birlikte onun başka dinî inanışlarla karşı karşıya kalması da mümkündür.⁵

Maturidî, anne sütü ile bebek arasındaki ilişkiyi örnek vererek, Cenab-ı Allah'ın her çocuk yaratılırken ona, Rabbinin birliği ve rububiyetini (tanrılığını) bilecek bir bilginin yerleştirdiğini söylemektedir. Hatta o, Peygamber'imiz Hz. Muhammed'in: *"Her doğan fitrat üzere doğar, sonra anne-babası onu Yahudileştirir veya Hristiyanlaştırır, Mecusileştirir..."*⁶ mealindeki hadisini bu şekilde izah etmektedir. Maturidî, doğan çocukların fitratın gereği akıllarıyla baş başa bırakılmaları halinde Yüce Allah'ın varlığına, birliğine iman edecek şekilde yaratıldığını, fakat ebeveynlerinin onları başka yönlerle çevirdiğini belirtmektedir.⁷

Bilindiği gibi insan, beden ve ruh gibi iki temel unsurdan meydana gelmiştir. Onu diğer varlıklardan ayıran temel özellik de budur. Bu özelliği dolayısıyla diğer varlıklardan farklı olarak insan, dinin muhatabı ve dini emirlerle yükümlü olmuştur. İslam kültüründe; insanın yaratıcısını bilip tanıması ve ona kulluk etmek için yaratılması anlamında⁸ *"fitratullah"* kavramı ruhi ve bedeni yapıyı birlikte ifade için kullanılmıştır.

5 Yazır, s. 6/3822.

6 Buhari, "Cenâiz", 92; Müslim "Kader", 22-25.

7 Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed el- Maturidî, Te'vilatü'l Kur'an Ter-cümesi, çev. Heyet, s. 11/217-218.

8 Ömer Faruk Harman, "Vahiy Geleneği İçinde İslam", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2001, s. 23//3.

Fıtrat, Yüce Allah'ın insana bahşettiği, yaratıcısını tanıma eğilimi, hakkı benimseme yatkınlığıdır.⁹ İnsan, henüz fiziki olarak yaratılıp sorumluluk üstlenmeden önce ruh aşamasındayken, kendisine inanma duygusu verilmiş, kime, niçin, nasıl inanacağı öğretilmiştir. İnsanlar tarihin ilk dönemlerinden itibaren hep bu duyguyu yaşamış ve günümüze kadar bunu tatmin etmeye çalışmıştır. Şu ayeti kerime bu hususu çok açık bir şekilde ifade etmektedir:

“Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye, Rabin Âdemoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da) Evet (buna) şahit olduk, dediler.”¹⁰

Türk-İslam kültüründe “*elest bezmi*” olarak tanımlanan bu aşama, fıtrat ile ilişkilendirilmekte, insanın Rabbin tanıyacak bir sorumlulukla yaratıldığı kabul edilmektedir. Yukarıda işaret ettiğimiz hadisi şerifinde Peygamberimiz Hz. Muhammed, yaratılıştan gelen manevi duyguların ebeveynin müdahalesiyle değişebileceğini hatırlatırken, fıtratın yaratılış anındaki konumuna ve müdahale edilemez bir manevi olgu olduğuna dikkat çekmiştir.

İnsan yaratılış anında tabiat ve mizaç bakımından temiz ve sağlıklıdır. Bu durum, masumiyet karinesi olarak reşit oluncaya kadar devam etmektedir. Ancak reşit olduktan sonra akıl, nefis, çevre gibi iç ve dış faktörler devreye girmektedir. Böylece yaratılıştan gelen masum fakat doldurulamamış duygular şekillenmeye başlamaktadır. Fıtrat çeşitli olumsuz etkilere maruz kalmadığı sürece yaratanını tanıma ve iyiliğe yönelme eğilimindedir. Bütün insanlar yaratılış anında sahip oldukları fıtrat bakımından aynıdır.¹¹

9 Mustafa Sinanoğlu, “İslam”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2001. s. 23/1.

10 Araf, 7/172.

11 Hadislerle İslam, s. 1/360.

Hamdi Yazır, fıtrat ile din arasındaki yakın ilişkiye dikkat çekmiş, “*Dinsizlik fıtrata muhalif bir dalal olduğu gibi Allah’tan başkasına tapmak da öyledir.*” diyerek Allah’tan başkasına tapınmayı dinsizlik şeklinde nitelemiş ve fıtrata aykırı olarak değerlendirmiş, fıtrat dininin Allah’ın dini olan İslam olduğunu söylemiştir.¹²

Fıtrat kavramını inanç olarak değerlendiren İslam âlimleri üç noktada fikir yürütmüşlerdir:

- a- Fıtrat İslam anlamına gelmektedir. Buna göre insanların tabii, aslî ve fitrî dini İslam’dır. Daha sonra çevre faktörlerinin tesiriyle insanlar farklı dinî inanışlara yönelmiştir.
- b- Fıtrat, Yüce Allah’ın ilk yaratılışta her insan için belirlediği, değişmesi mümkün olmayan farklı inanç ve bunun sonucu olan nihaî mutluluk veya bedbahtlıktır. Buna göre insan, başlangıçta Yüce Allah onu hangi fıtrat üzere yarattı ise sonunda o hale dönecektir.¹³
- c- Fıtrattan maksat, Yüce Allah’ın Hz. Âdem’in neslinden, dünyaya gelmeden önce iman ettiğine dair aldığı ikrar ve misaktır.¹⁴

Hepsi birbirinden farklı sonuçlara götüren bu değerlendirmeler arasında en makul olanı, fıtratın ilk yaratılış sırasında Allah’ın insan tabiatına bahşettiği, yaratıcısını tanıma eğilimi şeklindeki görüş olsa gerektir.

Bu anlatılanlardan fıtrat kavramı manevi, dini alanla doğrudan ilişkilendirilse ve onunla sınırlı gibi algılsa bile, insanın yaratılış anındaki fiziki özelliklerini de içermektedir. Nitekim Peygamberimiz Hz. Muhammed bir hadisi şeriflerinde

12 Yazır, s. 6/3823.

13 Bk. Araf, 7/29.

14 Bk. Araf, 7/172.

“beş şey fitrattandır...” buyurarak insan için vazgeçilmez olan genel temizlik kurallarını fitrat olarak nitelemiştir.¹⁵

İslam âlimleri fitrat kavramını yorumlarken beraberinde bazı konuları da tartışmak durumunda kalmışlardır. Bunların başında reşit olmadan ölen çocukların durumu gelmektedir. Fitrat kelimesini *“İslam”* veya *“hakkı kabule yatkınlık, selamet ve istikamet”* olarak anlayanlar, genellikle Müslümanların çocukları gibi kâfirlerin çocuklarının da cennete gireceğini söylemiştir. Bunun yanında Müslümanların reşit olan çocuklarına miras, mülkiyet, cenaze namazı gibi konularda büyüklerle uygulanan hükümler uygulanmaktadır. Gayri müslimlerin ölen çocuklarına uygulanacak hükümler tartışmalı olmakla birlikte, dünyevî konularda onlar anne ve babalarının dini üzere olurlardı şeklinde değerlendirilmiş, savaş sırasında hayatlarının korunması dışında, gayri müslim büyükler için belirlenmiş olan hükümler onlara da uygulanmıştır.

Bunların yanında organ nakli ve estetik operasyonlar fitrat ile ilişkilendirilmiş, onların zaruret dışında fitratı değiştirmeye yönelik olanları uygun görülmemiştir.¹⁶

15 Bk. Buhari, “Libas”, 51, 63,-64; Müslim, “Taharet”, 49, 51, 56.

16 Hökelekli, s. 18/48.

Hanif

Hanif kelimesinin menşei ile ilgili çeşitli tartışmalar yapılmaktadır.¹⁷ “*Hnf*” sözcüğü dalaletten, sapıklıktan ayrılıp Hak yola gitmeyi ifade etmektedir. Hanif ise, doğru yola girmiş ve istikameti yakalamış kişi demektir.¹⁸ Hamdi Yazır, Kur’an-ı Kerim’de geçen hanif kelimesini dalaletten, eğrilikten doğru luğa yöneliş olarak tarif etmekte ve yaratılış gereği insanın yanlışa yönelme potansiyeline sahip olduğuna dikkat çekmektedir.¹⁹

Hanif kelimesi Kur’an-ı Kerim’de on yerde, onun çoğulu olan “*hunefâ*” ise iki yerde (Hac, 22/31; Beyyine, 98/5) geçmektedir. Bu on iki yerin dokuzunda Hanifliğin müşriklikten farklı ve onun karşısı olduğu belirtilmekte²⁰ bu arada sekiz yerde Hz. İbrahim’in imanını ifade etmektedir.²¹ Hanif kelimesi aynı zamanda din manasına gelen “*millet*” kelimesi ile birlikte beş yerde geçmektedir. Bunların dışında bir yerde Hz. İbrahim kendini Hanif diye nitelemektedir (En’am, 6/79).²²

17 Şaban Kuzgun, “Hanif”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1997, s. 16/33-35.

18 Hadislerle İslam, s. 1/360.

19 Yazır, 6/3822; Heyet, Kur’an Yolu, Ankara, 2006, s. 1/219.

20 Bk. Bakara, 2/135; Âl-i İmran, 3/67, 95; En’am, 6/79, 161; Yunus, 10/105; Nahl, 16/120, 123; Hac, 22/31.

21 Bk. Bakara, 2/135; Âl-i İmran, 3/67, 95; Nisa, 4/125; En’am, 6/79, 161; Nahl, 16/120, 123.

22 Kuzgun, Hanif, s. 16/35.

Haniflik, Yüce Allah'ın başlangıçtan itibaren insanın tabiatına ve fitratına uygun olarak bildirdiği, bütün sahte tanrıları reddederek kayıtsız ve şartsız Yüce Allah'a teslimiyeti emreden, kulluğu yalnızca Allah'a hasretmeyi ifade eden tevhid dini yani asli din olup İslam ile eş anlama gelmektedir.²³

Haniflik, Allah'ın birliğine dayanan ve bütün elçileri ile gönderdiği İslam dinini ifade eden temel bir kavramdır. Bazı âlimler, Hz. Muhammed'in (sav) *"Her doğan fıtrat üzere doğar..."* hadisinden hareketle fıtratı Haniflik olarak değerlendirmiş ve Allah'ın bütün kullarını Hanif tabiat üzere yarattığını söylemiştir. Bu konuya açıklık getirmek üzere sahabeden İyaz b. Hımâr'dan, Allah Resûlü'nün bir konuşmasında ashabına şunları söylediği rivayet edilmiştir:

*"Rabbim, bana öğrettiklerinden sizin bilmediklerinizi bugün size öğretmemi emretti. (O, cc. şöyle buyurdu): Bir kula verdiğim her mal helaldir. Ben kullarımın hepsini Hanif olarak yarattım!"*²⁴ Nitekim *"(Habibim) sen yüzünü bir Hanif olarak (dini sadece Allah'a has kılarak) dine, Allah'ın o fıtratına çevir ki, O insanları bunun üzerine yaratmıştır."*²⁵ Bu hadis ve ayet çerçevesinde konu üzerinde çalışanlar, din ile fıtrat arasındaki sıkı ilişkiye dikkat çekmiştir.

Hanif kelimesi Kur'an-ı Kerim'de bir taraftan Hz. İbrahim'in imanını ifade etmek için ve müşrikliğin karşıtı olarak kullanılırken diğer taraftan Hz. İbrahim'in Yahudi ve Hristiyan olmadığı, Ehl-i Kitabın Hanifler olarak Yüce Allah'a kulluk etmekle emir olundukları vurgulanmaktadır. Ayrıca Hz. Muhammed'e ve ona uyanlara Hanif olarak Yüce Allah'a kulluk etmeleri emredilmiştir. Dolayısıyla Haniflik Yüce Allah'ın başlangıçtan itibaren insanlara bildirdiği, insan fıtratına en

23 Sinanoğlu, "İslam", s. 23/1; Hadislerle İslam, s. 1/360.

24 Müslim, "Cennet", 63; İbn Hanbel, 4/162.

25 Rum, 30/30.

uygun olan tevhid dinidir.²⁶ Nitekim Kur'an-ı Kerim'de hanif kelimesi, İslam ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır.²⁷ Benzer şekilde Kur'an-ı Kerim, Araplardan putlara tapmayan, Yahudi ve Hristiyan olmayan, bir tek ilahın varlığına inanan ve O'na kulluk eden bir cemaate işaret eder ki, bunlar "*huneфа*" veya "*ahnaf*" diye bilinmektedir. Bunlar Yahudi ve Hristiyan olmadıklarını, İbrahim'in dinini takip ettiklerini ve Yüce Allah'a şirk koşmadıklarını söylemiştir.²⁸

Haniflerin inanç esasları, din anlayışları, tanrı tasavvurları ve tevhid telakkileri hakkında Cahiliye Dönemi'nde bulunmayan bilgiler sadece İslam kaynaklarında yer almaktadır. Buna göre; Cahiliye Arapları nazarında sünnet olan ve Kâbe'yi tavaf eden herkes Haniftir. Bazı eserlerde putlara tapmamak/Allah'a ortak koşmamak, tevhid inancına sahip olmak, cünüplükten temizlenmek, putlara kesilen kurbanlardan yememek de Hanifliğin şartlarından gösterilmektedir.²⁹ Haniflikte Allah'a, meleklerle, kitaplara ve peygamberlere iman ile birlikte ahiret, cennet, inancı da bulunmaktadır.³⁰ Bütün bunların yanında Haniflerin sahip olduğu tevhid inancı dışında inanç ve ibadetleri, tabi oldukları kitap veya kitaplar hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de geçen hanif kelimeleri bir bütün olarak incelendiğinde Hanifliğin müstakil bir din olduğu ve bu kelimenin aynı zamanda bütün peygamberlerin tebliğ ettiği tevhid inancı manasına kullanıldığı görülmektedir.³¹

26 Kuzgun, "Hanif", s. 16/35; Kur'an Yolu, s. 1/219.

27 Bk. Âl-i İmran, 3/67.

28 Bk. Bakara, 2/135.

29 Kuzgun, "Hanif", s. 16/37-38.

30 Şaban Kuzgun, İslam Kaynaklarına Göre Hz. İbrahim ve Haniflik, İstanbul, 2015, s. 174-180.

31 Kuzgun, Hz. İbrahim, s. 166.

Kur'an-ı Kerim ve hadisi şerifler başta olma üzere bütün İslam kaynakları, Hanifliğin Hz. İbrahim'in dini olduğunu bize bildirmektedir.³²

32 Kuzgun, Hz. İbrahim, s. 173.

Millet

Dini ifade eden kavramlardan birisi de “*millet*”tir. Lügatte söyleyip yazdırmak veya ezbere yazdırmak manasına olan “*imla*” manasıyla alakalı bir isimdir.³³ Yol, adet gelenek anlamlarına gelen ve genelde bir peygambere izafe edilerek kullanılan millet, peygamberler aracılığıyla gönderilen ilahi mesajın bütünü olarak anlaşılmıştır.³⁴ Millet, toplumun etrafında birleştiği ve üzerinde yürüdüğü yol olarak tarif edilmiştir.³⁵ İslam âlimleri milleti, din anlayışını ifade eden sünnetten ibaret olarak değerlendirmiştir.³⁶

Kur’an-ı Kerim’de millet kelimesi din anlamına kullanılmıştır³⁷ ve biri Hz. İbrahim, Hz. İshak, ve Hz. Yakub’a nispet edilmek suretiyle, yedisi “*millet-i İbrahim*” şeklinde olmak üzere on beş yerde geçmektedir. Bu terkip Peygamberimiz Hz. Muhammed’in tebliği ettiği din olan İslam’ın özü ile Hz. İbrahim’in dini arasındaki benzerliğe dikkati çekmekte, Hz. İbrahim milletin ayırt edici özelliğinin Haniflik ve tevhid olduğunu bildirmektedir.³⁸

33 Yazır, s. 1/483.

34 Hadislerle İslam, s. 1/360.

35 Yazır, s. 1/484.

36 Maturidi, Te’vilat, s. 1/252-253.

37 Bk. Bakara, 2/130, 135.

38 Recep Şentürk, “Millet”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2005, s. 30/64.

Hadislerde millet kelimesi, Kur'an-ı Kerim'deki anlamları yanında "*doğuştan getirilen özellikler, fıtrat*" manasına da geçmektedir. Bazı hadis rivayetlerinde millet yerine fıtrat geçmesi, iki kavramın eş anlamlı olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Bazı İslam âlimleri, belli özellikler itibariyle aralarında fark bulunsa da millet kelimesinin din ve şariat kelimesinin eş anlamlısı olarak değerlendirmektedir.³⁹

39 Şentürk, s. 30/64. Ayrıca bk. Âl-i İmran, 3/95; Nahl, 16/23.

Din

Dil bilimciler, din kelimesinin Arapça “deyn” kökünden geldiğini kabul ederler. Kur’an-ı Kerim’de doksan iki yerde geçmektedir; ayrıca üç ayette de (Tevbe, 9/29; Saffat, 37/53; Vakıa, 56/86) değişik türevleri yer almıştır. Bu ayeti kerimelerde din kelimesinin; zül, yönetme, yönetilme, itaat, hüküm, tapınma, tevhid, İslam, şariat, hudut, adet, ceza, hesap, millet anlamlarında kullanıldığı görülmektedir.⁴⁰

Hadislerde de din, Kur’an-ı Kerim’de olduğu gibi, Haniflik ve İslam anlamlarında ele alınmıştır.⁴¹ İslam bilginlerinin yaptığı tariflerden hareket edildiğinde din kelimesi şu anlamlara gelmektedir:

- 1- Ceza (karşılık), mükâfat, hüküm, hesap.
- 2- Üstün gelme, hâkimiyet, zelil kılma, zorlama.
- 3- İtaat, teslimiyet, hizmet, ibadet.
- 4- Adet, yol, kanun, şariat, millet, mezhep.

Kur’an-ı Kerim’de din kelimesi yukarıdaki dört anlam grubundan birini veya bir kaçını ifade ettiği gibi yer yer bu gruplardaki anlamların tamamını kapsayan bir nizamı da belirtmektedir. Diğer dinlerin kutsal dilinde din kavramının

40 Günay Tümer, “Din”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1994, s. 9/312.

41 Tümer, “Din”, s. 9/313.

karşılığı olan kelimeler kök, kullanış ve gelişme bakımından bazı özellikler taşımaktadır. Ancak bu kelimelerin hiç birinin kutsal dilleri ve kitapları içinde İslam'daki din kavramı gibi semantik bir gelişme ve ifade gücüne sahip olmadığı görülmektedir.⁴²

Her dinî kültürün din kavramını ifade etmek üzere seçtiği kelimelere ait anlamların ortak noktasının “*yol, inanç, adet, bağ, kulluk*” olduğu söylenebilir. Bütün bu kelimeler, kökleri insanın iç hayatında bulunan ve semereleri çeşitli davranışlarla tezahür eden köklü ve evrensel bir fenomeni ifade etmeyi amaçlamaktadır.⁴³

Müslüman âlimlere göre İslam dini; akıl sahibi şuurlu insanları, kendi irade ve arzularıyla hayırlı olan şeylere sevk eden ilahî bir kanundur.⁴⁴ Din, peygamberlerin vahiy ve ilhama dayanarak tebliğ ettikleri şeylerin bütünüdür. Din, insanların kemale erişmek için takip edebilecekleri en doğru yoldur.

Dinler Tarihi açısından din şöyle tarif edilmektedir: “*Din, bir cemaatin sahip olduğu, kutsal kitap, peygamber veya kurucu, Tanrı kavramını da genellikle içinde bulunduran inanç sistemi ve bu sisteme bağlı olarak yaptığı ibadet, yerine getirmeye çalıştığı ahlaki kurallar bütünüdür.*”

Dini ancak Cenab-ı Allah koyar, kaynağı Cenab-ı Allah'tır. Hiçbir insan, hatta peygamberler bile ilahî dini meydana getiremez. Peygamberlerin görevi sadece tebliğdir. Din ancak insanlar içindir. Dinden onlar fayda göreceklerdir. Çünkü din, aklı başında olan insanlara iyi ve kötüyü öğretecek, onları iradeleriyle iyi şeyleri yapmaya, kötülüklerden kaçınmaya yöneltecektir.⁴⁵ Bu sebeple dinin şartı akıl ve ihtiyardır. Akıl-

42 Tümer, “Din”, s. 9/314.

43 Yazır, s. 1/81-84; Tümer, s. 9/314.

44 Yazır, s. 1/83.

45 Günay Tümer, Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, Ankara, 2002, s. 7-8.

dan mahrum olanların seçme hakları yoktur. Ayrıca dinde bilgi ile birlikte seçme olgusu da önemlidir. Dolayısıyla âlim ve akıllı olmak dindar olmak için yeterli değildir. Zira dindar olmak için dini hem bilmek hem de sevmek lazımdır. Geçmiş-ten günümüze dinin kaynağının akıl olduğunu ileri sürenler veya başka bir ifade ile akıllı din yerine koyanlar olmuştur. Fakat akıl en iyi bir idrak vasıtası olmakla birlikte kalbin bütün hallerine hâkim olamamakta ve ruhun bütün varlığına uyum sağlayamamaktadır.⁴⁶

Hak dinin ayırt edici özelliği, akıl sahiplerinin kendi özgür iradeleri ile onu seçmesi sonucu insanı hayra götürmesidir. Başka bir ifade ile hak dinin gayesi veya hedefi, zorla değil seve seve hayır yapmak isteyen insanlar yetiştirmektir. Bu sebeple hayrın fâilidir. Onun insanı hayra yönlendirmesi zorla değildir. İyi ile kötüyü bildirerek insanın severek ve isteyerek hayra yönelmesini ister.

Dinin özünü fitrîlik (tabiilik) yani insanın eğilim ve kabiliyetlerine uygunluk teşkil eder. Hamdi Yazır dinin fitrî ve kesbî iki kaynağı olduğunu, fitratın ilahi yönlendirmenin sonucu olarak sırf ilahi olduğunu, kesbî olanın ise çevresel faktörlerden etkilenebildiğini, insanı fitratın aksi istikamete yönlendirebildiğini söyler. Ona göre din fitratı değiştirmek için değil, fitrattaki genel mutluluk ve huzuru geliştirmek için vardır. Bunun için *“dinde zorlama yoktur”*⁴⁷ buyrulmuştur. Dini bilmeyenlerde ve bildiği halde uygulamayanlarda dinin tecellisi görülmez.⁴⁸

Din, isteğe dayalı olarak işlenen fiillerin iyiliğine ve kötülüğüne göre, sonunda iyi ve kötü bir sonuca ulaşacağına inanarak, Allah katındaki en güzel sonuca ulaşmak için tutulacak yol

46 Yazır, s. 1/84-86.

47 Bakara, 2/256.

48 Yazır, s. 1/89, 6/3824-3825.

olarak tarif edilmektedir.⁴⁹ Başka bir ifade şekli olarak din, iman ve amel konusu olarak akıl ve seçme özgürlüğüne teklif olunacak, hak ve hayır kanunlarının tamamıdır ki buna aynı zamanda millet ve şariat da denilmektedir.⁵⁰

İslam'a göre insanlığın ilk dini tevhid dinidir. Dinin kurucusu da Yüce Allah'tır. Cenab-ı Allah kâinatı, insanı yaratmış, kitaplar ve peygamberler göndermiştir. İnsana kendisini bulması, gerçeği anlaması için akıl, emrettiği yolda yürümesi için irade, yanıldığında yolunu düzeltmesi için ömür vermiş ve insanı yeryüzünün halifesi kılmıştır.

Yüce Allah insanı inanma duygusuyla birlikte en güzel şekilde yaratmış, başıboş bırakmamış, uyarıcılarla desteklemiştir. Peygamberler, yoldan çıkan insanları yeniden hak dine çağırmıştır. Cenab-ı Allah'ın rahmetinin ve merhametinin ürünü bir önder, bir rehber olarak onlar, insanların hidayeti kolaylıkla bulması için görevlendirilmiştir.

Cenab-ı Allah insanların inanç esaslarını ve ibadet yükümlülüklerini sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmeleri için onlara elçileri aracılığıyla kitaplar göndermiştir. Kitaplar insanlar tarafından iyi korunamayıp değiştikçe, bir sonraki kitap öncekini düzelterip tamamlamış, yenilemiştir. Kitaplar önceden suhuf halinde iken sonradan kitap haline dönüşmüş ve Kur'an-ı Kerim ile son halini almıştır.⁵¹ Vahyin kaynağı Yüce Allah olduğu ve peygamberler de vahiy yoluyla gelen aynı esasları tebliğ ettikleri için dinin özü olan tevhid inancı ve iman esasları değişmemiştir.⁵²

Maturidî'ye göre vahiy ve peygamberlik kurumu olmasa bile, insanlar akıllarıyla Yüce Allah'ın varlığını ve birliğini bilebilir.

49 Yazır, s. 6/4228.

50 Yazır, s. 1/90.

51 Maide, 5/3.

52 Din ile ilgili geniş bilgi için bk. Tümer-Küçük, s. 1-43.

Nitekim Hanefi bilginlerinin çoğuna göre akıl, Yüce Allah'ın varlığını ve O'nun kemal sıfatlarını idrak edebilir. Bu da, akıl yürütme ve müşahede ile mümkündür. Bundan dolayı insan mükelleftir/sorumludur.⁵³

İnsanlar, gerek yapısından kaynaklanan zaaflar, gerekse tarihi seyir içinde ve değişik coğrafyalarda ortaya çıkan farklılıklar sebebiyle zaman zaman ilahi kaynaklı ilkeleri unutmuş yahut çarpıtmış, Cenab-ı Allah her defasında elçiler/peygamberler aracılığıyla bu ilkeleri onlara hatırlatılmıştır.⁵⁴ Hz. Muhammed peygamber olarak görevlendirildikten sonra dinin kemale ererek tamamlandığı⁵⁵ ve onun son peygamber olduğu, artık yeni peygamberlerin gelmeyeceği bildirilmiştir.⁵⁶

53 Tümer- Küçük,37.

54 Harman, "Vahiy Geleneği İçinde İslam", s. 23/3.

55 Maide, 5/3.

56 Ahzab, 33/40.

İslam

İslam, “slm” kökünden gelmekte olup geniş bir mana zenginliğine sahip olmaktadır. Teslim olmak veya selamete ermek, boyun eğmek olarak özetlenebilecek bu anlamlar, insanın hem kendi cinsleri hem de Yüce Allah ile ilişkilerinde barış ve huzur sözleşmesi olarak yorumlanmaktadır. Böylece yaratan ile yaratılanların iradesi arasında bir uyum temin edilmiş olur. Kul Yüce Allah’ın dilediği gibi ister, Cenab-ı Allah da kulun dilediği gibi yapar. Böylece arada bir kopukluk yaşanmaz.⁵⁷

Kur’an-ı Kerim’de İslam sekiz yerde geçmekte, ayrıca çok sayıda ayette aynı kökten isim ve fiiller bulunmaktadır. Fiil halinde geçtiği yerlerde çoğunlukla *“Allah’a yönelmek”, “O’na teslim olmak”, “tevhid inancına sahip bulunmak”, “Allah’a teslimiyetin gereğini yapmak”* manalarında kullanılmaktadır.⁵⁸

Kur’an-ı Kerim’de İslam, Allah katındaki hak dinin karşılığı ve özel adı olarak belirlenmiş⁵⁹, ondan başka hiçbir dinin Allah tarafından kabul edilmeyeceği vurgulanmıştır⁶⁰. Ayrıca Müslümanlara din olarak İslam’ın uygun görülmesi, hidayete

57 Yazır, s. 2/1062-1063; Tümer-Küçük, s. 335.

58 Sinanoğlu, “İslam”, s. 23/1.

59 Âl-i İmran, 3/19.

60 Âl-i İmran, 3/85.

erme yönünde Yüce Allah'ın yardım ve desteğinin en üst düzeyi olarak nitelenmiştir.⁶¹

Hamdi Yazır, Yüce Allah'ın tekliği/vahdaniyeti sebebi ile hak dinin İslam dini olduğuna şahadet ettiği gerekçesiyle, din ile İslam'ı özdeşleştirmiş, Peygamberlerin Cenab-ı Allah'tan getirdikleri bu dinin, sıratı müstakim olduğunu söylemiştir.⁶² Şu halde İslam, insanın Peygamberimiz Hz. Muhammed'in haber verdiği şeyleri kabul etmesi ve onlara bütün varlığıyla teslim olması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla İslam, Peygamberimizin (sav) tebliğ ettiği dinin adıdır.⁶³

Yüce Allah'ın emrettiği, içinde tevhid inancı bulunan din sadece İslam'dır. Birtakım insanlar, farklı dinden olmalarına rağmen inanmayı kabul edip, İslam'ı kabul etmemektedir. Buna karşılık inandığı dinin Yüce Allah'ın emrettiği din olduğunu iddia edenler, *"Allah katında din İslam'dır"*⁶⁴ ayetini dinler arasında yegâne din İslam'dır diye açıklamışlardır.⁶⁵

Vahiy geleneğinde İslam, hem ilk hem de son dindir. Özünü Allah'ın emir ve iradesine teslimiyet oluşturan ve adını bu özelliğinden alan İslam, son peygamberin tebliğ ettiği dinin özel ismi olmakla birlikte, önceki peygamberlerin tebliğ ettikleri dinin de adıdır. Kur'an-ı Kerim, bütün peygamberlerin, başta tevhid olmak üzere, inanç bakımından aynı esasları tebliğ ettiklerini açıklamaktadır. Dolayısıyla bütün peygamberler, *"Allah'ın dini"*, *"hak din"*, *"dosdoğru din"*, *"halis din"* olarak adlandırdıkları İslam'ı tebliğ etmişlerdir.

Yahudilik ve Hristiyanlığın, menşe itibariyle ilahi olmakla birlikte ayrı bir din sayılması halinde bu kutsal halkanın so-

61 Sinanoğlu, "İslam", s. 23/1.

62 Yazır, s. 2/1061, 1063.

63 Tümer, Küçük, s. 335.

64 Âl-i İmran, 2/19.

65 Maturidî, Te'vilat, s. 2/296.

nuncusu İslam'dır. İslam, önceki peygamberleri ve onların getirdikleri ilahi mesajı kabul etmekte, peygamberler arasında ayırım yapmamayı Allah'ın dininin temel şartı saymaktadır.⁶⁶

İslam diğer dinler arasında adını kendi kutsal kitabından alan Hz. Muhammed tarafından tebliğ edilmeye başlandıktan sonra hiçbir değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelen yegâne dindir.⁶⁷ Cenab-ı Allah, Hz. Âdem ile başlayan dini emir ve hükümleri, tarihi süreçte yaşanan bazı ret ve tahrif olgusuna rağmen gönderdiği peygamberleri aracılığıyla gerekli müdahaleleri yaparak, Hz. Muhammed zamanına kadar ulaştırmıştır. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in şahsında insanlığa tebliğ edilen bu din, geçmişte yaşanan bazı olumsuzluklardan, şaibelerden, tahrif ve eksiltmelerden temizlemiş, tamamlanmış ve bizzat Yüce Allah'ın koruması altında, kıyamete kadar gelecek bütün insanlığın yegâne dini haline getirilmiştir. Bundan sonra da başka bir din kabul edilmeyeceği bildirilmiştir.⁶⁸ İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed (sav) de bu dini insanlığa tebliğ eden Yüce Allah'ın elçisi ve son peygamberdir.⁶⁹

İslam zaman ve mekân bakımından bütün insanlığa hitap etmektedir. Hz. Muhammed'in en son peygamber olması dolayısıyla bundan sonra vahiy gelmeyecek ve İslam kıyamet kopuncaya kadar zaman şümül ve mekân şümül olma özelliğini koruyacaktır.

İslam, inanç, ibadet ve ahlaki hükümlerinde bireyi olduğu kadar toplumu da hedef almaktadır. İnsanların düzelmesi halinde toplumların düzeleceği vurgulanmaktadır. İslam, dünya ahiret dengesini kurmakta, orta yolu tavsiye etmekte, insan-

66 Harman, Vahiy Geleneği İçinde İslam, s. 23/3-4.

67 Âl-i İmran, 3/19. Tümer-Küçük, s. 333

68 Âl-i İmran, 3/85.

69 Ahzab, 33/40.

ların birlik içinde huzurlu bir şekilde yaşamalarını ve mutlu olmalarını gaye edinmektedir.⁷⁰

70 Tümer-Küçük, s. 334.

Şeriat

Şeriat, Arapça “şerea” kökünden gelmektedir. Çeşitli kullanım biçimleriyle birlikte Kur’an-ı Kerim’de beş yerde geçmektedir. Sözlükte yol, mezhep, metod, adet, insanı bir ırmağa, su içilecek bir kaynağa ulaştıran yol anlamına gelmekte ve hüküm koymak manasında kullanılmaktadır. Terim olarak şeriat, Kur’an-ı Kerim, Sünnet ve İslam âlimlerinin görüş ve yorumlarından (icma) oluşan dini kurallar bütünü olarak ifade edilmektedir.

Şeriat, diğer dinler için de kullanılan bir kavram olmakla birlikte⁷¹ genelde ve özellikle ondan İslam dininin itikadî ve amelî hükümleri anlaşılmaktadır. Şeriatı günlük kullanımda inanç, ibadet ve ahlaktan oluşan din anlamında ve ona eşdeğer olarak kullananlar olduğu gibi sadece muamelat (dini uygulamalar), ukubat (ceza ile ilgili uygulamalar) ve ferâizden (miras hukuku) oluşan dini yasa ve hükümler olarak değerlendiren âlimler de bulunmaktadır.⁷²

71 Bk. “Benim şeriatı ve peygamberlerin öğretilerini iptal etmek için geldiğimi sanmayın.” (Kitab-ı Mukaddes, el-Ahdü’l-Cedid, Beyrut, Tarihsiz, Matta, 5/7. “Şeriat” kelimesi Kutsal Kitab’ın Türkçe çevirisinde “Kutsal Yasa” olarak tercüme edilmiştir. (Kutsal Kitap, İstanbul, 2009, Matta, 5/27.)

72 Yazır, s. 1/90, 6/4227-4229; Maturidî, s. 13/186-187; İbn Kesir, Hadislerle Kur’an-ı Kerim Tefsiri, çev. Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner, İstanbul, 1986, s. 13/7090.

PEYGAMBERLİK VE PEYGAMBERLER

Yüce Allah'ın kulları arasından seçtiği ve vahiy ile şerefliyerek emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmak üzere görevlendirdiği elçiye “*peygamber*” denir. Peygamberler insanların uymaları gereken kuralları içeren vahiy ve ilhama mazhar olan kılavuzlardır.

Peygamberlik, Yüce Allah'ın insanlığa bir inayetidir. Onlar, geçmişin karanlıklarından geleceğin sonsuzluğuna kadar insanların yolunu aydınlatmış, insanlara doğru yolu göstermiştir. İnsanlığın problemlerini çözmüş, ölümün mutlak bir yokluk olmayıp ebedî bir hayatın başlangıcı olduğunu, hayır ve şer, erdemlilik ve kötülüğün boyutlarını onlar öğretmiştir. İnsanlık peygamberler sayesinde Yaradan'ını tanımış, nereden geldiğini, niçin geldiğini, nereye gideceğini, haklarını ve sorumluluklarını öğrenmiştir. Allah'ın emir ve yasaklarını insanlara peygamberler bildirmiştir.⁷³

Peygamberlik, Yüce Allah'ın onu dilediğine verdiği bir lütuftur.⁷⁴ Peygamberlik, çalışma, bireysel gayret, ibadet ve taat ile elde edilemez.⁷⁵ İslami terminoloji ile peygamberlik kesbî değil, vehbîdir. Peygamberler Yüce Allah tarafından seçilir. İnsanüstü ahlaki meziyetlere sahip olmak, çok ibadet etmek

73 Mustafa Erdem, Allah Katındaki Din İslam, Ankara, 2020, s. 111-112.

74 Cuma, 62/4.

75 Nahl, 16/43-44; Enbiya, 21/ 7; Zuhurf, 43/31-32.

gibi nitelikler peygamberlik için yeterli değildir. Ancak adı kim olursa olsun, ne zaman, hangi kavme peygamber olarak gönderilirse gönderilsin, peygamberlerin hepsi bu nitelikleri taşımaktadır. Bunun yanında inanmak istemeyen bütün birey ve toplumların yokluğunu önemli bir eksiklik olarak gördüğü, varlığıyla diğer insanlara hatta Yüce Yaratıcı'ya karşı bir üstünlük sebebi saydığı mal, mülk, şöhret, makam ve saltanat gibi dünyevi ayrıcalıkların peygamber olmaya bir katkısı yoktur.⁷⁶

Peygamberler, kendi toplumları arasında her türlü şaibeden uzak, güzel ahlak sahibi ve dürüst insanlar olarak tanınmaktadır. Bu haliyle onlar birer örnek, rol modeldirler.

İslam inancına göre peygamberler arasında bir bütünlük ve süreklilik söz konusudur. Onlar kendilerinden önce gelenleri tasdik etmiş, sonra gelecek olanı da müjdelemiştir. İlk insan ve peygamber Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed'e kadar hepsi, Allah-insan arasındaki ilişkiyi, Allah'ın istediği ve insanın yararına olacak şekilde düzenlemekle görevlidir. Peygamberler ve onlara indirilen vahiyler birbirini doğrulamaktadır. Son peygamber Hz. Muhammed'e indirilen Kur'an-ı Kerim ise bütün peygamberleri ve onlara inen vahiylerden oluşan kutsal kitapları doğrulamakta ve onlara şahitlik etmektedir.⁷⁷ Bütün nebi ve resûller, insanların inanma ve uygulamadan sorumlu tutulduğu konularda, bir bahane ileri sürmelerine mahal bırakmayacak şekilde, Allah'ın emirlerini tebliğ etmiştir.⁷⁸

Peygamberler, Yüce Allah'ın insanlar arasından seçtiği ve tek-lif çağına ulaşanlara istediklerini tebliğ etmekle görevlendirdiği kimselerdir.⁷⁹ Dolayısıyla onlar, Cenab-ı Allah'ın gönder-

76 Hud, 11/27.

77 Bakara, 2/89, 101; Âl-i İmran, 3/3-4, 81.

78 Nisa, 4/41, 165; Ahzab, 33/45.

79 Muhammed Ebu'n- Nur El-Hadidî, İsmetü'l-Enbiya, Mısır, 1979, s. 28.

diğı kutsal kitapları ve onların içerdiği dini insanlığa tebliğ etmekle görevli mümtaz şahsiyetler olmalarına rağmen, Yüce Allah bildirmedikçe peygamber olacaklarından habersizdir.

Dinin insan tarafından üretilen bir değerler bütünü olmadığı nasıl kesin bir husus ise, insan olduklarından hiç kuşku duyulmayan peygamberlerin, ulûhiyet alanına girmedikleri de bir o kadar tartışılmazdır. Esasen peygamberlerin hiçbirisi böyle bir iddiada da bulunmaz, kendilerinin Allah'ın emirlerini yerine getirmekle yükümlü birer kul olduklarını ve sadece Allah'tan aldıkları vahiyleri tebliğ etmek, açıklamak ve uygulamakla görevli ve sorumlu olduklarını söyler.⁸⁰

Peygamberler, görevlendirildikleri toplumları ıslah etmek, kendilerine inanan insanları terbiye etmek amacıyla Cenab-ı Allah tarafından özel olarak seçilmiş ve yetiştirilmiş kimse-lerdir. Cenab-ı Hak onlarla ilgili olarak *“Doğrusu onlar bizim katımızda seçkin iyi kimselerdendir.”*⁸¹ buyurarak onların sıradan insan olmadıklarına dikkat çekmiştir.

Peygamberler muhatap oldukları insanları Allah'ın birliğine, ahiret gününe ve peygamberlerin getirdikleri ilahi mesajlara inanmayı öğütlemiştir. Onlar iman ve itikat esaslarını, ibadet vazifelerini, Yüce Allah'ın emir ve yasaklarını, ilahi hükümleri insanlara tebliğ etmiştir. Ahlaki görevleri telkin ve tavsiye ederek onları doğru yola yönlendirmiş, iyiliklerden dolayı rahmetle müjdelemiş, kötülüklerden dolayı da azapla korkutmuştur.⁸²

Peygamberler, insanlar için gerekli olan her şeyi onlara tebliğ etmiş, öğretmiş ve örnek olmuştur. *“(Yerine göre) müjdeleyici ve sakındırıcı peygamberler gönderdik ki insanların peygam-*

80 Nur, 24/54; Ankebut, 29/18; Ahzab, 33/39.

81 Sad, 38/47.

82 Erdem, İslam, s. 111.

*berlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın..."*⁸³ ayeti kerimesinden de anlaşıldığı üzere, insanların dünyada işledikleri günahlardan dolayı ahirette mazeret açıklama imkânı kalmamıştır. İlahi kontrol sisteminin kusursuz olarak işletileceği ve kıyamet günü her ümmetten bir şahit çıkarılacağı,⁸⁴ bunların Cenab-ı Allah tarafından onlara gönderilen peygamberler olacağı belirtilmiş,⁸⁵ Hz. Muhammed de aynı zamanda onların hepsine şahit tutulmuştur.⁸⁶

Peygamberler, insanların fitratında olan inanma duygusunu tatmin için onlara tek olan Allah'a imanı emretmiş, O'nun dışındaki bütün varlıkların kutsallaştırılarak O'na eş tutulmasının şirk olduğunu belirtmiş, ibadet ve duaların sadece O'na yapılması gerektiğini öğretmiştir.⁸⁷ *"Ant olsun ki biz 'Allah'a kulluk edin ve Tağut'tan sakının.' diye (emretmeleri için) her ümmete bir peygamber gönderdik..."* (Nahl, 16/36) ayetinde geçen Tağut kelimesi; Hz. Nuh, Hz. Hud ve Hz. Salih gibi her peygamberin kendi kavmine yaptığı hitap şekli olarak *"Ey kavmim! Allah'a ibadet edin, sizin için Allah'tan başka ilah yoktur."*⁸⁸ ayeti kerimelerinde olduğu gibi Allah'ın dışında tapınılan şeyler olarak ifade edilmiştir.⁸⁹

Maturidî, *"Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allah çok yarlıgayı, ziyadesiyle esirgeyicidir."*⁹⁰ meâlindeki ayetten hareketle, dinin inanmak ve inancı yaşamak olduğunu, sözlü beyanın tek başına bir anlam ifade etmediğini, dilleriyle bin defa *"Allah'tan mağfiret dileriz."* demenin insana hiçbir fayda getirmediğini hatırlatmış, *"Peygamberler insanların 'Allah'tan*

83 Nisa, 4/165.

84 Nisa, 4/41; Nahl, 16/84; Kasas. 28/75.

85 Maturidî, s. 11/91-92.

86 Nahl, 16/89.

87 Nahl, 16/36; Enbiyâ, 21/25; Mü'minûn, 23/32; Hadîd, 57/8.

88 Araf, 7/59, 65, 73, 85.

89 Maturidî, Te'vilat, s. 8/126.

90 Nisa, 4/106.

mağfired dileriz.’ demelerini değil, davranışlarının günahlarına kefarete olacak bir hal üzere olmasını istemişlerdir.” demiştir.⁹¹

Peygamberler birer insan olarak, Cenâb-ı Allah tarafından kendilerine vahyedilen bütün dinî inanış ve uygulamalardan bizzat sorumludur. Hatta onlar, diğer insanlardan farklı olarak, bu ilahi mesajı toplumun diğer fertlerine tebliğ etmek, ulaştırmak, tebyin denilen açıklama ve uygulamalarını da göstermek zorundadır.⁹² Bu bağlamda bütün peygamberler, peygamberlik görevlerini eksiksiz yerine getirip getiremediğinden, insanlar da peygamberlere iman edip onların bildirdikleriyle amel edip etmediğinden ayrı ayrı sorgulanacaktır.⁹³ Bu arada onlar Yüce Allah’tan aldıkları mesajı muhataplarına aynen aktarmakla yükümlüdür. Bu mesaj üzerinde herhangi bir inisiyatif kullanamazlar. Yani kendilerine inen vahiye ekleme ve çıkarma yapamadıkları gibi, şartların uygun olmadığı gerekçesiyle tebliğ zamanı üzerinde de değişiklikler yapamazlar. Cenab-ı Allah neyi ne zaman vahyetmiş ise onlar da onu, o zaman tebliğ etmek zorundadır. Yüce Allah bu konuda Peygamberimize (sav): *“Eğer peygamber bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı. Elbette onu kısıkvrak yakalardık. Sonra onun can/şah damarını koparırdık (onu yaşatmazdık). Hiç biriniz buna mani de olamazdınız.”*⁹⁴ buyurmuştur. Peygamberler, her şeyden önce birer kul olmaları sebebiyle insani fonksiyonlarının tamamını eksiksiz olarak kullanır. Yerler, içerler, ağlarlar, gülerler, sevinirler, acılara katlanırlar, evlenirler, çocuk çocuk sahibi olurlar, yaşlanırlar ve ölürlər. Diğer insanlar gibi çeşitli dünyevi sıkıntılarla denenirler.⁹⁵ Peygamberler, Allah’a kulluk görevini yerine getirme konusunda asla eksiklikleri ve kusurları olmadığı gibi, sahip oldukları meziyetleri

91 Maturidî, Te’vilat, s. 4/34.

92 İbrahim, 14/4; Nahl, 16/44.

93 Araf, 7/6.

94 Hakka, 69/44-47.

95 Rad, 13/38; Furkan, 25/20.

itibarıyla, içinde yaşadıkları toplumun bireyleri tarafından, yaptıkları davet dışında, herhangi bir yönleriyle eleştirilemez.⁹⁶

Peygamberler, kendilerine verilen ilahi görevi yerine getirirken bunu bir ayrıcalık, insanlara karşı üstünlük taslama, başkalarını küçük görme vesilesi olarak değil, Allah'ın emrini yerine getirmek ve onları doğru yola hidayet için yapmıştır. Nitekim bir ayeti kerimede bu hususta şöyle buyrulmaktadır: *“Peygamberler onlara dediler ki: ‘(Evet) Biz sizin gibi bir insandan başkası değiliz. Fakat Allah nimetini kullarından dilediğine lütfeder. Allah'ın izni olmadan bizim size bir delil getirmemize imkân yoktur...”*⁹⁷ Buna rağmen onlar bu görevlerini yerine getirirken zaman zaman son derece güç duruma düşmüş, bedensel ve ruhsal eziyetler çekmiş, dövülmüş, işkencelere tabi tutulmuş, tecrit edilmiş, sürgün edilmiş ve bazıları da öldürülmüştür.⁹⁸ Böyle durumlarda bile bütün peygamberler görevlerini yerine getirme konusunda asla geri adım atmamış, Hz. İbrahim örneğinde olduğu gibi, *“Ben Rabb’ime gidiyorum. O bana doğru yolu gösterecek...”*⁹⁹ diyerek en zor anlarında Allah’a sığınmıştır. Hatta peygamberlik görevi, Hz. Peygamber örneğinde görüldüğü üzere: *“Ey Resûl! Rabb’inden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan. O’nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır...”*¹⁰⁰ şeklinde ilahi bir güvenceye dönüşmüştür. Bu güvence sayesinde onlar her an Allah'ın kendileriyle beraber olacağının bilinciyle hareket etmiş, düşmanlarının kendilerine bir zarar veremeyeceğinden emin olmuştur. *“O halde, sakın Allah'ın peygamberlerine verdiği sözden cayacağını sanma! Çünkü Allah mutlak üstündür, kimsenin yaptığına yanına*

96 Furkân, 25/7, 20.

97 İbrahim, 14/11.

98 Bakara, 2/91; Âli İmran, 3/ 21, 183.

99 Saffat, 37/99.

100 Maide, 5/67.

bırakmaz."¹⁰¹ ayeti kerimesinden de anlaşılacağı üzere Allah, peygamberlere engel olmak isteyenlerin oyunlarını bozmuş, tuzaklarını kendi aleyhlerine çevirmiştir.

Peygamberlerin sadece ahirete ait konularda değil aynı zamanda dünyevi konularda da çok önemli örneklikleri ve öğretimleri bulunmaktadır. Onlar, ilk insan ve ilk peygamberden itibaren insanlık için gerekli olan medeni, felsefi, başta insan hakları ve adaletin tesisi olmak üzere, ahlaki bütün konularda öncülük etmiştir.¹⁰² Bu sebeple insanlar içeriği ne olursa olsun peygamberlerin verdiklerini almak, yasakladıklarından uzak kalmakla sorumlu olmuşlardır.¹⁰³

Bütün bunların yanında diğer insanlardan farklı olarak onların, peygamber olarak seçilmelerine gerekçe olacak şekilde üstün özellikleri de vardır. Peygamberler özel seçilmiş insanlardır. Onların kendilerine özgü insani bir tabiatları vardır. Her ne kadar beşer cinsinden birer insan iseler de fitri yapıları ayırdır. Nitekim sevenleri Hz. Muhammed için bu konuda:

Muhammed'ün beşerun la ke'l-beşer,

Bel hüve ke'l-yakutu beyne'l-hacer."

(Hz. Muhammed bir insandır. Fakat diğer insanlar gibi değildir. Onun insanlar arasındaki konumu, taşlar arasında yakut ne ise öyledir.) ifadelerini kullanmışlardır.¹⁰⁴

Peygamberlik görevi, insanlar tarafından tezahürleri görünse bile mahiyeti tam olarak bilinmemektedir. Vahyi ilahîyi alan bu özel fitrata sahip peygamberler o ağır yükü kaldırabilecek şekilde yaratılmış/donatılmıştır. Nitekim Hz. Nuh,¹⁰⁵ Hz. Sa-

101 İbrahim, 14/47.

102 Bakara, 2/31.

103 Nisa, 4/59; Yunus. 10/47; Hadid, 57/25; Haşr, 59/7.

104 Erdem, İslam, s. 350.

105 Hud, 11/28-30.

lih,¹⁰⁶ Hz. İbrahim,¹⁰⁷ Hz. Şuayb,¹⁰⁸ Hz. Yakub¹⁰⁹ ile ilgili ayeti kerimelerde yer alan hususlar, onların diğer insanlardan farklı donanımlara sahip olduğunun işareti olarak değerlendirilmiştir.¹¹⁰

Peygamberler ruhi melekeleri itibarıyla meleklerle benzetilmektedir. Onlar beşerî zaafıya yenilmeyen, görevlerini ihmal etmeyen kararlı şahsiyetlerdir. Aksi takdirde onlar vahiy almaya, başta Cebrail olmak üzere meleklerle muhatap olmaya güç yetiremez ve görevlerini gereği şekilde yerine getiremezler.¹¹¹

Peygamberlik Hz. Âdem ile başlamıştır.¹¹² Cenab-ı Allah ona ilahi emirler içeren kelamını bildirmiş, o da çocuklarına Allah'a inanıp ibadet etmeyi öğretmiştir. O, ilahi emirlere uyanların ahirette ödüllendirileceğini, isyan edenlerin de cezalandırılacağını haber vermiştir.¹¹³

Ebu Hüreyre'nin naklettiği bir hadisi şerifte Peygamber'imiz (sav) şöyle buyurmuştur: *"...Peygamberler, ataları bir, anneleri ayrı kardeşlerdir. Dinleri ise tektir."*¹¹⁴ Dolayısıyla onlar, değişik zamanlarda değişik mekânlarda yaşayan insanlara Allah'ın dinini tebliğ etmiştir. Buna rağmen dine muhatap olan insanlar, çeşitli etkenler sebebiyle kendi ürettiklerini ya din ile karıştırmış ya da dinden bazılarını çıkartmak suretiyle onun asli şeklinde bazı değişiklikler meydana getirmiştir. Zamanla Allah'ın emirleri unutulmuş, peygamberlere itaat

106 Hud, 11/63.

107 En'am, 6/80-81.

108 Hud, 11/88.

109 Yusuf, 12/86.

110 Seyyid Kutub, Fızılalî'l-Kur'an, çev. Heyet, İstanbul, 1971. s. 2/16-19.

111 Yusuf Şevki Yavuz, "Peygamber", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2007, s. 34/260.

112 Bk. Mustafa Erdem, Hazreti Âdem, Ankara, 2015, s. 168-170.

113 Bakara, 2/37; Âl-i İmran, 3/33; Maide, 5/27-29.

114 Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail Buhari, Sahih-i Buhari, "Enbiya", 48.

yok olmuş, hatta onlara baskı ve şiddet uygulanmaya başlanmıştır. Bu başkalaşma ve bozulma aynı zamanda yeni peygamberlerin görevlendirme gerekçelerinden birisi olmuştur. Fakat toplumlar bu süreçte çok sınırlı istisnalar dışında yeni peygamber ve onların Allah'tan getirdiği vahiye karşı çıkmıştır. Bu bağlamda vahye dayalı din mensupları veya Ehl-i Kitap kabul edilen Yahudiler ve Hristiyanlar bir bütün olarak aynı dinî hükümlere eksiksiz inanmaları gerektiği halde Yahudiler, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'i; Hristiyanlar Hz. İsa'yı tanrılaştırmış, Hz. Muhammed'i peygamber olarak kabul etmemiştir. Buna karşılık Müslümanlar Kur'an-ı Kerim'in emrine uygun olarak, aralarında herhangi bir ayırım yapmaksızın bütün peygamberleri, kabul etmekle yükümlü tutulmuştur.¹¹⁵

Diğer dinlerin peygamberlere ve peygamberlik konusuna bakışları İslam'dan farklıdır. Yahudiler ve Hristiyanlar bizim peygamber olarak iman etmekle yükümlü olduğumuz Hz. Davud, Hz. Süleyman'ı kral olarak görmekte, peygamber olarak kabul etmemektedir. Tevrat'ta Hz. Harun, Allah'ın değil Hz. Musa'nın Peygamber'i olarak nitelendirilmektedir.¹¹⁶

Yahudi kutsal kitabında (Tevrat), değil peygamberler, sıradan insanlar için bile yüz kızartıcı suç ve dinen büyük günah kabul edilen eylemler, insanlar arasında saygın bir konumda bulunması gereken peygamberlere yakıştırılmıştır. Tevrat'ta; Hz. Yakup'un Tanrı ile güreştiği¹¹⁷ (İsrail), Hz. İbrahim'in karısını Firavun'a kardeşim diye takdim ettiği haber verilmiş,¹¹⁸ Hz. Lut'un kızları tarafından sarhoş edilerek onlarla cinsel ilişkiye girdiği iddia edilmiştir.¹¹⁹ 2. Samuel'de Hz. Davud, kendi komutanlarından birisinin karısıyla zina etmiş olarak

115 Bakara, 2/285.

116 Çıkış, 7/1-2

117 Tekvin, 32/24-32.

118 Tekvin, 12/10-20. Bu konuda geniş bilgi için bk. Mustafa Erdem Hz. İbrahim, Ankara, 2022, s. 147-167.

119 Tekvin, 19/30-38.

gösterilmiş ve güya Hz. Davud, onun kocasını savaşta ön safa geçirterek öldürtmüştür. Sonra kadın Davud ile evlenmiş ve bir oğul doğurmuştur.¹²⁰

Kur'an-ı Kerim, Yahudilerin Hz. Üzeyir'i, Hristiyanların da Hz. İsa'yı Allah'ın oğlu olarak kabul ettiklerini belirtmiştir.¹²¹ Ayrıca Yahudiler, kendilerine Cenab-ı Allah tarafından gönderilen bazı peygamberleri öldürmüş,¹²² bekledikleri "*Mesih*" i (Hz. İsa'yı) reddetmiş ve onu öldürdüklerini iddia etmiştir.¹²³ Buna karşılık Hristiyanlar, onu bir peygamber değil, "*Tanrı'nın oğlu*" ve "*Tanrı*",¹²⁴ havarilerini de Hz. İsa'nın elçileri olduğunu iddia etmiştir.¹²⁵ Onlara göre insanların yaptıklarını onaylayan veya yargılayan Hz. İsa'dır. Duaları kabul eden odur.

120 2. Samuel, 11.

121 Tövbe, 9/30.

122 Bakara, 2/61,91; Âl-i İmran, 3/21, 112, 181,183; Nisa, 4/155; Maide, 5/70.

123 Nisa, 4/157.

124 Nisa, 4/172; Maide, 5/17, 72; Tövbe, 9/30, 31.

125 Luka, 6/13.

Peygamberlere İman

Peygamberlere iman, Yüce Allah'ın emri ve İslam dininin iman esaslarından birisidir. Peygamberlere iman, insanlara doğru yolu göstermek için Cenab-ı Allah tarafından seçkin kimselerin görevlendirildiğine, bu kimselerin Allah'tan getirdiği bütün bilgilerin, vahyin ve kutsal kitapların gerçek ve doğru olduğuna inanmak demektir.

Peygamberlere iman konusunda pek çok ayeti kerime ve hadisi şerif bulunmaktadır:

“Peygamber, Rabb'i tarafından kendilerine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. 'Allah'ın peygamberlerinden hiçbirisi arasında ayrım yapmayız. İştittik, itaat ettik, Ey Rabb'imiz, affına sığındık! Dönüş sanadır.' dediler.”¹²⁶

“Biz, Allah'a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve esbata (Yakub'un torunları) indirilene, Musa'ya ve İsa'ya verilenlerle, Rableri tarafından diğer peygamberlere verilenlere, onlardan hiçbirisi arasında ayrım gözetmeksizin inandık ve biz sadece Allah'a teslim olduk.' deyin.”¹²⁷

İslami kaynaklarda “Cibril hadisi” olarak meşhur olan rivayette bildirildiğine göre: “Bir gün Resûlullah (sav) insanların ara-

126 Bakara, 2/285.

127 Bakara, 2/136, Ayrıca Bk. Bakara, 2/ 253; Nisa, 4/152.

sında oturuyordu. Bir adam geldi ve 'Ey Allah'ın Resûlü, iman nedir?' diye sordu. Resûlüllah (sav): 'İman; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, hayır ve şerriyle kadere inanmaktır...' diye buyurarak imanın bilinen altı şartını söyledi. (Soran kişi yanından ayrıldıktan sonra) Resûlüllah, "Bu (gelen) Cibril'dir, insanlara dinlerini öğretmek için geldi."¹²⁸ buyurmuştur.

Her Müslüman, Cenab-ı Allah'ın zaman zaman insanlara peygamberler gönderdiğine, Kur'an-ı Kerim'de adı bulunsun veya bulunmasın, aralarında herhangi bir ayırım yapmaksızın hepsine birden inanmakla yükümlüdür.¹²⁹ Bununla birlikte o, Kur'an'da adı geçenler veya Peygamber'imiz (sav) tarafından bildirilenler dışında herhangi bir kimseyi, hakkında kesin hükümler bulunmadığı için peygamber olarak kabul etmekle sorumlu değildir.

Yüce Allah katında din takdir ve adı da İslam'dır.¹³⁰ Gerek Kur'an-ı Kerim ve onu tebliğ eden Hz. Muhammed gerekse bütün ilahi kitaplar ve onları tebliğ eden peygamberlerin hepsi aynı dini tebliğ etmişlerdir. İslam, başlangıçtan sonuna kadar bütün insanlığı kucaklayacak nitelikte bir dindir. Dolaşısıyla bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri din aynıdır. Ancak insanlığın değişen ihtiyaçları doğrultusunda esasta değil teferruatta bazı değişiklikler olmuş ve bu din, Hz. Muhammed zamanında kemale ererek tamamlanmıştır.¹³¹

"Müslüman'ım." diyen bir kimse, peygamberler arasında herhangi bir ayırım yapmadığı gibi birine inanıp bir başkasına veya onların bir kısmına inanmıyorum diyemez. Çünkü peygamberlerden bazılarına inanıp bazılarına inanmamak küfür olup, insanı dinden çıkarır. Bu konuda Cenab-ı Allah: "Allah'ı

128 İbn Hanbel, 1,28; Buhari, "İman", 37; Müslim, "İman", 5.

129 Bakara, 2/285; Nisa, 4/164.

130 Âl-i İmran, 3/19.

131 Maide, 5/3; Rıza Nur, Kur'an Nedir, İstanbul, 1927, s. 7.

ve peygamberlerini inkâr edenler ve (inanma hususunda) Allah ile peygamberlerini birbirinden ayırmak isteyip ‘Bir kısmına iman ederiz ama bir kısmına inanmayız.’ diyenler ve bunlar (iman ile küfür) arasında bir yol tutmak isteyenler yok mu; işte gerçekten kâfirler bunlardır. Ve biz kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır. Allah ve peygamberine iman eden ve onlardan hiçbirini diğerlerinden ayırmayanlara (gelince) işte Allah onlara bir gün mükâfatlarını verecektir. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”¹³² buyurmaktadır. Bunun yanında her Müslüman’ın en son gönderilen peygamberin Hz. Muhammed olduğuna ve ondan sonra da peygamber gelmeyeceğine kesin olarak iman etmesi gerekmektedir.¹³³

132 Nisa, 4/150-152.

133 Ahzab, 33/40.

Peygamberlerin Gönderiliş Amacı

Peygamberlik kurumu ve peygamberler ilahi dinlerin; Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'ın ortak değerlerindendir. Cenab-ı Allah, insanların içine yerleştirdiği din duygusunu yaşanır hâle getirmek, bunu gerçekleştirirken yanlış yöne gitmelerini engellemek için ilk insandan itibaren ihtiyaç durumuna göre, değişik zaman ve coğrafyalarda peygamberlere görev vermiştir. Onlar, iman ederek iyi amel işleyenleri müjdelemiş, nefsi zaafplarının ve çevrenin etkisi ile inkâra saparak kötü davrananları uyardırmıştır.¹³⁴ Bunun yanında Cenab-ı Allah insanların aralarındaki anlaşmazlıkları gidermek, ihtilafa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri ve doğru yolu bulmaları için peygamberlerine kitaplar indirmiştir.¹³⁵

Peygamberlerin gönderiliş amacı, Allah'ın hükümlerini yer-yüzünde etkin kılmak, insanların dünya ve ahiret mutluluğuna ermelerini sağlamaktadır. Bu doğrultuda onların hepsi aynı ilahi kaynaktan beslenmektedir. Peygamberler, Allah'tan aldıkları vahyi insanlara ulaştırmak, bunları açıklamak ve uygulamakla görevlidir.

Kur'an-ı Kerim'de ve geleneksel İslam kültüründe peygamberlerin tamamının adı verilmez. Kitab-ı Mukaddes'in, Yahudilik ve Hristiyanlığın zaman içerisindeki değişim ve başka-

134 Bakara, 2/213; Nisa, 4/165.

135 Bakara, 2/213.

laşımına paralel olarak peygamberlik anlayışında, peygamberlere bakış açısında ve peygamberlerin isimlerinde bazı değişiklikler yaşanmıştır.

Kur'an-ı Kerim, en son ilahi kitap olarak diğer dinlerin kutsal kitaplarında verilen bazı bilgileri onaylarken, insanlar tarafından onlarda yapılan değişiklikler sebebiyle bazılarını düzeltir, bazılarını da bütünüyle reddeder. Bu bağlamda onların peygamberlere bakışını kendi ölçülerine göre değerlendirir ve düzenler.

Peygamberlerin, insan ve peygamber olma özelliklerini gölgeleyecek ve olumsuz etkileyecek herhangi bir kusuru, eksikliği ve günahı bulunmamaktadır. Buna rağmen öncelikle ve özellikle Hz. Muhammed ve bütün peygamberler, İslam'dan rahatsız olan yerli yabancı bazı çevrelerce, sistemli ve organize faaliyetlerle yıpratılmak istenmektedir. Böylece peygamberlerin üstün vasıfları hiçe sayılarak, sıradanlaştırılarak, onların bütün insanlığa örnek olma görev ve sorumlulukları ile birlikte tebliğ ettikleri ilahi mesajın da değersizleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu çerçevede peygamberlerin bütün eylem ve söylemleri üzerinde kuşku oluşturulmakta, emanet ettikleri bütün kutsallar tahrip edilmektedir.

Peygamberlere Olan İhtiyaç

Peygamberler akıl, irade, idrak, yeme, içme, ağlama gülme, yaşama, ölme gibi fonksiyonları itibarıyla diğer insanlarla ortak özelliklere sahip bulunmaları sebebiyle insanlığın onlara ihtiyacı vardır. Çünkü peygamberler, sahip oldukları üstün insani özelliklere ilave olarak kendilerine sağlanan ilahi destek sayesinde, insanların çözüm üretemediği sorunlarda, onlara yardımcı olmaları için Allah tarafından görevlendirilmiştir. Bu yüce hikmeti ifade için Cenab-ı Allah: *“Ant olsun ki, içlerinden kendilerine Allah’ın ayetlerini okuyan, (kötülüklerden ve inkârdan) kendilerini temizleyen, kendilerine kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle Allah, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur. Hâlbuki daha önce onlar apaçık bir sapıklık içinde idiler.”*¹³⁶ buyurmuştur.

İnsanların peygamberlere ihtiyacını söyle sıralamak mümkündür:

- İnsanlar kendi akıllarıyla Yüce Allah’ın varlığını ve birliğini anlayabilirlerse de bunun ötesinde O’na ait birtakım yüce sıfatları tam olarak kavrayamazlar. Yüce Allah’a nasıl kulluk edileceğini bilemezler, ahiretin ahvalini öğrenemezler.

- İnsanoğlu, yegâne manevi rehberi ve ölçüsü olan akıl ile bazı gerçeklere vâkıf olma sevdası taşımış ve bununla bazı kazanımlar elde etmiştir. Fakat öğrendiklerinin doğru olup olmadığını gösterecek, kendisinde şaşmaz bir ölçü olmadığından veya bir teyit mekanizması bulunmadığından çoğu kere yanılmış, yanlış yollara sapmıştır. Bu durum onu iyiye, doğruya, hakka götürecek bir öndere/rehber ihtiyacı olduğunu açık bir şekilde göstermiştir ki bu önderler peygamberlerdir. Maturidî bu konuda şöyle demektedir: *“İnsan akli başlangıçta yeryüzünün ne tür ürünler ürettiğini ve bunun nasıl bir mekanizmaya bağlı olduğunu öğrenme konusunda herhangi bir imkâna sahip bulunmuyordu. İnsanlık bu konudaki deneyimini tamamladıktan ve işin özünü anladıktan sonra, beslenmeye elverişli olabilmesi için onu nasıl kullanacağına vâkıf olan birinin bulunması zaruret hâline gelmiştir. Bir de şu var: Yemekte de çeşitli sakıncalar mevcut olmuştur, öyle ki ondan faydalanacak kimse kuralına uymadığı takdirde sakıncalara maruz kalabilir. Çünkü bu husus ancak kuralı bilen, ayrıca yemeğin yiyene zarar vermesi hâlinde zararı giderebilecek miktardaki ilaçtan ve tıp ilimlerinden haberdar olan birinden öğrenilebilir, buna bir de insanların bedeni özelliklerinin farklı oluşunu ve öldürücü zehirlerin kullanılışını da eklemek lazımdır. Ancak bu öğrenim yoluyla ki insanlar bedeni ayakta tutacak faydalı gıdayı tespit edebilirler.”*¹³⁷
- İnsanlar Allah'ı tanıma ve O'na karşı kulluk görevlerini eksiksiz yerine getirebilme, ahiret ahvalini bilme ve dünyada iken oraya hazırlanma konusunda bilgilenme ihtiyacı içinde olmuştur. Bu konuda aklın, duyguların etkisinde kalabilmesi, herkesin aklî seviyesinin aynı olmaması, aklın yaptırım gücüne sahip bulunmaması gibi sebeplerle dini alanda onun rehberliği, insanın dünya ve ahirette

137 Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud el-Maturidî es-Semer-kandi, Kitabü't-Tevhid Tercümesi, çev. Bekir Topaloğlu, Ankara, 2002, s. 225.

kurtuluşuna yetmemiştir. Yüce Allah, insanların dünya ve ahiret ile ilgili öğrenmeleri gereken her şeyi peygamberlerine vahyetmiş, onlar da görev ve sorumluluklarının gereği olarak, Allah'tan aldıkları vahyi insanlara bildirmiştir. Ahzab suresinde bu husus şöyle ifade edilmiştir: *"Allah'ın kendisi için takdir ve emrettiği bir şeyi yerine getirme hususunda peygamberler için bir sıkıntı ve sakınca olamaz. Allah'ın hükmü değişmez kaderdir. Daha önce gelip geçen, Allah'ın vahyini insanlara ulaştıran, ondan çeken, Allah'tan başka hiç kimseden çekinmeyen peygamberler hakkında da Allah'ın kanunu böyledir. Hesap sorucu olarak Allah kâfidir."*¹³⁸

- İnsan aklı hayır ve şerri ayırmada, kişinin mutluluğu için öne alması ve tehir etmesi gereken şeyleri ayarlamada tek başına yeterli olmadığından, insanın kurtuluşu için peygamberlere ihtiyaç vardır. İnsan aklı iyi ile kötü arasında ayırım yapabilme gücüne sahip olmakla birlikte haricî unsurların etkisiyle bunların tersini de yapabilmektedir. Bu durumdan onu kurtaracak olan peygamberlerin terbiye ettiği vicdan olmaktadır. İnsan madde ve ruhtan meydana gelmiştir. Bunların her ikisinin de ayrı beslenme yolları ve besin değerleri vardır. Akıl maddi yönü doyuracak şeylerle meşgul olurken, ruhun ihmal edilmemesi gereklidir. Bu konuda da bilinmeyenler din ve peygamber aracılığı ile öğrenilebilmektedir.¹³⁹
- Şayet insan aklı peygamberliğe ve peygamberlere ihtiyaç duymayacak bir nitelikte olsa bile, onlar Yüce Allah'ın lütuf ve kereminin tecellisi bakımından çok önemlidir. İnsan aklı ne kadar yetkin olursa olsun bu alandaki yetenekleri sınırlıdır. Dolayısıyla Allah peygamberler göndererek onların işini kolaylaştırmıştır. Ayrıca insan aklının

138 Ahzâb, 33/38-39.

139 Geniş bilgi için bk. el- Hadidi, s. 15-25.

nefsani arzulardan etkilenmesi, peygamberlerin de bu konuda uyarma ve hatırlatma görevini yerine getirmesi söz konusudur.¹⁴⁰

- İnsanlar gerçeği bilmede, iyiyi doğruyu ve güzeli bulmada, faydalı ve zararlı olanı ayırt etmede zorlanmaktadır. Bu konuda duyuların, geleneklerin, geçici arzuların/isteklerin baskısı altında kalabilirler. İsaabetli karar vermekte güçlük çekerler.
- İnsanın sorumluluğunun ve yükümlülüğünün gereğini yerine getirebilmesi, bu konularda bilgi sahibi olmasına bağlıdır. Onun sevap veya günah kazanması kendisine bunlarla ilgili bilgi verilmesine bağlıdır. İnsanların ahirette işledikleri günahlarla ilgili olarak, *“Bilmiyorduk.”* mazereti ileri sürememesi için önceden bilgilendirilmesi gerekmektedir.
- Peygamberler, sanat, ticaret, ziraat ve diğer mesleki alanlarda topluma örnek olmuş, öğretmiş, eğitmiş ve bu suretle medeniyete, kültüre ve toplumsal gelişmelere katkı sağlamıştır.¹⁴¹
- Bu ve benzeri sebeplerle insanlar peygamberlere ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla onlar peygamberlere iman ve getirdikleriyle amel etmekle yükümlüdür. Cenab-ı Allah, kendisine ve gönderdiği elçilerin her birine ayırım yapmadan iman edenleri ödüllendireceğini açıklamıştır.¹⁴² Benzer şekilde Peygamber’imiz Hz. Muhammed de onların ahirette peygamberlere ait yüksek köşklerde kalacağını haber vermiştir.¹⁴³

140 Maturidî, Tevhid, s. 231.

141 Heyet, İlmihal, TDV İslami Araştırmalar Merkezi, İstanbul, 1998, s. 1/108-109.

142 Nisa, 44/152.

143 Buhari, “Bed’ü’l-Halk”, 8

Vahiy

Vahiy, hızlı bir işaret veya insanın kalbine aniden gelen ilahi mesajdır. Bu, bir tür şimşek çakması gibi nitelenebilir. Vahiy, başkasına gizli kalacak şekilde muhatabı özel ve hızlı bilgilendirmek olarak da tarif edilebilir. Dinî terminolojide; Allah'ın ilahi bir emri bir hükmü veya bilgiyi peygamberine gizlice bildirmesi olarak ifade edilir.¹⁴⁴

Literatürde vahiy büyük ve küçük vahiy, tabii vahiy ve özel vahiy terimleriyle kullanılmaktadır. Küçük vahiy; kişilere, doğrudan doğruya kendilerini ilgilendiren meseleler hakkında verilen özel mesajlardır. Bu kullanımında vahiy, “*ilham*” ile aynı anlama gelmektedir. Büyük vahiy ise, dinin uygulanması açısından dünyayı sarsacak çapta önemi haiz olan büyük mesajları ifade etmektedir. Dini alanda vahiy ile ilgili değerlendirmeler “*büyük vahiy*” adı verilen vahiy türü üzerinde cereyan etmektedir.¹⁴⁵ Tabii vahiy ile vahyin genel karakterine vurgu yapılmakta olup, bu hemen hemen genel vahiy ile eş anlamda kullanılmaktadır.¹⁴⁶ Özel vahiy ise, insanların kendi yetileriyle keşfetme imkânları olmayan konularda Tanrı'nın vahyetmiş olduğu önermeler bütünü olarak tarif edilmektedir. Özel vahyin önermeleri bir kitap halinde toplanmaktadır.

144 Yusuf Şevki Yavuz, “Vahiy”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2012, s. 42/440.

145 Recep Kılıç, Modern Batı Düşüncesinde Vahiy, İstanbul, 2019, s. 20.

146 Recep Kılıç, s. 21.

Bu vahiyler kaynak itibarıyla kutsal kabul edildiği için, onların toplandığı kitap da kutsal kabul edilmektedir. Özel vahyi içeren kutsal kitap; Yahudilikte Tevrat, Hristiyanlıkta Kitab-ı Mukaddes, İslam'da ise Kur'an-ı Kerim'dir.¹⁴⁷

Vahiy Yüce Allah'a ait bir kelim olup, ilahi zatta mevcut mainerın söze dönüşmüş şekilde Cebrail aracılığıyla peygamberlere indirilmesidir.¹⁴⁸ Başka bir ifade şekli ile vahiy, insanla Yüce Allah arasındaki temasın en yüksek derecesi, haberleşmenin en güvenilir ve en yanılmaz olanıdır. Vahiy işaretten, kitaptan, risaletten ve ilhamdan daha geneldir. Cenab-ı Allah'ın peygamberlerine tebliğ edilmesini dilediği din veya kitabı aracılı veya aracasız olarak bildirmesidir.¹⁴⁹ Dolayısıyla vahyin kaynağı Allah'tır.¹⁵⁰

Peygamberlik, vahiy esasına dayanmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de bildirildiğine göre vahiy geleneği ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem ile başlamıştır. Bu gelenek Hz. Muhammed'e gelen son vahiy ile tamamlanmıştır. Nitekim Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer, Peygamber'imizin (sav) vefatından sonra hane-i saadetinde Ümmü Eymen'i¹⁵¹ ziyarete gittiklerinde o ağlamaya başlar. Ona *"Niçin ağlıyorsun? Allah katındakiler*

147 Kılıç, s. 23-24.

148 Yavuz, "Vahiy", s. 42/441.

149 El-Hadidî, 34-35.

150 Kılıç, s. 27.

151 İlk oğlu Eymen'e nispetle Ümmü Eymen künyesi ile anılmaktadır. Habeş asıllı olup, dedesi Abdulttalib'in kölesi iken, miras yoluyla babası Abdullah veya annesi Âmine'ye, oradan da Peygamber'imize (sav) intikal etmiştir. Ümmü Eymen doğumundan itibaren Peygamberimiz Hz. Muhammed'e dadılık yapmış, onu emzirmiş, elinde büyütmiş, annesi ile birlikte Medine'ye dayısını ziyarete gidip dönerken Ebva'da Âmine vefat ettiğinde onun yanında olmuştur. Hz. Peygamber, Hz. Hatice ile evlenince onu azat etmiştir. Ümmü Eymen, Hz. Peygamberin vefatından önce Suriye'ye gönderilecek orduya komutan tayin ettiği azatlı kölesi Zeyd'in oğlu Üsame'nin annesidir. (Bünyamin Erul, "Ümmü Eymen", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2012, s. 42/317.) Allah Resûlünün *"Annemden sonraki annemdir."* diyerek taltif ettiği Ümmü Eymen, ilk Müslümanlar arasına katılmış müstesna bir hanımefendidir. (Hadislerle İslam, s. 1/389).

Resûlûllah (sav) için daha hayırlıdır.” dediler. Bunun üzerine Ümmü Eymen “Ben Allah’ın katındakilerin Resûlûllah (sav) için daha hayırlı olduğunu bilmediğimden ağlamıyorum. Asıl gökten inen vahyin kesilmiş olmasına ağlıyorum.”¹⁵² şeklinde üzüntü sebebini açıklar.

Peygamberlik ve vahiy birbirinden ayrılmayan iki kavramdır. Vahiy, Yüce Allah ile elçisinin mahiyeti bizce tam olarak bilinmeyen özel, gizli, süratli görüşmesidir ve ikisi arasında bir sırdır. Yüce Allah’ın emir ve yasakları, hükümleri ve haberleri peygamberlere gelen vahiy yoluyla insanlara bildirilmiştir.¹⁵³ Vahyin mahiyetinin kavranması ve gerçekleşme şeklinin bilinmesi peygamberlerin dışındaki insanlar için mümkün değildir.¹⁵⁴

İnsan için bilgi yolları selim hisler, akıl ve doğru haber olmak üzere üç türdür. His ve tecrübe alanına girmeyenler akıl ile bilinmektedir. Ancak aklın da her şeyi bilmesi mümkün değildir. Akıl ve hisler ile bilinmeyen şeyler konusunda sadık bir habercinin haberine ihtiyaç vardır ki vahiy ve nübüvvet (peygamberlik) bu kısımdandır. Fakat vahyin oluş şeklini ve içeriğini, peygamberliğin sırlarından olduğu için, sadece peygamberler bilebilir.

Toprağın suya ihtiyaç duyması gibi yaratılış olarak insan da vahye öyle ihtiyaç hissetmektedir. Zira vahiy ile gelen bilgi, insanın ruhunu ve kalbini beslemektedir. Ayrıca vahiy ile elde edilen bilgi, insanların ürettiği bilgilerden farklı olarak, kesin ve çelişmez bir niteliğe sahiptir.¹⁵⁵

Yüce Allah, insanlara mesajını peygamberlere indirdiği vahiy aracılığı ile bildirmiştir. Bunlar Kur’an-ı Kerim başta olmak

152 Müslim, “Fedailü’s-Sahabe,” 103.

153 Heyet, İlmihal, s. 1/112.

154 Yavuz, Vahiy, s. 42/442.

155 Hadislerle İslam, s. 1/397.

üzere genel olarak kutsal kitaplar şeklinde isimlendirilmiştir. Bu kitaplar, peygamberlerin vefatı sonrasında da onların getirdikleri hükümlerin devamını sağlamıştır. Peygamberlik silsilesinde onların tamamına kitap verilmediği, büyük çoğunluğunun kendilerinden önce gelen kitapların hükümlerine tabi tutulduğu görülmüştür.

Kelam kitaplarında vahyin geliş şekilleri ile alakalı olarak bazı sıralamalar bulunmaktadır. Bunlar arasında peygamberler için geçerli olan sadık rüyadan da söz edilmektedir. Allah ile insan arasında kişinin sahip olduğu haberleşme araçları arasında en zayıf olanı belki de rüyadır. Özü itibarıyla rüya ile amel olmadığı gibi, birinin gördüğü rüya başkaları için bir kıymet hükmünde değildir. Ancak peygamberlerin gördüğü rüyalar (rüyây-ı sâdika) bunun dışındadır. Hz. Aişe: *“Allah Resûlünün (sav) ilk vahiy almaya başlaması, uykuda doğru rüya (rüyay-ı sadika) görmekle olmuştur. Onun istisnasız bütün rüyaları gün gibi gerçek çıkardı...”*¹⁵⁶ demiştir. Nitekim Hudeybiye¹⁵⁷ Antlaşması’ndan sonra inen Fetih suresinde Cenab-ı Allah, Hz. Peygamber’e hem teselli sadedinde hem de müminlerin ona olan güvenini tazelemek amacıyla gördüğü rüyayı hatırlatmış ve şöyle bir müjde vermiştir: *“Ant olsun ki Allah, elçisinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse siz güven içinde başlarınızı tıraş etmiş ve kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram’a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. İşte bundan önce size yakın bir fetih verdi.”*¹⁵⁸ Müfessirler bu ayeti kerimeyi, Allah’ın resûlüne göstermiş olduğu rüyada

156 Buhari, “Bed’ü’l-Vahiy”, 1.

157 Hudeybiye, eski Cidde yolu üzerinde, Mekke’nin 17 km batısındadır. Hicretin 6. yılında Zilkade ayının başında (Mart, 628), Hz. Peygamber gördüğü bir rüya üzerine (Bk. Fetih, 48/27) ashabıyla birlikte umre yapmak için Medine’den Mekke’ye giderken burada konaklamış ve Kureys ile barış antlaşması imzalamıştır. (Muhammed Hamidullah, “Hudeybiye Antlaşması”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1998, s. 18/297. Ayrıca geniş bilgi için bk. Mustafa Erdem, İslam, s. 326-330.)

158 Fetih, 48/27.

ona verdiği haberi, insanların nazarında gerçekleştirdiği şeklinde yorumlamışlardır.¹⁵⁹ Aracısız vahiy olarak kabul edilen sadık rüya yolu ile Kur'an'ın vahyinin söz konusu olmadığı, yani bu vahiy türü ile herhangi bir Kur'an-ı Kerim ayetinin gelmediği belirtilmiştir.¹⁶⁰

Kur'an-ı Kerim, vahiy şekillerini şöyle haber vermektedir: *“Herhangi bir beşer ile Allah'ın konuşması ancak vahiy ile yahut perde arkasından ya da bir elçi gönderip, izni ile dilediğini vahiy etmesi şeklinde olabilir...”*¹⁶¹ Hz. Aişe'den naklen bu konuda şunlar anlatılmaktadır: *“Ya Resûlallah, sana vahiy nasıl geliyor? diye sordum. Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: “Bazen zil/çan sesi gibi geliyor ki, bana ağır geleni de budur. (Uğultu) kesildiğinde (vahyin bana) söylediklerini tam olarak kavramış ve ezberlemiş oluyorum. Bazen de melek bana insan şeklinde görünüyor, benimle konuşuyor ve ben onun dediklerini kavramış ve ezberlemiş oluyorum.”*¹⁶²

Vahyin geliş şekilleri arasında en çok bilineni, Allah katında değerli, itibarlı, güçlü, saygın ve güvenilir bir elçi olan Cebrail'in getirdikleridir.¹⁶³ Vahiy getiren melek olarak Kur'an-ı Kerim'de *“Cebrail”* ve *“Ruhu'l-Kudüs”* kelimeleri eş anlamlı olarak ifade edilmiştir. Bazı rivayetlerde Hz. Muhammed'e ilk vahiy getiren meleğe *“Namus-ı Ekber”* (kendisine ilahi sırlar verilen melek) adı verilmiştir. Gerek Kur'an-ı Kerim gerekse diğer rivayetlerden anlaşıldığına göre hem Hz. Muhammed'e hem de diğer peygamberlere vahiy getiren melek, Ruhu'l-Kudüs, Ruhu'l-Emîn veya Namus-ı Ekber gibi çeşitli isimlerle anılan Cebrail'dir. Cebrail önceki peygamberlere gelen kitaplardan farklı olarak Kur'an'ı Kerim ayetlerini bir defada değil,

159 Maturidî, Te'vilat, s. 14/58.

160 Gülşen Ökten, “Kur'an'a Göre Bilginin Kaynakları”, NEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl, 2015, Sayı, 39, s. 207.

161 Şûra, 42/51.

162 Buhari, “Bed'ü'l- Vahiy”, 1.

163 Tekvir, 81/19-23.

parça parça, açık bir şekilde okuyup tebliğ etmiştir.¹⁶⁴

Yukarıda işaret edilen vahyin ilk iki şekli olan selim hisler ve akıl, daha aşağı derecede olup hem peygamberlere hem de peygamber olmayan kişilere olabilir. Üçüncü doğru haber ise, Yüce Allah'ın yalnız peygamberlerine gönderdiği vahiy şeklidir. Vahyin bu şekli çok özeldir. Yüce Allah bununla insanlara bildirmek istediği en mühim ilahi tebliğleri iletir. Kur'an-ı Kerim, insanlığın dünya ve ahiret mutluluğu için gönderilen yüce bir kitap olması sebebiyle, vahyin bu en yüksek şekli ile gönderilmiştir.¹⁶⁵

Peygamber'imiz (sav), gelen vahiyleri unutmamak ve iyi öğrenmek için gayret gösterirken Cenab-ı Allah tarafından uyarılmış ve Kur'an'ın onun kalbine/hafızasına yerleştirileceği bildirilmiştir. *"(Resûlüm!) onu (vahyi) çarçabuk almak için dilini kımıldatma. Şüphesiz onu, toplamak (senin kalbine yerleştirmek) ve onu okutmak bize aittir. O hâlde, biz onu okuduğumuz zaman, sen onun okunuşunu takip et. Sonra şüphen olmasın ki, onu açıklamak da bize aittir."*¹⁶⁶ Bu durum sadece Kur'an-ı Kerim'e özel olup diğer kutsal kitapların hiçbirine nasip olmamıştır. İnsanların hepsinin, geçmiş peygamberleri doğrulayan son vahye inanıp bağlanmaları istenmiştir.¹⁶⁷ Ayrıca çeşitli zaman ve coğrafyalarda yaşayan peygamberlere inen vahiyler de birbirini doğrulamaktadır.¹⁶⁸

Vahiy, Kur'an-ı Kerim'de; *"(Resûlüm!) Bunlar, bizim sana vahiy yoluyla bildirmekte olduğumuz gayb haberlerindendir..."*¹⁶⁹ mealindeki ayeti kerimeden anlaşıldığına göre, gaybî bilgiye ulaşmanın yolu olarak gösterilmektedir. Gaybı Allah'tan baş-

164 Furkan, 25/32.

165 Erdem, İslam, s. 101.

166 Kıyame, 75/16-19.

167 Yavuz, Vahiy, 42/440. Ayrıca bk. Bakara, 2/136-137; Âl-i İmran, 3/84-85.

168 Âl-i İmran, 3/81; En'am, 6/92; Fatır, 35/31.

169 Âl-i İmran, 3/44.

ka kimse bilemez.¹⁷⁰ İnsan olmaları dolayısıyla peygamberler de gaybı bilemez.¹⁷¹ Nitekim Peygamber’imiz Hz. Muhammed ile ilgili bir ayeti kerimede Cenab-ı Hak şöyle buyurmaktadır: “...*Ben gaybı da bilmem...*”¹⁷² Bununla birlikte vahiy de gayb ile ilgili bir bilgi, bir haberdur. Yüce Allah onu elçisine bildirdiği zaman, o da insanlara tebliğ eder.¹⁷³ Dolayısıyla peygamberler Cenab-ı Allah’ın bildirmesi sayesinde, diğer insanlardan önce gayb hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. Bunun yanında sadece peygamberlere bildirilen gaybın olması da mümkündür. Cenab-ı Allah: “... *ve Allah sizi (gayba) vakıf kılacak değildir. Fakat Allah elçilerinden dilediğini seçer (onu gaybe vâkıf kılar). O halde Allah’a ve O’nun elçilerine inanın...*”¹⁷⁴ buyurmaktadır. Benzer şekilde bu husus Cin suresinde şöyle açıklanmaktadır: “*Çünkü gaybı; kıyametin ne zaman kopacağını yalnız Allah bilir ve onu kimseye de bildirmez. Ancak peygamber olarak seçtikleri kişiler hariç...*”¹⁷⁵

Kur’an-ı Kerim’de bildirildiğine göre Yüce Allah’ın peygamberlere vahyetmesi ilk insan Hz. Âdem ile başlamış ve son peygamber Hz. Muhammed’e gelen vahiy ile bu kapı kapanmıştır. Kur’an-ı Kerim’de geçmiş peygamberlere indirilen vahiy konusunda herhangi bir açıklama yer almazken, Hz. Muhammed’e gelen vahye dair bazı bilgiler verilmiştir.¹⁷⁶ Çeşitli dönemlerde peygamberlere indirilen vahiyler birbirini doğrulamaktadır.¹⁷⁷

Vahiy, bütün ilahi dinlerin esasıdır. İslam, ulûhiyet kavramına verdiği genişliği vahiy kavramına da vermektedir. Zira

170 Neml, 27/65.

171 Araf, 7/188.

172 En’am, 6/50; Ayrıca bk. Hud, 11/31.

173 Âl-i İmran, 3/44; Hud, 11/49.

174 Al-i İmran, 3/179.

175 Cin, 72/ 26/27.

176 Yavuz, Vahiy, s. 42/440.

177 Âl-i İmran, 3/81; En’am, 6/92; Fâtır, 35/31.

Kur'an-ı Kerim, vahye zaman, mekân, millet itibariyle hiçbir sınır getirmemekte, her kavmin şu veya bu zamanda vahiy muhatap olduğunu ve Hz. Muhammed'e kadar vahiy kapısının daima açık olduğunu açıklamaktadır. Vahiy ilahiye mazhar olamayan bir toplum Yüce Allah ile iletişim kuramaz. Dolayısıyla insanların maddi ihtiyaçlarını karşılayan Yüce Allah, onların ruhi ihtiyaçlarını da ihsan etmektedir. İslam bazı dinlerde olduğu şekliyle, (Hristiyanlık) Yüce Allah'ın cisimleşmiş şeklini reddeder. İslam'ın hedefi insanı tanrılaştırmak değil, insanın ruhen yükselerek hayatını şehevi arzulardan kurtararak Allah'a yönelmesini sağlamaktır.¹⁷⁸

Kur'an-ı Kerim'de peygamber olmadıkları halde, Hz. Musa'nın annesine,¹⁷⁹ Hz. Meryem'e,¹⁸⁰ Hz. İsa'nın havarilerine¹⁸¹ ve meleklerle¹⁸² de vahyedildiği haber verilmektedir.¹⁸³

İslam âlimleri vahyin aklen mümkün ve gerekli olduğu hususunda görüş birliği içindedir. Vahiy ürünü bilgiler insan için gönülleri ve zihinleri doyurmakta, düzenli ve temiz bir hayat tarzı önermekte, dünya ve ahiret için mutluluk ölçüleri içermektedir. İnsanlık, toplumları manevi bunalımdan kurtaracak bir sistem ortaya koymaktan âciz olduğu için, insanın daima ilahi mesaja ihtiyacı bulunmaktadır.¹⁸⁴ Bütün bunlardan dolayı, vahiy alaya almak veya inkâr etmek küfürdür ve böyle yapanlar cehenneme atılacaktır.¹⁸⁵

Vahiy ile ilham birbirinden farklıdır. Vahiy, Allah tarafından olduğu kesin olarak bilinen, Peygamber'in kalbine gelen ger-

178 Rıza Nur, s. 18-19.

179 Kasas. 28/7.

180 Âl-i İmran, 3/42-45.

181 Maide, 5/111.

182 Enfal, 8/12.

183 Yavuz, Vahiy, s. 42/440.

184 Yavuz, Vahiy, s. 42/441.

185 Yavuz, Vahiy, s. 42/440. Ayrıca Bk. Nisa, 4/140; Müddessir, 74/ 24-26.

çek bilgilerdir. İlham ise kaynağı belli olmayan bir his ve şudur. Başka bir ifade ile ilham delilsiz olarak, yani bilgi araçlarımızdan birine dayanmaksızın, feyiz yoluyla kalbe doğan bilgilerdir. İnsanın ilham konusunda bir yargılama ve anlama hatası yapması mümkündür.¹⁸⁶

İslam dünyasında dünden bu güne vahiy konusuyla bağlantılı bir takım tartışmalar yapılmaktadır. Bunlar zaman zaman Kur'an-ı Kerim'in eksikliği iddiasına katkı sağlamakta veya dinî uygulamaların Kur'an-ı Kerim dışındaki bazı yanlış veya uydurma rivayetlere dayandığı şeklinde Müslümanların zihinlerini bulandırmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in dışında vahiy olmadığı iddiası elbette ki vahiy konusunun kelime ve kavramsal çerçevesiyle de yakından ilgilidir. Kur'an-ı Kerim'de bu kelimenin farklı kullanımlarıyla ilgili pek çok ayeti kerime bulunmaktadır. Ancak konu bununla alakalı olmayıp, tamamen dinin bütünlüğü ile ilgili bir mahiyet kazanmaktadır. Bilindiği gibi dini hükümler farz, vacip, sünnet şeklinde değerlendirmektedir. Beş vakit namaz, namazın rekâtları, zekâtın miktarı gibi farz olarak uygulanan dinî hükümlerin bir kısmının Kur'an-ı Kerim'de dayanağı bulunmamakta, fakat bunlar hem Peygamberimiz (sav) zamanında hem de günümüze kadar üzerinde herhangi bir tartışma yapılmaksızın uygulanmaktadır. Vahiy olmaksızın bunları doğrudan kendi peygamberlik yetkilerini kullanarak Hz. Muhammed'in dine dâhil etmesi mümkün müdür?

Kur'an-ı Kerim'de benzeri bulunduğu hareketle kible konusunu ele alacak olsak; Müslümanların Kâbe'ye yönelmeleriyle alakalı olarak Kur'an-ı Kerim'de ayeti kerimeler mevcuttur. Cenab-ı Allah, *"(Ey Resûlüm!) Nereden yola çıkarsan çık (namazda) yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. Nerede olursanız olunuz, yüzünüzü o yana çevirin ki, aralarından haksızlık edenler (kuru inatçılar) müstesna, insanların aleyhinizde*

186 Erdem, İslam, s. 100.

(kullanabilecekleri) bir delili bulunmasın...”¹⁸⁷ buyurmuştur. Bu ayeti kerime vahyedilinceye kadar başta Peygamberimiz ve bütün Müslümanlar, hakkında her hangi bir ayeti kerime bulunmaksızın, yaklaşık on dört yıl Kudüs’ü kible olarak kabul etmiş ve namazlarında oraya yönelmişlerdir. Bu durumda, vahiy olmaksızın Peygamberimizin kendiliğinden böyle bir tercih yapmış olması mümkün müdür?

Peygamberimiz (sav) muhterem eşlerinden birisine özel bir konuda bazı bilgiler vermiştir. Muhtemeldir o eşi, Peygamber’imizin (sav) haberi olmayacağı düşüncesiyle izni dışında bu konuyu başka bir muhterem eşiyle paylaşmıştır. Bu husus Kur’an-ı Kerim’de *“Cenab-ı Allah’ın bunu peygamberimize açıkladığı”* şeklinde vahiy ile bildirilmiş,¹⁸⁸ fakat neyi bildirdiği aynı şekilde Kur’an-ı Kerim’de belirtilmemiştir. Bu durumda Peygamber’imiz Hz. Muhammed’e açıklanan vahiy Kur’an-ı Kerim’de bulunmakta mıdır?

Kur’an-ı Kerim’in dışında vahiy olduğuyla ilişkili görülen ayeti kerimelerden birisi de Haşr süresinde şöyle geçmektedir: *“Ey müminler! (Savaş sırasında) onların hurma ağaçlarını kesmeniz de, onları olduğu gibi bırakmanız da Allah’ın izni ile olmuştur...”¹⁸⁹*

Burada, hurma ağaçlarının kesilmesi emrinin/izninin bu ayeti kerimenin gelişinden önce nasıl ve hangi yolla verildiği bilinmemekte, ancak bununla Kur’an-ı Kerim dışında da Hz. Peygamberin ilahi vahye muhatap olduğu anlaşılmaktadır.

187 Bakara, 2/150. Ayrıca bk. Bakara, 2/143.

188 Tahrim, 66/3.

189 Haşr, 59/5. Rivayete göre: Beni Nadir Yahudilerini sürgün emri aldıktan sonra Hz. Peygamber, onların gidişini hızlandırmak için hurmalarının kesilmesini emretmiştir. Bunun üzerine Yahudiler, “Ey Muhammed! Sen yeryüzünde bozgunculuk yapmayı yasaklıyordun. Peki, nasıl oluyor da hurma ağaçlarını kestiriyorsun.” demişler. Bundan ötürü müminlerin içine bir kurt düşmesi üzerine bu ayeti kerime inmiştir. (Maturidî, s. 15/73-74; Zemahşeri, Keşşaf Tefsiri, çev. Heyet, İstanbul, 2020. S. 6/645-646.

Kur'an-ı Kerim dışında "*hakiki vahiy*" yoktur şeklindeki bir değerlendirme ilahi vahyin mutlaka bir kutsal kitapta yer alması şeklinde değerlendirilebilir. Hz. Muhammed (sav) için geçerli olan bu durum diğer peygamberler için de aynen geçerli olmalıdır. Nitekim Cenab-ı Allah "*Biz Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Ve (nitekim) İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, esbât'a (torunlara), İsa'ya, Eyyüb'e, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettik. Davud'a da Zebur'u verdik.*"¹⁹⁰

İslam kültüründe ayette ismi geçen peygamberlerden Hz. İbrahim'e suhuf, Hz. Davud ve Hz. İsa'ya da kitap verildiğinden söz edilmektedir. Bunların dışındaki peygamberlere vahiy almaları dolayısıyla, verilen kitaplar zaman içinde kaybolmuş mudur? Yoksa nebi ve Resûl kavramlarının izahında da görüldüğü üzere kendilerine kitap verilmediği şeklinde yaygın kanaat bulunan peygamberler, sadece kendilerinden önceki peygamberlere verilen kutsal kitapların hükümlerinin uygulanmasından sorumlu tutulsalar bile, bu bildirim yine vahiy yoluyla olmamış mıdır? İşin en can alıcı taraflarından birisi, hakiki vahyin kutsal kitaplarla ilişkilendirilmesi ve sınırlandırılması, kutsal kitap verilmeyen peygamberlere vahiy gelmediği şeklinde bir kanaatin ortaya çıkmasına sebep olmaya-
cak mıdır? Peki böyle bir değerlendirme yukarda mealini arz ettiğimiz ayeti kerimeyi inkar manasına gelmeyecek midir? Var sayalım ki kutsal kitaplar dışında hakiki vahiy yoktur. Kendilerine kitap verilmeyen peygamberler peygamber olduklarını nereden ve nasıl bilecekler? Buna ilave olarak onların muhatabı olan toplumlar, iddia edildiği gibi hakiki vahye muhatap olmamaları dolayısıyla peygamber olduklarını iddia edenlerin peygamber olduklarına nasıl inanacak ve din adına tebliğ ettiklerini neye göre uygulayacaktır?

190 Nisa, 4/163.

Kur'an-ı Kerim'in herhangi bir eksikliğe ve değişime uğramaması bakımından oldukça önemli olan bu husus, aynı zamanda sıhhati tartışmalı bazı rivayetlerin ilahi hakikat gibi sunulmasına da kapı aralayacağı düşüncesiyle, bu konuda fikir üretenlerin oldukça dikkatli davranmaları gerekmektedir.

Farklı görünmek, farklı düşünmek, geleneksel kültürü ve din anlayışını sorgulamak, eleştirmek ve böylece benliği de tatmin etmek adına, dünden bu güne tartışma konusu yapılan bu ve benzeri fikirleri zaten Batılı Müsteşrikler bütün güçleriyle yaymaya çalışmaktadır. Onları memnun edecek şekilde bu fikirleri yeniden bilgili bilgisiz, ilgili ilgisiz herkesin huzuruna servis etmenin kime ne faydası olacaktır? Bazı çevrelerin, her türlü ahlak dışılığı ve din dışılığı teşvik için çeşitli kitle iletişim araçlarıyla saldırıya geçtiği, başta yeni nesiller ve "z" kuşağı olmak üzere bütün Müslümanların zihnini bulandırdığı acı tecrübelerle görülmektedir. Yeni nesiller, İslam'ı on beş asır öncesine hapsedenler ve bir türlü günümüze taşıyamayanlarla, imanını sorgulayıp onun kültür haline gelen yaşam tarzını bir türlü kabullenemeyenlerin çatışma alanında ne olduğu belirsiz ideoloji ve din dışı akımların tuzağına düşmektedir. Bu tür polemikler dine ve bilime hizmet adına zaten pamuk ipliğine bağlı dini duyguları ve uygulamaları olumsuz etkilemekte, müsteşrikleri sevindirirken misyonerlerin ekmeğine yağ sürmektedir.

Mucize

Peygamberler, içinde yaşadıkları toplumların insanlarına kendilerini tanıtabilmek, peygamber olduklarını ispat edebilmek ve onları ikna edebilmek için çok zorlanmışlardır. Çünkü bir peygamber için en zor iş, görevlendirildiği kavme/topluma kendinin peygamber olduğunu kabul ettirmektir. Nitekim bu konuda bütün peygamberler, birbirlerine benzer ya da farklı sıkıntılar yaşamıştır. Bu sebeple peygamberler, kendilerini ispat için Yüce Allah tarafından vahiy, mucizeler, birtakım harikalar ve özel bilgilerle desteklenmiştir.¹⁹¹

Mucize, insanı âciz bırakan olağanüstü şey anlamına gelir ki, Yüce Allah'ın gönderdiği peygamberleri doğrulamak ve desteklemek için yarattığı, nitelikleri bakımından insanların benzerlerini meydana getirmekten âciz kaldığı olağanüstü şey olarak tarif edilmektedir. Kelamcılara göre mucize, peygamberlik iddia eden bir zatın elinde, inkârcılara meydan okuduğu bir sırada, kendisini doğrular mahiyette başkalarının benzerini yapamadıkları olağanüstü bir şeyin ortaya çıkmasıdır.¹⁹²

Peygamberler tarihine bakıldığında, biri peygamberliğin ispatı, diğeri bunu inkâr edenlerin helaki olmak üzere mucize-

191 Takiyyüddin Ebi'l-Abbas İbn Teymiyye, Kitabü'n-Nübüvvat, Beyrut, 1985, s. 338.

192 Zübeyir Bulut, "Peygamberleri Tasdik Aracı Olarak Mucizeler", AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, Bahar, 2015; c. 3. Yıl, 3, Sayı 5.3, s. 26.

lerin iki şekilde verildiği görülmektedir.¹⁹³ Kur'an-ı Kerim'de mucize yerine “*ayet*” kelimesi kullanılmaktadır.¹⁹⁴

Mucize, peygamberlerin peygamber oluşunun ispatı, onu gönderenin kim olduğu ve niçin gönderdiği ile doğrudan alakalıdır. Bu sebeple Maturidî, insanların mucizeyi kabul etmeleri için, önce peygamberi gönderen Yüce Allah'ı kabul etmeleri gerektiğini söylemektedir. Bu bakımdan peygamberlerin gösterdiği mucizelerle hem Cenab-ı Allah'ın hem de peygamberlerin ispatı mümkün olabilmektedir.¹⁹⁵ Mucizeler, peygamberlerin Yüce Allah'tan getirdiklerini söyledikleri ve tebliğ ettikleri şeylerin doğrulanması anlamına gelmektedir.¹⁹⁶

Mucize, sadece ilahi kudret tarafından verilen bir güçtür. “... Allah'ın izni olmadan hiçbir peygamber için mucize getirme imkânı yoktur...”¹⁹⁷ Herhangi bir kimsenin gösterdiği değil, sadece peygamberler tarafından gösterilen harikulade olaylar mucize olarak kabul edilmektedir. Çünkü mucize, peygamberlik iddiasının ve meydan okumanın arkasından zuhur eder ve her an veren tarafından geri alınmakla karşı karşıyadır. Mucize, aynı zamanda Allah'ın peygamberlerinin faziletinin artmasına ve davetlerinin kabulüne vesile olur.¹⁹⁸

Tabiat kanunlarının geçerliliğini ve etkilerini kısa ve geçici bir süre durduran mucizenin mahiyeti, pozitif ilimlerle açıklanamaz. Dolayısıyla mucize, peygamber olan kişinin, Yüce Allah'ın yardımıyla akılların alamayacağı bir olayı gösterme başarısı olarak değerlendirilir.¹⁹⁹

193 El- Hadidi, s. 51; Hadislerle İslam, s. 1/578.

194 Araf, 7/136.

195 Maturidî, Kitabü't-Tevhid, s. 221-222.

196 El-Hadidi, s. 38.

197 Ra'd, 13/38.

198 El- Hadidi, s. 51.

199 TDV İlmihal, s. 1/ 113.

Mucize aklen mümkün olup, peygamberin peygamberliğini kanıtlaması için gereklidir. Gerçek peygamber ile peygamberlik iddiasında bulunan sahtekârı birbirinden ayıran yegâne kanıt mucizedir.²⁰⁰

Mucize bir defa olur ve tekrarı yoktur. Hz. Musa'nın elindeki asanın yılanı dönmesi ve aynı hadisenin farklı maksatlarla dört kere tekrar edilmesi ayrıcalıklı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁰¹

Peygamber'imiz (sav) bir hadisi şeriflerinde: *"Peygamberlerden, kendisine insanların iman edebileceği mucize verilmeyen hiçbir peygamber yoktur. Bana verilen de Allah Teâlâ'nın bana vahyettiğidir (yani Kur'an-ı Kerim'dir)..."*²⁰² buyurmuştur. Dolayısıyla mucize, aynı zamanda peygamberliğin şartıdır. Peygambersiz din olmadığı gibi, mucizesiz peygamber de yoktur. Mucizeler peygamberlerin hayatında önemli bir yer tutar.

Bir olayın mucize sayılabilmesi için şu özellikleri taşıması gerekir:

- Mucize gerçekte Yüce Allah'ın fiilidir. *"Peygamberin mucizesi"* denilmesi, mucizenin onun aracılığıyla olması ve onun doğruluğunu göstermesi sebebiyledir.
- Mucize peygamberlerde meydana gelir. Peygamber olmayan birinin gösterdiği olağanüstülüğe mucize denmez.
- Mucize tabiat kanunlarına aykırı bir olaydır.
- Mucize peygamberlik iddiasıyla birlikte bulunur.
- Mucize peygamberin isteğine uygun olur.²⁰³

200 El- Hadidi, s. 51; Yavuz, Peygamber, s. 34/259.

201 Zübeyir Bulut, s. 16.

202 Buhârî, "İ'tisâm", 1.

203 TDV İlmihâl, s. 1/114.

Bu mucizelerin bir kısmı inanmak isteyenleri etkilemeye, bir kısmı da inkâr edenleri helak etmeye yönelik olmuştur. Kur'an-ı Kerim'de peygamberlere verilen bazı mucizelerden haber verilmektedir. Hz. Nuh zamanında yaşanan Tufan,²⁰⁴ Hz. Salih'in devesi,²⁰⁵ Hz. İbrahim'i ateşin yakmaması,²⁰⁶ Hz. Musa'nın asası,²⁰⁷ Hz. İsa'nın ölüleri diriltmesi, körün gözünü açması, alacalıyı iyileştirmesi,²⁰⁸ Hz. Muhammed'in İsrâ²⁰⁹ ve Miraç mucizeleri bunların en meşhurlarındandır.

Mucizeler, peygamberlerin sağlığında toplumların bütünüyle ilgi duyduğu ve etkilendiği alanlarda gerçekleşir. Tamamen Yüce Allah'ın takdiri ile gerçekleştiğinden peygamberler, kendileri istedikleri zaman ve şartlarda, kendilerinin istedikleri konularda mucizeler gösterme veya bir mucizeyi seçme ve değiştirme imkânına sahip değildir. Nitekim Kur'an-ı Kerim, peygamberlerin risaletini ispat eden ve onların başarılı olmalarını sağlayan bütün mucizelerde, doğrudan bir insan katkısını kabul etmemektedir. Bu husus; *"... Allah'ın izni olmadan hiçbir peygamber mucize getiremez..."*²¹⁰ şeklinde gayet açık ve net bir biçimde belirtilmektedir. Aksine mucizeler Allah'ın yardımıyla, onun dilediği zaman ve şartlarda, uygun görülen konu ve şekillerde peygamberler tarafından gösterilirler. Mucizeler milletlere, kültürlerle ve zamanlara göre değişiklik arz eder.²¹¹

Hz. Yusuf zamanında rüya tabiri, Hz. Musa zamanında sihirbazlık, Hz. İsa zamanında sağlık ve tıp, Hz. Muhammed zamanında hitabet ve belagat çok ileri düzeyde gelişmiş olduğu

204 Hud, 11/36-48.

205 Hud, 11/61-68.

206 Enbiya, 21/51-71.

207 Araf, 7/103-107; Taha, 20/ 17-21, 65-70.

208 Âl-i İmran, 3/49.

209 İsrâ, 17/1.

210 Ra'd, 13/38.

211 El- Hadidi, s. 52.

için o zamanın peygamberleri de aynı alanlarda mucizeler göstermiştir. Bu türlü mucizeler o dönemin idrakine uygun olup, maksadın gerçekleşmesine katkı sağlamıştır. Böylece ilgili toplumların mucize ile mucize olmayan arasındaki farkı kolaylıkla görüp anlayabilmeleri mümkün olduğu için mucize gösterenleri peygamber olarak kabul etmeye davet edilmiştir.

Peygamberler, pek çok konularda/alanlarda mucizeler göstermiştir. Ancak Hz. Muhammed'den önce gelen bütün peygamberlerin mucizesi kendi hayatı ve yaşadığı dönemin şartları ile sınırlı kalmış, onları yalnız o dönemde yaşayanlar görmüş, o peygamberin vefatıyla birlikte sonlanmış ve tarihe mal olmuştur. Hz. Muhammed en son peygamber olduğu ve İslam dini onun zamanında tamamlandığı için onun en büyük mucizesi olan Kur'an-ı Kerim kıyamet kopuncaya kadar gelecek bütün insanlığa yönelik bir mucize karakteri taşımaktadır.

Ehl-i sünnet bilginlerine göre, sağduyulu kimseler gerçek peygamberi söz, fiil ve özelliklerinden dolayı tanıyabildikleri için mucize beklemezler. Ancak peygamberlere karşı inat ve kibirli davranan inkârcılar için mucizeden başka çare yoktur. Zira onlar ancak bu sayede sorumlu olabilir. Kelam âlimleri, mucizenin peygamberin doğruluğunun delili oluşunu, görünmeyenin görüne kıyas edilmesi yoluyla açıklar.²¹²

212 Halil İbrahim Bulut, "Mucize", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2005, s. 30/ 350, 352.

Mucize Çeşitleri

Mucizeler üç grupta toplanmaktadır:

- Hissî mucizeler,
- Haberî mucizeler,
- Aklî mucizeler

Hissî Mucizeler

Bizzat peygamberin yaptığı olağanüstü bir durum veya olayı görme veya bizzat ondan iletme yolu ile idrak edilen mucizelerdir. Hissî mucizelere aynı zamanda zahirî mucizeler veya hâl mucizesi de denmektedir. Kelamcıların tasnifine göre bu durum, “*kevnî mucizeler*” olarak da isimlendirilmektedir. Daha ziyade halka yönelik olup, tanık olan insanların duyularına hitap ederler.²¹³ Bunlar, toplum henüz bütünüyle aklî mucizeleri kavrayabilecek seviyede olmadığından, peygamberlerin yaşadığı zaman ve mekânla sınırlıdır.²¹⁴ Kur’an-ı Kerim’e göre, bu türden mucizeler geçmiş peygamberlerin elinde ortaya çıkmıştır. Hz. Nuh’un yaptığı gemi ve Tufan olayı,²¹⁵ Hz. İbrahim’in atıldığı ateş,²¹⁶ Hz. Salih’in devesi,²¹⁷ Hz. Musa’nın asası,²¹⁸ Hz. İsa’nın gösterdiği mucizeler,²¹⁹ Hz. Muhammed’in gösterdiği ayın ikiye ayrılması,²²⁰ Bedir savaşın-

213 Zübeyir Bulut, s. 14.

214 El- Hadidi, s.53.

215 Hud, 11/25-48; Nuh, 71/1-28.

216 Enbiya, 21/51-71.

217 Hud, 11/61-68; Şems, 91/11-15.

218 Araf, 7/107,108, 117-122; Taha/20/19-22, 67-70.

219 Âl-i İmran, 3/49; Maide, 5/110.

220 Kamer, 54/1-3. Abdullah b. Mes’ud tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) zamanında ay iki parçaya bölündü. Parçanın birinin görünmesini dağ engelledi, diğer parça ise dağın üzerinde görünüyordu. Bunun üzerine Resûlullah (sav), “Allah’ım! Şahit ol!” buyurdu. (Müslim, Sıfatü’l-Münafikin, 45.)

da meleklerin Müslümanlara yardım etmesi,²²¹ Peygamber'i-mizin (sav) savaş esnasında attığı bir avuç kumun/toprağın düşman askerlerinin gözüne gelmesi²²² Kur'an-ı Kerim'de yer almaktadır. Ayrıca Peygamberimiz Hz. Muhammed ile ilgili olarak; ağacın onun huzuruna gelmesi, taşın onu selamlaması, az bir yemeğin çok kişiye yetmesi, birçok insanın az bir su ile kanması, Sevr mağarasında kendisini arayan insanların onu görememesi, hurma kütüğünün inlemesi, devenin şikâyetlenmesi, hicret esnasında kendisini takip eden kişinin (Süraka) atının kumlara saplanması gibi pek çok hissî mucize siyer kitaplarında yer almaktadır.²²³ Hissî mucizeler yeter derecede kanaat veren rivayetlerden ibarettir.²²⁴

Hissî mucizeler, peygamberlerin kendi dönemleri ve sorumluluk oldukları coğrafyada önemli bir yer tutmuş, dinin evrensel bir konuma geldiği Hz. Muhammed'in zamanına kadar devam etmiştir. Bu durum, bir anlamda Cenab-ı Allah'ın gönderdiği dinin, zaman, coğrafya ve toplum sınırlarını aşacak düzeye geldiği, kemale erdiği, mükemmele ulaştığı dönem olarak da değerlendirilebilir. İşte bundan sonra akli mucizeler devreye girmiştir.²²⁵

Haberi Mucizeler

Peygamberlerin Allah'tan gelen vahye dayanarak verdikleri gayb ile ilgili haberlerdir. İsyankâr toplumların başlarına geleceği önceden bildirilen felaketlerin aynen meydana gelmesi, Hz. İsa'nın muhataplarının evlerinde ne yiyip, neleri biriktirdiklerini haber vermesi,²²⁶ Kur'an-ı Kerim'de beyan edil-

221 Âl-i İmran, 3/122-123; Enfal, 8/9-10.

222 Enfal, 8/17.

223 Maturidî, Kitabü't-Tevhid, s. 256; Halil İbrahim Bulut, s. 30/350-352.

224 Maturidî, Kitabü't-Tevhid, s. 257.

225 El- Hadidi, s. 53.

226 Maide, 3/49.

diği üzere Bizanslıların İranlıları birkaç yıl içinde yapılacak savaşta yeneceği²²⁷ haberi bunlardan bazılarıdır.

Akli Mucizeler

Peygamberin etrafındaki avam ve havas herkese hitap eder. Akli mucizeler, kesin bilgi ifade edecek şekilde aktarılması halinde sonraki kuşaklar için bir anlam kazanır.²²⁸

Aklî mucizeler; manevî mucizeler, bilgi mucizesi diye de anılmaktadır. İnsanları düşünmeye sevk eder. Bunlar belirli bir zaman ve mekânla sınırlı değildir.²²⁹ Peygamberimiz Hz. Muhammed zamanında olduğu gibi, akli mucizelerin etkili olabilmesi için, insanlığın peygamberin konumunu yadırgamayacak bir durumda olması, onun gelişinin peygambere ihtiyaç hissedildiği zamana uyumuş olması, peygamberlerin Yüce Allah'a muhtaç konumda bulunması, gönderildiği toplumun bunu temenni etmesi ve bu konudaki isteğini açıklaması gerekmektedir.²³⁰ Maturidî, Cenab-ı Allah'ın Kur'an hakkında beyan ettiği hususları Peygamberimiz Hz. Muhammed'in akli mucizesi olarak değerlendirmektedir.²³¹

İnsanlar, peygamberlerin gösterdiği mucizelerden, duyu organıyla gözleyerek veya kesin bilgi ifade eden geniş kitleler tarafından aktarılan (mütevâtir) bir bilgi ile haberdar olurlar.

Peygamberlerden genellikle mucize isteyenler, inanmayanlar veya inanmak istemeyenlerdir. Bu kişiler, çoğunlukla inanamamak veya peygamberi zora sokmak için mucize istemiştir. Mucizeler kolay kolay inkâr edilemediği hâlde; Nemrut ateşin Hz. İbrahim'i yakmadığını gördüğü, Firavun Hz. Musa'nın

227 Rum, 30/1-4.

228 Zübeyir Bulut, s. 15.

229 Halil İbrahim Bulut, s. 30/350-352.

230 Maturidî, Kitabü't-Tevhid, s. 258-259.

231 Maturidî, Kitabü't-Tevhid, s. 257.

başta asası olmak üzere pek çok mucizesine şahit olduğu, asr-ı saadette pek çok müşrik Hz. Muhammed'in mucizelerine bizzat tanıklık ettikleri hâlde iman etmemiştir. Hz. Hatice, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali'nin Peygamber'imize (sav) inandığı gibi, diğer peygamberlere inananlardan pek çoğu, herhangi bir mucizeye ihtiyaç hissetmeksizin iman etmiştir. Ancak sihirbazların Hz. Musa'ya ve havarilerin Hz. İsa'ya iman etmelerinde mucizelerin etki ve katkıları olmuştur.

Peygamberimiz Hz. Muhammed, tıpkı diğer peygamberler gibi bir peygamberdir. O, ister geçmişe ait bir olayı nakletmiş olsun²³² ister sonradan olacak bir olayı önceden haber vermiş olsun²³³ isterse bir davanın sırrını ortaya çıkararak onunla ilgili kararında en adil çözüm yolunu bulmuş olsun,²³⁴ bütün bunlar bilgi birikimi ve keskin zekâsı ile birlikte, her türlü iyiliğin kendisinden zuhur ettiği, ilahi bir müdahale sayesinde gerçekleşmiştir.

Hz. Muhammed (sav) en son peygamber olarak çeşitli konularda mucizeler göstermiştir. Ancak o, mucizeler gösteren bir peygamber olarak algılanmaktan sistemli olarak kaçınmıştır. Onun gösterdiği bazı mucizeler karakter itibarıyla daha önceden gelen peygamberlerin gösterdiklerine benzemekte olup Hz. Muhammed'in vefatı ile birlikte son bulmuştur.

Kur'an-ı Kerim dışındaki dinî kaynaklarda Peygamber'imize (sav) atfedilen pek çok mucizeden söz etmek mümkündür. Kur'an-ı Kerim'de yer alan, gecenin bir kısmında Hz. Muhammed'in Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya gitmesi²³⁵ olayı yanında bazı ayetler, (Miraç, ayın yarılması/Şakkü'l-Kamer, Peygamber'imizin (sav) çocukken göğsünün yarılıp temizlenmesi) bilim adamları tarafından mucize olarak yorumlanmış-

232 Hud, 11/49; Yusuf, 12/ 102; Kasas. 28/44-46.

233 Rum, 30/1-6.

234 Nisa, 4/113; Tahrim, 66/3.

235 İsra, 17/1.

tır. Bu türden mucizeler, peygamberliğin ispatından ziyade Müslümanların imanını artırmaya ve onların gönül huzuruna kavuşmasına yönelik ilahi lütuf şeklinde olmuştur. Seyyit Kutub, peygamberler gönderilirken insanların onları reddetmemeleri, inkâra sapıp helak ve azaba müstahak olmamaları için mucizeler gönderildiğini fakat bu mucizelere sadece kalpleri imana yakın olanların inandığını, geri kalan inkârcıların hayatları boyunca inkârlarına devam ettiğini, bu yüzden son risaletle birlikte bu türlü mucizelerin gönderilmediğini ifade etmiştir. O, başta İsrâ ve Mirâç hadisesi olmak üzere Hz. Muhammed'e verilen mucizelerin, onun peygamberliğinin kabul edilmesi için bir araç olarak gönderilmediğini, Allah'ın bunlarla insanları imtihan ettiğini belirtmiştir.²³⁶

Seyyit Kutub, Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. Lut, Hz. Şuayb kavimlerinin örnekliğinde olduğu gibi, Allah'ın önceden mucizelerle desteklediği peygamberleri inkâr eden toplumları cezalandırdığını veya yok ettiğini, buna karşılık İsrâ ve Mirâç mucizelerinin Kureyş kabilesinin ileri gelenleri tarafından alaya alındığı ve inkâr edildiği hâlde bu toplumu cezalandırmadığını, dolayısıyla diğer peygamberlerin gösterdiği mucizelerle Hz. Muhammed'in gösterdikleri arasında fark bulunduğu dikkat çekmiştir.²³⁷

Geçmiş peygamberlerin peygamberlik delilleri daha ziyade duyularla algılanabilen fevkaladeliklerden meydana gelirken, bu delil Hz. Muhammed'de Kur'an-ı Kerim'e dönüşmüştür. Kur'an-ı Kerim, hem diğer peygamberlerin hem de kendisinin gösterdiği diğer mucizelerden farklılık arz etmekte olup, his-sî mucizelere ihtiyaç duyulmayan bir çağda vahyedilmiştir.²³⁸

Kur'an-ı Kerim, üslup ve manası, tesir ve cazibesi, tertip ve intizamı, içerdği ilimler ve derin incelikler, takip ettiği metot,

236 Kutub, s. 9/343-344.

237 Kutub, s. 9/345.

238 Halil İbrahim Bulut, s. 30/350-352.

yüksek gayesi bakımından çok özel bir mucizedir. O, dünya durdukça, benzeri insanlar tarafından meydana getirilemeyecek özellikte bir ilahi kitaptır. İslam kültüründe “*tehaddi/ meydan okuma*” olarak ifade edilen bu husus, Kur’an-ı Kerim’de üç aşamalı olarak beyan edilmiştir.

- Önce Kur’an-ı Kerim’in bir insan sözü olduğunu iddia eden inkârcılardan onun bir benzerini yazıp getirmeleri istenmiştir.²³⁹
- Birinci şartı hiçbir zaman başaramayacakları vurgulanarak şartlar biraz daha hafifletilerek, gerçekten iddialarında samimi iseler Kur’an-ı Kerim’dekine benzer on sure getirmeleri, aksi hâlde gerçeği kabul edip Müslüman olmaları istenmiştir.²⁴⁰
- Üçüncü aşamada ise, şartlar biraz daha yumuşatılarak, Kur’an-ı Kerim’in Allah kelamı olduğunda bir şüphenin bulunmaması gerektiği, eğer böyle bir kuşku söz konusu ise inkâr edenlerin, bütün imkânları kullanarak, yardımcı olabileceklerin de desteğini almaları şartıyla, Kur’an-ı Kerim’in bir suresinin benzerini meydana getirmeleri istenmiştir. Fakat onların bunu yine de başaramayacakları şöyle haber verilmiştir: “*Eğer kulumuza indirdiğimizden herhangi bir şüpheye düşüyorsanız, haydi onun benzeri bir sure getirin, eğer iddianızda doğru iseniz Allah’tan gayri şahitlerinizi (yardımcılarınızı) da çağırın. Bunu yapamazsanız-ki elbette yapamayacaksınız- yakıtı, insan ve taş olan cehennem ateşinden sakının. Çünkü o ateş kâfirler için hazırlanmıştır.*”²⁴¹

Hz. Âdem’den itibaren insanlığın mucize konusunda edindiği tecrübeler, son risâletin bu türden mucizelere dayanmayan

²³⁹ Tur, 52/33-34.

²⁴⁰ Hud, 11/13.

²⁴¹ Bakara, 2/23-24.

bir peygamberlik görevi olmasını gerekli kılmıştır. Çünkü bu görev, sadece gönderildiği zamanın nesline ait değil, bütün insanlığa aittir. Bu risâlet zaman ve şartlar sonucu geçmişe göre daha donanımlı ve üstün bir konuma gelen insanlığa hitap etmektedir. Bu risâlette insanı diğer varlıklardan üstün kılan ve onları yönetme kabiliyeti kazandıran akıl ve idrak esas alınmıştır.²⁴² Bu sebeple Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in kendi yaşadığı zaman, coğrafya ve şartların dışına çıkarak, kıyamete kadar devam edecek özelliklere sahip bulunmaktadır. Bundan dolayı Kur'an-ı Kerim, dünden bugüne Müslim, gayrimüslim bütün din adamları ve din bilimcileri tarafından, hem diğer peygamberlerin hem de Hz. Muhammed'in gösterdiği diğer mucizelerle karşılaştırıldığında hepsinin en büyüğü olarak kabul edilmektedir. Her Peygamber'in mucizesi kendi yaşadığı zaman ile sınırlı olmasına karşılık, Hz. Peygamber'in insanlığa emaneti olan Kur'an-ı Kerim, kıyamet kopuncaya kadar devam etmesi bakımından da en büyük mucizedir.²⁴³

Diğer Dinlerde Mucize

Mucize İslam'dan başka dinlerde de önemli bir yer tutar. İslam anlayışındaki mucize ve keramet ayrımı diğer dinlerde yer almadığından, mucize kavramının kapsamı genişletilerek, onlarda ilahi bir kuvvet tarafından ortaya konulan hari-kulade olaylar yanında dinî ve karizmatik bir şahsiyet tarafından sergilenen fevkalade hadiseler de mucize kapsamında değerlendirilmiştir.

Yahudilikte mucize, Tanrı'nın insanlar üzerindeki gücünü ve iradesini ortaya koymak için tarihe müdahalesi olarak anlaşılmıştır.

242 Kutub, s. 9/345.

243 Halil İbrahim Bulut, s. 30/350-352.

Hristiyanlıkta Hz. İsa'nın kimliği ve dindeki konumu, doğal olarak Hristiyanların mucize konusuna bakışını da etkilemektedir. Hristiyan inancına göre mucizeyi gerçekleştiren asıl kuvvet Tanrı olup, meleklerin veya azizlerin gösterdiği mucizelerde melek veya aziz sadece aracı görevi yapmaktadır. Dolayısıyla doğrudan Tanrı'nın gücü ve iradesiyle bağlantılı görülen mucize, izleyenin üzerinde hayret uyandırmasının ötesinde, Tanrı'nın varlığına, gücüne ve takdirine yönelik ilahi tezahürü ve bu noktada muhatapların bilgilendirilmesini amaçlamaktadır.

Mucize geleneği Katolik ve Ortodoks Hristiyanlıkta kesintisiz bir şekilde devam etmekte, kötü ruhlardan arındırma ve tedavi teknikleri her iki mezhebin ayin kitaplarında yer almaktadır. Katolik kilisesi kendi bünyesinde mucize gösterme yetisinin devam ettiğini kabul etmektedir.²⁴⁴

244 Salime Leyla Gürkan, "Diğer Dinlerde Mucize," TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2005, s. 30/352-356.

Peygamberlerin Ortak Özellikleri

Peygamberleri diğer insanlardan ayıran beş temel özellik ve ortak sıfat bulunmaktadır. Bunlar:

İsmet

Günahsız olmak. Peygamberler, peygamberlikten önce ve sonra önemli sayılabilecek gizli, açık her türlü günah işlemekten uzaktır. Peygamberler, hayatlarının hiçbir döneminde şirk ve küfür sayılan bir günahı işlemelikleri gibi, peygamber olduktan sonra da kasten günah işlememişlerdir.²⁴⁵ İnsan olmaları dolayısıyla, peygamberlikten önce veya sonra unutarak veya yanılarak küçük bazı hataları (zelle) olmuş olsa bile bunlar Yüce Allah'ın kendilerini uyarması sonucu düzeltilmiştir.²⁴⁶

Peygamberlerin işledikleri günahlar ve yaptıkları hatalar, diğer insanlarınki gibi değildir. İnsanların işledikleri günahlar, büyük küçük her türlü çirkinlikleri kapsamaktadır. Buna karşılık peygamberlerin günahları, hiçbir çirkinliğe bulaşmadan, sadece efdal olanı terk etmek şeklinde olmaktadır.²⁴⁷ Peygamberler, zelle denilen küçük günahlardan koruma altında olmadıklarının farkındadır. Onlar bu tür hataların işlenmesi

²⁴⁵ El- Hadidi, s. 62-63.

²⁴⁶ Yavuz, "Peygamber", s. 34/260.

²⁴⁷ Maturidî, Te'vilat, s. 13/431.

hâlinde, kendilerine verilen nimetin yok olacağı endişesini taşır.²⁴⁸

İsmet yani günah işlemekten koruma altında olmak, onların sahiplerinden yani peygamberlerden korkuyu defetmemektedir. Çünkü peygamberler, kendilerine verilen nimetlerin büyüklüğü dolayısıyla, diğerlerine göre korkuları daha fazla olan kimselerdir. Zira günahтан koruma ne kadar büyük olursa, korku da o denli şiddetli olmaktadır.²⁴⁹

İslam âlimleri, peygamberlerin küfür ve şirkten masumiyeti konusunu tartışmış ve *“Hani biz peygamberlerden söz almıştık; senden, Nuh’tan, İbrahim’den, Musa’dan ve Meryem oğlu İsa’dan da. (Evet) biz onlardan sağlam bir söz aldık.”*²⁵⁰ ayeti kerimesine göre onların başlangıçtan itibaren böyle bir günah işlemediği kanısına ulaşmıştır. Onlar bu konuda ayrıca; *“Hani Allah, peygamberlerden: ‘Ben size kitap ve hikmet verdikten sonra, nezdinizdekileri tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona mutlaka inanıp yardım edeceksiniz.’ diye söz almış, ‘Kabul ettiniz ve bu ahdimi yüklediniz mi?’ dediğinde, ‘Kabul ettik.’ cevabını vermişler, bunun üzerine Allah: O hâlde şahit olun; ben de sizinle birlikte şahitlik edenlerdenim, buyurmuştu.”*²⁵¹ ayeti kerimesini delil göstermiştir.²⁵²

Kur’an-ı Kerim’de: *“(Resûl’üm!) Şüphesiz sana da senden öncekilere de şöyle vahyolunmuştur: Ant olsun (bilfarz) Allah’a ortak koşarsan, işlerin mutlaka boşa gider ve hüsranda kalanlardan olursun!”*²⁵³ buyrulmaktadır. Buna göre birer insan olmaları ve bu sebeple günah işleme ihtimalleri bulunduğundan dolayı bütün peygamberler günah konusunda uyarılmıştır.

248 Maturidî, Te’vilat, s. 17/187-188. Ayrıca bk. En’am, 6/8; İbrahim, 14/35; Araf, 7/89; Yusuf, 12/76.

249 Maturidî, Te’vilat, s. 10/356.

250 Ahzab, 33/7.

251 Âl-i İmran, 3/81.

252 Geniş bilgi için bk. El-Hadidi, s. 63-67.

253 Zümer, 39/65.

Emanet

Peygamberlerin kendilerine verilen görevleri yapmak dâhil her hususta güvenilir olması demektir. Emanet, gerçek anlamda insanların güvenini kazanan, Cenab-ı Allah'ın bildirdiği esasları eksiksiz onlara ulaştıran ve aktaran anlamına gelmektedir. Peygamberler Kur'an-ı Kerim'de "*sıddîk*" ve "*emin*" diye isimlendirilmiştir.²⁵⁴ Davranış ve hükümlerinde adaletli olmak peygamberlerin güvenilirlik niteliği çerçevesinde değerlendirilmektedir.²⁵⁵ *"Eğer peygamber bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı. Elbette onu kısıvrak yakalardık. Sonra onun can/şah damarını koparırdık. (Yaşatmazdık)."*²⁵⁶ ayeti kerimesi, peygamberlerin Yüce Allah adına tasarrufta bulunamayacağının en somut örneklerindendir. Zira onların vahiy üzerinde bir tasarrufta bulunması, peygamberliğinin ve tebliğ ettikleri dinin güvenilirliğini tartışılır hâle getirmektedir. İhtimal dışı olmakla birlikte, onlar böyle bir yola tevessül etseler bile Cenab-ı Allah, hiçbir zaman ve şartta onlara bu fırsatı vermemektedir.

Peygamberler emanete asla ihanet etmez. Zira emanetin zıddı olan hıyanet onlar için düşünülemez.

Sıdk

Doğru olmak, yalandan, yalancılıktan uzak olmak demektir. Bu, olgu ile haber arasındaki uyum olarak da tarif edilebilmektedir. Sıdk, peygamberlerin peygamberlik davası, dinî hükümler ve bunların dışında kalan diğer haberlerde doğruluk olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır.²⁵⁷ Peygamberlerin masumiyeti, onların Yüce Allah'tan getirdiğini iddia

254 Meryem, 19/41; Şuara; 26/ 107, 125, 143, 162, 178.

255 Yavuz, "Peygamber", s. 34/261.

256 Hakka, 69/44-46.

257 El- Hadidi, s. 55.

ettikleri sözlerin ve dine ait beyanlarının insanlar tarafından kabulü, özel ve toplumsal hayatları için zaruri olan hususlardandır.²⁵⁸ Bütün İslami kaynaklarda nakledilen bir uygulamasında Peygamber'imiz (sav), *"(Önce) en yakın akrabaları uyar."*²⁵⁹ ayeti kerimesi indiğinde bütün akrabalarını Safa Tepesi'ne toplar. Onlara *"Şu vadide athılar olduğunu, size hücum etmek istediklerini haber vermiş olsaydım ne derdiniz? Beni doğrular mıydınız? diye sorduğunda onlar: Evet, senden doğruluktan başka bir şey görmedik, dediler."*²⁶⁰ Akrabalarının bu açık beyanı onun peygamberlikten önce de ne kadar doğru sözlü ve güvenilir olduğunu göstermiştir.

Cenab-ı Allah peygamberlerin peygamberliğini ispat için onlara mucize ile destek vermiş, onların diğer insanlardan farklı bir konumda olduğuna inanmalarına imkân sağlamıştır. Eğer peygamberler doğru insanlar olmasa, peygamberlik görevini dünyevi çıkarları için bir araç olarak kullansalar, Yüce Allah onlara bu davranış bozukluğunun devamı için hâlâ mucize desteğini sağlamaz ve onları bu imkândan mahrum ederdi.²⁶¹

Peygamberler doğru sözlüdür, asla yalan söylemez. Onlardan hiçbirisi peygamberlik öncesinde ve sonrasında yalancılıkla suçlanmamıştır. Peygamberlerin söyledikleri ile yaptıkları arasında asla bir farklılık bulunmadığı için, yalan söylemek (kizb) peygamberler için düşünülemez.

Fetanet

Akıl, zekâ, hafıza ve ikna gücü bakımından insanların en üstünü olmaktır ki peygamberler için vacip sıfatlardandır. Peygamberlik görevlerinin gerçekleşmesi bakımından onlar için fetanet sıfatı zaruret ifade etmektedir.

258 El- Hadidi, s. 104-106.

259 Şuara, 26/214.

260 İbn Kesir, Tefsir, s. 11/6105.

261 El- Hadidi, s. 56.

Peygamberler, insanların en akıllı ve ahlaklı olanları arasından seçilir. Onlar, gerek yaşadıkları dönemde gerekse insanlık tarihinde en akıllı ve en şerefli insanlardır. Beden ve ahlak bakımından da insanlar tarafından tenkide tabi tutulamayacak kadar mükemmeldirler. Peygamberlerin akıllı, zeki, fiziki eksiklik ve kusur taşımayan bir yapıda yaratılması görevlerinin gerektirdiği bir özelliktir. Onlar, tebliğ ettiği ilahi mesajı yeterince anlatabilmeleri ve güçlü tartışmacılarla başa çıkabilmeleri için aklen, zihnen ve bedenlen güçlü ve mükemmel yaratılmış, Cenab-ı Allah tarafından özel olarak yetiştirilmiş ve korunmuştur.²⁶² Eğer böyle olmasalardı, insanların ikna edilmeleri mümkün olmaz, peygamberler de akılsızlıkla suçlanırdı.²⁶³ Bunun zıddı olan ahmaklık peygamberlik ile bağdaşmaz.

Tebliğ

Tebliğ, peygamberler için vacip olan sıfatlardandır. Cenab-ı Allah'tan aldığı vahyi doğrudan ve eksiksiz olarak insanlara iletmek demektir. *"O peygamberler ki Allah'ın gönderdiği emirleri duyururlar..."*²⁶⁴ ayeti kerimesi onların görevlerini belirlemektedir. Tebliğ, dinin insanlara ulaştırılmasıyla beraber onun açıklanması ve uygulamasını da içermektedir.²⁶⁵ Yüce Allah'ın emrettiklerini yaymak ve açıklamakla görevli olmalarına rağmen eğer peygamberler onları insanlara ulaştırmazlar veya saklasalar, insanlar onların emrettikleri itikadî konuları, sözleri ve uygulamaları onlardan öğrendiği için, ilmi gizlemiş olurlar ki bu da peygamberler için düşünülemez.²⁶⁶

262 El- Hadidi, s. 59-60; Yavuz, "Peygamberler", s. 34/259.

263 El- Hadidi, s. 60.

264 Ahzab, 33/39.

265 Maide, 5/15, 19; İbrahim, 14/4.

266 El- Hadidi, s. 56-57.

Resûl ve Nebi

Genel olarak İslam literatüründe peygamberler “resûl” ve “nebi” olarak iki kısma ayrılır. Nebi ve resûl kelimeleri Arapça kökenli olup, ikisinin karşılığında Türkçede, dilimize Farsçadan giren “peygamber” kelimesi kullanılmaktadır. Peygamber kelimesinin Türkçe karşılığı ise “yalvaç” tır.

Kısaca haber getirenler nebi, elçilik yapanlar da resûl şeklinde tarif edilir. Nebi, şüphe taşımayan, yakîn seviyesindeki ilimleri, çok önemli ve faydalı haber ve olayları gönderildikleri topluma bildiren kimselerdir.²⁶⁷ Buna göre peygamberler yücelik, yükseklik ve şeref sahibi insanlar anlamına gelmektedir.²⁶⁸ Nebi kelimesi, Kur’an-ı Kerim’de peygamberlik anlamında seksen yerde geçmektedir. Resûl kelimesi ise “gönderilen” anlamına gelmektedir ki sözü ve mesajı taşıyan, elçilik yapan demektir. Kurumsal kimlik olarak risâlet, nübüvvet ve peygamberlik eş anlama gelmektedir.²⁶⁹

Bazı âlimler, resûl ve nebi kelimeleri arasında fark olduğunu ifade etmiş, bu düşüncelerini açıklarken; resûle yeni bir şeriatı tebliğ ile görevli, nebiye ise bir başka resûlün tebliğ ettiği şeriatı bildirmekle görevli peygamber anlamına gelir de-

267 Ragıb el İsbahani, El-Müfredat fi Garib’l-Kur’an, İstanbul, 1986, s. 732-733; Musa Bilgiz, Kur’an’da Nübüvvet (Peygamberlik), Diyanet İlmi Dergi, Mart, 2013, Sayı, 49/1, s. 25.

268 Bilgiz, s. 25.

269 Bilgiz, s. 27.

miştir. Bu görüşte olanlara göre her resûl nebi, ama her nebi resûl değildir.²⁷⁰

Maturidî, “*Nebi kelimesi her türlü hayır ve bereketten haber veren peygamber demektir.*” diyerek onun esas olduğunu belirtmektedir. Ona göre bütün hayır ve bereket özellikleri kendisinde toplandığı için ona bu isim verilmiştir. O, Hz. Muhammed’den ((sav) naklettiği, “*Salih rüya, nübüvvetin kırk beş parçasından biridir.*”²⁷¹ (Her iki kaynakta da kırk altı rakamı geçmektedir) “*Güzelce susmak, nübüvvetin yirmi beş parçasından bir parçadır.*”²⁷² hadisleriyle bir peygambere nebi denilmesinin, kendisinde bütün hayır ve bereket özelliklerinin toplanmasından dolayı olduğunu belirtmektedir.²⁷³

Bazı bilim insanları ise nebi ve resûl arasında fark olmadığı görüşündedir. Bunlar, Kur’an-ı Kerim’deki ayeti kerimelerden hareket ederek bazı ayetlerde nebi²⁷⁴ ve bazılarında ise resûl²⁷⁵ kelimesinin aynı anlamda kullanıldığını, hatta bazen her iki kelimenin aynı ayette geçtiğini²⁷⁶ belirtmektedir. Onlar bu düşüncelerini doğrulamak için şunları ilave etmektedir: Kur’an-ı Kerim’de bir peygamber için hem nebi hem de resûl kelimeleri kullanılmaktadır.²⁷⁷ Ayrıca, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. Musa, Hz. Harun, Hz. İsa ve Peygamberimiz Hz. Muhammed örneklerinde olduğu gibi aynı zamanda hem resûl hem de nebi olarak isimlendirilen²⁷⁸ peygamberlerden bazılarına kitap verildiği, bazılarına ise verilmediği bilinmektedir. “*Hani biz peygamberlerden söz almıştık: senden, Nuh’tan,*

270 Yazır, s. 5/3413, 3414; Bilgiz, s. 27.

271 Buhari, “Ta’bir”, 4; İbn Mace, “Ta’bir”, 1.

272 Muvatta, “Şiir”, 17.

273 Maturidî, Te’vilat, s. 9/195.

274 Bk. Enfal, 8/64; Tevbe, 9/ 73, 113, 118; Ahzab, 33/1, 6, 13, 28; Tahrim, 66/1.

275 Bk. Bakara, 2/ 214, 285; Al-i İmran, 3/32, 144, Maide, 5/67.

276 Meryem, 19/54.

277 Meryem, 19/51, 54.

278 Yusuf Şevki Yavuz, “Peygamber”, s. 34/257.

*İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan da..."*²⁷⁹ ayeti kerimesinde görüldüğü gibi, Hz. Muhammed, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa kendilerine kitap verilen peygamberler olarak bilinmekte, kendisine hangi kitabın verildiğine dair bir bilgi bulunmayan Hz. Nuh da aynı ayeti kerimede diğerleriyle birlikte nebi olarak isimlendirilmektedir.²⁸⁰

Kur'an-ı Kerim'de resûl ile nebi aynı anlamlarda kullanılmasına rağmen, hadislerde ikisi arasında fark olduğu belirtilmiştir.²⁸¹ Hz. Ebu Zer el- Gifari'nin sorduğu bir soruya cevap olarak Peygamber'imiz (sav); 315'i resûl olmak üzere toplam 124 bin nebinin Cenab-ı Allah tarafından görevlendirildiğini haber vermiştir.²⁸² Bu rivayette peygamberlerin sayıları verilerek, aralarında fark olduğuna dikkat çekilmiştir. Oysa Hz. Muhammed'in (sav) miraç esnasında nebilerle görüştüğünü bildiren nakillerde Hz. Musa ve Hz. İsa'dan nebi diye söz edilmiştir. Bu kullanımlar dikkate alınarak genel anlamda hadislerde de nebi ile resûl arasında fark gözetilmediğini söylemek mümkündür.²⁸³ Bu durumda, bazı âlimlerin "*kendisine kitap verilenler resûl, kitap verilmeyenler ise nebi*" şeklindeki değerlendirmeleri çok sağlıklı olmamaktadır.

Hamdi Yazır, bu görüşün itiraz edilecek yönleri olabileceğini hatırlatarak konuyu kitap verilme meselesinin dışında değerlendirmekte ve şöyle demektedir: "*(Ey Muhammed!) Biz senden önce hiçbir resûl ve nebi göndermedik ki, o, bir temennide bulunduğunda, şeytan onun dileğine ille de (beşerî arzular) katmaya kalkışmasın..."*²⁸⁴ *"Bu ayet resûl ile nebinin manalarında fark olduğunu göstermektedir. Ayrıca resûlün nebiden*

²⁷⁹ Hud, 33/7.

²⁸⁰ Bilgiz, s. 28.

²⁸¹ Buhari, "Tevhid", 19; İbn Hanbel, s. 5/187, 266.

²⁸² İbn Hanbel, 5/266.

²⁸³ Yavuz, "Peygamber", s. 34/258.

²⁸⁴ Hac, 22/ 52.

genel olduğunu ifade eden bazı hadisler de nakledilmektedir. Bilim insanları arasında meşhur olan resûl, kendine vahyolunan ve tebliğle görevli bulunandır. Nebi ise tebliğe memur olsun olmasın vahyolunandır... Resûl, Allahutaala'nın insanları davet etmek üzere yeni bir şeriatla gönderdiği hür kimsedir. Nebi ise bunu ve eski bir şeriatı anlatmak için gönderilen kimsedir.”²⁸⁵

İster resûl isterse nebi olsun, bütün peygamberler insanlığın kurtuluşu için ilahi mesajı tebliğ etmek ve uygulamada örneklik etmek için görevlendirilmiştir. “O (Kur’an) şüphesiz öncekilerin kitaplarında da vardı.”²⁸⁶ ilahi beyanında zikredildiği gibi Hz. Peygamber’e (sav) indirilenle diğer peygamberlere indirilen şeyler arasında fark yoktur.²⁸⁷ Her peygamber aynı ilahi kaynaktan beslenmiş ve O’nun emir, yasak ve hükümlerini insanlara bildirmiştir. Yeryüzü hiçbir zaman bir nebiden mahrum kalmamıştır. Ebu Hanife’nin kanaati de aynı mahiyettedir.²⁸⁸

²⁸⁵ Yazır, s. 5/3413-3414.

²⁸⁶ Şuara, 26/196.

²⁸⁷ Maturidî, Te’vilat, s. 4/118.

²⁸⁸ Maturidî, Te’vilat, s. 2/21.

Azim Sahibi (Ülû'l-Azm) Peygamberler

Ülû'l-Azm, peygamberler için kullanılan ilahi/Kur'anî bir kavramdır. *“Azim ve kararlılık sahibi peygamberlerin sabrettikleri gibi sen de sabret.”*²⁸⁹ ayeti kerimesinde, isimleri zikredilmeden genel olarak ülû'l-azm (azim sahibi) peygamberlerden söz edilmektedir.

Ülû'l-azm peygamberlere hitap eden ayetlerde sabır, azim ve misak şeklinde üç ortak kavram dikkati çekmektedir. *“Sıkıntıya, belaya ve güçlülere karşı direnip onların ortadan kalkacağına inanmak”* anlamındaki sabır ile *“dayanıklı ve kararlı olmak”* manasındaki azim birbirinden ayrılmayan iki kavram durumundadır. Misak ise, *“ağır taahhüt, kuvvetli antlaşma”* demektir.²⁹⁰

Peygamberler tek tip değildir. Aralarında çeşitli yönlerden farklılıklar ve üstünlükler vardır. Ülû'l-azm peygamberler onların üstünüdürler. Hz. Muhammed ise onların hepsinin üstündedir. Zira her peygamber kendi kavmine gönderilmişken o, insanlığın tamamına müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderilmiştir.²⁹¹ Bu hususu Hz. Peygamber bir hadisinde şöyle beyan etmiştir: *“Diğer peygamberler özel olarak kendi kavimleri-*

289 Ahkaf, 46/35.

290 Muhammed Aruçi, “Ülû'l-azm”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2012, s. 42/294.

291 Sebe', 34/28.

ne gönderilmişti. Fakat ben bütün insanlara peygamber olarak gönderildim."²⁹²

Ülû'l-azm peygamberler, aldıkları ağır görev ve yüklendikleri sorumluluk karşısında herhangi bir yılgınlık göstermeden, dini insanlara tebliğ görevini yerine getiren, bütün zorluklara göğüs germede azim ve sebat gösterenlerdir.²⁹³ Bunların kavimlerine karşı sabırlı davranan peygamberler olması mümkündür. Onlar ebediyen uyanık olan, gaflete düşmeyen, Yüce Allah'ın emirlerini yerine getiren ve O'nun koyduğu sınırları koruyanlardır. Maturidî ülû'l-azm peygamberlerle ilgili Ahkaf, 46/35. ayeti kerimesini açıklarken, peygamberlerin ortak özelliklerini şu üç grupta toplamaktadır:

- 1- Ölüm pahasına da olsa peygamberler, ilahi mesajın tamamını tebliğ etmekten vazgeçme hakkına sahip değildir.
- 2- Peygamberler, kavimlerinin alaylarına, iftiralarına, yalanlamalarına ve çeşitli eziyetlerine maruz kalmaları muhtemel olsa da, yine de kendi kavimleri arasında kalmak konusunda sabır göstermekle yükümlüdür. Onlardan ayrılıp gitmesine izin verilmemiştir.
- 3- Kavimleri ne kadar direnseler ve inatçılık yapsalar da onların helak olmaları veya azaba uğramaları için beddua etmezler.²⁹⁴

Ülû'l-azm peygamberler, şariatlarının tebliğ ve tesisinde büyük gayret göstermiş, ortaya çıkan güçlüklerle ve düşmanlıklara göğüs germiştir.²⁹⁵ Onlar aldıkları görev ve yüklendikleri sorumluluk karşısında herhangi bir yılgınlık göstermeden dini insanlara tebliğ görevini yerine getirmiş, bütün zorlukla-

²⁹² Buhari, "Teyemmüm", 1, "Salat", 56; Müslim, "Mesacid", 3.

²⁹³ El Hadidi, s. 27; Heyet, İlmihâl, 1/111.

²⁹⁴ Maturidî, Te'vilat, 13/408, 409.

²⁹⁵ Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Heyet, s. 505.

ra göğüs germede azim ve sebat göstermiştir.²⁹⁶

İslam kaynaklarında ülü'l-azm peygamberlerin kim olduğu konusunda çeşitli isimler verilmektedir. Ahkaf suresi 46/35. ayeti kerimesinde ülü'l-azm peygamberlerin isimleri verilmeksizin *"Azim ve kararlılık sahibi peygamberlerin sabrettikleri gibi sen de sabret."* şeklinde buyrulan ifadede onların Hz. Muhammed'e örnek gösterilmesi, sanki onun ülü'l-azm olmadığı gibi bir kanaatin oluşmasına sebep olmaktadır. Fakat *"Hani bütün peygamberlerden; senden, Nuh'tan, İbrahim'den, Musa'dan, Meryem oğlu İsa'dan sadakat sözü almıştık, onlardan ağır sorumluluk taşıyan bir söz almıştık."*²⁹⁷ ayeti kerimesinde Hz. Muhammed, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa'nın adı diğer peygamberlerden ayrıcalıklı bir şekilde açıklanmaktadır. Su tasnif onların ülü'l-azm olarak nitelendirilmelerine sebep olmuştur. Nitekim Maturidî, bu peygamberlerden söz alınması esnasında diğer peygamberlerden farklı bir şekilde özellikle onların adının zikredilmesini, bunların ülü'l-azm peygamberler olmaları sebebiyledir diyerek konuya açıklık getirmiştir.²⁹⁸

İbn Kesir bu konuda şöyle demektedir: *"Yüce Allah azim sahibi (ülü'l-azm) beş peygamberden ve diğerlerinden bahisle onlardan Allah'ın dinini ikame etmek, risâletini tebliğ etmek, yardımlaşmak, birbirine destek olmak ve infak etmek konusunda ahit almış olduğunu haber vermektedir."*²⁹⁹ Nitekim Cenab-ı Allah Âl-i İmran suresinde de bu konuda şöyle buyurmaktadır: *"Hani Allah peygamberlerden: 'Ben size Kitap ve hikmeti verdikten sonra nezdinizdekileri tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona mutlaka inanıp yardım edeceksiniz.' diye söz*

296 Bilgiz, 40. Ayrıca bk. Âl-i İmran, 3/161; Araf, 7/68; Şuara; 26/125, 143, 162, 178.

297 Ahzab, 33/7. Ayrıca bk. Şûra, 42/13,

298 Maturidî, Te'vilat, s. 11/348.

299 İbn Kesir, Tefsir, s. 12/6473.

almış, 'Kabul ettiniz ve bu ahdimi yüklediniz mi?' dediğinde, 'Kabul ettik.' cevabını vermişler, bunun üzerine Allah: O Hâlde şahit olun; ben de sizinle birlikte şahitlik edenlerdenim, buyurmuştu."³⁰⁰

Zemahşeri bu ayeti kerimenin tefsirinde azimli kelimesini gayretli, sebatkar ve sabırlı olarak tarif ettikten sonra şöyle bir değerlendirme yapmaktadır: *"Nuh, kavminin eziyetlerine sabretti. Onu bayılıncaya kadar döverlerdi. İbrahim ateşe ve oğlunu kurban etmeye, İshak kurban edilmeye,"³⁰¹ Yakup oğlunu kaybetmeye ve gözlerinin gitmesine, Yusuf kuyuya ve zindana atılmaya, Eyyüb sıkıntılara sabretti."* diyerek bu konudaki meşhur peygamberlerin dışında Hz. İshak, Hz. Yakup, Hz. Yusuf ve Hz. Eyyüb'ün de isimlerini sayarak altı kişilik bir liste sıralamıştır. Ayrıca İsrailoğulları, Firavun'un ordusuyla deniz arasında sıkışıp kaldıklarında *"Şimdi kesinlikle yakalandık."* dedikleri bir sırada; *"Hayır! Rabbim benimle birlikte, bana doğru yolu gösterecektir."*³⁰² ifadesini kullanan Hz. Musa'nın adını da anmıştır.³⁰³

300 Al-i İmran, 3/81.

301 O, Hz. İbrahim'in oğlu İsmail yerine kardeşi İshak'ı kurban etmek istediği görüşünde olduğu için bu ifadeyi kullanmış olmalıdır.

302 Şuara, 26/61-62.

303 Zemahşeri, s. 6/188.

Peygamberler Arasındaki İlişki

Peygamberlerin hepsi Cenab-ı Allah ile insanlar arasında elçilik görevi yaptıkları için aynı kaynaktan beslenerek birbirlerini takip eder. Aralarında manevi bir bağ vardır. Bu bağ, Yüce Allah'ın dininin insanlık tarihindeki devamlılığı bakımından oldukça önemlidir. Peygamberlerin hepsi aynı dine ve aynı görüşe bağlı kimseler olarak bir tür bayrak yarışçısı gibi, birinin bıraktığı yerden diğeri Cenab-ı Allah'ın buyruklarını insanlara ulaştırmıştır. Dolayısıyla onlar az önce mealini naklettiğimiz Al-i İmran suresi 3/81. ayeti kerimesinden de anlaşıldığı gibi birbirlerinin destekçisi ve yardımcısı olmuşlardır.³⁰⁴ Aralarında peygamberlik mertebesi bakımından bir fark gözetilmediği gibi ortaya koyduğu ilkelerde de öze ilişkin herhangi bir farklılık söz konusu değildir.

Şüphesiz Allah katında din İslam'dır;³⁰⁵ bu sebeple bütün peygamberler İslam dini üzere gelmiş olup, kitaplarının değişmesiyle dinin esasları değişmemiştir. Değişiklik ancak şeriatlarında yani dinin pratiğe yönelik alanlarında olmuştur. Peygamberlerin ve kitapların kendilerinden öncekileri tasdik etmeleri dinin ana ilkelerini tasdik etmeleri anlamına gelmektedir.

304 Maturidî, Te'vilat, s. 12/185, Ayrıca bk. Şûra, 42/13.

305 Al-i İmran, 3/19.

Peygamberlik kurumunun kendi içindeki bu uyum ve devamlılık, ilahi/kutsal kitaplarda da kendini göstermektedir. Kur'an-ı Kerim ve diğer ilahi kitapların hepsi aynı kaynaktan gelmekte ve mesajları da benzer nitelikler taşımaktadır. Kur'an-ı Kerim, dil, hedef kitle, içerdiği bazı hükümler ve evrensel olma ayrıcalıkları yanında kendinden önceki kitapların hepsinin asıl nüshalarını tasdik etmektedir. O kendisi Cenab-ı Allah tarafından korunduğu gibi, diğer kutsal kitapların Yüce Allah tarafından gönderilen orijinal hükümlerini de korumaktadır.

Şeriat, kavram olarak; *“Allah tarafından peygamberleri aracılığıyla bildirilen hükümlerin hepsini kapsayan ilahi kanun”* demektir. Bu kavram bir değerlendirmeye göre itikat, amel ve ahlak ile ilgili bütün hükümleri kapsadığı için din ile eş anlamlıdır. Ancak şeriat kelimesinin sadece amelî hükümleri ve kişiler arası ilişkileri düzenleyen kurallar bütünü şeklindeki anlamı da oldukça yaygındır. Bundan dolayı peygamberlerin tamamı farklı şeriatlar getirmekle birlikte aynı dinin temsilcileri olarak kabul edilmektedir. Nitekim Maide suresinin 5/48. ayeti kerimesinde geçen *“minhaç”* kelimesinin tefsiri yapılırken din, Cenab-ı Allah’a, peygambere ve ahirete iman gibi açık, sabit ve sürekli; zaman ve mekân ve şartlara göre değişmeyen esaslar olarak belirtilmiştir. Bu durumda dinin değişmeyen esaslarına minhaç, zamana, mekâna ve ahvale göre değişebilen ayrıntılarına da şeriat denmiştir. Bununla birlikte her ikisinin de aynı anlama geldiğini, ayette birinin diğerini pekiştirmek maksadıyla zikredildiğini kabul edenler de vardır. Bütün peygamberler ana ilkeleri aynı olan bir dine (İslam) bağlı kalırken, zaman, mekân ve şartlara göre değişiklikleri olan şeriatlara sahip olabilmıştır.³⁰⁶

Şeriatla zaman ve şartlara göre birtakım ilahi düzenlemeler olsa bile dinin özü hep aynı kalmıştır. Dolayısıyla dinin nes-

306 Heyet, Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Ankara, 2006, s. 2/285-287.

hedilme ve değişikliğe uğrama ihtimali yoktur. Cenab-ı Hak peygamberlere gönderilen dinin aynı ve değişmez olduğuna dikkat çekercesine bir ayeti kerimede şöyle buyurmaktadır: “O, Nuh’a buyurduklarını size din kıldı.”³⁰⁷ Burada Nuh’a verilen din ondan sonra gelen bütün toplumlara da verilmiş olmaktadır. Bu ayeti kerime dinin kaynağının aynı olduğuna ve asla neshedilmediğine, fakat şeriatların (hükümlerin) farklı olduğuna, çünkü onların neshedildiğine işaret etmektedir.³⁰⁸

Peygamberler, her yönden örnek insandır. Örnek olduğu konulardan birisi de hepsinin ortak vasfı olan sabırdır. Onların altı açıdan sabırlı olmaları gerektiği belirtilmektedir: Bunlardan üç tanesi yukarıda kısmen işaret edildiği üzere sadece peygamberlere özel olanlardır:

- Bu sebeplerin ilki; onlar, bütün adetleri ve gayretleri öldürmek, kendilerine muhalif olanları, emirlerine ve gidişatlarına karşı gelenleri yok etmek olan zalimlere, küfür önderlerine ve firavunlara ilahi risâleti tebliğ etmek için gönderilmiştir. Ölüm tehlikesi onların görevlerini yerine getirmeye engel teşkil etmemiştir. Oysa diğer insanların ölüm tehdidi karşısında dinlerini gizlemeleri mubahtır.
- İkincisi, peygamberler, kavimlerinin aşağılamalarına, alaylarına, iftiralarına, yalanlarına ve çeşitli eziyetlerine maruz kalmaları muhtemel olsa bile yine de kendi kavimleri arasında kalmak sabır göstermekle yükümlüdürler. Onlardan ayrılıp gitmelerine izin verilmemiştir. Peygamberimiz Hz. Muhammed, Hz. Yunus örneği ile bu konuda uyarılmıştır: “*Sen Rabb’inin hükmüne sabret; balığın yoldaşı (Yunus Peygamber) gibi olma.*”³⁰⁹

307 Şûra, 42/13.

308 Maturidî, Te’vilat, s. 5/155.

309 Kalem, 68/48. Hz. Yunus, tebliğ ettiği dinin hemen kabul edilmediğini görünce sabır ve azimle görevine devam edeceği yerde, halkına kızarak ülkeyi

- Üçüncüsü, kavimleri ne kadar direnseler ve inatçılık yap-salar da helâk olmaları ve azaba uğramaları için onlara beddua etmezler. Hz. Nuh'un kavmine yaptığı beddua, Hz. İbrahim'in yaşadığı bölgeyi terk etmesi, Peygamber'i-mizin (sav) hicreti Yüce Allah'ın kendilerine verdiği izin sayesinde gerçekleşmiştir.

Şu üç husus, peygamberlerin diğer insanlarla da ortak oldu-ğu özelliklerdir:

- Birincisi, onlar maruz kaldıkları musibetlere, başlarına gelen belalara ve zorluklara sabretmekle
- İkincisi, onlar kendilerine farz kılınan ibadetleri koru-mak ve onları sabırla yerine getirmekle
- Üçüncüsü, onlar şehvi arzulara, nefsinin hevâsına ve te-mennisine karşı sabırlı olmakla emrolunmuştur.³¹⁰

Peygamberler, amel yönünden yaptıkları yanlışlardan mazur olabilmekle birlikte itikat yönünden masumdur.³¹¹ Yani gü-nah işlemezler.

Peygamberlerin ortak özelliklerinden ve aralarındaki iliş-kilerden birisi de Cenab-ı Allah tarafından onlardan alınan sözlerdir. Peygamberlerden için söz alındığı ile ilgili çeşitli

(Nineva) terk etmiş, bir gemiye binip denize açılmış, yolda fırtına çıkmış, yolcuların bir kısmının denize atılmasına karar verilince çekilen kura sonu-cu Hz. Yunus denize atılmıştır. Fakat denizde bir balık tarafından yutularak/ tutularak boğulmaktan kurtulmuş, sahile bırakılmıştır. Böylece burada da Allah'ın rahmeti kendisine yetiştir. Hz. Yunus Allah'ın emriyle ülkesine dönüp peygamberlik görevini sürdürmeye, tevhid inancını yaymaya devam etmiştir. Başka bir rivayete göre Hz. Yunus kavmine, inanmadıkları takdirde azaba uğrayacaklarını bildirmiş, ancak tövbe edip imana geldikleri için azap gerçekleşmemiştir. Fakat onların imana geldiklerinden habersiz olan Hz. Yu-nus, belirtilen azabın vaktinde gerçekleşmediğini görünce kendisinin alay konusu olacağını düşünerek kızgın bir hâlde kavminden ayrılıp gitmiştir. (Kur'an Yolu, s. 5/438,439)

310 Maturidî, Te'vilat, s. 13/408-409.

311 Mehmed Vehbi, Büyük Kur'an Tefsiri (Hulasatü'l-Beyan), İstanbul, 1966, s. 6/2352.

görüşler ileri sürülmüştür. Bazıları, onların Hz. Nuh Hz. İbrahim'i, Hz. İbrahim Hz. Musa'yı, Hz. Musa Hz. İsa'yı, Hz. İsa Muhammed'i müjdelediği şeklinde Cenab-ı Hakk'ın onlardan söz aldığını haber vermektedir. Bazıları ise, birbirlerini tasdik etmeleri, Yüce Allah'a kulluğa davet etmeleri, toplumlarına nasihatte bulunmaları ve peygamberlik dışındaki sorumluluklarını da yerine getirmeleri konusunda söz alındığını belirtmektedir.³¹²

Peygamberler, görevlerini hayatta oldukları her zaman ve her yerde, herkese yapmak zorundadır. Bu konuda hayatları tehlikeye girse bile bundan vazgeçmezler. Nitekim onlardan Hz. Nuh gibi devrinin zalim krallarına, Hz. İbrahim gibi Nemrud'a, Hz. Musa gibi Firavun'a karşı peygamberlik görevlerini yerine getirmek için canlarını ortaya atanlar olmuştur. Fakat *"Ey Peygamber! Rabb'inden sana indirileni tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan O'nun mesajını iletmemiş olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphe yok ki Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez."*³¹³ ayeti kerimesinde belirtildiği gibi, Allah onları görevlerini yerine getirirken korumuştur.

Peygamberlerin diğer insanlardan farklı iki özelliği vardır: Birincisi, peygamberler ancak Cenab-ı Allah'ın izni geldikten sonra kavimlerinin helaki ve azaba uğratılması için beddua edebilir. Nitekim Hz. Nuh da ancak Cenab-ı Allah'ın izni ile kavminin helaki için beddua etmiştir. İkincisi ise, azap geldiği sırada Aziz ve Celil olan Allah'ın izni olmadan kendileri de onların arasından çıkamamıştır. Hz. Yunus, azap geldiği sırada Allah'ın izni olmadan kavminden ayrıлып gittiği için hakkında azarlayıcı mahiyette, *"Zünnun'u (Yunus) da an! Hani öfkeli bir hâlde geçip gitmiş, bizim kudretimizin kendisine yetmeyeceğini zannetmişti."*³¹⁴ şeklinde uyarılmıştır.³¹⁵

312 Maturidî, Te'vilat, s. 11/ 348.

313 Maide, 5/67.

314 Enbiya, 21/87.

315 Maturidî, Te'vilat, s. 12/181.

Cenab-ı Hakk'ın din işlerinde dostlarına karşı şeytana güç vermesinin hikmeti onun fazilet, adalet, hüküm ve rahmet yönünün bilinmesidir. Kullarını dilediği vasıtalarla, istediği şekilde, dilediği kişilerin eliyle, zorluklarla ve belalarla imtihan etmesi, üstelik onu gerektirecek sebepler olmadan da sınaması Cenab-ı Allah'ın hakkıdır. Hak ettiklerini gösteren hiçbir vesile olmadan da istediği kişilere hayır ve nimetler vererek onlara iyilikler lütfetmesi de O'nun hakkıdır.³¹⁶ Dolayısıyla insanın hakları yanında görevleri de bulunurken Cenab-ı Hakkın sadece hakları vardır. Peygamberlerin ve insanlardan bazılarının başına bu tür iptilaların gelmesinin sebebi budur. Hatta birer örnek ve önder olarak peygambereler, diğer insanlardan çok daha ağır imtihan ve iptilalara maruz kalmıştır.

316 Maturidî, Te'vilat, s. 12/28.

Şefaât

Kelime olarak şefaât, suçunun bağışlanması veya dileğinin yerine getirilmesi için birine aracılık etmek anlamına gelmektedir.³¹⁷ Terim olarak şefaât, kıyamet gününde peygamberlerin ve kendilerine izin verilen salih kulların, müminlerin bağışlanması için Yüce Allah katında niyazda bulunması olarak tarif edilmektedir.³¹⁸

Şefaât, kurtuluş öğretisiyle bağlantılı olarak birçok dinde yer almakla birlikte niteliği ve biçimi farklılık göstermektedir. Genellikle şefaât, ölmüş veya yaşayan kutsal kişiler aracılığıyla dindarlar adına veya günahı ve sevabı birbirine eşit durumdaki bir ruhun lehine Tanrı katında özel bir müdahale ve af talebinde bulunmak şeklinde gerçekleşmektedir. Birçok dinde ölmüş kutsal kişilerin öteki dünya için aracılık yapabileceğine ve şefaât istemek üzere onlara dua edebileceğine, aynı zamanda ölümlerin arkasından yapılan duaların azaptan kurtarıcı gücüne inanılmaktadır.³¹⁹

317 Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1982, s. 1177.

318 Mustafa Alıcı, “Şefaât”; TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2010, s. 38/411.

319 Alıcı, s. 38/411.

Şefaât kelimesi, türevleriyle birlikte Kur'an-ı Kerim'de 31 yerde geçmektedir. Şefaati konu edinen ayeti kerimelerde hâkim olan manayı, şirk inancının reddi ve tevhid inancının telkin edilmesi olarak değerlendirmek mümkündür. Genellikle olumsuz anlatımlarla başlayan ayetlerin bir kısmında istisnalar yapılmak suretiyle Cenab-ı Allah'ın izni ve rızasına bağlı olarak hakkı (tevhidi) benimseyenlere şefaatte bulunulacağı kaydedilmektedir.³²⁰ İlgili ayetlerde kıyamet günü şefaatten mahrum olanların ortak özelliğinin şirk ve inkâr olduğu haber verilmektedir.³²¹

Kur'an-ı Kerim incelendiğinde bazı ayetlerden şefaatin kesinlikle olmayacağı anlaşılmakta, bazılarında ise Yüce Allah'ın izin verdiği kimselerin izin verilen bazı kimselere şefaatçi olabileceği ifade edilmektedir. Birinci gruptaki ayetler çerçevesinde düşünen bazı bilim insanları, şefaatin kesinlikle olmayacağını veya tövbe etmiş günahkârlar için söz konusu olacağını kabul ederken ikinci guruptaki ayetlerden yola çıkan âlimler, Yüce Allah'ın izniyle büyük günah işleyenler başta olmak üzere bütün günahkâr müminler için şefaatin söz konusu olduğunu savunmaktadır.³²²

Şefaât edilmeyeceğini bildiren ayetler, önündeki ve arkasındakilerle bir bütün olarak incelendiğinde, bu kimselerin, ahireti yok sayan, dünyadayken her şeyi sahip olduğu maddi imkânlarla çözen ve bu güçlerinin öldükten sonra da devam edeceğine inanan, inkârcılar, müşrikler ve kâfirler olduğu anlaşılmaktadır. Zira bunlar dünya hayatında kulluğa yakışmayan davranışlar içinde olmakta, edindikleri ilahların veya sahip oldukları imkânların kendilerine şefaatçi olacağına inanmaktadır.

320 Zuhurf, 43/86.

321 Yusuf Şevki Yavuz, "Şefaât", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2010, s. 38/412.

322 Ebu Davud, "Sünne", 21; Tirmizi, "Kıyame", 11; İbn Mace, "Zühd", 37.

Şefaât, İslâm'da önemli bir konu olmakla birlikte doğrudan peygamberlik ile alakalı değildir. Ancak insanlardan birisinin, Yüce Allah katında, O'nun izniyle, günahkârlara şefaât etmesi durumunda, peygamberler şefaât edeceklerin başında yer almaktadır.

Şefaât konusu hadisi şeriflerde de yer almakta ve hem dünyevi hem de uhrevi tarafının bulunduğu belirtilmektedir. Başta Peygamberimiz Hz. Muhammed olmak üzere bütün peygamberler, melekler ve salih kulların büyük günah işleyenlere şefaât edeceği bildirilmektedir.³²³ Hadislerde ahiret konusuna daha fazla yer verilmekle birlikte "*dünyada bir kimsenin meşru işine yardımcı olmak*" anlamındaki şefaate izin verildiğine dair uygulamalardan da söz edilmekte³²⁴, ancak "*had*" cezası bunun dışında tutulmaktadır.³²⁵ Ayrıca Peygamber'imiz (sav), ölünün bağışlanması için Müslümanların dua etmesini, dünyada ona şefaâtçi olmak diye nitelemektedir.³²⁶

Ahirette gerçekleşecek şefaatle ilgili hadislerin çoğu, Peygamber'imizin (sav) şefaatine dair bulunmaktadır. Yüce Allah'ın, özellikle bir duasını mutlaka kabul edeceğine dair her peygambere tanıdığı ayrıcalığı, Peygamber'imiz Hz. Muhammed dünyada kullanmamış, şefaât etmek amacıyla ahirete bırakmış, Allah'a ortak koşmamak şartıyla büyük günah işleyen herkesin bundan yararlanacağını söylemiştir.³²⁷

Kur'an-ı Kerim'de geçen "*makam-ı mahmud*" ibaresi, Hz. Muhammed'in kıyamet günü insanlara şefaât edeceği şeklinde yorumlanmıştır. Sözlükte, "*övgüye layık yer, yüksek dereceli manevi makam*" anlamına gelen makam-ı mahmud, kıyamet günü sorgulama öncesinde uzun bekleyiş sebebiyle, bütün

323 Buhari, "Tevhid", 24; Müslim, "İman", 302.

324 Buhari, "İstikraz", 9,18.

325 Buhari, "Hudud", 2; "Enbiya", 54; "Megazi".

326 Müsned, 2/256; Müslim, "Zühd", 74.

327 Buhari, "Tevhid", 31; Müslim, "İman", 37, 302,338-345.

insanların sıkıntıda olduğu bir sırada, Hz. Muhammed'e ilahi rahmetin verilmesi yolunda niyazda bulunması olarak ifade edilmiştir.³²⁸ Bu konu hadisi şeriflerde de yer almıştır. Peygamber'imiz (sav), ezan okunurken; *"Ey bu mükemmel davetin ve devamlı kılınan namazın Rabb'i olan Allah'ım! Muhammed'e kendisini sana yaklaştıran bir vesile ve herkesin mertebesini aşan bir üstünlük lütfet. Onu vadettiğin makamı mahmud'a ulaştır."* duasını yapan herkesin şefaatine nail olacağını buyurmuştur.³²⁹ Bazı hadislerde de makam-ı mahmud doğrudan Peygamber'imiz Hz. Muhammed'in şefaati olarak tefsir edilmiştir.³³⁰

Hamdi Yazır makam-ı mahmudun, Hz. Muhammed'in liva-ül-hamd sancağının altında yapacağı şefaati olduğunu belirtirken,³³¹ Maturidî, sözü edilen tabirin alanını genişleterek Resûlullah'ın sadece kendi ümmeti için değil, bütün günahkârlar için şefaati etmesi yanında, herkesin beğenip takdir edeceği manevi bir makam olarak açıklamaktadır.³³² İslam âlimleri, makam-ı mahmudun tefsirinde şefaati esas almış, bütün insanlara yönelik bir şefaati olabileceği kanaatine ulaşmıştır.³³³

Müslüman âlimlerin büyük çoğunluğu, Allah katında büyük dereceler elde eden iyi kulların; peygamberlerin, meleklerin, sahabelerin, şehitlerin ve muttaki müminlerin şefaati konusunda yetkili olacağını ileri sürmüştür. Bunların arasında, şefaati yetkisi bakımından Allah katındaki mertebelerine göre farklılık bulunacağı üzerinde durulmuş, mertebesi en yüksek

328 İlyas Üzümlü, "Makam-ı Mahmûd", TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara, 2003, s. 27/413.

329 Buhari, "Tefsir", 17/11, "Ezan", 8; Ebu Davud, "Salat" 38.

330 Müsned, 2/441, 3/456.

331 Yazır, s. 5/3194.

332 Üzümlü, "Makam-ı Mahmud", s. 27/413

333 Üzümlü, "Makam-ı Mahmud", s. 27/414.

olan kişinin Hz. Muhammed olduğu belirtilmiştir.³³⁴ Kur'an-ı Kerim'i okuyan ve oruç tutan kimseler hakkında, bu ibadetlerin de şefaathane olacağı bildirilmiştir.³³⁵

Müslüman bilim insanları arasında eskiden beri, fakat özellikle günümüzde oldukça yoğun tartışılan konulardan birisi şefaathane konusu olmuştur. Bu konu bazılarınca bütünüyle yok sayılmış, bazılarınca da bireysel sorumlulukları bile başkalarının üzerine yükleyecek şekilde algılanmış, orta bir yol bulunamamıştır. Seyyit Kutub, şefaathane konusunda şöyle demektedir: *"Bütün kullar Allah'ın huzurunda kulluğa yaraşır bir şekilde durur, o makamı asla aşamazlar. İzin verilmeden kimse O'nun huzurunda şefaathane etmek cesaretini gösteremez. Herkes verilen izne boyun eğip onun sınırları içerisinde şefaathane edebilir..."* *"...Onun izni olmadan katında şefaathane edecek kimdir..."*³³⁶ ayet-i kerimesinin başındaki soru işareti sebebiyle o şefaathane işinin asla mümkün olmayacağına ve yersizliğine inanmaktadır. Ona göre kulluk ile ilahlık tamamen birbirinden ayrı şeylerdir ve tabiatlarındaki farklılık dolayısıyla ikisinin birleşmesi imkânsızdır.³³⁷ O, şefaathane ancak hakkın şahidi olup, hakikate inananların elinde olduğunu, Hakk'a inananların O'nu inkâr edip karşı çıkanlara şefaathane edemeyeceğini belirtmektedir.³³⁸

Şefaathane, hakkında muhtelif görüşler ve bu görüşleri desteklemek için Kur'an-ı Kerim'den ayeti kerimeler ve Peygamber'i-miz Hz. Muhammed'den hadisi şerifler delil olarak ileri sürülmüştür. Mutezile, şefaathane sadece günahı olmayan veya olup

334 Yavuz, "Şefaathane", s. 38/414.

335 Buhari, "Tevhid", 24; Müslim, "İman". Geniş bilgi için bk. Yavuz, "Şefaathane", 38/412-414.

336 Bakar, 2/255.

337 Kutub, s.2/39. Ayrıca bk. Ebu'l-Fida İsmail İmadü'd-din İbn Ömer İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, çev. Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner, İstanbul, 1983, 3/1018.

338 Kutub, Fıżılalî'l-Kur'an, s. 13/220.

da tövbe eden kişinin iyiliklerine yönelik olacaktır demiştir. Buna karşılık Maturidî; şefaatin günahkârlar için olacağını, günahı olmayanın zaten şefaate ihtiyacı olmayacağını söylemiştir.³³⁹

Yaygın kanaate ve intikal eden bilgilere göre şefaât, ilahi gazap ve cezaya sebep teşkil eden küçük günahlar için söz konusudur. Bu tür günahları işleyen kimse, iyilerin ve Hakk'ın rızasına mazhar olanların şefaatiyle bağışlanır. Şefaatin olmayacağını söyleyenlere göre Kur'an-ı Kerim ve hadisi şeriflerin ilahi lütuf çerçevesinde beyan ettiği birçok bağışlama müddeleri ortadan kaldırılmakta, ilim ehlinin Cenab-ı Allah'a ve rahmetine yönelik yaratılıştan gelen ümitleri suya düşmekte, ayrıca peygamberin şefaatine ümit bağlamış Müslümanların duası geçersiz hâle gelmektedir.³⁴⁰ Buradan hareketle şefaât konusunun iki boyutu bulunmaktadır: Birincisinde şefaatin olmama ihtimali, nefsî zaafları bulunanları ve günaha meyilli olanları teşvik etmektedir. Böyle olanlar zaten yeterince günahım var veya yeterince günaha daldım diyerek karamsarlığa düşmekte, kurtuluş ümidini kaybetmektedir. İkinci grupta olanlar ise çeşitli zaafları dolayısıyla günaha girmiş fakat çıkış yolu ve kurutulmuş çaresi aramaktadır. Bu durumda olanlar işledikleri günahı pişmanlık duymakta, Yüce Allah'a ve Hz. Muhammed'e karşı mahcubiyet içinde bulunmakta, şefaât ümidiyle gelecek adına daha düzenli bir dinî hayatı yaşama gayreti içine girmektedir.

"Arşı yüklenenler ile onun çevresinde bulunanlar, Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na iman ederler ve müminlerin bağışlanmasını dilerler: Ey Rabb'imiz! Sen, rahmetin ve ilminle her şeyi kuşattın. Tövbe edenleri ve yolundan gidenleri bağışla, onları cehennem azabından koru! Rabb'imiz! Onları da, onların atalarından, zevcelerinden, nesillerinden iyi olanları da

339 Maturidî, Te'vilat, s. 2/179.

340 Maturidî, Kitabü't-Tevhid, s. 475.

*kendilerine vadettiğin Adn cennetlerine koy. Şüphesiz aziz ve hâkim olan sensin. Bir de onları, her türlü kötülüklerden koru. O gün sen kimi kötülüklerden korursan muhakkak ki rahmetine mazhar etmiş olursun. Bu en büyük kurtuluştur.*³⁴¹

Bu ayeti kerimelerde meleklerin Cenab-ı Allah'ı hamd ve tespih ile anmaları ve O'na iman etmeleri, Allah'ın emrine saygının (et-ta'zim li-emrillah); müminler için dua edip onların bağışlanmasını dilemeleri de yaratılmışlara şefkatin (eş-şefkatü alâ halkıllah) ifadesidir.³⁴² Maturidî, Yüce Allah'ın insanların amelleriyle alakalı olarak işin içyüzünü daha iyi bildiğini, bu konuda amel defterlerinin ayrıca tanıklık edeceğini, ayette sözü edilen vasıflara sahip bulunan kimseye meleklerin dua edeceğini ve böylelerine, sadır olabilecek hata ve günahlarından dolayı şefaate edileceğini düşünmektedir. Ancak buradaki şefaatin sebebi ayeti kerimede zikredilen iyi fiillerin işlenmesi olmadığı kanaatindedir. Çünkü ona göre, söz konusu güzel fiillerden ötürü en büyük mükâfat ve en üstün mevkiinin verilmesi kendi hakları olduğu için bunların faillerinin azaba çarptırılması hikmetle bağdaşmamaktadır. Böylesi durumda olanlar için şefaate ve bağışlanma istemek birkaç bakımdan münasip değildir.³⁴³

Maturidî: *Cenab-ı Hak, Hz. Peygamber'e hem kendisi, hem mümin erkekler ve mümin kadınlar için mağfiret dilemesini emretmiştir: 'Kendi günahın için ve erkek-kadın müminler için Allah'tan af dile.*³⁴⁴ *Bu ilahi kelim, müminlere en çok ümit bahşeden ayettir. Şanı yüce Allah, peygamberlerine müminler için mağfiret dilemesini emretmektedir. Mevla'sı kendisine mağfiret dilemesini emrettiği hâlde Hz. Peygamber'in af dilememesi düşünülemez. Sonra Hz. Peygamber Allah'ın emri gereği mü-*

341 Mü'min (Gafir), 40/7-9.

342 Kur'an Yolu, s. 4/642.

343 Maturidî, Kitabü't-Tevhid, s. 476-477.

344 Muhammed, 47/19. Ayrıca bk. Bakara, 2/255; Yunus. 10/3; Meryem, 19/87; Enbiya, 21/28; Zuhuruf, 43/86; Necm, 53/26.

*bir günah (ile) iftira etmiş olur.”*³⁵⁰ Maturidî, bu ayeti kerimeye göre; ümit bağlanan bağışlanmanın göz ardı edilmesi ve bunun sonucu olarak hem küçük hem de büyük günaha yönelik bulunan azap haberi sebebiyle bütün bağışlanma ümitlerinin ortadan kalkması isabetli değildir. Burada izlenebilecek bir yöntem de küçük ve büyük günahların af kapsamına girmesi hususunda kesin hüküm vermemektir. Buna karşılık ortada ikisini de kapsayacak bir af ihtimali varken sadece biri (küçük günah) hakkında kesin hüküm verip diğerini ihtimal dışında tutmak, delilsiz hüküm verme davranışından başka bir özellik taşımaz.³⁵¹

Şefaathadisi olarak bilinen bir hadisi şerifte *“La ilahe illallah”* diyen kimseler için Peygamberimiz Hz. Muhammed’in Cenab-ı Allah’tan şefaath dileyeceği, Cenab-ı Allah’ın da onların hepsini cehennemden çıkaracağı ifade edilmektedir.³⁵²

Ebu Hüreyre’den nakledildiğine göre o bir gün; *“Kıyamet gününde senin şefaathine nail olacak en mutlu insan kimdir?”* sorusuna Hz. Peygamber: *“Sözlerime olan düşkünlüğünü gördüğümünden dolayı bu soruyu herkesten önce senin soracağını tahmin etmiştim.”* dedikten sonra; *“Kıyamette şefaathim vesilesiyle en mutlu olacak kişi, samimi bir şekilde, gönülden gelerek ‘La ilahe illallah’ diyen kimsedir.”* cevabını vermiştir.³⁵³

Şefaatin sadece ahirette olmayacağı gibi düşünülerek şöyle bir değerlendirme de yapılmaktadır: Yüce Allah peygamberlerine iki şekilde yardım etmiştir: Bunlar, Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. Lut, Hz. Şuayb ve Hz. Musa’nın örnekliğinde olduğu gibi, peygamber ve inananlarını korumak ve kurtarmak, kavimlerini helak etmek şeklinde olmuştur.³⁵⁴ Bu konuda

³⁵⁰ Nisa, 4/ 48.

³⁵¹ Maturidî, Tevhid, s. 478.

³⁵² Buhari, “Tevhid”, 36.

³⁵³ Buhari, “lim”, 33.

³⁵⁴ İbn Teymiyye, s. 40.

Müslim, Peygamber’imiz Hz. Muhammed’den şöyle uzunca bir hadis rivayet etmektedir: *“Müezzini duyduğunuz zaman onun söylediklerini siz de söyleyin. Sonra bana salavat getirin. Çünkü kim bana bir kere salavat getirirse Allah ona on defa salavat getirir (merhamet eder). Sonra benim için Allah’tan ‘Vesile isteyin’. Çünkü vesile cennette öyle bir derecedir ki, Allah’ın kulları arasından sadece bir kimseye nasip olur. Umarım ki o ben olurum. Benim için vesile dileyen kimseye şefaati vacip olur.”*³⁵⁵ buyurmuştur.

Sonuç olarak İslam âlimlerinin büyük çoğunluğuna göre bütün peygamberlerin Allah’ın izniyle ahirette şefaati hakları ve gerçektir. Şefaati demek, günahı olan müminlerin günahlarının bağışlanması, olmayanların daha yüksek derecelere erişmeleri için peygamberlerin ve Yüce Allah katında dereceleri yüksek olanların Allah’a yalvarmaları ve dua etmeleri demektir. Kâfirler ve münafıklar için hiçbir şekilde şefaati söz konusu değildir.³⁵⁶

Şefaati, günümüzde bazı çevreler tarafından tartışılan konular arasında yer almaktadır. Bu tartışmalar, Cenab-ı Allah’ın kullarına yetki devrinde bulunacağı varsayımı, kimlerin şefaati yetkisine sahip olacağı ve bu yetkinin nasıl kullanılacağı, şefaati edecek olduğu ileri sürülenlerin veya şefaati beklentisi içinde olan kimselerin bu konuyu istismarı üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Yukarıda naklettığımız bilgilerden eğer ahirette müminlere şefaati olacaksa bunun öncelikle peygamberlere ve özellikle Peygamberimiz Hz. Muhammed’e verilen bir ilahi lütuf olduğu anlaşılmaktadır. Anca Hz. peygamberden nakledilen hadislere bakıldığında diğer peygamberlerin bile bu ikramı kullanma konusunda bazı sıkıntıların olabileceği anlaşılmak-

355 Müslim, “İman”, 137.

356 Heyet, İlmihal, s. 1/129.

tadır. Nitekim Hz. Muhammed' den Hz. Enes tarafından nakle-
dilen bir hadisi şerifte özetle şöyle denilmektedir:

Kıyamet gününde insanlar karşılaştıkları sıkıntılı süreçte bir
çözüm bulmak ve işledikleri günahların cezasından kurtul-
mak için başta ilk insan ve peygamber olan Hz. Âdem olmak
üzere Hz. Nuh'a, Hz. İbrahim'e, Hz. Musa'ya, Hz. İsa'ya Yüce
Allah katında şefaathane olması için gidecekler. Fakat onlar şe-
faat konusunda yetkili olmadıklarını söyleyerek kendilerine
gelenleri bir sonraki peygambere gönderecekler ve böylece
en sonunda insanlar Hz. Muhammed'e gelecekler. Hz. Mu-
hammed gelen insanlara, kendisine şefaathane yetkisinin verildi-
ğini belirterek Cenab-ı Allah'ın huzuruna çıkmak için izin is-
teyecek ve bu izin ona verilecek. Bunun üzerine Hz. Peygam-
ber manevi huzurda Yüce Allah'a hamdüsena edecek ve ne is-
tediğini kendisine sorulacak. O da şefaathane yetkisiyle ümmetinin
kurtuluşunu isteyecek. Bunun üzerine ona kalbinde hardal
tanesi kadar iman olan herkesin cehennemden çıkarılması
için şefaathane yetkisi verileceğini bildirilecek.³⁵⁷

Bu hadisi şerif, peygamber bile olsa insanların şefaathane konu-
sunda sınırsız bir yetki kullanımına izin vermemektedir. Do-
layısıyla İslami literatürde şefaathane yetkisine sahip olduğu be-
lirtilen diğer şahsiyetlerin ayrıcalıklı bir tavır içinde olacak-
ları üzerinde ayrı bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Ayrıca her kim olursa olsun şefaathane olunacağını beklentisi ve
ümidi ile her türlü din ve ahlak dışı muameleye imkân bu-
labilmesi düşüncesiyle davranış bozukluğu sergilemesi asla
düşünülmemelidir. Dolayısıyla şefaathane konusu inanç ve uygu-
lamalarda istismara açık bir alan olup, herkesin kendi yükü-
nün kendisinin çekmesi ve başkalarından bir beklenti içine
girmeden hayatını Yüce Allah'ın hüküm ve emirleri doğrul-
tusunda düzenlemesi gerekmektedir. Peygamberler de dâhil
şefaathane yetkisi verilecek olanların dünyadakilere en önemli

357 Buhari, "Tevhid", 19, 36,37; Müslim, "İman", 322.

katkısı, onları kıyamet gününün sıkıntısından kurtaracak örnek bir yaşam tarzı sergilemesi, dünya hayatında insanı günah bataklığından kurtaracak tavsiyelerde bulunmasıdır. Umulur ki böylece şefaathatta daha dünyada iken etkisini gösterir, kişinin Yüce Allah'ın istediğı bir kimlik ve kişiliğıe erişmesini sağlayarak insanların kıyamette karşılaşacakları azaptan kurtulmalarına sebep olur.

Dinler tarihinde ilahi kaynaklı olmaları sebebiyle birlikte sınıflandırılan Yahudilik, Hristiyanlık İslam dinlerinde peygamberlik anlayışında farklılık bulunmaktadır. Bunların hepsinde ortak olarak kabul edilen peygamberler vardır veya İslam'ın peygamber olarak bildirdiğı isimlerden bazıları Yahudilik ve Hristiyanlıkta peygamber olarak nitelenmemektedir. Örnek verecek olursak, bunlardan Hz Nuh, Hz. İbrahim bütün ilahi kaynaklı dinlerde peygamber olarak kabul edilirken, İslam dininde peygamber olarak kabul edilen Hz. Davud ve Hz. Süleyman, Yahudi ve Hristiyanların ortak kutsal metinlerinde peygamber olarak değil birer kral olarak nitelenmektedir. Hz. İsa, bütün Müslümanlar tarafından Yüce Allah'ın kulu ve elçisi kabul edilirken, Yahudilerce peygamber olarak kabul edilmemekte, buna karşılık Hristiyan inancına göre Allah'ın oğlu ve Tanrı olduğuna inanılmaktadır. Benzer şekilde Yahudi ve Hristiyanlar, her iki dinin mensupları, Yüce Allah tarafından bütün insanlığa peygamber ve âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed'i inkâr etmektedir. Bu sebeple bütün ilahi dinlerde kimlerin kimlere şefaathatta edeceği konusunda ortak bir değerlendirme mümkün olmamaktadır.

Şefaathatta konusuyla birlikte, vesile ve tevessül kavramları da ele alınmaktadır. Bu kavramlar, bir Müslümanın işlediğı salih amelleri, Hz. Peygamber'i yahut velileri vesile yaparak Allah'a yakın olmaya çalışmasını ifade etmektedir. Hz. Peygamber zamanında Yüce Allah'ın zatı, isimleri ve sıfatlarıyla tevessülde bulunulmuştur. Bu sebeple bütün âlimler Hz. Peygamber

ile tevessülde bulunmayı caiz görmüştür.³⁵⁸ Maide suresinin 5/35. ayeti kerimesinde beyan buyrulan: *“Ey iman edenler! Allah’ın emir ve yasakları konusunda duyarlı ve bilinçli olun. Ve O’nun hoşnutluğunu kazanmak, O’na daha yakın olmak için gereken yollara başvurun...”* ifadeleri *“Ona vesile arayın”* anlamında değerlendirilmiş ve vesile kişiyi Allah’a yaklaştıran her türlü amel olarak yorumlanmıştır.³⁵⁹

358 Bu konudaki değerlendirmeler ve geniş bilgi için bk.Yusuf Şevki Yavuz, “Te-vessül”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2012, s. 41/6-8.

359 Maturidî, s. 4/223; Yazır, s. 3/1669; Yüce Kur’an ve Açıklamalı-Yorumlu Me-ali, s. 112.

Peygamberlerin Sayısı

Peygamberlerin tamamının isimleri, görevlendirildikleri zaman, toplum ve coğrafya hakkında net ve detaylı bilgi yoktur. Onların muhatap oldukları toplumlara tebliğ ettikleri ilahi mesajın evrensel bir karakter taşımasına karşılık, peygamberlik sorumluluklarının belirli bir toplum veya bölge ile sınırlı olduğu bilinmektedir. Bu durum Hz. Muhammed'e kadar gelen bütün peygamberlerde de böyle devam etmiş, sadece o insanlığın tamamına³⁶⁰ ve bütün âlemlere³⁶¹ ilahi ve evrensel mesajı tebliğ etmekle sorumlu olarak görevlendirilmiştir. Onun bu evrensel sorumluluğunun temel nedeni, ona kadar bütün insanlığın şu veya bu şekilde ilahi mesajlardan haberdar olmaları ve onun da en son peygamber olarak görevlendirilmesinden³⁶² kaynaklanmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'in beyanına göre dünyada her millete her topluma bir peygamber gönderilmiştir. *"...Hiçbir ümmet yoktur ki içlerinden bir uyarıcı gelip geçmemiş olsun."*³⁶³ buyrulmuştur. Cenab-ı Hak, her ümmete bir peygamber gönderdiğini,³⁶⁴ her topluluğun bir uyarıcısı olduğunu,³⁶⁵ bir elçi gönderme-

360 Bk. Sebe', 34/28.

361 Bk. Enbiya, 21/107.

362 Bk. Ahzab, 33/40.

363 Fatır, 35/24.

364 Yûnus. 10/47; Nahl, 16/36.

365 Ra'd, 13/7.

dikçe hiç kimseye azap etmeyeceğini³⁶⁶ açıklamıştır. Kur'an-ı Kerim'de bu özel duruma ilave olarak sayısı, isimleri, görev yaptığı zaman ve coğrafya, muhatap olduğu toplum adı ve rilmeksizin gönderilen peygamberlerin, insanlar arasında tanışmanın ve anlaşmanın kolaylaştırılmasını sağlamak için³⁶⁷ kendi kavminin dili ile konuştuğu³⁶⁸ haber verilmiştir.

Peygamberlerin sayılarıyla ilgili olarak kaynaklarda çeşitli bilgiler yer almaktadır. Nisa suresinde: *"Bir kısım peygamberleri sana daha önce aktardık, bir kısmını ise sana aktarmadık ..."*³⁶⁹ buyrularak peygamberlerin sayısı ve kim olduklarının bildirilmediği haber verilmektedir.

Bekir Topaloğlu, Kur'an-ı Kerim'de adı geçen otuza yakın peygamber olduğunu³⁷⁰ söylese de genel kabulde bunlardan yirmi beş tanesinin peygamber diğer üç tanesinin tartışmalı isimler olduğu üzerinde durulmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de adı geçenler: Hz. Âdem, Hz. İdris, Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. İbrahim, Hz. Lut, Hz. İsmail, Hz. İshak, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Eyyüp, Hz. Şuayb, Hz. Musa, Hz. Harun, Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Zülkifl, Hz. İlyas, Hz. Elyesa, Hz. Yunus, Hz. Zeke-riya, Hz. Yahya, Hz. İsa, Hz. Muhammed'dir. Ayrıca, Kur'an-ı Kerim'de adı geçen Üzeyir, Lokman ve Zülkarneyn'in peygamber olup olmadığı konusunda İslam âlimleri arasında farklı görüşler bulunmaktadır.³⁷¹

Nisa suresinin 4/164. ayeti kerimesinde Hz. Peygamber'e peygamberlerin bir kısmının bildirildiği, geri kalanının bildirilmediği belirtilmesine karşılık hadislerde, çeşitli milletlere

366 İsra, 17/15.

367 Kutub, s. 6/120.

368 İbrahim, 14/4.

369 Nisa, 4/164; Mü'min, 40/78.

370 Bekir Topaloğlu, "Peygamberlere Saygısızlığın Dini Hükümü", Diyanet Dergisi Peygamberimiz Özel Sayısı, 1989, Cilt, 25, Sayı, 4; s. 69.

371 Bk. Mustafa Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, Ankara, 1990, s. 1/10-11.

çeşitli zaman ve mekânlarda 124 bin peygamber geldiği ile ilgili rivayetler nakledilmektedir.³⁷²

Kur'an-ı Kerim'de adı geçenlerden de anlaşılaçağı üzere, Ehl-i sünnet âlimlerine göre peygamberler erkekler arasından seçilmiştir.³⁷³

Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerin tamamının Orta Doğu bölgesinde yaşadığı ve bunlardan Hz. Nuh'tan öncekiler hariç tamamının Yahudi toplumu ile ilişkisi olduğı, onlara ve onların yaşadığı coğrafyada görevlendirildiğı bilinmektedir. Bunun en etkin sebeplerinden birisi, bölgenin insanlığın ilk yerleşim yeri olarak bilinmesidir. Bunun dışında özellikle Hz. Muhammed'in peygamber olarak görevlendirildiğı toplumdaki muhataplarının bu coğrafyada yaşamaları, Orta Doğu ve Arap Yarımadası'nda sosyal ve ticari ilişkilerinin bulunması sebebiyle o peygamberlere ait bazı hatıra ve kıssalardan haberdar olmalarıdır.

Kur'an-ı Kerim'de, bazı peygamberlerle alakalı çok sınırlı bilgiler verilirken, bazıları detaylı denilebilecek şekilde yer almaktadır. Böylece geçmişte, çeşitli kaynaklarda nakledilege-len veya halk arasında peygamberlerle alakalı dolaşan yanlış bilgilerin düzeltilerek doğrusu haber verilmekte, eksik olanlar ise tamamlanmış bulunmaktadır.

İslam inancına göre bütün peygamberler haktır ve peygamber olma bakımından hepsi eşittir. Peygamberlik noktasında aralarında herhangi bir ayırım yapılmaz. Ancak Kur'an-ı Kerim'de onların bazılarının, bazı özellikleri bakımından diğerlerinden üstün kılındığı haber verilir: *“O peygamberlerin kimini kiminden üstün kıldık. Allah içlerinden bir kısmıyla konuşmuş, bir kısmını da derecelerle yükseltmiştir. Meryem oğlu İsa'ya açık deliller verdik ve onu Rûhu'l-Kudüs ile destek-*

372 Buhari, “Tevhid”, 19.

373 Yusuf, 12/109; Nahl, 16/43; Enbiya, 21/7.

*ledik...*³⁷⁴ Maturidî'nin verdiği şu örnek bu konuya kısmi bir açıklık getirebilmektedir: O, Maide suresi 41. ayeti kerimesini tefsir ederken *"Ey Peygamber!"* şeklindeki ifadeye dikkat çekerek, bu hitap diğer nebi ve resûllerden Resûl-u Ekrem'in daha faziletli olduğunu göstermektedir. Çünkü Cenab-ı Hak Resûlüllah'a ismiyle değil, bütün hitaplarında *"Ey Peygamber"* anlamına gelen *"Ey Nebi"* diye hitap etmiş, diğer peygamberleri ise *"Ey Musa"* (Taha, 20/36), *"Ey İbrahim"* (Hud, 11/76) *"Ey Nuh"* (Hud, 11/46) isimleriyle zikretmiştir.³⁷⁵

Bu peygamberlerin ilki ilk insan olarak bilinen Hz. Âdem,³⁷⁶ sonuncusu da Hz. Muhammed'dir.³⁷⁷

Peygamberlik kapısı Hz. Muhammed ile kapanmıştır. *"Muhammed sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur..."*³⁷⁸ ayeti kerimesinden anlaşıldığına göre, artık ondan sonra peygamber gelmeyecek ve onun getirdiği din kıyamete kadar devam edecektir.

374 Bakara, 2/253.

375 Maturidî, Te'vilat, s. 4/234-235.

376 Âl-i İmran, 3/33.

377 Ahzab, 33/40. Ayrıca Bk. Yavuz, "Peygamber", s. 34/257.

378 Ahzâb, 33/40.

HZ. NUH

Giriş

Tarihî kaynaklarda ve rivayetlerde, ayrıca halk muhayyilesinde Hz. Nuh ile ilgili dolaşan bilgilerin göreceli olduğu üzerinde durulabilir. Bunların bir kısmı Tevrat kaynaklı yazılı rivayetlerden, bir kısmı eskilere ait mitoloji ve destanlardan, bir kısmı da halk hikâyelerinden ve halk inançlarından beslenmektedir. Birbiriyle bazen örtüşen bazen de çelişen bu bilgilerin büyük çoğunluğu, İslam kaynaklarına İsrailiyat³⁷⁹ olarak girmiştir.

Şaban Kuzgun, L. Woolley'in Ur şehri harabeleri üzerinde çalıştığını, kazı esnasında Hz. İbrahim zamanına ait bazı belgeler elde ettiğini, hatta daha da ileri giderek ondan önceki yıllara ait Sümer ve Mezopotamya tarihini aydınlattığını belirtmektedir. Kuzgun, Woolley'in yaptığı çalışmanın en önemli tarafının, Nuh Tufanı'yla alakalı olarak, yeraltındaki toprak katmanlarından o bölgenin büyük bir sel baskınına uğradığı-

379 İsrailiyat; muhtevası çok geniş olup, İsrailoğullarına gönderilen peygamberleri, bu peygamberlerin günahkârlara yaptığı uyarıları, bunlara verilen cezaları, zahitlerin söz ve davranışlarıyla onların mazhar olduğu manevi lütufları konu almaktadır. Sadece geçmiş ile ilgili anlatılanlar ve yaşananlar değil, gelecekteki olaylar ve gayba dair bilgiler de İsrailiyat'ın içine girmektedir. (İbrahim Hatipoğlu, "İsrailiyat", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2001, s. 23/195.) Bölgede geçmiş çağlardan beri var olan ve genelde Yahudi kökenli bilim insanları tarafından nakledilen bilgiler de İsrailiyat kapsamında değerlendirilmektedir. (M.E.)

nı tespit etmiş olması olarak değerlendirmekte, hatta onun Nuh Tufanı olayını açıkça anlatan yazılı belgeler bulunduğunu ve bu belgelerin kendisine göre “*Gılgamış Destanı*”³⁸⁰ olduğunu ileri sürmektedir.³⁸¹ Ona göre Tevrat ve Kur’an-ı Kerim’de “*Nuh*” olarak ismi geçen kahramanın adı Gılgamış Destanı’ndaki “*Utnapiştım*”dır.³⁸² M. İlmiye Çığ Sümer anlatımlarında yer alan isimlerle Hz. Nuh arasında bir ilgi kurarak gemi yapan kişinin Ziusudra olduğunu ve kendisine Tanrı tarafından ölümsüzlük verildiğini söylemektedir.³⁸³

Hz. Nuh ile alakalı olarak elimizde Kur’an-ı Kerim’den başka güvenilir bir kaynak bulunmamaktadır. Kur’an-ı Kerim’de, pek çok konuda olduğu gibi, bu konuda da Hz. Peygamber’e vahiy yolu ile bildirilen bilgilerin, Hz. Muhammed başta olmak üzere içinde yaşadığı toplumdan hiç kimsenin önceden gerçeğini bilmediği, bilmesinin de mümkün olmadığı gayba dair haberler olduğu belirtilmektedir.³⁸⁴ Bu gaybî bilgilerin, Peygamberimiz Hz. Muhammed ve muhatabı olan toplum için mi, yoksa insanlığın tamamı için mi gaybî nitelikli olduğu değerlendirmeye açık bir husustur. Hicazî, Hz. Nuh ve kavmi hakkında Kur’an-ı Kerim’de yer alan bu tam, eksiksiz ve kapsamlı haberleri Hz. Muhammed ve içinde yaşadığı toplumun

380 Gılgamış Destanı: Antik Mezopotamya’dan günümüze ulaşan en eski edebiyat eseri ve pramit metinlerinden sonra en eski ikinci dinî metin olarak bilinmektedir. Gılgamış Destanı’nın sadece Akad ve Sümer dillerinde yazılmış 12 tableti günümüze ulaşabilmiştir. MÖ 3000’li yılların ilk yarısında Mezopotamya’da hüküm süren bir kralın ölümsüzlüğe çare arama öyküsü ve günümüze ulaşan en eski destan olarak ifade edilmektedir. Bir tür tanrılar savaşı şeklinde anlatımlar bulunan Gılgamış Destanı’ndaki Tufan olayı, bazı araştırmacılar tarafından Nuh Tufanı ile ilişkilendirilmektedir. (Bk. Muazzez İlmiye Çığ, İbrahim Peygamber, Sümer Yazılarına ve Arkeolojik Buluntulara Göre, İstanbul, 2017, s. 90-93.)

381 Kuzgun, İslam Kaynaklarına Göre Hz. İbrahim ve Haniflik, s. 29-30.

382 Kuzgun, İslam Kaynaklarına Göre Hz. İbrahim ve Haniflik, s. 40.

383 Çığ, s. 91-92

384 Hud, 11/49.

bilmediğini söylemektedir.³⁸⁵ Nitekim her ne kadar tahrife uğradığı Kur'an-ı Kerim tarafından bildirilmişse de Tevrat'ta, Hz. Nuh konusunda bazı ortak bilgilerin yer alması, bu konunun en azından o kitaba inananlar tarafından bazı yönleriyle bilindiği anlamı çıkmaktadır. Çünkü Kur'an-ı Kerim nazil olmadan önce toplumlar arasında dolaşan bu tür bilgilerin temel kaynağı Tevrat olmuştur. Her ne kadar bu bilgiler göreceli ve tahkike muhtaç olsa da Kur'an'ı Kerim'in muhatapı toplumlar tarafından bilindiği, Kur'an-ı Kerim'de kısasa olarak anlatılmasından da anlaşılmaktadır. Zaman içerisinde farklı mahiyet alan bu bilgilerin doğrusunun Allah tarafından Kur'an-ı Kerim'de bildirilmesinden sonra, bu konuda onunla çelişen göreceli yorumlara itibar edilmemesi en doğru yol olsa gerektir.

Tevrat'ta nakledilen Hz. Nuh kıssasının, benzer ve çelişen yönleri olmasına rağmen Kur'an-ı Kerim'de yer alması, Tevrat'ın da orijin itibarıyla Yüce Allah tarafından Hz. Musa'ya gönderilen ilahi kelim olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca bu ve benzeri kıssalar, aynı ilahi kaynaktan gelmesine rağmen Tevrat'ın geçen süre zarfında nasıl bir değişime uğradığını gözler önüne sermektedir. İşte Kur'an-ı Kerim, Tevrat'ın içine sokulan bu insan unsuru katkıları ve yanlışları düzeltmek ve eksikleri tamamlamak suretiyle bütün insanlığı yeniden ilahi ortak payda etrafında bir araya getirmek gibi bir yüce amaçla gönderilmiştir.

Hz. Nuh, Kur'an-ı Kerim'de adı çok zikredilen ve dini tebliğ konusunda kavmiyle mücadelesine yer verilen peygamberlerin ilkidir. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Nuh'tan önceki bazı peygamberler de anılmakla birlikte onların inkârcılarla mücadelesi hakkında detaylı bilgi verilmemiştir.³⁸⁶

385 Muhammed Mahmud Hicazî, Furkan Tefsiri (Tefsiru'l-Vadîh), çev. Mehmet Keskin, İstanbul Tarihsiz, s. 4/ 123.

386 Kur'an Yolu, s. 5/464.

Hız. Nuh'un mucizesi olarak kabul edilen Tufan'ın, bütün insanlığı etkilediği yönündeki iddialar İslam dünyasında genel kabul görse de bu konuda, onun insanlığın tamamına peygamber olarak gönderildiği hususunda, Kur'an-ı Kerim'de herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Aksine Kur'an-ı Kerim'de, Peygamber'imiz Hz. Muhammed'in sorumluluk alanlarıyla bağlantılı olarak hitaplar *"Ey insanlar!"* veya *"İman edenler!"* şeklinde, herhangi bir toplumsal ayırım yapılmadan genel ifadeler kullanılırken, Hz. Nuh ile ilgili olarak hep onun kavminden tekil ve özel olarak söz edilmektedir. Bu durumda Hz. Nuh her ne kadar İslam kültüründe azim sahibi (ülül'-azm), büyük peygamberlerden olarak anılmakla birlikte, onun da Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa gibi belli bir zaman ve mekân sorumluluğu ile sınırlı bir peygamberlik görevinden söz etmek mümkündür.

Kur'an-ı Kerim bazı peygamberlerin (Ad, Semud gibi) hangi kavme peygamberlik ile görevlendirildiğinden söz ederken, Hz. Nuh ile ilgili özel bir kavim adı geçmemekte, sadece *"kavmi"* kelimesi kullanılmaktadır. Bu durumda onun, Hz. Âdem'e çok yakın bir zaman diliminde yaşadığı ve o dönemde insanların henüz farklı kavim ve milletlere ayrılmadığı ve çok geniş coğrafyalara da dağılmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla onun yaşadığı çağ ve coğrafya konusunda kaynaklarda yer alan bilgiler birer rivayet olmaktan öte gidememektedir. Ancak Kur'an-ı Kerim'de hakkında bilgi verilen peygamberlerin büyük çoğunluğunun Orta Doğu bölgesinde yaşadıkları ve Hz. Nuh'un gemisinin Anadolu'nun güneydoğusu ve Irak'ın kuzeyinde bulunan Cudi Dağı'na oturtulduğundan bahisle, onun da bu bölgede, Orta Doğu ve Irak civarında, Mezopotamya'da yaşayan insanlara peygamberlik göreviyle görevlendirildiği tahmin edilmektedir.³⁸⁷

387 Bk. Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/87.

Bütün insanlık Hz. Âdem'in soyundan gelmiştir ve bundan dolayı Kur'an-ı Kerim'de insanlık için ortak bir değer olarak yedi yerde "*beniâdem*" tabiri kullanılmaktadır.³⁸⁸ Doğal olarak peygamberler de aynı soydan gelmektedir. Bir anlamda peygamberlik müessesesi Hz. Âdem ile başlamakta ve Hz. Muhammed ile son bulan bir zincire bağlanmış bulunmaktadır. Cenab-ı Allah, Al-i İmran suresinde bu hususu "*Allah, birbirinden gelme nesiller olarak Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini seçip âlemlere (bütün yaratılmışlara) üstün kıldı...*"³⁸⁹ şeklinde açıklamaktadır.

Hz. Âdem'in torunlarından olduğu belirtilen Hz. Nuh'un ne zaman dünyaya geldiği ve onunla arasında kaç yıl bulunduğuna dair Kur'an-ı Kerim'de herhangi bir bilgi verilmemektedir. Fakat onun Hz. Muhammed, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa gibi şeriat sahibi ve azim sahibi (ülül' azim) peygamberlerden olduğu,³⁹⁰ ağır bir sorumluluk taşıdığı, Yüce Allah'a sadakat sözü verdiği³⁹¹ ifade edilmektedir.

Maturidî; "*Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin.' diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı...*"³⁹² ayeti kerimesini yorumlarken; bütün dinler içerisinde Allah (cc), Nuh'a ve diğer peygamberlerine buyurdıklarını size din kılmıştır; o da Allah'ın bir olduğu inancı ve sadece O'na kulluk yapılması gerektiridir. Gönderilen bütün nebiler ve Resûller, "*Her birinize bir şeriat ve bir yol yöntem verdik.*"³⁹³ mealindeki ayette ifade buyrulduğu üzere, şeriatleri ve hükümleri farklı olsa da, hepsi insanları Cenab-ı Allah'ın birliğine ve sadece

388 Bk. Araf, 7/26, 27, 31, 35, 173; İsra, 17/70; Yasin, 36/60.

389 Ali İmran, 3/33-34.

390 Maturidî, Te'vilat, s. 11/347-348.

391 Ahzab, 33/7.

392 Şûra, 42/ 13.

393 Maide, 5/48.

O'na kulluk yapmaya davet etmek için gönderilmiştir. Burada özellikle Hz. Nuh'un adından söz edilmesi, helal ve harama dair hükümlerin Hz. Nuh zamanında geldiği ve ondan önce böyle bir sınırlamanın olamamasından kaynaklandığı belirtilmiştir.³⁹⁴

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nuh'un kıssasının yer alması, onun yaşadığı ağır sorunlara sabretmesi sebebiyle, başta Hz. Muhammed olmak üzere, Kur'an-ı Kerim'in muhataplarına birer ibret olarak aktarılması sebebiyledir.³⁹⁵ Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim'de yirmi sekiz surede Hz. Nuh ile ilgili detaylı bilgiler bulunmakta, kırk üç sürede adı anılmakta ve ayrıca kendisi ile ilgili müstakil bir sure yer almakta fakat bütün bu ayeti kerimelerde onun hayatının peygamberlik öncesinden değil, sadece peygamber olarak görevlendirildikten sonraki safhasından söz edilmektedir.³⁹⁶

Cenab-ı Allah, Kur'an-ı Kerim'de onu çeşitli sure ve ayetlerde otuz ayrı isimle zikretmiş ve otuz altı konuda onun adını anmıştır.³⁹⁷ Dolayısıyla M. İlmiye Çığ'ın dediği gibi, Hz. Nuh ile ilgili Kur'an-ı Kerim'de verilen bilgiler yedi surede ve yirmi ayetten ibaret bir şekilde çok yüzeysel olarak geçirtilmemiştir.³⁹⁸ Tam tersine Cenab-ı Allah onunla ilgili ne kadar bilgi verilmesini istedi ise, onun tamamını en geniş bir şekilde Kur'an-ı Kerim'in muhataplarına açıklamıştır.

394 Maturidî, s. 13/187-188.

395 Bk. Zariyat, 51/46.

396 Bk. Zeynüddin Ahmed b. Ahmed ez-Zebidi, Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi, Ter. Ahmed Naim, Kamil Miras. İstanbul, 2018, s. 7/69; Ö. Faruk Harman, "Nuh", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2007, s. 33/226.

397 Mecdüddin Muhammed b. Muhammed b. Yakub el- Fîrûzâbâdî, Besairu Zevi't-Temyiz Fi Kitabî'l-Aziz, Kahire, 1983, s. 6/29.

398 Çığ, s. 91.

Hız. Nuh'un Soyu

Nuh kelimesinin kökeni ile alakalı farklı iki görüş vardır. Bunlardan birine göre; kelimenin aslı Arapça olup “*nvh*” kökünden gelmiştir. Sebebi konusunda farklı görüşler olmakla birlikte genel olarak Hz. Nuh'un kendi nefsini kötülediğinden veya tövbe etmeden boğulup gitmeleri sebebiyle kavmi için üzüldüğünden ona bu ad verilmiştir. Bunun yanında bu kelimenin Arapça olmadığını söyleyenler de olmuştur.³⁹⁹

Hız. Nuh'un soy kütüğü ile ilgili olarak tefsir, tarih ve kısas-ı enbiya türünden İslami kaynaklarda birbirine benzer isimler sıralanmakta ve bunlar Hz. Âdem'e kadar ulaşmaktadır. Hemen hemen tamamı Tevrat'tan alınan bu isim silsilesine göre onun soyu; Nuh b. Lemek/Lamek b. Metuşelah b. Uhnuh (İdris) b. Yerd b. Mehlail b. Kaynan b. Enoş b. Şis b. Âdem şeklinde yer almaktadır.⁴⁰⁰

Tevrat'ta onun doğumu ve soyu ile ilgili şu bilgiler verilmektedir: *“Lemek yüz seksen iki yaşındayken bir oğlu oldu. ‘Rabb’in lanetlediği bu toprak yüzünden çektiğimiz eziyeti, harcadığımız emeği bu çocuk hafifletip bizi rahatlatacak.’ diyerek çocuğa Nuh adını verdi. Nuh’un doğumundan sonra Lemek beş yüz doksan beş yıl daha yaşadı. Başka oğulları, kızları oldu. Lemek*

399 Bk. Fîrûzâbâdî s. 6/26; Harman, 33/226.

400 Bk. Abdulvehhab en-Neccar, Kısas'ül-Enbiya, Beyrut, 1986, s. 53; Köksal, Peygambereler Tarihi, s. 1/87; Harman, s. 33/225.

*toplama yedi yüz yetmiş yedi yıl yaşadıktan sonra öldü. Nuh beş yüz yıl yaşadıktan sonra Sam, Ham, Yafet/Yafes adlı oğulları doğdu.”*⁴⁰¹

Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Nuh'un aile hayatıyla ilgili çok sınırlı bilgiler yer almaktadır. Bu bilgiler genelde inanmayanlara ibret olmak üzere söz edilen Hz. Nuh'un karısı ve oğlundan ibaret olup ayrıca onların her ikisinin isimlerinden de söz edilmemektedir. Ancak İslam kaynaklarında büyük ihtimalle İsrailiyat'tan alınan şekliyle Hz. Nuh'un Sam, Ham, Yafes ve Yam (Kenan) adında dört oğlundan ve Vâile adında bir karısından bahsedilmekte, bunların dışında eş ve çocukları hakkında bilgi bulunmamaktadır.⁴⁰²

401 Tekvin, 5/28-32.

402 Kur'an Yolu, s. 3/172.

Hız. Nuh'un Kişiliği

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nuh ile ilgili bilgi verilirken: *"Onlara Nuh'un kıssasını da oku."*⁴⁰³ şekline beyan edilmiştir. Bu açıklamanın; Nuh'un kavmi ile neden bozuştuklarını, kavminin ona nasıl hile ve tuzak kurduklarını anlat, peygamberlerine yaptıkları kötü muameleden dolayı Nuh kavminin başına gelen belayı ve acı akıbetleri bildir, kavminden kendisine tabi olanlar ile muhalif olanların akıbetini hatırlat şeklinde anlaşılmasının mümkün olacağı üzerinde durulmuştur.⁴⁰⁴

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nuh için; Allah tarafından doğru yola iletilen,⁴⁰⁵ erdemli bir kişiliğe sahip olan,⁴⁰⁶ iyilerden ve iyi olarak anılan mümin kullardan,⁴⁰⁷ Allah'ın ayetleri okunduğunda ağlayarak secde için yerlere kapanan,⁴⁰⁸ namazını kılan ve nefsani arzularına uymayan,⁴⁰⁹ çok şükreden,⁴¹⁰ Allah'a sadakat sözü veren,⁴¹¹ duası kabul olunan⁴¹² ve âlemlere üs-

403 Yunus, 10/71.

404 Maturidî, Te'vilat, s. 7/101.

405 Bk. En'am, 6/84.

406 Bk. Tahrim, 66/10.

407 Bk. Saffat, 37/78-82.

408 Bk. Meryem, 19/58.

409 Bk. Meryem, 19/59.

410 Bk. İsrâ, 17/3.

411 Bk. Ahzab, 33/7.

412 Enbiya, 21/76.

tün kılınan ⁴¹³ kimse ifadeleri kullanılmaktadır.

Hız. Nuh'un sabırlı, mütevekkil, sözü anlaşılır ve etkili, zeki, akli delilleri iyi kullanan, halim selim bir kişiliğe sahip olduğu belirtilmektedir.⁴¹⁴ Hz. Nuh gizli, açık, Cenab-ı Allah'ın verdiği nimetlere övgüyle şükreden ve ihsanına hamd eden bir kimsedir. Bundan dolayı o özellikle *"şükreden kul"*⁴¹⁵ olarak anılmaktadır. Bu konuyla alakalı olarak, Hz. Peygamber'den Buhari kanalıyla nakledilen bir habere göre; insanlar kıyamet gününün dehşetinden korkarak Hz. Nuh'a gelecekler ve şöyle diyecekler: *"Ey Nuh! Allah'ın yeryüzüne gönderdiği ilk resûl sensin, Allah seni şükreden bir kul olarak isimlendirmiştir." diyeceklerdir...*⁴¹⁶ Hz. Nuh, hidayete erdirilmiş, salih unvanı almış ve Allah tarafından seçilmiş bir kimsedir.⁴¹⁷

Hız. Nuh ile ilgili çok güzel özelliklerden söz edilmektedir. O, tam bir inanmışlık içerisinde Allah'ı anmış, kendisine nimet verenin rızasını istemiş, Allah'ın yasakladığı ve hoşlanmadığı amellerden uzak durmuş, kulluk yapma konusunda kusur göstermemiştir. O, Cenab-ı Allah'ın verdiği sayısız nimetlere karşı bir şükürün ifası olarak ibadet etmiş, herhangi bir beklenti, bir çıkar, bir yarar veya bağışlanma talebi şeklinde yapmamıştır. Yani ibadetlerinde istiğfar eden değil şükreden olmuştur.⁴¹⁸

Hız. Nuh'un Allah'a şükür konusunda yaptığı ibadetlerin başında kurban gelmektedir. Hz. Nuh'un Hz. İbrahim'den önce hayvanlardan kurban kestiği, hatta kurbanın onun inancının bir parçası olduğu, özellikle Tufan sonrası yere ayak bastığı

413 Bk. Ali İmran, 3/34.

414 Bk. Ahmet Eş-Şihava Sa'd, Kısasu'l-Enbiya, Matbuatu Daru't-Te'lif, Mısır, 1975, s. I/287; Harman, s.33/226.

415 İsra, 17/3.

416 Buhari, "Tevhid", 19, "Rikak", 51; "Tefsiru'l-Kur'an", 17/5.

417 El-Hadidi, s. 146.

418 Maturidi, Te'vilat, s. 8/252.

zaman bu ibadete daha fazla özen gösterdiği belirtilmektedir. Ur şehrinde yapılan kazılarda, kurban için tuğladan bir mezbah (kurban kesme yeri) yaptığı, buralarda içinde pişmiş et, hurma, ekmek ve çeşitli yiyecekler bulunan yemek ve su kaplarının bulunduğu ileri sürülmektedir.⁴¹⁹

Hz. Nuh diğer peygamberler gibi Allah'ın ayetleri okunduğunda ağlayarak secdelere kapanmış, bundan dolayı, seçilmişler arasına girmiş⁴²⁰ ve Cenab-ı Allah ona “*selam*” ifadesiyle sevgisini ifade etmiştir.⁴²¹

Kuzgun, Peygamber'imizin (sav) “*Hz. Nuh, Ramazan ve Kurban Bayramı hariç bütün yılı oruç tutarak geçirirdi.*” hadisi şerifini esas alarak Hz. Nuh'un Ramazan ve Kurban Bayramları dışında bütün yılı oruçlu geçirdiğini bildirmektedir. O, İslam'daki oruç ibadeti emrinin Hz. Nuh veya onun Tufan sonrası uygulamalarıyla ilişkilendirmekte, hatta İslam'daki oruç ibadetini, Hz. İbrahim'den ziyade Hz. Nuh'un dinindeki oruca bağlamaktadır.⁴²²

419 Kuzgun, s. 93, 185.

420 Meryem, 19/58-59.

421 Saffat, 37/79.

422 Kuzgun, s. 172, 197. Bilinen şekli ile Ramazan ve Kurban Bayramları Peygamber'imizin (sav) Medine'ye hicretinden sonra uygulanmaya başlamıştır. Hz. Muhammed Medine sakinlerinin yılda iki bayram kutladıklarını görünce “*Allah sizin için o iki günü daha hayırlı iki günle, Ramazan ve Kurban bayramıyla değiştirmiştir.*” buyurarak Müslümanlara bu iki günde bayram yapmalarını tavsiye etmiştir. Dolayısıyla her ne kadar oruç bütün peygamberlerin uyguladıkları ve toplumlarına da ilahi bir hüküm olarak emrettikleri bir ibadet olsa da (Bakara 2/183), Müslümanlar Ramazan Bayramını, ramazan orucunu ifa etmenin mutluluğu ile bu ayın sonunda kutlamaktadırlar. Kurban Bayramının ise, gördüğü bir rüya üzerine Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail'i kurban etmek istemesi üzerine; onlardaki samimiyet, teslimiyet ve sadakatin karşılığı olarak Cenab-ı Allah tarafından ona ikram edilen bir koç ile dini bir ritüel olarak geleneksel hâle geldiği bilinmektedir. (Saffat, 37/102-111.) (Bk. İbrahim Bayraktar, “Bayram”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1992, s. 5/259.) Dolayısıyla yukarıda geçen “*Hz. Nuh Ramazan ve Kurban bayramları dışında bütün bir yılı oruçlu geçirirdi.*” ibaresini bu çerçevede değerlendirmek gerekmektedir.

Hız. Nuh örnek bir insan ve peygamber olarak, inanan insanlar tarafından tasdik edilen, hakkında hayırlı ve güzel sözler söylenen, peygamber olmadan önce de çevresindeki bataklıklara dalmadan iman ile şereflenen ve bunu açıkça söylemekten çekinmeyen bir insandır.⁴²³

Tevrat'ta da buna benzer şekilde; *"Nuh'un öyküsü şöyledir: Nuh doğru bir insandı. Çağdaşları arasında kusursuz birisiydi. Tanrı yolunda yürüdü."*⁴²⁴ ifadeleri yer almaktadır.

Hız. Nuh'tan önce ve onun zamanında insanlar, nefis zaaf ve arzularının peşine takılarak günaha girmişler, azgınlaşmışlar, Yüce Allah'ın emirlerini yerine getirmemiş, yasaklarını ihlal etmiş, kötülükleri artırmıştır. Tevrat'a göre bu durum Tanrı'yı oldukça rahatsız etmiştir: *"Rab baktı, yeryüzünde insanın yaptığı kötülük çok, aklı fikri hep kötülükte. İnsanı yarattığına pişman oldu. Yüreği sızladı. Yarattığım insanları, hayvanları, sürüngenleri, kuşları yeryüzünden silip atacağım dedi. Çünkü onları yarattığıma pişman oldum. Ama Nuh Rabb'inin gözünde lütuf buldu."*⁴²⁵ *"Tanrı yeryüzüne baktı ve her şeyin ne denli bozulduğunu gördü. Çünkü insanlar yoldan çıkmıştı. Tanrı Nuh'a 'insanlığa son vereceğim' dedi. Çünkü onlar yüzünden yeryüzü zorbalıkla doldu. Onlarla birlikte yeryüzünü de yok edeceğim."*⁴²⁶ sözleriyle o, Hız. Nuh'un kavmine yönelik bu niyet ve düşüncelerini açıklamıştır.

Suçluların/günahkârların cezalandırılması iradesiyle ilgili olarak Tevrat ve Kur'an-ı Kerim arasında ciddi bir farklılık bulunmaktadır. Az önce naklettığımız Tevrat cümlelerinden de anlaşıldığına göre, günahkârların cezalandırılması ile ilgili istek ve irade doğrudan Allah tarafından gelmektedir. Buna mukabil Kur'an'ı Kerim'de suçluların cezalandırılmasını iste-

423 Maturidî, Te'vilat, s. 12/184-185.

424 Tekvin, 6/9.

425 Tekvin, 6/5-8.

426 Tekvin, 6/12-13.

yen Hz. Nuh'tur. Allah, onun bu dua ve isteğini yerine getirmiş durumdadır. *"Rabb'im, yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma."*⁴²⁷ şeklindeki beyandan anlaşıldığına göre Hz. Nuh, kâfirlere karşı çok katı ve acımasız davranmıştır. Nitekim rivayete göre; Hz. Peygamber, Bedir Gazvesi'nden sonra esirlerin durumunu müzakere ettiği sırada Hz. Ebu Bekir onlara iyi davranılmasını, Hz. Ömer ise onların öldürölmelerini önermiş, bunun üzerine Resûlüllah (sav), Hz. Ebu Bekir'in Hz. İbrahim gibi olduğunu, zira onun, *"Şimdi kim bana uyarsa o bendendir, kim de bana karşı gelirse artık sen gerçekten çok bağışlayan, pek esirgeyensin"* diyerek (İbrahim 14/36) kendisine inanmayanlara karşı yumuşak davrandığını, Hz. Ömer'in de Hz. Nuh gibi katı davrandığını söylemiştir.⁴²⁸

427 Nuh, 71/26.

428 Bk. Harman, "Nuh", s. 33/226-227.

Hız. Nuh Kimlere Peygamber Olarak G6nderildi

Hız. Nuh, tarihî rivayetlere g6re peygamberler silsilesinin baş- larında yer almaktadır. Bilinen şekliyle o, Hız. Âdem, Hız. şit ve Hız. İdris'ten sonra Allah tarafından peygamber olarak g6rev-lendirilmiştir. Ancak onun kendisinden 6nceki peygamberler gibi, ne zaman ve hangi kavme peygamber olarak g6nderil- diği bilinmemektedir. Hız. Nuh'un peygamber olarak g6rev-lendirilmeden kendisinden 6nceki peygamberlerin emanet ettiği din 6zerine yaşadığı ve içinde yaşadığı toplumun da aynı dinî h6k6mleri uygulamakla y6k6ml6 olduğu tahmin edilmektedir. Ancak b6t6n rivayetler onların, bu geleneksel dinî h6k6mlere uymadığı, fuhuş ve iki gibi Y6ce Allah'ın hoş g6rmediği ve yasakladığı amelleri işlediği noktasında birleş- mektedir. Onun kavminin Sabii⁴²⁹ inancına mensup olduğunu s6yleyenler de bulunmakla birlikte Kur'an-ı Kerim'de onların putperest olduęu⁴³⁰ vurgulanmaktadır.⁴³¹

429 Sabiilik, Orta Doğu ve Mezopotamya coğrafyasında yaşayan, ışık-karanlık d6alizmine dayalı gnostik inançlarıyla tanınan bir dindir. Gnostik d6ř6nce- den gelişerek dinî bir kimlik kazanan Sabiilik g6n6m6zde, az sayıda men- suplarının bulunmasına rağmen yaşayan d6nya dinleri arasında yer alır. Sabiilik, ilk d6nem İşlam kaynaklarında adı Kur'an-ı Kerim'de zikredilme- sinden dolayı, (Bakara, 2/62; Maide, 5/69; Hac, 22/17) Ehl-i kitap kapa- sımında değerlendirilmekle birlikte, bu din mensupları inandıkları bir kitabı bulunmayan, yıldızlara tapanlar olarak g6r6l6r. Sabiilik, kan bağıyla s6rd6- r6lebileceği için dışardan bir kimsenin sonradan Sabii olamayacağı kabul edilir. (Durmuş Arık, Kavram Atlası Dinler Tarihi I, Ankara. 2020, s. 1/240.)

430 Nuh, 71/23.

431 Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi, Tarihu't-Taberi, Tarihu'r-Rus6l

Cenab-ı Allah, Hz. Nuh'u yeryüzü halkından putlara tapan, çok azgın ve zalim olan⁴³² bir kavme peygamber olarak göndermiş,⁴³³ o kavminin Yüce Allah'a karşı gelmekten sakınmasını ve kendisine itaat etmesini istemiş,⁴³⁴ Yüce Allah'tan başkasına tapmamalarını onlara tebliğ etmiştir. Şayet kavmi onun tebliğ ettiği dinî hükümlere uymazlar ise büyük bir azapla karşılaşacakları konusunda onları uyarmıştır.⁴³⁵ Bu anlamda o, Cenab-ı Allah'ın müşriklere yönelik olarak görevlendirdiği ilk elçi olarak kabul edilmiştir.⁴³⁶

Hz. Âdem'den sonra Hz. Şit ve Hz. İdris peygamber olarak görevlendirilmiş, onlar insanları Cenabı Allah'a ibadet etmeye davet etmiştir. Ancak kendisine ilk risalet görevi verilen kişi, büyük azim ve kararlılık sahibi peygamberler arasında sayılan⁴³⁷ Hz. Nuh olmuştur.⁴³⁸

Rivayete göre insanlar, Hz. Nuh zamanına kadar tevhid inancı üzerine yaşamış fakat onun zamanında putperestlik başta olmak üzere, putlara kurban takdimi, fısku fücür, fuhuş, kibir, lüks ve israf gibi çeşitli yanlış yollara sapmıştır.⁴³⁹ Hz. Nuh'un muhatap olduğu günahkâr kavmin, Kabil ile Hz. Şit'in yoldan çıkmış torunlarının birleşmesinden meydana gelen nesil olduğu da iddia edilmiştir.⁴⁴⁰

ve'l-Mülük, Kahire, Tarihsiz, s. 1/179.

432 Necm, 53/52.

433 Ankebut, 29/14.

434 Şuara, 26/107-108, 110.

435 Hud, 11/25-26.

436 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3919; Yazır, s. 3/1972.

437 Ahkaf, 46/35.

438 Ebu Muhammed b. Abdullah b. Müslim İbn Kuteybe, el-Maarif li İbn Kuteybe, Daru'l-Maarif, Kahire, , s. 21; Heyet, Hadislerle İslam, s. 6/33.

439 Bk. eş- Şihava, s. I/282-285; Harman, "Nuh", s. 33/226.

440 Bk. Fîrûzâbâdî, s. 6/28; Bernhard Heller, "Nuh", İslam Ansiklopedisi, MEB. İstanbul, 1965, s. 9/345.

Burada “Hz. Nuh zamanına kadar insanlar tevhid inancı üzere yaşamışlar.” cümlesi üzerine bazı değerlendirmeler yapmak mümkündür. Zira bu ifadeden o dönemde insanların yoldan sapmadığı, günah işlemediği, bu yüzden de onlara peygamber gönderilmediği anlaşılmaktadır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Cenab-ı Allah kimi dilerse onu, ne zaman dilerse o zaman, nerede dilerse orada peygamber göndermiştir. Yüce Allah, kendisini tanıtmayı, emir ve hükümlerinin insanlar tarafından yerine getirilmesini istediği zaman peygamberler göndermiştir. Nitekim Hz. Âdem bunun en belirgin örneğidir. O, hem ilk insan olarak yaratılmış hem de ilk peygamber olarak görevlendirilmiştir. Bununla beraber insanlık tarihinde Hz. Âdem ile başlayan tevhid inancı, zaman zaman insanlar tarafından ihmal edilse, yeterince uygulama alanına konulamasa bile Peygamber’imiz Hz. Muhammed’e kadar bütün peygamberlerin tebliğ ettiği dinin özünü oluşturmuştur. Bu süreçte hak ile batılın mücadelesinde, peygamberler her zaman hakkın temsilcisi olarak tevhid inancının devamlılığını sağlamaya gayret etmiştir. Bu mücadele kıyamete kadar devam edecek ve tevhid inancı hiçbir zaman son bulmayacaktır. Dolayısıyla Hz. Nuh zamanından önce böyle bir mücadelenin olmadığı kanaatinin oluşması çok doğru olmasa gerektir.

Konuyu daha anlaşılır hâle getirmek için, öncelikle peygamberler sadece günahkâr insanları hidayete erdirmek için mi görevlendirilmiş, yoksa Cenab-ı Allah’ın her istediği zaman ve her istediği topluma peygamber gönderdiği olmuş mudur? sorusu üzerinde durmakta yarar bulunmaktadır. “(Resûl’üm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.”⁴⁴¹ ayeti kerimesinden peygamberlerin gönderilmesindeki asıl hikmet ve amacın, Yüce Allah’ın insanlara rahmetinin tecellisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu rahmetin tecellisi olarak peygamberler,

insanları her türlü nefsî zaatlardan ve haricî kötü etkenlerden korumaya, onları iyiliklere yönlendirmeye çalışmıştır. Bakara suresinde bu husus biraz daha netleştirilerek rahmet kavramına açıklık kazandırılmıştır: *“Nitekim kendi içinizden size ayetlerimizi okuyan, sizi kötülüklerden arındıran, size kitabı ve hikmeti talim edip bilmediklerinizi size öğreten bir Resûl gönderdik.”*⁴⁴² Buna göre peygamberlerin görevlendirilmesi insanlara Allah’ın bir lütfu olarak belirtilmiş, kötülüklerden korunma yanında, aynı zamanda güzelliklerin de öğretilmesi ve onların huzur içinde yaşanır bir toplum hâline getirilmesi için peygamberlere bir sorumluluk yüklenmiştir. Nitekim Cenab-ı Allah: *“Ant olsun ki içlerinden, kendilerine Allah’ın ayetlerini okuyan, (kötülüklerden ve inkârdan) kendilerini temizleyen, kendilerine Kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle Allah, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur...”*⁴⁴³ buyurarak peygamberlerin asli görevlerine dikkat çekmiştir.

Peygamberler yanlışları düzeltme, insanları günahahtan sakındırma gibi görevler de üstlenmiştir. Nisa suresinde bu husus şöyle açıklanmaktadır: *“(Yerine göre) müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki insanların peygamberlerden sonra Allah’a karşı bir bahaneleri olmasın!..”*⁴⁴⁴

Bütün bunlardan anlaşıldığına göre, peygamberlerin asli görevi Cenab-ı Allah’ın rahmetine vesile olmaktır. İnsanların batıla sapmaması, günaha düşmemesi de bir tür rahmete kavuşmaktır.

Rivayetlerde Hz. Nuh’un, kavminin içine düştüğü manevi bunalıma çözüm üretmek üzere peygamber olarak gönderildiği kanaati yaygınlaşmaktadır. Bu durumda, her peygamberin yoldan çıkmış insanları hidayete erdirmek amacıyla görevlendirildiğinin vurgulanmasında, Hz. Nuh’tan önceki

442 Bakara, 2/151.

443 Âli-İmran, 3/164.

444 Nisa, 4/165.

dönemlerde insanların hidayet üzerine olduğu anlaşılmaktadır. Şayet Hz. Âdem'den itibaren ilk dönem insanları henüz günahla tanışmamış ise, o dönemlerde gönderilen Hz. İdris, Hz. Şit ve Hz. Âdem gibi peygamberlerin, insanları günahlardan uyarma yerine, Allah'ın insanlardan uyulmasını istediği dinî kuralları öğretmek ve onların hayata yansımalarını sağlamak amacıyla görevlendirildiği akla gelmektedir. Ancak ilk insan olması sebebiyle Hz. Âdem'in, ilahi emirleri insanlığa ilk öğreten kişi olma sorumluluğu ve zorunluluğunun gereği olarak peygamberlikle görevlendirilmesi kesin, diğerlerinin görevlendirilme gerekçeleri muhtemeldir. Zira Hz. Âdem'in iki çocuğu arasında yaşanan öldürme olayı, daha ilk insanlardan itibaren şeytan ve buna dayalı nefsi zaafıların devreye girdiğini ve günaha bulaşıldığını göstermektedir.⁴⁴⁵ Eğer her kavim işlediği günahlar sebebiyle yeni bir peygamber gelmesine sebep olmuş ise, yeryüzünde Allah'ın yasak kıldığı şeylerin sadece Hz. Nuh'un zamanına münhasır olmadığı, ondan önce de var olduğu düşünülebilir.

Hz. Nuh, sosyolojik gelişim tarihinde belki de toplum hayatının tam anlamıyla yeni başladığı bir dönemde peygamberlikle görevlendirilmiştir.⁴⁴⁶ Tarih öncesi devir olarak nitelenebilecek bir zamanda yaşayan Hz. Nuh'un, içinde yaşadığı toplumla alakalı dinî referansların dışında sağlıklı bir bilgi elde etmek oldukça zordur. Dolayısıyla tarihî kaynaklar, karşılaştıkları boşlukları doldurmak için çeşitli rivayetlerden yararlanmak yoluna gitmiştir.⁴⁴⁷

Kur'an-ı Kerim'de belirtildiği üzere o, tevhid akidesini insanlara tebliğ etmiş, kavmine gönderilmiş açık bir uyarıcı olduğunu, onların Yüce Allah'a kulluk etmelerini, O'na karşı

⁴⁴⁵ Maide, 5/27-31.

⁴⁴⁶ Aruçi, s. 42/295.

⁴⁴⁷ Hz. Nuh'un çok zor bir zamanda ve ahlaki yönden kötü bir kavme peygamber gönderildiğini belirten bir rivayette şöyle garip bir gerçekçe ileri sürülmüştür: O zamanda insanların bir kısmı ovalarda yaşar ziraat ile meşgul

gelmekten sakınmalarını, kendisine itaat etmelerini, böyle olması hâlinde Yüce Allah'ın onların bazı günahlarını affedebileceğini⁴⁴⁸ hatırlatmıştır. O, kavminin dinî ve dünyevi çıkarlarını ve yararlarını gerektiği şekilde düşünemediği, idrak edemediği için uyarılması gerektiğini ve Cenab-ı Hakk'ın da kendisini bu amaçla peygamber olarak gönderdiğini haber vermiştir.⁴⁴⁹ Onların Yüce Allah'tan başka tanrılarının olması gerektiğini, böyle olması hâlinde onlar için büyük/can yakıcı bir günün azabının geleceğinden korktuğunu⁴⁵⁰ haber vermiştir. *"Sizin için büyük günün azabından korkuyorum."*⁴⁵¹ ayeti kerimesinden de anlaşıldığı kadarıyla Hz. Nuh, büyük günün hesap ve cezasından bahsederek o günde onları bekleyen azaptan korktuğunu belirterek, ahiret inancı konusunda ilk söz eden peygamber olmuştur.⁴⁵²

Hz. Nuh kavmine: *"Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka bir Tanrı'nız, yoktur. İsyan etmekten sakınmıyor musunuz?"*⁴⁵³ diyerek onlara söylediklerini peygamberlik görevinin gereği olarak yapmış; *"Size Rabbimin vahiylerini duyuruyorum, size öğüt veriyorum ve ben sizin bilmediklerinizi Allah'tan (gelen vahiy ile) biliyorum."*⁴⁵⁴ demiştir.

olurken bir kısmı dağlık bölgelerde yaşamış, avcılık ve dericilik ile meşgul olmuştur. Dağdakilerin erkekleri yakışıklı, kadınları çirkin, ovadakilerin kadınları güzel, erkekleri çirkinmiş. Şeytan onları baştan çıkarmak için her fırsatı değerlendirmiş. Bundan dolayı aralarında fisku fücür ve fuhuş çoğalmış. Ayrıca Hz. Nuh'un peygamberlikle görevlendirilmesine gerekçe olarak, onun zamanında Dermeşil adında çok zalim bir kral olduğu, ilk üzüm yetiştirip şarap yapanın, ilk kumarı başlatanın o olduğu söylenmiştir. Bk. Fîrûzâbâdî, s. 6/28-29; Eş-Şihava, s. 1/283.

448 Bk. Nuh, 71/2-3.

449 Mehmed Vehbi, s. 6/2321.

450 Bk. Araf, 7/59; Hud, 11/26.

451 Araf, 7/59.

452 Kutub, s. 6/121.

453 Bk. Mü'minun, 23/23.

454 Araf, 7/62.

Ayeti kerimelerden anlaşıldığı kadarıyla mümbit bir coğrafyada yaşayan Hz. Nuh, insanlara sahip olduğu nimetleri düşündürerek peygamberlik görevini yapmaya çalışmıştır. Kendisinin yaptığı davete icabet etmeleri hâlinde, üzerlerine gökten bol bol yağmur indirileceğini, mallar ve oğullar edinmelerine imkân sağlanacağını, yararlanabilecekleri bahçeler ve onların sulanması için ırmaklar akıtılacağını haber vermiştir. Hatta Yüce Allah'ın büyüklük ve kudretini daha iyi anlamaları için, insanın türlü evrelerden geçirilerek yaratılışını örnek olarak anlatmıştır. Yedi kat göklerin birbiriyle uyumlu olarak yaratıldığını, ay ve güneşin birer ışık kaynağı olarak gökyüzüne yerleştirildiğini, insanın topraktan yaratıldığını, yine toprağa döneceğini ve oradan tekrar diriltileceğini, insanın rahat ve huzur içerisinde yaşaması için bütün yeryüzünün ona uygun olarak düzenlediğini hatırlatmıştır.⁴⁵⁵ Fakat buna rağmen kavminden küçük bir ilgi görememiştir. Hz. Nuh *"Doğrusu ben, üzerinize gelecek büyük bir günün azabından korkuyorum."*⁴⁵⁶ derken kavmine, insanlara duyduğu şefkat ve merhametten dolayı işledikleri günah sebebiyle Cenab-ı Allah tarafından cezalandırılacaklarından korktuğunu ifade etmiştir.⁴⁵⁷

Hz. Nuh kavmine;

- Yüce Allah'a kulluk ve ibadet etmeleri,
- Yüce Allah'ın haram kıldığı şeylerden kaçınmaları ve O'ndan korkmaları,
- Verdiği emir ve uygulanmasını istediği yasaklar konusunda onların kendisine uymaları gibi üç temel esası bildirmek üzere peygamber olarak gönderilmiştir.⁴⁵⁸

455 Bk. Nuh, 71/11-20.

456 Araf, 7/59.

457 Maturidi, 5/419.

458 Nuh, 71/3;

Eğer bu üç hususu kabul eder ve uyarlarsa kendilerine büyük yararlar dokunacağını, Yüce Allah'ın kendilerini bağışlayacağını, aksi durumda günahlarının bağışlanmayacağını, dünya ve ahirette büyük ve acıklı bir azabın onları beklediğini haber vermiştir. Özellikle Hz. Nuh'un kavmine önerdiği Allah'a kul-luk ve ibadet etmeleriyle, O'nun emir ve yasaklarına uymaları yönündeki tavsiyeleri, ahkâm-ı hamse denilen farz, vacip, mendub, mubah, haram ve mekruhlardan oluşan bütün dinî hükümleri içermektedir.⁴⁵⁹

Hız. Nuh Ne Zaman Peygamber Oldu?

Tevrat'ta verilen bilgilere göre Hz. Nuh dokuz yüz elli sene yaşamıştır.⁴⁶⁰ Bu süre içinde gerçekleşen belli başlı olaylar şöyle tarihlendirilmiştir: Beş yüz yıl yaşadıktan sonra Sam, Ham, Yafes adında oğulları olmuştur.⁴⁶¹ Altı yüz yaşındayken Tufan olayı yaşamıştır.⁴⁶² Tufan'dan sonra Nuh, üç yüz elli yıl daha yaşamıştır.⁴⁶³

Hız. Nuh, küfrün yaygınlaştığı, puta tapıcılığın meşru ve meşhur olduğu, toplumun büyük çoğunluğunun azgınlaşarak ve zulme bulaşarak isyankâr hâle geldiği bir zamanda peygamber olarak görevlendirilmiştir.⁴⁶⁴ İbn Kuteybe ve Fîrûzâbâdî'nin naklettiği bir rivayete göre Hz. Nuh, ellili yaşlardayken kavmine peygamber olarak görevlendirilmiş, dokuz yüz elli sene onlarla birlikte yaşamış, çok azı hariç kavmi onu sevmemiş ve ona tabi olmamıştır.⁴⁶⁵ Taberi, Kur'an-ı Kerim'de verilen bilgi ve Tevrat'a uygun olarak Hz. Nuh'un dokuz yüz elli sene kavminin arasında kaldığını haber vermiştir. O, kısmen Tevrat'ta geçen bilgilere paralel şekilde, Hz. Nuh'un hayatıyla ilgili olarak nakledilen pek çok rivayeti toplamış, elli veya

460 Tekvin, 9/29.

461 Tekvin,5/32.

462 Tekvin, 6/6.

463 Tekvin, 9/29.

464 Muhammed Ali Sabunî, Safvetü't-Tefasir, Beyrut, 1981, 19. Kitap, s. 41.

465 İbn Kuteybe, s. 21; Fîrûzâbâdî, s. 6/29.

dört yüz seksen yaşındayken peygamber olduğunu, yüz yirmi sene kavmini dinine davet ettiğini, altı yüz yaşında iken gemiye bindiğini ve Tufan'dan sonra üç yüz elli sene daha yaşadığını nakletmiştir. O, Hz. Nuh'un, Hz. Âdem ve Hz. İdris'e indirilen suhuf'lara göre amel etmek üzere kavmini hakka ve tevhid inancına davet ettiğini söylemiştir.⁴⁶⁶ Konyalı Mehmed Vehbi ise İbn Abbas'ın rivayet ettiği bir habere istinaden; Hz. Nuh'un kırk yaşında peygamber olduğunu, sekiz yüz elli sene kavmini tevhid inancına davet ettiğini, Tufan'dan sonra da altmış sene daha yaşadığını ve toplam ömrünün dokuz yüz elli sene olduğunu haber vermiştir.⁴⁶⁷ Elbette doğrusunu Allah bilir ama Kur'an-ı Kerim onun peygamberlik öncesi ve Tufan sonrası özel hayatı hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir. Bu durumda dokuz yüz elli sene ifadesi onun kavminin arasında peygamber olarak görev yaptığı süre için kullanılmış olmaktadır. Bu sebeple Hz. Nuh'un kaç yaşında peygamber olduğu, Tufan'dan sonra kaç yıl daha peygamberlik görevinin ve dünya hayatının devam ettiği kesin olarak bilinmemekte, bu konuda verilen bilgiler tarihî bir rivayet değeri taşımaktan öteye gidememektedir. Muhtemeldir ki Kur'an-ı Kerim'de sadece Hz. Nuh'un peygamberliği ile ilgili olarak böyle bir süre verilmesi, onun inanmayanlarla mücadelesinin çok çetin ve uzun süre devam etmesine rağmen inanan sayısının azlığını vurgulamak için olsa gerektir.

Hz. Nuh'un peygamberliği ile ilgili olarak tarihî rivayetlerde verilen rakamlar arasında çelişkiler bulunduğu gözden kaçmamaktadır. Çoğu zaman aynı rakamlar biri diğerinin yerine farklı bilgiler vermek amacıyla kullanılmaktadır. Eş-Şihava bu konuda benzer rakamlar vererek farklı sonuçlara ulaşmak istemektedir. Ona göre, Kur'an-ı Kerim'de verilen "...o bin yıldan elli yıl eksik süre kavminin arasında kaldı..." şeklindeki

466 Taberi, Tarih, s. 1/1179-180.

467 Mehmed Vehbi, s. 6/2322.

bilgiden hareketle Hz. Nuh'un bin seneden daha fazla yaşamış olabileceği üzerinde durmakta ve onun yüz yirmili yaşların başında peygamber olduğunu iddia etmektedir.⁴⁶⁸

Örnek olarak dikkatlerinize sunmak bakımından yüz yirmi rakamı üzerinde durmakta yarar vardır. Az önce Taberi'den yaptığımız alıntıda Hz. Nuh'un kavminin arasında yüz yirmi yıl peygamberlik yaptığı ifade edilmekte, Eş-Şihava, Hz. Nuh'a peygamberliğin yüz yirmi yaşında iken geldiğini nakletmekte, TDV İslam Ansiklopedisi "*Nûh*" maddesinde ise Hz. Nuh'un Cenab-ı Allah tarafından kendisine yapmayı emrettiği geminin inşasının yüz yirmi yılda tamamlandığı haber verilmektedir.⁴⁶⁹

Ankebut suresinde: *"Ant olsun, biz Nuh'u kendi kavmine peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli yıl onların arasında kaldı..."*⁴⁷⁰ buyrulmaktadır. Ayeti kerimenin zahirî manasından Hz. Nuh'un dokuz yüz elli sene peygamberlik yaptığı anlaşılmaktadır. Buna göre o, belli bir yaşa geldikten, Yüce Allah'ın kendisini peygamber olarak görevlendireceği çağa ulaştıktan sonra peygamber olarak görevlendirilmiştir. Dokuz yüz elli yıl kavminin arasında peygamber olarak görev yapmış, onları Yüce Allah'ın birliğine davet etmiş, fakat sadece ailesinden bir grup dışında kimse onun davetine icabet etmemiş veya bu kadar uzun bir süre peygamberlik yapmasına karşın kavminden sadece küçük bir grup dışında ona iman eden olmamıştır. O, bütün zorluklara rağmen peygamberlik görevini yerine getirmeye çalışırken kavmi onu taşıyarak⁴⁷¹ ölümle tehdit etmiştir.⁴⁷²

468 Eş-Şihava, s. 1,326.

469 Harman, s. 33/225.

470 Ankebut, 29/14.

471 Şuara, 26/116.

472 Maturidî, s. 11/123-124.

Abdulvehhab en-Neccar, Hz. Nuh'un, Hz. Âdem ve büyük dedesi Hz. İdris'ten sonra üçüncü peygamber olduğunu, Müslim'in Sahih'inde Ebu Hureyre'den nakledilen bir hadise dayandırarak onun yeryüzünde ilk resûl olarak görevlendirildiğini belirtmektedir.⁴⁷³ İslam kaynaklarında nakledile gelen rivayetlerde Hz. Âdem, Hz. Şit ve Hz. İdris zamanında dinî hükümlerin daha sınırlı bir alanı kuşattığı, haram, helal, mekruh ve mubah gibi derecelendirmelerin bulunmadığı, bunların Hz. Nuh zamanında devreye girdiği belirtilmektedir. Bundan dolayı Hz. Nuh'tan önce gelen peygamberlerin nebi olduğu ileri sürülmekte, *"Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı..."*⁴⁷⁴ ayeti delil gösterilerek onun risaletle görevlendirilen ilk peygamber olduğu üzerinde durulmaktadır. Nitekim Hz. Nuh, Cenab-ı Allah'ın Hz. Âdem'den sonra yeryüzündeki insanlara irşat için gönderdiği ilk peygamber,⁴⁷⁵ onları ilk olarak Allah'a çağırın, kötülüklerle ilk mücadele eden, şirke karşı duran, müşriklerle savaşı ve insanların putlara tapmasını yasaklayan ilk peygamberdir. Bundan dolayı o diğer nebi ve resûllerden farklı olarak çok acılar yaşamıştır. Tufanın herkesi helak eden büyük bir felaket olmasının temel sebebi, Hz. Nuh'un yaşadığı acılar ve kavminin isyan, inkâr ve zulmüne karşı gösterdiği sabırdır. Bütün bu olup bitenler sebebiyle Hz. Nuh, Yüce Allah tarafından çeşitli makam ve sıfatlarla ödüllendirilmiş, peygamberlerin en uzun ömürlüsü, resûllerin büyüğü ve şeyhi şeklinde isimlendirilmiştir.⁴⁷⁶

Bernhard Heller, *"Ant olsun, biz Nuh'u kavmine elçi olarak gönderdik: 'Ben (dedi) sizin için apaçık bir uyarıcıyım."* mealindeki Hud suresinin 11/25. ayeti kerimesini, *"Nuh'a vahyolundu ki:*

473 Bk. En-Neccar, s. 53; Ayrıca bk. Eş-Şihava, s. 1/287.

474 Şûra, 42/13.

475 Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi, s. 7/69.

476 Sabunî, s. 40-41; Eş-Şihava, s. 1/324-326.

"Kavminden daha önce iman etmiş olanlardan başkası artık inanmayacak. Sakın onların yaptıklarına üzülmeyin!" şeklinde buyrulan Hud suresi 11/36. ayeti kerimesiyle karıştırmış; "Nuh, kendisine vahiy nazil olan ve ümmeti tövbe ve istiğfara davet için gönderilen ilk peygamber olarak görülmektedir." şeklinde yorumlamıştır.⁴⁷⁷

Ahzab suresi 33/7. ayetinde: *"Hani bütün peygamberlerden; senden, Nuh'tan, İbrahim'den, Musa'dan, Meryem oğlu İsa'dan sadakat sözü almıştık, onlardan ağır sorumluluk taşıyan bir söz almıştık."*⁴⁷⁸ şeklindeki beyan da İslami literatürde ülü'l-azm peygamberler olarak belirtilen Hz. Muhammed, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa'nın isimleri geçmektedir. Burada tarihî sıraya göre Hz. Nuh'tan başlanılmasının, onun kendinden önceki peygamberlerden farklı bir konumda olduğunu göstermesi bakımından ayrı bir anlamı olması gerekmektedir.

477 Bk. Heller, s. 9/344.

478 Ahzab, 33/7.

H. Nuh'un Kavminin Ona Karşı Tutumu

H. Nuh'un bir peygamber olarak bazı şeyleri bilerek, bazıları da hissederek içinde bulunduğru toplumu uyarması karşılık bulmamış, tam aksine kavminin ileri gelenleri onu sapıklıkla suçlamıştır. *"Kavminden ileri gelenler, 'Biz seni gerçekten apaçık bir sapkınlık içinde görüyoruz!' dediler."*⁴⁷⁹ Onların bu uzlaşmaz tavırları karşısında: *"Nuh şöyle cevap verdi: Ey kavmim! Bende hiçbir sapkınlık yoktur; şu var ki ben âlemlerin Rabb'i tarafından gönderilmiş bir elçiyim."*⁴⁸⁰ diyerek kendisinin masumluğunu ve onlarla paylaştığı bilgilerin mutlak doğrular olduğunu haber vermek istemiştir. Bir anlamda o, Allah'ın bütün peygamberlere, kavimlerine karşı yumuşak davranmalarını emrettiği için, uygun olan yumuşaklık ve ince üslubu uygulamıştır.⁴⁸¹

H. Nuh, kavmine ne derse desin, onlara hangi müjdeleri verirse versin, onları ne ile uyarırsa uyarsın, ne ile korkutursa korkutsun, hangi yolu denerse denesin hangi üslup ile ilahi hüküm ve mesajları anlatırsa anlatsın, onlar bu davete karşılık vermemiştir. Buna rağmen o, gizli gizli veya açıktan, bi-

479 Araf, 7/60.

480 Araf, 7/ 61.

481 Maturidî, s. 5/421. Nitekim H. Muhammed ile ilgili olarak da benzer şekilde Cenab-ı Hak: *"O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi..."* buyurmuştur. (Al-i İmran, 3/159)

reysel veya toplu hâldelerken kavmini davetten geri durmamıştır.⁴⁸² Hz. Nuh, şartlara ve kişilerin özelliklerine göre tebliğlerini açıktan veya gizli olarak yapmış, farklı davet ve tebliğ metotlarını denemiştir. Onlara yedi kat göğün yaratılışını, ay ve güneşin konumunu, insanların yerden otların bittiği gibi doğup büyüdüğünü, sonra öldüğünü, sonra da bitkilerin topraktan çıktıkları gibi kabirlerinden dirilerek çıkacaklarını, daha genel bir değerlendirmeye, bütünüyle kâinattaki düzeni en ikna edici şekilde anlatmış, Allah'ın kudret ve azametini onlara göstermeye çalışmıştır.⁴⁸³

Hz. Nuh'un bütün bu samimiyet ve fedakârca uyarılarına karşılık, kavminin inanmayanları onun dediklerini işitmemek için, haddi aşarak kulaklarını parmaklarıyla tıkamış, başlarını elbiseleriyle örtmüş, küfürlerinde inat ve ısrar etmiş, kendi bildikleri yolda gitmek için her yola başvurmuş ve son derece kibirlenmiştir.⁴⁸⁴

Bütün bu olup bitenlerden sonra, rivayete göre, gelecekte başlarına gelebilecek felaketin habercisi olmak üzere, Cenab-ı Hak Hz. Nuh'un kavmini kırk yıl yağmursuz bırakmıştır. Bu vesile ile meydana gelen kıtlık onların çok zor şartlar yaşamasına sebep olmuştur. Malları ve hayvanları telef olmuş, kadınları çocuk doğuramaz hâle gelmiştir. Bir anlamda Cenab-ı Allah onları gelecekte helak sebebi olacak Tufan'dan önce uyarmıştır. Bunun üzerine kavmi Hz. Nuh'a gelerek bu durumdan kurtulmanın çaresini aramış, Hz. Nuh onlara Yüce Allah'ın bağışlayıcı olduğunu ve kavminin O'ndan bağışlanmalarını dilemelerini istemiştir. Eğer istiğfar ederlerse, bol ve bereketli yağmurların yağacağını, Cenab-ı Allah'ın mal ve çocuklar ihsan ederek onlara yardım edeceğini, bağ, bahçe ve akarsular vererek bolluk ve bereket ihsan edeceğini söyle-

482 Nuh, 71/9.

483 Nuh, 71/13-20.

484 Nuh, 71/ 7; Mehbed Vehbi, s. 15/6159.

miştir.⁴⁸⁵ Buna rağmen Hz. Nuh'un kavminde inanç yönünden zerre kadar bir değişim yaşanmamış, onlar inkârcı tutumlarına, sapık yaşantılarına ve putlara tapınmaya devam etmiştir.

Hz. Nuh'un kavmini daveti ve buna karşılık onların yaptıkları, hiçbir yoruma gerek duymayacak kadar açık bir şekilde, Kur'an-ı Kerim'de kendi adıyla müstakil bir şekilde yer alan surede şöyle ifade buyrulmaktadır:

"Kendilerine yakıcı bir azap gelmeden önce kavmini uyar, diye Nuh'u kendi kavmine gönderdik. Nuh şöyle dedi: Ey Kavmim! Şüpheniz olmasın ki, ben sizi, 'Allah'a kulluk edin; O'na karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin ki, Allah bir kısım günahlarınızı bağışlasın ve sizi belli bir vadeye kadar tehir etsin. (muahaze etmeden yaşatsın)' diyerek apaçık uyarın bir kimseyim. Bilinmeli ki Allah'ın tayin ettiği vade gelince, artık o ertelenmez. Keşke bilseydiniz. Nuh, 'Rabb'im' dedi: 'Doğrusu ben kavmimi gece gündüz Hakk'a çağırdım; fakat benim yaptığım çağrı onları daha da uzaklaştırdı. Kendilerini bağışlaman için ben onları ne zaman çağırdıysam, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerini başlarına örttüler, ayak dirediler, kibirlendikçe kibirlendiler. Buna rağmen onları açıkça çağırmaya devam ettim. Onlara yerine göre açık yerine göre gizli söyledim.' Dedim ki: 'Rabb'inizden bağışlanmanızı dileyin. O, çok bağışlayıcıdır. (Mağfiret dileyin ki,) üzerinize gökten bol bol yağmur indirsın, mallarınızı ve oğullarınızı çoğaltsın, size bahçeler ihsan etsin, sizin için ırmaklar akıtsın. Size ne oluyor ki Allah'a büyüklüğü yakıştıramıyorsunuz? Oysa sizi türlü merhalelerden geçirerek O yaratmıştır. Görmediniz mi, Allah yedi göğü birbiriyle ahenktar olarak nasıl yaratmış! Onların içinde ayrı bir nur kılınmış, güneşi de bir چراغ yapmıştır. Allah, sizi de yerden ot (bitirir) gibi bitirmiştir. Sonra sizi yine oraya döndürecek ve sizi yeniden çıkaracaktır. Allah, onda geniş yollar edinip dolaşabilesiniz

485 Nuh, 71/10-12; Mehmed Vehbi, s. 15/6160-6161.

diye, yeryüzünü sizin için bir sergi yapmıştır.”⁴⁸⁶

Hız. Nuh peygamberlik görevini, tebliğ metotlarının bütün inceliklerini kullanarak yapmaya devam etmiştir. Yunus sure-sinde bu husus şöyle buyrulmaktadır:

“Onlara Nuh’un kıssasını da oku! O, kavmine şöyle demişti: “Ey Kavmim! Eğer benim aranızda bulunmam ve Allah’ın ayetlerini bildirmem zorunuza gidiyorsa biliniz ki ben yalnız Allah’a dayanıp güveniyorum; siz de ortaklarınızı toplayıp ne yapacağınızı kararlaştırın, yapacağınız iş içinizde niyet olarak kalma-sın ve bana mühlet de vermeden yapacağınızı yapın. Şayet yüz çevirirseniz, zaten benim sizden bir karşılık beklediğim yok, benim mükâfatımı ancak Allah verir. Bana (Allah’a) teslimiyet içinde olmam emredildi.”⁴⁸⁷

Hız. Nuh, uzun yıllar yaptığı tebliğ görevinin karşılığında kav-minden yeterli ilgi görmemesi ve kendisine karşı açık bir ni-yet belirmemesi üzerine şöyle bir uyarıda bulunmuştur: Yani sizinle aramızdaki bu belirsizlik daha uzun süre gitmemeli ve kararınızı bir an önce bildirmelisiniz. Hatta o, peygamber olmanın verdiği güven ile bu konudaki kararınızı benim-le paylaşmadan önce uygulayabilirsiniz. Artık benim sizden herhangi bir beklentim kalmamıştır. Bunun günlük Türkçe karşılığı artık bundan sonra “elinizden geleni ardınıza koyma-yın” demektir.

Ayeti kerimelerden anlaşıldığı kadarıyla Hız. Nuh bütün im-kânları kullanmış ve onlardan karşılık alamayınca kendi güç-lerine güvenen kavmine meydan okumuştur. “Eğer benim du-rumum sizin için sıkıcı hâle geldiyse ve sizler benim aranızda kalmama dayanamayacak durumdaysanız, yaptığım davetlere tahammülünüz kalmamışsa, Allah’ın ayetlerini size hatırlat-maktan rahatsız oluyorsanız istediğinizi yapın. Ben kendi yo-

486 Nuh, 71/1-20.

487 Yunus. 10/71-72.

lumda yürümeye devam edeceğim ve Allah'tan başka da dayanağım yoktur.”⁴⁸⁸ diyerek hem davasına samimiyetini hem Allah'a sadakatini ve O'nun kendisine verdiği desteğe olan inancını açık bir şekilde belirtmiştir.

Öğütlerinin ve tehditlerinin yarar sağlamaması üzerine “Nuh: Rabb'im! dedi, doğrusu bana karşı geldiler de malı ve çocuğu kendi ziyanını arttırmaktan başka işe yaramayan kimseye uydular. Bunlar da büyük hileler, büyük desiseler kurdular! Ve dediler ki: Sakın ilahlarınızı bırakmayın; hele Ved'den, Suvâ'dan, Yegûs'tan, Ye'ûk'tan ve Nesr'den asla vazgeçmeyin. (Böylece) onlar birçoklarını saptırdılar. (Rabbim!) Sen de bu zalimlerin ancak şaşkınlıklarını artır!”⁴⁸⁹ diyerek Allah'a yalvarmıştır.

488 Kutub, s. 8/42.

489 Nuh, 71/21-24.

Hız. Nuh Kavminin İnanmama Gerekçeleri

Kavmi, Hz. Nuh'u yalancılıkla suçlamıştır.⁴⁹⁰ İnanmayanların ilk ve en kolay başvurduğu gerekçe peygamberleri yalanlamak olmuştur. Bu itham aynı zamanda onların Cenab-ı Allah'tan getirdikleri kutsal kitap, ilahi emir ve hükümleri de toptan inkâr etmek anlamına gelmektedir. Kavmi, hem peygamberlik görevini tebliğ ettiği, Yüce Allah'ın emir ve yasaklarını onlara anlattığı için hem de inanmamaları hâlinde başlarına gelecek azap ile onları tehdit ettiği için Hz. Nuh'u yalanlamıştır.⁴⁹¹

Mehmed Vehbi, Fahreddin er- Razi ve Nisaburî'nin açıklamalarını esas alarak, kavminin Hz. Nuh'u ve peygamberliğini kabul etmemesinin sebeplerini; onun insan olması, siyasi ve ekonomik olarak güçlü olmaması ve kendisine tabi olanların garipler ve fakir kimselerden oluşması şeklinde üç ana grupta toplamıştır.⁴⁹²

490 Bk. Yunus. 10/73; Şuara, 26/105.

491 Maturidî, Te'vilat, s. 7/104.

492 Mehmed Vehbi, s. 6/2323-2324.

1- Hz. Nuh'un insan olması dolayısıyla peygamber olmayacağını iddia ederler.

Onlar peygamberlerin insanlardan olacağını düşünmemiştir. Bu durum, insanlık tarihi boyunca inanmayanlar tarafından hep mazeret olarak ileri sürülmüştür.⁴⁹³ Oysa peygamberlerin insanlardan seçilmesi, birbirlerini yakından tanımaları bakımından onlar için bir nimettir.

Peygamberlerle sıradan insanları birbirinden ayıran en önemli özellik, mucizedir. Hz. Nuh'un kavminin en çok rahatsızlık duyduğu konuların başında, kendileri gibi yiyip içen, diğer insanlar arasında yaşayan birisinin peygamber olarak ortaya çıkmasıdır. Onlar şöyle diyerek: *"Allah gökyüzünden bize gönderecek bir melek bulamadı mı? Allah seni bize nasıl peygamber olarak seçti. Seni bize peygamber olarak nasıl gönderdi."*⁴⁹⁴ şeklinde rahatsızlıklarını veya bir peygamberden beklentilerini açıklamıştır:

*"Biz seni sadece bizim gibi bir insan olarak görüyoruz. Sana, sığ görüşlü ayak takımımızdan başkasının uyduğunu da görmüyoruz. Sizin bize karşı bir üstünlüğünüzü de kabul etmiyoruz, bilakis sizin yalancı olduğunuzu düşünüyoruz."*⁴⁹⁵ diyerek onu ciddiye almadılar, hatta alay ettiler. Fakat onlar bununla da yetinmedi ve peygamberlerin en önemli dayanağı olan

493 İnanmayanların bu geleneksel tavrı Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade buyrulmaktadır: "İnkâr edenler: Bu (Kur'an), olsa olsa onun (Muhammed'in) uydurduğu bir yalandır. Başka bir zümre de bu hususta kendisine yardım etmiştir dediler. Böylece onlar hiç şüphesiz, haksızlığa ve iftiraya başvurmuşlardır. Yine onlar dediler ki: (Bu ayetler) onun, başkasına yazdırıp da kendisine sabah akşam okunmakta olan, öncekilere ait masallardır... Onlar (bir de) şöyle dediler: Bu ne biçim bir peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! Ona bir melek indirilmeli, kendisiyle birlikte o da uyarıcı olmalıydı! Yahut kendisine bir hazine verilmeli veya içinden yiyip (sıkıntısız geçimini sağlayacağı) bir bahçesi olmalıydı..." (Furkan, 25/4-5,7-8.)

494 Bk. Eş-Şihava, s. 285.

495 Hud, 11/27.

vahyi, Hz. Nuh'un kendisinin uydurduğunu iddia edip,⁴⁹⁶ onu sapıtmakla,⁴⁹⁷ yalan söylemekle,⁴⁹⁸ delirmiş olmakla⁴⁹⁹ suçladılar. Hatta gözetim altında tutulması gereken cin çarpmış birisi⁵⁰⁰ olarak hakaret etmeye başladılar. Böylece onu, peygamberlik görevini yapmaktan, halka ulaşmaktan, mesajını onlara aktarmaktan alıkoydular.⁵⁰¹ *"Nuh, 'Rabb'im!' dedi, 'Doğrusu bunlar beni dinlemediler, malı ve çocuğu kendi ziyanını arttırmaktan başka bir şeye yaramayan kimseye uydular.'*"⁵⁰² ayetinden anlaşıldığı kadarıyla, Hz. Nuh'un kavminin peşinden gittikleri kimseler, malı mülkü ve maiyeti çok olan kafirlerdir. Bu kâfirler, daha aşağı seviyede olanların kendilerine uymalarını istemiş, onlar da Hz. Nuh'a değil o kâfirlere tabi olmuştur. Onlar muhtemelen şöyle düşünmüştür: Dünyada reislerinin yaşantısı rahat olduğuna ve Yüce Allah onların rızıklarını genişlettiğine, berikilere ise dünyayı dar ettiğine göre, söz konusu reisler mertebe ve durum itibarıyla Allah'a daha yakın durumda bulunmalı ve Yüce Allah'ın dostları olmalarıdır. Buna ilaveten onlar, ahirete ve dünyada kazanılan günah ve sevapların orada değerlendirileceğine inanmamış, Cenab-ı Hakk'ın kendi dostlarına ve iyilik edenlere, karşılıklarını dünyada verdiğini sanmıştır. Yine onlar, hâli vakti iyi olan insanların, yaptıklarının karşılığının kendilerine dünyada verildiği için kavmin ileri gelenlerinin Allah'ın dostu olmaya daha layık olduğunu iddia etmiştir.⁵⁰³

Hz. Nuh, kavminin bu alaycı tavırlarına karşı peygamberlik konusundaki samimiyetini ve getirdiği ilahi mesajı doğrula-

496 Bk. Hud, 11/35.

497 Bk. Araf, 7/60.

498 Şuara, 26/105.

499 Bk. Kamer, 54/9.

500 Mü'minun, 23/25.

501 Maturidi, Te'vilat, s. 14/254.

502 Nuh, 71/21.

503 Maturidi, Te'vilat, s. 16/147-148.

arak şöyle cevap verdi: *“Ey Kavmim! Bende hiçbir sapkınlık yoktur; şu var ki, ben âlemlerin Rabb’i tarafından gönderilmiş bir elçiyim. Size Rabb’imin vahiy ettiklerini duyuruyorum, size öğüt veriyorum ve ben sizin bilmediklerinizi (gelen vahiy ile) biliyorum. Günahtan sakınıp da rahmete nail olabilirsiniz diye, içinizden sizleri uyaracak bir adam vasıtasıyla Rabb’inizden size zikir (vahiy) gelmesine şaşırdınız mı?”*⁵⁰⁴

2- Hz. Nuh’a tabi olanların fakirler ve gariplerden oluşması.

Toplumun ileri gelenleri, kendilerini bu tür insanlarla aynı kategoride görmek istemiyor. Oysa din, derece ve mansıp, mal ve neseple alakalı olmayıp, Yüce Allah’a yakınlıkla mümkün olur.

Bütün peygamber kıssalarında görüldüğü üzere, ilahi mesaj insanlara bu dünyada daha adil ve eşitlikçi bir toplumsal düzen, ahirette de ebedî bir mutluluk vadetmiştir. Bu yüzden ilahi dini ilk kabul edenler ve peygamberlerin yanında yer alanlar arasında, insan olma hak ve onurundan mahrum bırakılan, toplumların aşağı sosyal sınıflarına mensup köleler, yoksullar ve ezilenler azımsanmayacak bir yekûn teşkil etmiştir. Bu olgu, kendilerinden aşağı statüde olan insanları sömüren onlara her türlü baskı ve şiddeti uygulayan, toplumun kurulu düzenini elinde tutan varlıklı, imtiyazlı kişi ve gruplar arasında daima rahatsızlığa ve hoşnutsuzluğa yol açmıştır.⁵⁰⁵

Hz. Nuh, Cenab-ı Allah tarafından peygamber olarak gönderildiğini açıkladıktan sonra, kavminin ileri gelenlerinin direnişi ile karşılaşmıştır. Onun peygamberliğini kabul etmeyen kavminin ileri gelenlerinin tepkisi şöyle olmuştur: *“Kavminin*

⁵⁰⁴ Araf, 7/61-63.

⁵⁰⁵ Muhammed Esed, Kur’an Mesajı, Meal-Tefsir, çev, Cahit Koytak, Ahmet Er-türk, İstanbul, 2002, s. 428.

ileri gelen inkârcıları, 'Biz seni sadece bizim gibi bir insan olarak görüyoruz. Sana sığ görüşlü ayak takımımızdan başkasının uyduğunu da görmüyoruz. Sizin bize karşı üstünlüğünüzü de kabul etmiyoruz, bilakis sizin yalancı olduğunuz kanaatini taşıyoruz.' dediler."⁵⁰⁶ Kavmi, Hz. Nuh'a inanan insanlarla, kendi aralarında bir statü farkı görerek, onlarla aynı kategoriye dâhil olmak istemedi ve bu durumu bir gurur meselesi yaparak onun davetine: "Şöyle cevap verdiler: 'Seni toplumun en aşağı kesiminin izlediğini göre göre sana iman eder miyiz?'"⁵⁰⁷ Bu ifadeleriyle onlar, toplumun fakir fukarasının, gariplerinin Hz. Nuh'un davetine icabet ettiklerini, ekonomik ve sosyal statüsü yüksek olanlarının ise onu inkâr ettiklerini, bu durumun Hz. Nuh'un gerçek bir davetçi konumunda olmadığını işareti olduğunu iddia etmiştir.⁵⁰⁸ Bunun üzerine, "Nuh dedi ki: 'Onların vaktiyle ne yaptıklarını bilmem. Onların hesabı ancak Rabb'ime aittir. Düşünseydiniz bunu anlardınız. Ben iman etmiş kimseleri kovacak değilim. Ben sadece gerçekleri apaçık ortaya koyan bir uyarıcıyım.'"⁵⁰⁹ "...Ben iman edenleri kovacak değilim. Çünkü onlar (imanları sayesinde) Rablerine kavuşacaklardır. Fakat ben sizi bilgisizliğe gömülmüş bir topluluk olarak görüyorum."⁵¹⁰ "Ey Kavmim! Onları kovarsam, beni Allah'a karşı kim koruyabilir? Düşünmüyor musunuz?"⁵¹¹ "...Sizin hor gördüğünüz kimseler için, 'Allah onlara faydalı şeyler vermeyecektir.' diyemem. Onların içinde olan şeyi Allah daha iyi bilir. Bunları yaparsam gerçekten zalimlerden olurum."⁵¹²

506 Hud, 11/27.

507 Şuara, 26/111.

508 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3919; Köksal, İslam Tarihi, s. 5/392-394.

509 Şuara, 26/112-115.

510 Hud, 11/29.

511 Hud, 11/30.

512 Hud, 11/31. Hz. Nuh'un kavminin ileri gelenlerine yaptığı bu açıklamanın aksine bir durum olarak Hz. Muhammed uyarılmıştır. Abese Suresi'nin nüzul sebebi olarak şöyle bir olay nakledilmektedir. Hz. Muhammed bir gün Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinden Utbe b. Rebia, Ebu Cehil, Ümeyye b. Halef ve Abbas b. Abdulmuttalib ile konuşuyordu. Bu sırada görme engelli sahibi-

Böylece onlar bir bakıma kendileri iman etmedikleri hâlde, Hz. Nuh'un etrafını da boşaltmak istemiştir.

Toplumsal statü farklılıkları, bazı istisnaları olmakla birlikte, her zaman sosyal problemlerin kaynağı olagelmıştır. Varlıklılar, sahip oldukları konumu, kendi güç ve imkânlarıyla elde ettikleri bireysel kazanım olarak değerlendirmiş, bundan dolayı da aşağı seviyede olanları küçük görmüş, horlamıştır. Peygamberlerin ilk inananlarının fakir ve zayıflardan olması- nı, kendi inkârlarının gerekçesi olarak gören insanlar, inan- madıkları veya inanmayacakları hâlde, onları peygamberle- rin yanından uzaklaştırarak kendi güçlerini takviye etmek ve onları yalnız bırakmak istemiştir. Bu yüzden Cenab-ı Allah Hz. Peygamber'i: *"Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma! Onların hesabından sana bir sorumluluk; senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur ki onları kovup ta zalimlerden olasın!"*⁵¹³ *"Sabah akşam Rableri- ne, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevir- me. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uy- muş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme."*⁵¹⁴ şeklinde uyarmıştır.

lerden İbn Ümmü Mektum yanlarına gelerek kendisine bir ayet okumasını istedi: *"Ey Allah'ın elçisi, Allah'ın sana öğrettiklerinden bana da öğret."* dedi ve onun başkalarıyla meşgul olduğunu fark etmediğinden bu sözünü birkaç defa tekrarladı. Konuşmasının kesilmesinden dolayı rahatsız olan, canı sıkı- lan ve hoşnutsuzluğunu yüz ifadeleriyle açığa vuran Peygamber'imiz (sav), onunla ilgilenmeyerek yanındakilere döndü ve konuşmasını sürdürdü. Ko- nuşmasını bitirip kalkacağı sırada Abese Suresi nazil oldu. (Abdullah Ayde- mir, "Abebe Suresi", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1988, s. 1/306) Bu tavrından dolayı Hz. Peygamberi uyaran surenin ilk on ayeti kerimesi şöy- ledir: *"(Peygamber), amanın kendisine gelmesinden ötürü yüzünü ekşitti ve geri döndü. (Resûlüm! Onun hâlini) sana kim bildirdi! Belki o temizlenecek yahut öğüt alacak da o öğüt ona fayda verecek. Kendisini (sana) muhtaç gör- mayene gelince, sen ona yöneliyorsun. Oysaki onun temizlenip arınmasın- dan sen sorumlu değilsin. Fakat koşarak ve (Allah'tan) korkarak sana gelenle de ilgilenmiyorsun."* Abese, 80/1-10.)

513 En'am, 6/52.

514 Kehf, 18/28.

Hız. Nuh'un davetine eşraftan ilgi duymayanlar, onun lider olmak amacıyla, fakir fukarayı kullandığını ve kendini onlara peygamber olarak tanıtarak üstünlük sağlamak istediğini iddia etmiştir. Onlara: *"Bu adam, içinizde üstün olmak isteyen, sadece sizin gibi sıradan bir insandır. Eğer Allah (elçi göndermek) isteseydi herhalde bir melek gönderirdi. Biz geçmiş atalarımızdan böyle bir şey duymadık."*⁵¹⁵ demiştir. Hız. Nuh'a karşı sergilenen bu tavır, yani insanların zayıflarının, gariplerinin ve fakirlerinin peygamberlere uymaları ve zenginlerin bu davetlerden uzak durmaları, tarihin her devrinde her peygambere karşı bir davranış şekli ve tepki sebebi olarak gerçekleşmiş, hemen hemen bütün peygamberleri reddetmek için de kullanılmıştır. Nitekim Hız. Muhammed'e gelen vahiylerden de zamanındaki müşriklerin kendisine benzer tavırlar sergilediğini görmek mümkündür: *"Onlar şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! Ona bir melek indirilmeli, kendisiyle birlikte o da uyarıcı olmalıydı! Yahut kendisine bir hazine verilmeli veya içinden yiyip (meşakkatsızce geçimini sağlayacağı) bir bahçesi olmalıydı..."*⁵¹⁶

Peygamberler, aldıkları ilahi görevi insanlara tebliğ konusunda en büyük engeli toplumun ileri gelenlerinden görmüşlerdir. Onlar toplum içindeki statülerinin ve insanlar üzerindeki otoritelerinin zarar görmemesi için genellikle kendilerine gönderilen bütün peygamberlere karşı tavır almıştır. İslam'ın ilk geldiği Mekke Dönemi'nde de Hız. Muhammed benzeri bir manzara ve tavır ile karşı karşıya kalmıştır. Bu husus şu tarihî rivayette daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır:

Rum Kralı Heraklius, Arap Yarımadası'nda Hicaz bölgesinde ortaya çıkan İslami harekettten haberdar olduktan sonra Şam taraflarına ticari seyahat için gelen Ebu Süfyan Sahr b. Harb'i

515 Mü'minun, 23/24.

516 Furkan, 25/7-8.

huzuruna çağırarak Mekke’de olup bitenlerden malumat sahibi olmak istemiştir. Peygamber’imizin (sav) sıfatlarıyla alakalı olarak; peygamberlik sözünü ondan önce söyleyen olup olmadığı, soyundan hükümdar çıkıp çıkmadığı, ona inananların azalıp çoğaldığı, onun peygamberlik iddiasından önce hiç yalan söyleyip söylemediği, sözünde durup durmadığı yönünde bazı sorular sorduktan sonra ona: *“Halktan tabi olanların şereflipleri mi yoksa fakir ve zayıfları mı?”* diye sormuştur. Bu soruyu Ebu Süfyan: Bilakis ona halkın zayıfları ve fakirleri, gençleri ve kadınları tabi oluyor, kavminin yaşlılarından ve eşrafından katılanların olmadığı şeklinde cevaplandırmıştır. O, yanında bulunan arkadaşlarının yalanını açığa çıkarmasından korktuğu için doğru söylemek zorunda kaldığını belirtmiştir. Bunun üzerine Heraklius; *“Fakirler, resûllerin tabileridir.”* demiştir.⁵¹⁷

Maturidî, toplumun zayıf kesimlerinin, peygamberlere uymasının bir hikmetinin olduğu üzerinde durmaktadır. Ona göre toplumun fakir, garip ve zayıf olanlarının peygamberlere uyması aslında bir çelişkidir. Çünkü insanların zayıf kesimleri herhangi bir kimseye itaat ediyorsa bunun çeşitli sebepleri vardır. Bunlar mal, servet sahibi olmak yahut kendileri için makam, mevki, itibar şeref elde etmek veya bunların dışında basiretli olma, ilim ve erdem sahibi olmak gibi dünyalık beklentilerdir. Oysa peygamberler, yanlarına gelenlere hiçbir zaman mal ve dünyalık vadinde bulunmamakta ama onlara insan olma şerefi kazandırmaktadır. Hâl böyle iken zayıf kimseler, peygamberlere itaat ettikleri hâlde, hiçbir dünyalık elde edememiş, bunun aksine ileri gelenler bu yüzden onlara şiddet uygulamış veya ölümle tehdit etmişlerse, bu durum onların hak üzere olmalarından ve getirdikleri mesajın doğru olmasındandır.⁵¹⁸

517 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3920.

518 Maturidî, Te’vilat, s. 10/365-366.

Hız. Nuh, Cenab-ı Allah kendisini peygamberlikle görevlendirdiği için O'nun emrine uyarak, insanları içinde bulunduğu batıklıktan kurtarmaya çalışmıştır. Buna karşılık kavmi, kendi psikolojik algılarına uygun olarak Hz. Nuh'un, dünyalık beklentisiyle bu tür telkinlerde bulunduğu anlayışına kapılmıştır. Daha da ileri giderek, onun insanları sömürmek maksadıyla peygamberlik davasına kalkıştığını ve onların ellerindeki malları almayı amaçladığını zannetmişlerdir. Bunun üzerine o, amacının insanları sömürmek ve dünyalık elde etmek olmadığını şöyle ifade etmiştir: *“Ey Kavmim! Buna karşılık sizden herhangi bir mal istemiyorum. Benim ecrim sadece Allah'a aittir...”*⁵¹⁹ Ayrıca Hz. Nuh, insanları dine davet ederken, onları dünyalık beklentisi içine sokmamak için: *“(Peygamberlik görevimi yaparken ben sizden mal istemediğim gibi.) Ben size: ‘Allah'ın hazineleri de benim yanımdadır.’ demiyorum. Gaybı da bilmem. (Yani çok zengin olduğumu da söylemiyorum) ‘Ben bir meleğim.’ de demiyorum...”*⁵²⁰ uyarısında bulunmuştur. Ayeti kerimede belirtildiği gibi Hz. Nuh, kendisinin olağanüstü güçlere ve meziyetlere sahip olmadığını ve insan olmakla birlikte Allah tarafından peygamberlikle görevlendirildiğini açıklamak durumunda kalmıştır. Buna karşılık o, yanına gelenlere ahirette ebedî saadetin verileceğini ve bunun dünya nimetlerinden daha hayırlı olduğunu hatırlatmıştır.⁵²¹ Ancak o, kavmini uyarma adına: *“Ey Kavmim! Bir de şöyle düşünün: Ya benim, Rabb'imden gelmiş açık bir delilim varsa ve O, kendi kâtından bana rahmet vermişse siz de bunu anlamamışsanız! Siz rahmeti istemediğiniz hâlde biz sizi ona zorlayabilir miyiz?”*⁵²²

519 Yunus. 10/72; Hud, 11/29; Şuara, 26/109.

520 Hud, 11/31.

521 Mehmed Vehbi, s. 6/2330.

522 Hud, 11/28.

3- Peygamberler, şayet insanlardan seçilmişse, dünyalık açısından diğer insanlardan üstün olmak durumundadır.

Bu durumda da kavmin ileri gelenleri Hz. Nuh'u sıradan bir insan olarak kabul ettiği ve kendilerini ondan üstün gördüğü için onun davetini kabul etmemiştir. Hz. Nuh'un kavmi, eğer o gerçek bir peygamber olsaydı yanındakilerin itibarlı insanlar olması gerektiğini, hâlbuki onun kendisinin fakir ve tabi olanların da fakirlerden oluştuğunu, dolayısıyla bunların ona bir yarar sağlamayacağını söylemiştir.⁵²³ Adım adım kendilerini yok edecek azaba davetiye çıkarmışlardır.

Halkın, peşlerinden gittiği bu üst tabakanın servet ve mevki-leri, kibirlerini ve küstahlıklarını artırarak onları yok oluşa sürüklemiştir.⁵²⁴ Zira Hz. Nuh, her şeyden önce risaletle gönderilmiş, mucizelerle desteklenmiş bir beşerdir.⁵²⁵ Dolayısıyla kendisine emredilenin dışında insanlardan bir şey isteme ve yapma imkânı yoktur. Fakat kavmi, onun yaptığı uyarılardan sonra gerçekleşecek olan mucizenin henüz ne olduğunu veya nasıl olacağını bilmeden, onun gerçekleşme imkânını araştırmadan, onun uyarılarını ciddiye almamıştır.⁵²⁶ Nitekim Cenab-ı Hak bir ayeti kerimde: *"Senden önce de hangi memlekete uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıklıları: Babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerine uyarız, derlerdi."*⁵²⁷ buyurarak geleneksel hâle gelen bu tarihi olguya dikkat çekmiştir.

523 Mehmed Vehbi, s. 6/2324.

524 Kur'an Yolu, s. 5/467.

525 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3922.

526 Mehmed Vehbi, s. 6/2324.

527 Zuhurf, 43/23.

Hız. Nuh'un Kavminden Gördüğü Baskı ve Şiddet

İnsanların mevcut dini inanç ve uygulamalarını birdenbire değıştirmeleri, yeni bir şeyi hemen kabul etmeleri oldukça zor bir davranış biçimidir. Onlar her şeyden önce toplumda etkin olan kültürel baskının altındadır. Bu sebeple Mecelle'de⁵²⁸ *“Âdet/örf muhakkemdir.”* denilmektedir. Dolayısıyla din değıştirme, insanların en zor kabullendikleri kişisel veya kitlesel uygulamalardandır. Bu konunun ne kadar zor olduğuna dikkat çekmek için bir hadisi şerifte Peygamber'imizin (sav) şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir: *“Ebu Bekir dışında kimi İslam'a davet etmişsem, onun bir tereddüdü oldu. Zira o, ne tereddüt etti ve ne de düşündü. Çünkü o, son derece açık ve büyük bir iş görmüş ve süratle ona koşmuştur.”*⁵²⁹

Din, insanın aklı ve kalbiyle bütünleşerek kabul ettiği bir olgudur. Baskıyla, dayatmayla insanların bir dine inanması mümkün olmadığı gibi doğru da değildir. Çünkü dinde dilin ikrarından, kalbin tasdiki çok daha önemlidir. Bundan dolayı Yüce Allah *“Dinde zorlama yoktur...”*⁵³⁰ ifadesiyle bu hususu genel bir kural olarak ilan etmiştir.

528 1868-1876 yılları arasında Ahmet Cevdet Paşa başkanlığındaki bir komisyon tarafından derlenmiş İslamî özel hukuk (medeni hukuk) kuralları kodeksidir. Osmanlı Devleti'nin son yarım yüzyılında şeri mahkemelerde hukuki dayanak olarak kullanılmıştır. Bir Giriş, 16 Bölüm ve 1851 madde içermektedir. (M.E)

529 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3920.

530 Bakara, 2/256.

Peygamber'imiz (sav), Müslüman olduğu için müşriklerin suya batırarak işkence yapmış oldukları sahabeden Ammar b. Yasir'i ağlarken görmüştü. Hz. Peygamber, onun gözlerinin üzerine elini sürerek: *"Bir daha kâfirler seni yakalayıp suya batırırlar ve sana 'Şöyle, şöyle söyle.' derler ve bu işkenceyi tekrarlarsa, onların söyletmek istediklerini söyleyiver işkenceden kurtul."* buyurur. Yine başka bir rivayette de *"Sana bunlar söyledirildiği zaman, kalbini nasıl bulmuştun? Söylemiş olduğun sözlerden, kalbin rahat mı idi, değil mi idi?"* diye sormuş, Ammar ise; *"Hayır değildi."* diye cevap vermiştir. Bunun üzerine: *"Kalbi iman üzere (sabit ve müsterih) olduğu hâlde ikraha (baskıya) uğratılanlar müstesna olmak üzere, kim imandan sonra Allah'ı tanımaz, fakat göğsünü küfre açarsa, işte Allah'ın gazabı o gibilerin başındadır. Onların hakkı en büyük azaptır!"*⁵³¹ ayeti kerimesinin nazil olduğu söylenmiştir.⁵³²

Tehdit, baskı ve şiddet uygulamaları din değiştirmek için kullanılan metotlardandır. Bu metodun, dünyanın pek çok yerinde çeşitli vesilelerle uygulanmış olmasına rağmen birinci nesil üzerinde doğrudan, etkin ve olumlu etkileri olmadığı bilinmektedir. Ancak insanlar, ölüm tehdidiyle veya dünyevi çıkar amaçlı olarak kendilerine dayatılan dinî inançları kabullenmiş görünmektedir. Bu durumda eğer insanlar kalben inanmamışlarsa dilleriyle inandık şeklinde söylemeleri, onların baskı karşısında münafıklık yapmalarını doğurur ki bu din ve toplumsal yapı bakımından, açıktan inkârdan daha tehlikeli bir durumdur.⁵³³ Fakat baskı ve şiddetin yoğun olarak uygulandığı ileriki aşamalarda sonradan gelen nesiller, başlangıçta sağlıklı bir dinî inanç sahibi olmadıkları ve bununla ilgili dinî bilgi edinme imkânı bulamadıkları için mevcut kültür içerisinde ister istemez yaşayan dinin etki alanına girmektedir.

531 Nahl, 16/106.

532 Köksal, İslam Tarihi, s. 1/386-388.

533 Bakara, 2/8-16.

Bu gerçekten hareketle, “Hz. Nuh: *Ey Kavmim! Eğer ben Rabb’im tarafından (bildirilen) açık bir delil üzerinde isem ve O bana kendi katından bir rahmet vermiş de bu size gizli tutulmuşsa, buna ne dersiniz? Siz onu istemediğiniz hâlde biz sizi ona zorlayacak mıyız? demiş.*”⁵³⁴ Böylece onlara herhangi bir baskı yoluna gitmemiş zaten böyle bir imkân da bulamamıştır.

Hız. Nuh, peygamberlik görevini eksiksiz yerine getirebilmek için bütün iletişim kanallarını ve tekniklerini kullanmış, fakat ne yaptı ise kavmini ikna edememiş, inkârlarına ve putlara tapmalarına engel olamamış, onların inanmalarına katkı sağlayamamıştır. Kavmi onu dinlememiş, kendi toplumunun ileri gelenlerine uymuş, Hız. Nuh’un görevini yerine getirmesine engel olmak için çeşitli tuzaklar kurmuştur.⁵³⁵ Onlar işi daha da ileri götürerek, “*Ey Nuh! ‘Bu işten vazgeçmezsen, kesinlikle sen de taşlanacaksın.’ dediler.*”⁵³⁶ ayeti kerimesinden anlaşıldığına göre onu ölümle tehdit etmeye başlamıştır. Nitekim Hız. Nuh’un kavmi, sadece reddetmek, isyan etmek, ona sözlü sataşmalarla tacizde bulunmakla kalmamış, fiilî olarak da ona zulmetmiştir. Onlar, çeşitli araçlarla çeşitli şekillerde bayıltıncaya kadar hatta ölecek hale gelinceye kadar Hız. Nuh’u dövmüş, sonra da ayaklarından sürükleyerek çöp yığınlarının yanına atmıştır. Fakat Hız. Nuh onların bu insafsızlıklarına ve acımasızlıklarına karşılık, ayılıp kendine geldiği zaman yüzündeki kanları temizlemiş, iki rekât namaz kılmış ve “*Allah’ım! Kavmime hidayet nasip et onlar bilmiyorlar.*” diye dua etmiştir. Onun çektiği acılar uzun yıllar sürmüştür. Hatta Abdullah İbn Abbas’ın Peygamber’imizden (sav) rivayetine göre, kavminin ileri gelenleri yine onu ölecek hâlde gelinceye kadar dövmüş, sonra ailesi onu öldü sansın diye eski bir beze sararak evine göndermiştir. Fakat o, evinde kısa bir süre kal-

534 Hud, 11/28.

535 Bk. Nuh, 71/21-22.

536 Şuara, 26/116.

dıktan sonra tekrar kavminin yanına gitmiş ve onları Yüce Allah'a davet etmiştir. Yaşlılık ve yaşadığı olaylardan dolayı zayıflığı nedeniyle bastonuna dayalı vaziyette duran bir adam, çocuğunu Hz. Nuh'un yanına getirmiş ve onu işaret ederek oğluna: *"Oğlum, şu sapık ihtiyara bak! Onun sözleri seni aldatmasın, seni dininden ve babanın dininden ayırmasın."* demiştir. Onlardan bir genç de Hz. Nuh'un asasını elinden almış ve babasının önünde onu dövmüştür. Babası da onun yaptığı işin yararlı ve hayırlı olduğunu söyleyerek, mutlaka karşılığını göreceği şeklinde oğlunu teşvik etmiştir.⁵³⁷

Kavmi Hz. Nuh'u inkâr etmiş, kendisine eziyet etmiş buna rağmen o sabretmiştir. Allah tarafından kendisine, onların helak edilmeleri için beddua etmesine izin verilmeden beddua etmemiştir. *"Azim, kararlılık sahibi (ülü'l-azm) peygamberlerin sabrettikleri gibi sen de sabret."*⁵³⁸ hükmü ilahisi gereğince bütün bela ve musibetlere tahammül göstermiştir.⁵³⁹

Nuh suresinde onun mücadelesinin nasıl sonuçsuz kaldığı şöyle anlatılmaktadır:

*"(Öğütlerinin fayda vermemesi üzerine) Nuh; Rabb'im! dedi, doğrusu bunlar bana karşı geldiler de malı ve çocuğu kendi ziyanını arttırmaktan başka işe yaramayan kimseye uydu-lar. Bunlar büyük hileler, büyük tuzaklar kurdular! Ve dediler ki: Sakın ilahlarınızı bırakmayın; hele Ved'den, Süva'dan, Yegûs'tan, Ye'ûk'tan ve Nesr'den asla vazgeçmeyin! (Böylece) onlar gerçekten birçoklarını saptırdılar. (Rabb'im!) Sen de bu zalimlerin ancak şaşkınlıklarını arttır!"*⁵⁴⁰

Hz. Nuh örnekliğinde görüldüğü gibi Allah tarafından görevlendirilen ve mucizelerle desteklenen peygamberlerin ta-

537 Bk. Zemahşeri, s. 6/188; Eş-Şihava, s. 295-296.

538 Ahkaf, 46/35.

539 Maturidî, Te'vilat, s. 14/254.

540 Nuh, 71/ 21-24.

mamı insanların doğru yolu bulmaları için ellerinden gelen bütün imkânları kullandıkları halde pek çok insan geleneksel inançlarını bırakmamış ve onlara iman etmemiştir. Onlar uyarıcılık görevlerini yerine getirmiş fakat inanma konusunda herhangi bir baskı uygulama yoluna gitmemiştir.

İman etmeyenlerin ilk muhatapları peygamberler olduğu için onların tepkileri de doğal olarak peygamberlere olmuştur. Oysa peygamberler sorumluluk bilinciyle Allah tarafından verilen görevleri yerine getirme gayreti içinde olmuşlardır. Onların içinde yaşadığı toplumlarda, özellikle kendilerinde fiziki veya maddi güç olduğunu hissedenler, sahip oldukları bu imkânların tetiklemesi sonucu kendi kontrolleri altındaki insanları da işin içine katarak peygamberlerin şahsında Cenab-ı Allah'a meydan okumuşlardır. O da kendisine inanmayarak kendisine meydan okuyanların bir kısmını dünyada cezalandırırken bir kısmını da ahirete bırakmıştır. Bu sebeple peygamberleri, yaptıkları görevler konusunda başarılı veya başarısız diye değerlendirmek doğru değildir.

H. Nuh'un Duası/Bedduası

H. Nuh, çok uzun yaşamış ve bu sürede kavminin hidayeti için uğraşmaktan bir an bile geri durmamıştır. Bunun üzerine kavmi; *“Ey Nuh! Gerçekten bizimle tartıştın ve bize karşı çok mücadele ettin. Eğer doğrulardan isen, kendisiyle bizi tehdit ettiğin azabı başımıza getir.”*⁵⁴¹ Yani *“Sen üzerine düşeni yaptın, bizimle çok mücadele ettin ve bu mücadeleyi uzatarak bizi de usandırdın. Eğer bize söylediklerin doğru ise, vadettiğin azabı getir de görelim.”* diyerek, onun yalan söylediğini, peygamber olmadığını ve söylediği gibi bir tehdidin söz konusu olamayacağını düşünerek onu ciddiye almadıklarını hissettirmişlerdir.⁵⁴² Bu durum bütün peygamberlerin ortak kaderi olagelmıştır. Onlar muhatap oldukları toplumları tebliğ ettikleri dine inandırmak ve bu konudaki şüphelerini gidermek için çok mücadele etmiştir. Nitekim H. Muhammed zamanında da benzer tepkiler, itirazlar ve tehditler olmuştur. Bunun üzerine Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur: *“De ki: Acele istediğiniz şey (azap) benim elimde olsaydı, elbette benimle sizin aranızda iş bitirilmişti.”*⁵⁴³ Benzer şekilde H. Nuh kavmine; *“Onu size ancak dilerse Allah getirir. Siz (O’nu) âciz bırakamazsınız. Eğer Allah sizi azgınlığınız içinde bırakmayı dilemişse, ben size*

541 Hud, 11/32.

542 Mehmed Vehbi, s. 6/2331.

543 En’am, 6/58.

öğüt vermek istesem de fayda vermez. O sizin Rabb'inizdir ve O'na döndürüleceksiniz."⁵⁴⁴ demiştir.⁵⁴⁵

Hız. Nuh, bir peygamber olarak ilahi buyruk neyi gerektirdi ise onu eksiksiz yerine getirmeye ve özellikle insanların günahlarıyla helake değil, imanlarıyla hidayete ererek kurtuluşlarına vesile olmak için çok gayret etmiştir. Nitekim kendisini yalanlayanlara karşı hemen beddua yerine *"Rabb'im! Bunların beni yalancılıkla suçlamalarına karşı bana yardım et."*⁵⁴⁶ diye dua etmiştir. Müfessirler onun duasını şöyle yorumlamıştır: *"Bana inanmaya yanaşmamaları hâlinde vadettiğin azabın gerçekleşmesi konusunda bana yardım et! Çünkü bu onların başına dünyada iken gelecektir. Ben onlara azabın kendilerini dünyada iken yakalayacağını söylediğimde beni yalanlamışlardı. İşte bu yalanlarını boşa çıkartmak üzere onlara bu dünya da iken azabı ver".*⁵⁴⁷

Bütün peygamberlerin görevi, insanları içine düştükleri bataklıktan, sapıklıktan kurtarıp hidayete götürmektir. Hız. Nuh da onlardan birisi olarak sonuna kadar sabretmiş ve görevini aksatmadan yapma gayreti içinde üstlendiği sorumluluğu yerine getirmeye çalışmıştır. Ancak uzun süreli çabaları sonuç vermemiş, tam aksine her geçen gün çevresindeki insanların tehditlerinin dozu artmıştır.⁵⁴⁸ Bunun üzerine Hız. Nuh: "...

544 Hud, 11/33-34.

545 İşin aslı da şudur: Cenab-ı Hak ezeli ilmiyle azgınlığı ve sapkınlığı tercih edeceğini bildiği kimseyi azgınlık içinde bırakmayı, sapkınlığı tercih edeceğini bildiği kimseyi de dalalet içinde bırakmayı irade buyurur. Çünkü Allah'ın ilminde azgınlığı, sapkınlığı tercih eden kimse, O'nun düşmanlığını tercih etmektedir. Kendisine düşmanlığı seçeceğini bildiği için Cenab-ı Hakk'ın hidayeti irade buyurması caiz değildir. Çünkü kendisine düşmanlık yolunu seçen birine dost olmaya çalışan insanın bu durumu ancak onun zayıflığını gösterir. İşte ayeti kerimede de azgınlığı ve dalaleti seçeceğini bildiği birine Cenab-ı Hakk'ın hidayeti dilemeyeceğine işaret edilmektedir. (Maturidî, Te'vilat, 7/187.)

546 Mü'minun, 23/26.

547 Maturidî, Te'vilat, s. 10/36.

548 Şuara, 26/116.

Rabb'im, doğrusu kavmim beni yalanladı. Artık benimle onların arasında Sen, bir hüküm ver. Beni ve beraberimdeki müminleri kurtar."⁵⁴⁹ diyerek içinde bulunduğu zor durumu Allah'a havale etmek durumunda kalmıştır.

Hz. Nuh'un yanında kendisine inanan çok az insan olduğundan, onların katkısıyla kavmini bozgunculuktan ve benzeri yanlışlardan engellemeye gücü yetmemiştir.⁵⁵⁰ Tefsirlerde Hz. Nuh'un, kavminin iman edeceğinden ümit var olduğu sürece, asla onların helaki için dua etmediği belirtilmiştir. Ne zaman ki o, kavmine tebliğ ettiği ilahi hakikatlere inanmalarından ve tasdik etmelerinden ümidini yitirmiştir, işte o zaman beddua etmiştir.⁵⁵¹ Azap vakti yaklaştığında Cenab-ı Allah Hz. Nuh'a: *"Kavminden daha önce iman etmiş olanlardan başkası artık inanmayacak. Sakın onların yaptıklarına üzülmeyin."*⁵⁵² diye onların inanç durumlarıyla ilgili kesin bilgileri vahyetmiş, Hz. Nuh'un görev kusuru olmadığını belirtmiştir. Nitekim bütün peygamberler, ümmetlerinin Allah'ı inkâr etmelerinden ve Allah'a düşman olmalarından üzülmüştür. Dolayısıyla onların iman etmelerini en çok peygamberler istemiştir.⁵⁵³ Böylece Hz. Nuh da bir peygamber olarak görevini layıkıyla yerine getirme gayreti içinde olmuş, Cenab-ı Allah tarafından, artık kavmi için üzülmeye gerek kalmadığı şekilde uyarılmış ve teselli edilmiştir.

Ebu Bekir İbn Arabi, az önce mealini aktardığımız ayeti kerimede bahse konu olan *"Kavminden daha önce iman etmiş olanlardan başkası artık inanmayacak..."* kesin hükmünün Hz.

549 Şuara, 26/117-118.

550 Maturidî, Te'vilat, s. 7/279.

551 Maturidî, Tevlat, s. 10/36; 16/151.

552 Hud, 11/36.

553 Bu durum Peygamberimiz Hz. Muhammed ile ilgili olarak Kehf suresinde şöyle buyrulmaktadır: "Demek sen bu yeni kitaba inanmazlarsa (ve bu yüzden helak olurlarsa) arkalarından üzüntüyle neredeyse kendini harap edeceksin." (Kehf, 18/6)

Nuh'un "*Yeryüzünde inkârcılardan hiç kimseyi sağ bırakma!*" şeklinde Allah'a yakarışından sonra erkek ve kadınların çocuk yapma yeteneklerinin yok olmasından sonra açıklandığını nakletmektedir.⁵⁵⁴

Hız. Nuh, kavminin kesin olarak inanmayacağını artık kabullenmiştir. Bundan sonra onların inanmamaları durumunda karşılaşacakları acıların ve azabın ne zaman ve nasıl gerçekleşeceğini beklemeye başlamıştır. Zira o, kavmine bu konuda bazı uyarılarda bulunmuş, onlar da: "*...Eğer doğrulardan isen, kendisiyle bizi tehdit ettiğin (azabı) bize getir!*"⁵⁵⁵ diyerek meydan okumuştur. Bunun üzerine, Hız. Nuh kavminin cezalandırılması konusunda Allah'a yalvarmış, fakat bu cezalandırma işleminin nasıl olacağı ile ilgili herhangi bir öngöründe ve talepte bulunmamıştır.

Aslında peygamberler insanları İslam'a davet etmek için gönderilmiştir. Onlar dua ederken insanların İslam'a gireceklerini ummuş, küfürde devam etmeleri hâlinde onlar adına endişe etmişlerdir. Ancak Hız. Nuh'a "*Kavminden daha önce iman etmiş olanlardan başkası artık inanmayacak.*"⁵⁵⁶ denilince iman etmekten geri duranların İslam'a gireceklerinden ümidini kesmiş ve böylece İslam'a davetin manası ortadan kalkmıştır. Bundan sonra Hız. Nuh'a onların helak olmaları için dua etmesi izni verilmiş olması ve onun da bu sırada beddua etmiş bulunması muhtemeldir.⁵⁵⁷

"*Bunun üzerine Nuh, 'Artık yenik düştüm, yardımını esirgeme.' diye Rabb'ine yalvardı.*"⁵⁵⁸ "*Rabb'im! Kavmim beni yalancılıkla suçluyor. Artık benimle onların arasındaki durumu sen hük-*

554 Ebu Bekir Muhammed b. Abdullah İbn Arabi, Ahkâmü'l-Kur'an, Beyrut, 1987, s. 4/1860.

555 Hud, 11/32.

556 Hud, 111/36.

557 Maturidi, Te'vilat, s. 16/153.

558 Kamer, 54/10; Ayrıca Bk. Mü'minun, 23/26.

münle açıklığa kavuştur, beni ve beraberimdeki müminleri kurtar!”⁵⁵⁹ “Rabb’im! Beni, annemi, babamı, inanmış olarak evime girenleri, mümin erkekleri ve mümin kadınları bağışla, zalimleri ise daima helak et.”⁵⁶⁰ “Nuh: ‘Rabb’im! dedi. Yeryüzünde inkârcılardan hiç kimseyi sağ bırakma! Çünkü sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar, günahkâr, nankör nesillerden başkasını yetiştirmezler.”⁵⁶¹ diyerek dua/beddua etmiştir. Bu ayeti kerimelerden de anlaşılacağı üzere, Hz. Nuh’un bedduasını Cenab-ı Allah’ın verdiği bir ruhsatın ürünü olarak kabul etmek gerekmektedir.⁵⁶²

İmamı Maturidî, ahirette müminler için en çok umulan iyi akıbet, peygamberlerin ve meleklerin dünyada iken onlar hakkında dua etmiş olmalarına bağlıdır. Çünkü onlar kendilerine dua izni verildikten sonra dua eder. Cenab-ı Allah’ın onlara dua izni verip sonra dualarını kabul etmemesi ihtimali yoktur. İbn Abbas’tan rivayet edildiğine göre o, şöyle demiştir; “Nuh aleyhisselam iki duada bulunmuştur. Biri müminler için bağışlanma ve tövbe etme, diğeri de kâfirler için mahvolmaktır. Onun kâfirler için yaptığı beddua kabul edildi, şu hâlde bedduasının kabul edilip de hayır duasının kabul edilmemesi mümkün değildir.”⁵⁶³

Onun bu duası Allah tarafından kabul edildi ve kavminin kendisine karşı kötülük yapmasından korundu. “Ant olsun Nuh, bize yalvarıp yakardı. Biz de duayı ne güzel kabul ederiz. Kendisini ve ailesini büyük felaketlerden kurtardık.”⁵⁶⁴ Müfessirlerin çoğu “Biz de duasını kabul edip kendisini ve yakınlarını büyük sıkıntıdan kurtarmıştık.”⁵⁶⁵ ayetlerini yorumlarken bü-

559 Şuara, 26/117-118.

560 Nuh, 71/28.

561 Nuh, 71/26-27.

562 Aruçi, 42/295.

563 Maturidî, Te’vilat, s. 16/154-155.

564 Saffat, 37/75-76.

565 Enbiya, 21/ 76-77.

yük sıkıntının suda boğulma ve ona eşlik eden dehşetli korku olduğunu söylemiştir. Benzer şekilde “büyük sıkıntı”, Hz. Nuh’un kavmini dokuz yüz elli sene Allah’ın dinine çağırması sebebiyle onlardan çektiği sıkıntılar, katlanmak zorunda kaldığı belalar, kendisini alaya almalar ve çeşit çeşit eziyetler olarak da düşünülmüştür.⁵⁶⁶

Hız. Nuh, kavminin inanmayanları için beddua ederken, inanlar için de dua etmeyi ihmal etmeyerek şöyle demiştir: *“Rabb’im! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri ve iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla, zalimlerin de ancak helakini artır.”*⁵⁶⁷

Kaynaklarda Hz. Nuh’un babası Lemek ve annesi Semha’nın, buna ilave olarak onun Hz. Âdem’e kadar on kuşak dedelerinin hepsinin mümin oldukları haber verilmekte, bu yüzden onun anne ve babasına dua ettiği kaydedilmektedir.⁵⁶⁸

566 Maturidî, Te’vilat, s. 9-397.

567 Nuh,71/28.

568 Mehmed Vehbi, s. 15/6172-6173; Kur’an Yolu, s. 5/468.

Hız. Nuh Zamanında Putperestlik

Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayeti kerimede çeşitli şekillerde, Hz. Nuh'un diğer peygamberler gibi hidayete erdirildiğı,⁵⁶⁹ kendisinden söz alındığı,⁵⁷⁰ yoldan çıkmış,⁵⁷¹ çoğunluğunu çok zalim ve çok azgın⁵⁷² kimselerin oluşturduğu putlara tapan bir kavme elçi olarak gönderildiğı vurgulanmıştır.⁵⁷³ Ayrıca onlar, kavmin ileri gelenlerinin baskısıyla Vedd, Süva, Yeğus, Yeuk ve Nesr⁵⁷⁴ isminde putlara tapmış, Allah'a kulluk etmemiştir.⁵⁷⁵ Putperestliğin,⁵⁷⁶ onun zamanında çok yaygın

569 Bk. En'am, 6/84.

570 Bk. Ahzab, 33/7.

571 Bk. Zariyat, 51/46.

572 Bk. Necm, 53/52.

573 Bk. Araf, 7/59; Hud, 11/25; Nuh, 71/1.

574 Bk. Nuh, 71/23.

575 Bk. Hud, 11/25. Ayrıca bk. En-Neccar, s. 55.

576 Putperestlik, çok tanrılı dinlerde tanrısal varlıkları sembolize eden çeşitli figürlere tapınmayı ifade eder. İslam kaynakları, tarihî açıdan putperestliğı Hz. Nuh Dönemi'yle başlatma eğilimindedir. Bu gelenek Hud, Ad ve Semud zamanında da sürmüştür. Puta tapıcılığın yaygın olduğu Hz. İbrahim zamanında Hz. İbrahim'in babası Azer puta tapan ve geçimini put yapıp satarak temin eden biri olarak tanıtılır. Bu gelenek ileriki asırlarda devam etmiş, İsrailoğulları Mısır esaretinden kurtulunca putperestliğe özenmiş, Hz. Musa'dan kendilerine bir put yapmasını istemiş, hatta o vahiy almak üzere Tur'a çağrıldığında Samiri adında birinin yaptığı buzağıya tapmaya kalkışmıştır.

hâle gelmiş olduğu, bu isimlerin onların taptıklarının en önde gelenleri olduğu belirtilmiştir.⁵⁷⁷

Hız. Nuh kavminin putlaştırarak ilah edindikleri bu isimlerin, gerçekte Hız. Âdem'in çocukları veya ibadete düşkün salih kimseler olduğu söylenmiştir. İnsanlar, bunlar öldükten sonra onlara duydukları sevginin ve saygının sonucu, günümüzde bazı örnekleri görüldüğü gibi, kabirlerinin yanında ibadet etmeye başlamıştır. Aradan uzun zaman geçince onları unutmamak için yaşadıkları yerlere heykelleri dikilmiştir. Onlar, zamanla putlaşan bu heykellere sevdikleri kişilerin adını vermiştir.⁵⁷⁸ İnsanların putları örnek edindikleri, onlardan ibret aldıkları bu asır geçip de sonraki asır gelince şeytan onlara; *"Sizden öncekiler bu putlara tapıyorlardı. Siz de öyle yapın."* demiştir. Bunun üzerine onlar da bu putlara tapınmaya başlamıştır. Bu anlamda, Cenab-ı Allah'tan başka kendisine ilk ibadet edilen putun Vedd olduğu rivayet edilmiştir.⁵⁷⁹ İbn

Kâbe'nin Hız. İbrahim ve oğlu Hız. İsmail tarafından yapılmasından sonra bölgede hâkim olan tevhid inancı zamanla zayıflamaya ve etkisizleşmeye, putperest temayüller oluşmaya başlamıştır. Araplar, başta Nabatiler olmak üzere çevredeki putperest kültürlerden etkilenmiştir. Onlar geleneksel olarak Hanif dininin gereği olan Allah'ın varlığını kabul etmekle beraber putların Allah'ın yanında ara buluculuk yapma gücüne sahip olduklarına, onlar aracılığıyla Allah'a yaklaşabileceklerine inanmaya ve putları birer şefaatçi gibi görmeye başlamıştır.

Bu kültürde putlar, heykeller, dikili taşlar vb. nesneler tapınmaya değer objeler olarak kabul görmüştür. Mekkeli müşrikler Kâbe gibi putlara da saygı göstermiş, çeşitli vesilelerle onlara kurbanlar kesmiş, etrafını tavaf etmiş, hediyeler göndermiş ziyafetler vermiş adaklar sunmuştur. Lat, Menat, Hübel, Uzza, İsaf, Naile, Arapların en meşhur putları arasında yer almıştır.

Kur'an-ı Kerim, putperestliği şirk, Allah'a ortak koşanları müşrik olarak nitelemiştir, şirki Allah'ın asla bağışlamayacağı en büyük günah olarak belirtmiştir. (Ahmet Güç, "Putperestlik", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2007, s. 34/365-368.)

577 Sabunî, 19. Kitap, s. 45.

578 Hadislerle İslam, s. 7/585; Kur'an Yolu, s. 5/467.

579 Bk. İbn Kesir, Tefsir, s. 14/8120; Yazır, s. 8/5377.

Kesir, Vedd'in Hz. Şit olduğunu ve kendisine Hibetullah denildiğini, Süva, Yeğus, Yeuk ve Nesr'in onun çocukları olduğu yönündeki rivayetleri nakletmiştir. Onun naklettiği bilgilere göre, Müslüman ve insanlar arasında çok sevilen Vedd ölünce kavmi ona çok üzölmüştür. Bu fırsatı değerlendiren şeytan insan suretine girerek önce onun resmini yapmış ve onlar da bunu toplantılarında hazır bulundurmuştur. Sonra bu uygulamalar geliştirilerek aşırı sevginin ve saygının ürünü veya Allah katında varsayılan itibarı sebebiyle şefaât beklentisiyle her evde onun resimleri bulundurulacak hâle gelmiştir.⁵⁸⁰ İlk kaynaklar, Tufan'dan sonra bu inanç ve isimlerin nasıl intikal ettiğini açıklamamakla birlikte, bu putların Cahiliye Dönemi'nde Arapların taptığı tanrıları arasında yer aldığını, hatta çocuklarına onların kulu anlamında Abdü Vedd, Abdü Yeğus adını verdiklerini kaydetmektedir.⁵⁸¹

İbn Kesir, Buhari kanalıyla naklettiği bir haberde; Araplar arasında bu putlara tapınıldığını, Vedd'in Dumetü'l-Cendel'de Kelb kabilesinin, Süva'nın Huzeyl kabilesinin, Yeğus'un Guteyf oğullarının, Yeuk'un Hemdan kabilesinin, Nesr'in de Zi Kelâ hanedanından Himyerlilerin putu olduğunu belirtmiştir.⁵⁸² Ayrıca Hamdi Yazır, Zemahşerî'nin Keşşaf'ta Vedd'in erkek, Süva'nın kadın, Yeğus'un aslan, Yeuk'un at, Nesr'in kartal suretinde olduğunu belirttiğini, Alus'nin tefsirinde, hepsini insan suretinde tasavvur edildiğine dair bilgiler verdiğini nakletmiştir.⁵⁸³

Maturidî, Hz. Nuh'un kavminin putperest oluşuyla ilgili olarak şöyle bir değerlendirme yapmaktadır: *"Onları putlara tapma-*

580 İbn Kesir, Tefsir, s. 14/8120. Ayrıca bk. N. Mehmed Solmaz, İsmail Lütfi Çakan Kur'an-ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi, İstanbul, 1984, s. 44-45.

581 Kur'an Yolu, s. 5/467; Muhammed Esed, s. 1193.

582 İbn Kesir, Tefsir, s.14/8119.

583 Ebi'l-Kasım Carullah Muhammed b. Ömer ez-Zemahşeri, Keşşaf, Beyrut, Tarih-siz, s. 3/143; Yazır, s. 8/5378.

ya sevk eden husus şu da olabilir. Onlar kendilerini âlemlerin Rabb'i olan Allah'a ibadete ehil olarak görmüyorlardı. Bu durum, dünyada görüldüğü üzere büyüklere hizmet edenlerden herkesin, kralların hizmetinde olma umudu taşımasına ve kendilerini ona hizmete ehil görmemesine benzer. Onun için krala yaklaştıran umuduyla önce ondan aşağı mertebede bulunan birinin hizmetinde çalışır. İşte bunlar da kendileri âlemlerin Rabb'inin hizmetine ehil olmadıklarını zannetmişlerdi. Böyleleri, güzel bir şey gördüklerinde bunun güzelliğinin, o kişinin Allah katındaki mertebesinden kaynaklandığını ve başka bir sebebin söz konusu olmadığını zannediyorlardı. Bu sebeple de kendilerini Allah'a yaklaştıran umuduyla ona ibadete yöneliyorlardı. Netice itibarıyla putları yapabildikleri en güzel şekilde şekillendiriyor, sonra da kendilerini Allah'a yaklaştıran umuduyla putlara hizmet etmek ve ibadette bulunmakla meşgul oluyorlardı. Nitekim Aziz ve Celil olan Allah bu durumu şöyle beyan etmiştir: 'Allah'tan başka şeyleri kendilerine koruyucu kabul edenler ki sadece bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye onlara tapıyoruz diyorlar.'⁵⁸⁴ 'Bunlar Allah katında bizim aracılarımız diyorlar.'⁵⁸⁵ Onları putlara tapmaya ve onları yüceltmeye sevk eden düşünce, böyle zannetmeleri olabilir.'⁵⁸⁶

584 Zümer, 39/3.

585 Yunus. 10/18.

586 Maturidî, s. 16/150.

Geminin Yapılması

Gemi, Tufan'ın sembolü ve Hz. Nuh'un en önemli mucizesidir. Hz. Nuh'un, peygamberlik görevini gereği gibi yerine getirmesine engel olmak isteyen kavmine yaptığı uyarılar sonuç vermeyince, onun Allah'a yalvardığı Kur'an-ı Kerim'de şöyle beyan edilmiştir: *"Rabb'ine, ben yenik düştüm, bana yardım et! diyerek yalvardı."*⁵⁸⁷ *"Nuh: Rabb'im! dedi, kavmim beni yalancılıkla suçladı. Artık benimle onların arasında sen hükmünü ver. Beni ve beraberimdeki müminleri kurtar."*⁵⁸⁸ O, yaptığı bu duayla inanmayan kimseler hakkındaki hükmü Allah'a havale etmiştir. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, Hz. Nuh'a şöyle vahyetmiştir: *"Kavminden daha önce iman etmiş olanlardan başkası artık inanmayacak. Sakın onların yaptıklarına üzülme!"*⁵⁸⁹ Kullarını en iyi tanıyan, neyin imkânsız, neyin mümkün olduğunu çok iyi bilen Cenab-ı Allah, kavminin inkâr, tekzip ve istihzalarında kendisinin bir sorumluluğu olmadığını Hz. Nuh'a bildirmiş ve onu teselli etmiştir.⁵⁹⁰ Bu demektir ki, Hz. Nuh'un bundan sonra yapacağı davet ve onların hidayete ermesi için göstereceği gayret boşuna olacaktır. Zira artık o ana kadar inananların dışında kalanlar için ümit ve iyi niyete mahal kalmamıştır. Cenab-ı Allah, inananların dışında kalan

587 Kamer, 54/10.

588 Şuara, 26/117-118.

589 Hud, 11/36.

590 Kutub, s. 8/160.

kâfirlerin inanmasına dair Hz. Nuh'un içindeki ümidi bitirmiş ve inkâr etmelerinden dolayı başlarına gelecek felaket için onlara üzülmelerini yasaklamıştır.⁵⁹¹

Hz. Nuh, kavmi arasında çok uzun süre kalmış olmasına ve kavmini Allah'ın dinine uzun yıllar boyunca davet etmesine ve onlara öğüt vermesine rağmen, kavminden çok az kimse kendisine iman etmiştir.⁵⁹² Bunun üzerine Yüce Allah *"Beni ve beraberimdeki müminleri kurtar."* şeklindeki duasına bir karşılık olarak : *"Bizim gözetimimiz altında ve bildirdiğimiz şekilde gemiyi yap."*⁵⁹³ diye Hz. Nuh'a vahyetmiştir. Fakat ayeti kerimede, geminin yapılışındaki hikmet bildirilmediği gibi, Hz. Nuh'un bu geminin yapılışındaki hikmeti bilip bilmediği meçhuldür.⁵⁹⁴ Bu ayeti kerime bir anlamda, onların helak olacağından dolayı üzüntü duyma, senin yerine getirmen gereken ilahi emri sorgulamana veya ihmal göstermene sebep teşkil etmesin, geminin yapılmasına engel olmasın demektir. Onun, gemiyi yaparken kavminin kendisini engelleyebileceğini düşünmüş ve bundan dolayı endişe duymuş olması muhtemeldir. Bu yüzden yukarıda mealini naklettiğimiz ayeti kerime, Cenab-ı Allah'ın yardımı ile Hz. Nuh'un gemiyi yaparken, kimsenin kendisine engel olamayacağı ve kavminin ona vereceği zarardan Allah'ın onu koruyacağını işareti şeklinde de yorumlanabilmektedir. Hz. Nuh, Allah'ın emri doğrultusunda, O'nun koruması altında ve O'nun yardımı ve bilgiledirmesi suretiyle gemiyi yapmaya başlamıştır.⁵⁹⁵

Hz. Nuh'un gemiyi inşa etmesi olayı, Tevrat'ta detaylı denebilecek şekilde şöyle yer almaktadır: *"Kendine gofer ağacından bir gemi yap. İçini dışını ziftle, içeriye kamaralar yap. Gemi-*

⁵⁹¹ Maturidî, s. 5/288.

⁵⁹² Maturidî, s. 7/195.

⁵⁹³ Mü'minin, 23/27; Hud, 11/37.

⁵⁹⁴ Kutub, s. 8/163.

⁵⁹⁵ Maturidî, Te'vilat, s. 7/191; 10/37; Mehmed Vehbi, s. 6/2337; Muhammed Esed, s. 430.

yi şöyle yapacaksın: Uzunluğu üç yüz, genişliği elli, yüksekliği otuz arşın olacak. Pencere de yap, boyu yukarıya doğru bir arşını bulsun. Kapıyı geminin yan tarafına koy. Alt, orta ve üst güverteler yap."⁵⁹⁶ denildikten sonra kavminin cezalandırılması işleminin Tufan ile olacağı Hz. Nuh'a bildirilmiştir: *"Yeryüzüne Tufan göndereceğim. Göklerin altında soluk alan bütün canlıları yok edeceğim. Yeryüzündeki her canlı ölecek."*⁵⁹⁷ Bu arada Tanrı, Nuh ile bir antlaşma yaparak Tufan'dan kimlerin kurtulacağını, kimlerin yapılacak olan gemiye alınacağını listesi vermiştir: *"Ama seninle bir antlaşma yapacağım. Oğulların, karın, gelinlerinle birlikte gemiye bin. Sağ kalabilmeleri için her canlı türünden bir erkek, bir dişi olmak üzere birer çifti gemiye al. Çeşit çeşit kuşlar, hayvanlar, sürüngenler sağ kalmak için çiftler çiftler sana gelecekler. Yanına hem kendin hem de onlar için yenebilecek ne varsa al, ileride yemek için depola. Nuh Tanrı'nın bütün buyruklarını yerine getirdi."*⁵⁹⁸ Tevrat'ın yedinci bölümünde hayvanlar kirli ve temiz olmak üzere önce ikiye ayrılmış, birer çift alma olayı kirli sayılan hayvanlar için kullanılırken, diğerleri için yedişer çift ifadesi kullanılmıştır.⁵⁹⁹

Geminin yapımıyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de verilen bilgilerin sınırlı olması sebebiyle bu konudaki boşluklar, İslami literatürde farklı kaynaklardan beslenen bazı bilgilerle tamamlanmaktadır. *"Bizim gözetimimiz ve bildirdiğimiz şekilde..."* ifadesiyle Allah tarafından vadedilen ilahi destekten sonra Hz. Nuh, yüklendiği sorumluluğun gereğini eksiksiz yerine getirebilmek için ona uygun ağaç yokluğundan yakınır. Bunun üzerine Hz. Nuh'a ağaç dikmesi emredilir, onların cinsi ve nasıl yetiştirileceği öğretilir. Kaynaklarda ağaçların cinsi ve yetiştirme süreleriyle ilgili olarak çeşitli bilgiler verilir. Muh-

⁵⁹⁶ Tekvin, 6/14-16.

⁵⁹⁷ Tekvin, 6/17.

⁵⁹⁸ Tekvin, 6/18-22.

⁵⁹⁹ Tekvin, 7/1-5.

temelen o, Hint meşesi/sac/abanoz denilen ağaçlardan diker, yaklaşık kırk yıl onların yetişmesini bekler.⁶⁰⁰

Kur'an-ı Kerim'de, gemiyi anlatmak üzere hangi materyallerden yararlanacağı konusunda sınırlı da olsa bilgi verilmesinden, bu geminin Cenab-ı Allah tarafından hazır gönderilmiş olmadığı, O'nun gözetiminde Hz. Nuh tarafından bizzat yapıldığı anlaşılmaktadır.⁶⁰¹ Fakat Hz. Nuh marangoz olmadığı ve gemiyi nasıl yapacağını önceden bilemediği için Cenab-ı Allah'a bu konuda dua eder. Bunun üzerine Yüce Allah ona yardım edeceğini bildirir ve o keseri hata etmeden kullanmaya başlar.⁶⁰² Rivayetlere göre Cenab-ı Allah ona horoz ve kuşları örnek almasını ve gemiyi üç kat olarak yapmasını emreder. Hz. Nuh, gemi yapımı için gerekli bütün malzemeleri hazırlar. Ağaçlar yetişir yetişmez onları keser ve kurutur. Tamamen kendi imkânlarıyla ve ilahi destekle, gemiyi üç yılda tamamlar.⁶⁰³ Maturidî: *"Müfessirler şöyle dediler: Nuh'un gemisinin boyu şu kadar, eni şu kadar, yüksekliği şu kadardı. Bizim onları bilmemiz mümkün değildir, kaldı ki onu bilmeye de ihtiyacımız yoktur. Eğer onların söyledikleri doğru ise; onun üç tane kapısı vardı. Ve kendisi de üç kattı. Bunun da doğru olup olmadığını bilemeyiz."*⁶⁰⁴ diyerek Kur'an-ı Kerim dışında verilen bilgilere ihtiyatla yaklaşmayı tercih ve tavsiye eder.

Muhammed Esed *"fulk"* kelimesini Avrupa dillerindeki tanıdık karşılığından dolayı *"tekne"* olarak tercüme etmiştir.⁶⁰⁵ Fakat tekne kelimesinin Türkçe karşılığı, Hz. Nuh tarafından yapılan geminin yaptığı işleri kapsayacak nitelikte değildir.

600 Fîrûzâbâdî, s. 6/29; İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3925. Ayrıca bk. Eş-Şihava, s. 1/297; Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/93-94; Harman, s. 33/226.

601 Kur'an Yolu, s. 5/187.

602 Ebu Bekir Muhammed b. Abdullah İbn Arabi, Ahkâmu'l-Kur'an, Beyrut, 1987, s. 3/1058.

603 Bk. Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/94-96.

604 Maturidî, Te'vilat, s. 7/193; Fîrûzâbâdî, s. 6/29.

605 Muhammed Esed, s. 429-430.

Dolayısıyla müfessirlerin tamamının yaptığı değerlendirmeler ışığında onu gemi olarak tercüme etmek daha doğru olacaktır.

Hz. Nuh, ilahi buyruğu yerine getirmek için kendisine öğretildiği şekilde gemiyi yapmaya başlayınca, kavminin ileri gelenlerinden bazıları onun yanına geldiklerinde: *“Önce peygamber idi; şimdi de dülger oldu; bu gemi herhâlde karada yüzecek.”* derlerdi. Bazıları da oralarda deniz, vadi ve akarsu bulunmadığı için insanlar günlük su ihtiyaçlarını bile kuyulardan temin etmeye çalışırken, *“Nuh gemiyi çöllerde, saharalarda yüzdürmek için yapıyor.”*⁶⁰⁶ diye alay ederlerdi. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de:

*“Nuh gemiyi yaparken, kavminin ileri gelenleri yanına uğradıkça onunla alay ediyorlardı. Dedi ki: ‘Bizimle alay ediyorsanız edin bakalım! Ama iyi bilin ki sizin alay ettiğiniz gibi (gün gelecek) biz de sizinle alay edeceğiz. Rezil edecek bir cezaya kimin çarptırılacağını, sürekli azabın kimin başına geleceğini, yakında göreceksiniz.’”*⁶⁰⁷ Bu ifadelerle Hz. Nuh'un yaşadığı şartlar bir ibret levhası olarak belirtilmekte ve Müslümanlara anlatılmaktadır. Ayrıca gerek Kur'an-ı Kerim'in bu ifadelerinden gerekse kavminin onu alay konusu yapmasından anlaşıldığı kadarıyla, bazılarının iddia ettikleri gibi, Hz. Nuh'un gemi yaptığı yerde deniz ve akarsu bulunmamaktadır.

Hz. Nuh, ayeti kerimede işaret edildiği gibi, gemi mucizesinin gerçekleşmesinde Allah'a güvenmiş, kavminin kendisiyle alay etmesine aldırış etmemiştir. Aksine onların yakın ve uzak vadede hem dünyada hem de öldükten sonra ahirette büyük azap ile karşılaştıklarında, onlarla alay edeceğini açıklayarak inkârcıları hem uyarmış hem de tehdit etmiştir.⁶⁰⁸

606 Maturîdî, Te'vilat, s. 7/192; Ebu Bekir İbn Arabî, s. 3/1058; Heller, s. 9/345.

607 Hud, 11/38-39.

608 Mehmed Vehbi, s. 6/2339-2340.

Hız. Nuh, kendisi marangoz olduğu için mi gemiyi yapmakla görevlendirildi. Yoksa gemiyi yaptığı için mi marangoz olarak tanındı, bunlar tartışıl原因 konulardır. Ancak o, meslek olarak marangoz bile olsa, gemi yapma konusunda daha önceden tecrübe sahibi olmadığı için her hâlükârda gemi ile ilgili bilgilerin Allah tarafından Hız. Nuh'a öğretildiği, gemi yapımının her aşamasında O'nun tarafından denetlendiği ayetlerden anlaşılmaktadır. Nitekim Maturidî, *"Bizim gözetimimiz altında"* ibaresinden hareketle, Hız. Nuh'un marangozluğu ve gemi yapmayı bilmediği, ancak gemiyi Allah'ın bilgilendirmesi sayesinde yaptığı sonucuna ulaşmıştır.⁶⁰⁹ Buna karşılık, onun marangoz olmasına⁶¹⁰ rağmen gemi yapmayı bilmediği şeklinde düşünmek de mümkündür.

Geminin yapıldığı süre ile ilgili olarak, ağaç dikimiyle başlatarak birbirinden farklı tarihler verilmektedir. Ebu Bekir İbn Arabi, Hız. Nuh'un gemiyi kırk yılda yaptığını haber vermektedir.⁶¹¹

Kur'an-ı Kerim'de, gemi inşası ile ilgili bu genel ifadeden başka detaylı bilgi verilmemiştir. Ayrıca Tevrat'ta olduğu gibi, önceleri Cenab-ı Allah'ın Hız. Nuh'un kavmine Tufan ile azap edeceğine dair herhangi bir açıklamada da bulunulmamıştır. Sadece *"Onu tahtalar ve mıhlarla yapılmış gemide taşıdık."*⁶¹² ayeti kerimesiyle, Hız. Nuh'un tahtadan/demirden çivi kullanarak ilk defa gemi yapan kişi olduğu hatırlatılmıştır.⁶¹³

Dünya tarihinde geminin insanlığın hayatına ne zaman girdiği tartışılmış, ilk geminin ne zaman, nerede ve nasıl olduğu sorusuna sağlıklı bir cevap bulunamamıştır. Bu konu üzerinde araştırma yapanlar, genel olarak geminin Mısır kökenli ve

609 Maturidî, Tev'ilat, s. 7/191; Ebu Bekir İbn Arabi, s.3/1058.

610 İbn Kuteybe, Maarif, s. 21; Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/94.

611 Ebu Bekir İbn Arabi, s. 3/1058.

612 Kamer, 54/13.

613 Maturidî, Te'vilat, s. 14/256; Yazır, s. 7/4641.

MÖ 4000 yılından itibaren denizlerde görüldüğünden söz etmişlerdir.

Tarihî kaynaklara ve tefsirlere göre, Hz. Nuh'un gemisinden önce dünyada gemi henüz icat edilmemiştir. Bu bakımdan ilk gemi, vahyin ışığında ve Cebrail'in tarifiyle Hz. Nuh tarafından yapılmıştır. Önceden yapılmış bir modeli bulunmadığından dolayı, modelsiz bir şeyi meydana getirmek insanlar için zor olacağından, bu gemi aynı zamanda Hz. Nuh'un kavmine gösterdiği bir mucize niteliği taşımıştır. Dolayısıyla onun gemisi, daha sonra yapılacak olan başka gemiler için de örnek teşkil etmiştir.⁶¹⁴

Cenab-ı Hak, Hz. Nuh'a gemiyi yapma emrini verdikten sonra ona *"Buyruğumuz geldiğinde sular coşup yükselmeye başlayınca, her cinsten birer çift hayvan ile kendileri aleyhinde hüküm kesinleşmiş olanların dışındaki aileni gemiye al; ama o haksızlığa sapmış olanlar konusunda sakın bana bir şey söyleme! Onlar kesinlikle boğulacaklar!"*⁶¹⁵ demiştir. Böylece Hz. Nuh'un inanmayanlara verilecek ceza karşısında duygusal davranmaması gerektiği hatırlatılmıştır. Tanrı, Tevrat'ta Hz. Nuh'a karısını da gemiye bindirmesini söylerken⁶¹⁶, Kur'an-ı Kerim'de *"kendileri aleyhinde hüküm kesinleşmiş olanların dışındaki aileni"* ifadesiyle genel bir tarif yapılmış, isim zikredilmemiştir. Ailesinden, hakkında hüküm verilmiş olanların, Allah'a iman etmemiş kimseler arasında yer alan Hz. Nuh'un karısı ve oğlu Yam (Kenan) olduğu belirtilmiştir.⁶¹⁷

614 Mehmed Vehbi, s. 6/2337, 2339

615 Hud, 11/37; Mü'minun, 23/27.

616 Tekvin, 6/18.

617 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3927.

Tufanın Başlaması

Nuh Tufanı'nın ne zaman olduğunu tespit etmek neredeyse mümkün değildir. Bilim insanları o dönemi tarihlendirecek belgelere henüz ulaşamamıştır. Geçmişle ilgili bilgi veren kaynakların başında Gilgamiş Destanı gelmektedir. On iki tabletten oluşan bu destanın 12. tabletinde tufandan bahsedilmektedir ki bu bilgilerin Tevrat'ta bahsi geçen Nuh Tufanı'na benzediği belirtilmektedir.⁶¹⁸

J. Eisenberg, MEB Bakanlığı tarafından yayınlanan İslam Ansiklopedisi'ne yazdığı İbrahim maddesinde onun yaşını hesaplarlarken Tufan olayına temas etmektedir. Ona göre Hz. İbrahim dünyanın yaratılışından 3337 sene sonra doğmuştur. Aynı zamanda onun doğduğu yıl Tufan'dan 1263 sene sonraya denk gelmektedir. Neye göre ve nasıl hesaplandığı belli olmayan bu tarihlendirmeye göre Tufan'ın dünyanın yaratılışından 2074 sene sonra olduğu iddia edilmektedir.⁶¹⁹

Eisenberg'in verdiği bu rakamlar Tevrat'ta geçen peygamber yaşlarıyla da örtüşmemektedir. Zira orada verilen bilgiler esas alındığında Hz. Âdem'in yeryüzünde zuhurundan itibaren Hz. Nuh 1056 sene sonra dünyaya gelmiş ve o 600 yaşında iken tufan gerçekleşmiştir.⁶²⁰ Elbette bu konuda verilen

618 Neşet Çağatay, İslam Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı, Ankara 1982, s. 6.

619 J. Eisenberg, "İbrahim", MEB İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1977, s. 5-II/878.

620 Bk. Tekvin, 5/1-32; 7/6.

rakamlar, dünyanın oluşumu ve insanın yaratılışı ile ilgili bilimsel verilerle ve arkeolojik buluntularla çalışmaktadır. Yeni yapılan çalışmalarla daima geri götürülen dünya ve insanın yaşı, kesin sonuçlara henüz ulaşmamakla birlikte binlerle hatta milyonlarla ifade edilmektedir.

Tufan olayı ile ilgili olarak en eski yazılı kaynaklardan olduğu kabul edilen ve pek çok tarihî rivayete mesnet olan Tevrat'ta şöyle denilmektedir: *“Rab Nuh’a, bütün ailenle birlikte gemiye bin dedi. Çünkü bu kuşak içinde yalnız seni doğru buluyorum. Yeryüzünde soyları tükenmesin diye, yanına temiz sayılan hayvanlardan erkek ve dişi olmak üzere yedişer çift, kirli sayılan hayvanlardan birer çift, kuşlardan yedişer çift al. Çünkü yedi gün sonra yeryüzüne kırk gün kırk gece yağmur yağdıracağım. Yarattığım her canlıyı yeryüzünden silip atacağım. Nuh Rabb’in bütün buyruklarını yerine getirdi.”*⁶²¹

Tevrat'ta gemiye alınması gerekenlerle alakalı olarak, muhtemelen zaman içinde insanlar tarafından ona yapılan katkı ve onda meydana gelen değişim dolayısıyla 6. Bölüm ile 7. Bölüm’de verilen bilgiler arasında çelişki bulunmaktadır. 6. Bölüm’de Hz. Nuh’un ailesinden gemiye binenler ile ilgili, *“Oğulların, karın, gelinlerinle birlikte gemiye bin.”*⁶²² ifadeleri kullanılırken, 7. Bölüm’de; *“Bütün ailenle birlikte gemiye bin”*⁶²³ şeklinde genel bir ifade yer almaktadır. Gemiye alınacak hayvanlarla ilgili olarak 6. Bölüm’de, *“Sağ kalabilmeleri için her canlı türünden bir erkek, bir dişi olmak üzere birer çifti gemiye al. Çeşit çeşit kuşlar, hayvanlar, sürüngeçenler sağ kalmak için sana gelecekler.”*⁶²⁴ şeklinde ifadeler kullanılırken, 7. Bölüm’de hayvanlar temiz kirli diye ayrıştırılmak suretiyle şöyle denilmektedir: *“Yeryüzünde soyları tükenmesin diye,*

621 Tekvin, 7/1-5.

622 Tekvin, 6/18.

623 Tekvin, 7/1.

624 Tekvin, 6/19-20.

*yanına temiz sayılan hayvanlardan erkek ve dişi olmak üzere yedişer çift, kirli sayılan hayvanlardan birer çift, kuşlardan yedişer çift al.”*⁶²⁵

Tevrat’ta verilen bilgiye göre; yeryüzünde Tufan koptuğunda Hz. Nuh altı yüz yaşındadır. Tanrı tarafından gemiye binmesi istenilenlerin tamamı on günde gemiye alınır ve binme işlemi tamam olduktan bir hafta sonra Tufan başlar. Tufan, bulutlar yere incesine yağmur yağarak, yerden sular fışkırarak kırk gün kırk gece devam eder. Yeryüzü bütünüyle sular altında kalır ve gemidekilerin dışında bütün canlılar ölür. Yeryüzü yüz elli gün sular altında kalır. Sonra Tanrı onları hatırlar ve sular azalmaya başlar. Gemi Ararat Dağı’na oturur. Nuh ve gemidekiler uzun bir süre yeryüzünün kurumasını bekledikten sonra gemiden inerler.⁶²⁶ Tevrat’ta gemiye binenler arasında Nuh’un karısı, oğulları Sam, Ham, Yafet (Yafes) ve gelinlerinden söz edilirken,⁶²⁷ Kur’an-ı Kerim’de Tufan’da adı verilmeden boğulduğu haber verilen diğer oğlu Kenan’dan⁶²⁸ Tevrat’ta hiç söz edilmez. Sadece lanetlenen birisi olarak Kenan’ın adı geçmekte, fakat Hz. Nuh’un oğlu mu yoksa torunu mu olduğu hususu kapalı, hatta çelişkili bir şekilde yer almaktadır. Zira *“Kenan’ın babası olan Ham...”*⁶²⁹ cümlesinden Kenan’ın Hz. Nuh’un torunu olduğu anlaşılmaktadır. *“Nuh ayınlınca küçük oğlunun ne yaptığını anlayarak şöyle dedi: Kenan’a lanet olsun...”*⁶³⁰ cümlesinde ise, Kenan Hz. Nuh’un oğlu olarak gösterilmektedir.

Muazzez İlmiye Çığ, Tevrat’ta yer alan bu bilgilerle ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmaktadır: *“Bu hikâye de Sümerli-*

⁶²⁵ Tekvin, 7/2-3.

⁶²⁶ Tekvin, 7/6-24, 8/Bölüm tamamı.

⁶²⁷ Tekvin, 7/13.

⁶²⁸ Hud, 11/43.

⁶²⁹ Tekvin, 9/22.

⁶³⁰ Tekvin, 9/24-25.

lerden kaynaklanıyor. Sümer anlatışına göre, Tanrılar insanlara kızarak bir Tufan yapmaya karar veriyorlar. Bunu Bilgelik Tanrı'sı Enki, Ziusudra'ya bildiriyor. O da bir gemi yaparak gerekli olanları içine alıyor. Tufan yedi gün yedi gece sürüyor. Tufan'dan sonra Ziusudra'ya ölümsüzlüğü verip Dilmun ülkesine yerleştiriyorlar. Sümerlilerden sonra gelen Akadlar, Gilgameş hikâyelerini bir destan şekline sokarak Tufan hikâyesini de ona eklemişler. Bunda da tanrılar insanlara kızarak Tufan'a karar veriyorlar. Utnapiştım'e bu Bilgelik Tanrı'sı Ea tarafından bildiriliyor. Gemi yapılıyor. İnsanlar, hayvanlar içeri alınıyor, Tufan yedi gün yedi gece sonra biterek, gemi Nizir Dağı'na oturuyor. Tanrılar Utnapiştım'e ölümsüzlük veriyorlar.”⁶³¹

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nuh ve beraberindekilerin gemiye binışı şöyle haber verilmektedir:

“Nihayet emrimiz geldi (onların gelmesini istedikleri azap.) ve sular coşup yükseldi. Nuh'a dedik ki: Her türden (hayvan) birer çift ile -daha önce hakkında hüküm verilmiş olanlar dışında- aileni ve iman edenleri -zaten onunla birlikte pek azı iman etmişti- gemiye bindir. Haydi gemiye binin! Yüzerken de dururken de Allah'ın adını anın...”⁶³² “Yanıdakilerle birlikte sen de gemiye yerleştğinde, ‘Bizi bu zalimler topluluğundan kurtaran Allah'a hamdolsun!’ de. Ayrıca de ki: ‘Rabb'im! Beni bereketli bir yere indir; en uygun yere indirip yerleştiren sensin!’”⁶³³ “Nuh ile (gemide) taşıdıklarımız... Kendilerine rahmanın ayetleri okunduğunda ağlayarak ve secde ederek yere kapanırlar.”⁶³⁴

Cenab-ı Allah tarafından azap emri geldiğinde, sular tence-renin kaynaması gibi her taraftan kaynamaya ve coşup yükselmeye başlamıştır. “Hemen göğün kapılarını bardaktan bo-

631 Muazzez İlmiye Çığ, İbrahim Peygamber, Sümer Yazılarına ve Arkeolojik Buluntulara Göre, İstanbul, 2017, s. 91.

632 Hud, 11/40-41.

633 Mü'minun, 23/28-29.

634 Meryem, 19/58.

şanırcasına inen bir yağmura açtık. Yerden de sular fışkırttık; derken sular önceden belirlenmiş bir iş için birleşti".⁶³⁵ ayeti kerimesinde buyrulduğu gibi suyun yerden çıkması ve kaynaması, gemiye binme vaktinin alameti olmuştur.⁶³⁶

Kur'an-ı Kerim'de, her türden canlının birer çift olarak gemiye alınması emredilmiş veya ancak bu kadarının alınmasına izin verilmiştir. Burada çift kelimesi sayı olarak "iki" rakamını ifade etmekle birlikte onların erkekli dişili bir çift şeklinde anlaşılması daha doğru olacaktır. Ayrıca bunların Kitab-ı Mukaddes'te anlatıldığı gibi yeryüzündeki bütün canlıların değil, sadece Hz. Nuh'un elinin altında bulunan evcil hayvanlardan oluştuğu iddia edilmiştir.⁶³⁷ Bu değerlendirme geleneksel İslami yorum ve bilgilerle ve Tufan'a yüklenen misyonla uyum sağlamamaktadır. Çünkü ayeti kerimede genel ifade kullanılmış olup, herhangi bir ayrıma gidilmemiştir. Muhammed Esed, gemi yerine tekne ifadesi kullandığından olmalı ki,⁶³⁸ aralarındaki kapasite farkı ve teknenin küçük olması dolayısıyla onun yaptığı yorumda, hayvanlar için genelleme yapma yerine, elinin altında olanları tekneye aldı şeklinde değerlendirilmiş olması muhtemeldir.

İnsanlardan da sadece inananların gemiye alındığından bahsedilirken herhangi bir sayı verilmemekte, sadece onların çok az olduğuna dikkat çekilmektedir. *"Daha önce hüküm verilmemiş olanlar dışında aileni"* cümlesinden Hz. Nuh'un ailesi ve ona iman eden müminler kastedilmiştir. Yani iman etmeyeceği veya helak edilecekleri Cenab-ı Allah'ın ilminde bilinen kişiler istisna edilmiştir. Ailesinden ona iman edenlerin gemiye binmesi istenmiş, fakat aileden bile olsa helak edileceklerine dair haklarında hüküm verilenler dışlanmıştır.

⁶³⁵ Kamer, 54/11-12.

⁶³⁶ Maturidi, s. 7/194.

⁶³⁷ Muhammed Esed, s. 432.

⁶³⁸ Muhammed Esed, s. 429-430.

Bu istisna, Hz. Nuh'un aile bireyleri arasında zalim ve kâfir olanların bulunacağına işaret etmektedir ki, bunlardan maksadın Hz. Nuh'un oğlu ve karısı olduğu söylenmiştir.⁶³⁹

Rivayete göre Hz. Nuh'un kavmi, kesin olarak vaktini bilmemekle beraber, Hz. Nuh'u eleştirirken ve uygulamalarında böyle bir tehlikeye ihtimal vermemişlerse de başlarına gelecek felaketi tahmin etmiş, kendilerince bazı ön hazırlıklar yapmıştır. Bu çerçevede kavmin kralı, ailesi için dağ başına sığınak yaptırmış, buralara gerekli ihtiyaç maddeleri stoklamıştır. Hz. Nuh'un kral ile konuştuğu sırada, bir adam yanlarına gelerek gördüğü sıra dışı olayları ona anlattığında Hz. Nuh, bunun Cenab-ı Allah'ın vadettiği Tufan olduğunu anlamış, fakat kral onu yorumlamakta güçlük çekmiştir. Neticede kralın atının ayağının altı dâhil her taraftan sular fişkırmaya başlayınca o da durumun ciddiyetini fark etmiş, fakat iş çoktan tehlikeli bir boyut almıştır. Kral yakınlarını dağdaki sığınağa götürmek istediği zaman dağ başından da üzerlerine kayalar gelmeye başlamış, nereye gideceklerini şaşırmıştır.⁶⁴⁰

Sonunda, Kur'an-ı Kerim'de ifade buyrulduğu üzere *"Hemen göğün kapılarını bardaktan boşanırcasına inen bir yağmura açtık. Yerden de sular fişkirttik; derken sular önceden belirlenmiş bir iş için birleşti."*⁶⁴¹ yeryüzü sular altında kalmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan Kur'an-ı Kerim mealinde, *"... ve fare't-tennur"* ibaresi *"...ve sular coşup yükseldi."*⁶⁴² şeklinde tercüme edilmiştir. Bu ibarenin fişkırarak yeryüzünü kaplayan azgın suları ve selleri ifade ettiği belirtilmiştir.⁶⁴³ Mehmed Vehbi, tefsirinde çeşitli müfessirlerden alıntılar yaparak *"tennur"*u ekmek fırını olarak tarif et-

639 Maturidî, s. 7/194-195.

640 Bk. Köksal, s. 1/98-99.

641 Kamer, 54/11-12.

642 Hud, 11/40.

643 Kur'an Yolu, s. 3/172.

miş, Tufan'ın da bu fırından suyun fışkırmasıyla başladığını söylemiştir. Bu durumu ilk önce Hz. Nuh'un hanımı görmüş ve ona haber vermiştir.⁶⁴⁴

Bernhard Heller ise İslam Ansiklopedisi'ne yazdığı "*Nuh*" maddesinde belirtilen ibareyi "*ocak feveran eder, her şey su altında kalır.*" diyerek geleneksel yorumlar istikametinde bir değerlendirmede bulunmuştur.⁶⁴⁵

İbn Kesir tefsirinde, "*feveran*" kelimesiyle ilgili şöyle bir değerlendirme bulunmaktadır: Müfessirlerin çoğu "*ten-nur*"un bir ocak olduğu manasına müttelik olup, "*feveranı*" suyun kazanda kaynar gibi fırından kaynarak fışkırması şeklinde izah etmiştir. Böyle bir feveran, ayette niçin geminin inşasına bir netice ve yüklenmesi emrine bir şart ve başlangıç olarak gösterilmiş? Bunun veçhine gelince de Yüce Allah, bunu Hz. Nuh'a Tufanın başlayacağına bir alamet olmak üzere tayin buyurup önce haber vermiş ve binaenaleyh bu ayet ve mucize zuhur ettiği zaman yükleme emrini vermiştir, demişlerdir.⁶⁴⁶

Seyyit Kutub, Nuh Tufanı kıssasına İsrailiyat'ın da etkisiyle bir kısmı hayalî, peç çok ve değişik rivayetlerin karıştığını belirttikten sonra şöyle demektedir: "*Suların kaynamasından murat (ve fare't-tennur) ocağın altından suyun coşup gelmesi veya volkanik bir patlama sonucu suyun taşmasıdır. Bu kaynayış Allah tarafından Hz. Nuh'a gösterilen bir işaret olabilir. Yahut sadece felaketin geleceğini bildiren bir habercidir. Yeryüzünde suyun taşması ve coşması felaketin başlangıcına işaret olup, gökten yağacak yağmurlarla her tarafı sel kaplayacağını bildirmiş olabilir.*"⁶⁴⁷

644 Mehmed Vehbi, s. 6/2341.

645 Bk. Heller, s. 9/345.

646 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3928.

647 Kutub, s. 8/162-163.

Bu genel değerlendirmeden sonra, İbn Kesir tefsirinde yapılan izahatta yer alan şu bilgiler özel bir anlam ifade etmektedir: Ebu Hayyan tefsirinde; Hasan'dan rivayet olarak "*tennur*", gemide suyun toplandığı yerdir, diye nakledilmiştir ki bu ifade hemen hemen geminin kazanını andırıyor... Buna istinaden biz şimdi bihakkın diyebiliriz ki; "*tennur*"un hakikaten bir ocak olması, aynı zamanda onun gemide su toplanan bir kazan ile yan yana bulunmasına mâni değildir. Müfessirlerin hepsinin ocak rivayetiyle, bu rivayet arasında çelişki yoktur. Birlik lamı ile "*et-tennur*" buyrulması, bunun gemiye ait bir "*tennur*" olduğunu gösterir. Aynı zamanda Hz. Nuh'a mahsus bir "*tennur*" olması da buna aykırı değildir. Çünkü bu, onun bir mucizesidir. Keşşaf tefsirindeki açıklamalar da dikkate alındığında, "*tennurun feveranı*", geminin motor gücünü anlatmaktadır. Geminin bu özelliği, zamanla unutilan pek çok teknik eser gibi değerlendirilmeli, bu bilginin sonraki asırlarda kullanılmamasına hayret etmemelidir. Hayvan ve insanlardan oluşan pek çok canlının içinde bulunduğu, aylarca büyük dalgalarla boğuşan bu gemi sıradan bir yelkenli olmayıp, harikulade bir gemidir.⁶⁴⁸

Hamdi Yazır bu ibareyi "...ve *tennur feveran ettiği vakit*..." şeklinde tercüme etmiştir.⁶⁴⁹ Asım Köksal ise buna, "...*fırın/tandır kaynadığı zaman*" olarak mana vermiştir.⁶⁵⁰ Bu ayette tandır-su ilişkisi şeklinde verilen bilgiler genel olarak Hz. Nuh'un bir mucizesi şeklinde kabul görmüştür. Kendisi de bu kanaatte olan Abdulvehhab en-Neccar, konu ile ilgili olarak kitabına aldığı dipnotta, Musa Cadullah'ın "*tennurun gemiye ait*" olduğunu söylemesine itiraz ederek, suyun yerden çıktığını ve geminin ısı odasına henüz ulaşmadığını söyler. O, bu konuda tefsir kaynaklarında, Hz. Nuh zamanında gemilerin buharlı olabileceği yönünde aktarılan bilgilere de katılmadı-

648 Yazır, s. 4/2781-2782; İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3928-3930.

649 Yazır, s. 4/2778.

650 Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/97.

ğını hatırlatır.⁶⁵¹

Muhammed Esed, Hud suresinin 11/40. ayeti kerimesini tercüme ederken *“Ta ki, hükmümüz vaki olup da yeryüzünde taşkınlar hâlinde kaynayıp coşuncaya kadar...”* şeklinde mana-landırarak *“tennur”* kelimesini Talmud’daki menkıbelere dayandığını belirtmiş, bunun tandır olarak değerlendirilmesinin doğru olmayacağı kanaatine ulaşmıştır. Ona göre *“tennur”* lafız olarak yerin yüzü, arzın sathı anlamına gelmektedir.

Tufan olayı Kamer suresi 54/11-12. ayeti kerimelerinde *“Biz de derhal nehir gibi devamlı akan bir su ile göğün kapılarını açtık. Yeryüzünde kaynaklar fışkırttık.”* buyrularak yeryüzünün her tarafından suların fışkırdığı belirtilmektedir. Burada tennur ibaresi kullanılmadan Tufan’ın büyüklüğü ve dehşetine dikkat çekilmiştir. Bir mucize olarak, Nuh Tufan’ını diğer sel baskınlarından farklı kılan özelliklerden birisi de bu olsa gerektir. Bu noktada Hud suresinde belirtildiği şekilde tandırdan da suyun fışkırması mümkündür.

Hamdi Yazır ise tefsirinde; bu konuda kendisini destekleyen görüşleri de naklederek geleneksel rivayet ve yorumların dışına çıkar. O, Hz. Nuh’un gemisinin sıradan, basit bir gemi olmadığını, dağlar gibi dalgalarla mücadele edebilecek büyüklük ve güçte, o günün şartlarında mucize karakteri taşıyan ve o güne kadar bilinmeyen bir nitelik ve teknolojiye sahip, buharla çalışan bir gemi olduğunu söyler. Bu aşamaya gelinceye kadar Hz. Nuh’un onu yapmaya devam ettiğini, sistem tamam olunca gemiyi çalıştırdığını ve bundan sonra da geminin yüklenip harekete hazır olduğunu belirtir.⁶⁵²

Dinî metinlerin yorumlanmasında, bilim insanların yaşadıkları dönemin ve coğrafyanın bilimsel ve teknolojik duru-

651 Bk. En-Neccar, s. 59, 74-75.

652 Bk. Yazır, s. 4/2780-2783; Hasan Basri Çantay, Kur’an-ı Hakîm ve Meali Kerim, İstanbul, 1972, s. 1/332.

mu yanında, kişisel birikimlerinin de önemli bir yeri vardır. Peygamberler nasıl ki yaşadıkları dönemin şartlarında mucizeler gösterirse, bilim insanları da çalışmalarında kültürel birikimleri yanında yaşadıkları dönemin bilimsel ve kültürel seviyesini yansıtmaktadır. Bu bağlamda, Nuh Tufanı'nın önemli kavramlarından olan *"fare't-tennur"* ifadesi üzerine yapılan yorumların dönemsel şartlar çerçevesinde ele alınmasında yarar vardır. Nitekim ilk dönem tarihçiler ve müfessirler, kendi zamanlarında buharlı gemiler henüz icat edilmediğinden *"fare't-tennur"* ibaresini yeryüzünde suların fışkırması, tandırdan suyun kaynaması olarak yorumlamıştır.

Modern dönemde bu kavram, deniz taşımacılığında önemli bir yeri olan buhar kazanıyla ilişkilendirilerek Hz. Nuh'un yaptığı geminin, bu alanın ilk örneklerinden olabileceği üzerinde durulmuştur. Bu durum elbette Tufan olayının ve Hz. Nuh tarafından yapılan geminin mucize olma karakterini ortadan kaldırmamakta, aksine güçlendirmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de gökten inen ve yerden fışkıran suların birbirine kavuştuğu şeklindeki beyan, Tufan olayının büyüklüğünü, her taraftan gelen suların insanların kaçmasına fırsat vermeyecek nitelik taşıdığını haber vermektedir. Dolayısıyla hiç akla gelemeyecek, olmaması gereken yerlerden bile suların fışkırması şeklindeki bir durumda, tandırın/fırının Tufan'ın sembolü hâline gelmesine sebep olmuş olabilir.

Tufan olayı kadar geminin yapılması ve aylarca suların üzerinde onca büyüklük ve ağırlığıyla kalması da en azından Tufan benzeri bir mucize karakteri taşımaktadır. Onun buharlı olduğu yönündeki açıklamaları, bu anlamda değerlendirmek doğru ve makul olabilir. Ancak bu konuda yapılan yorumlarda, buharlı bir geminin uzunca bir zaman bu fonksiyonunu yerine getirebilmek için gerekli olan yakıtın cinsinden ve stoklarından hiç söz edilmemektedir. Bundan dolayı olsa gerek, Maturidî: *"Nuh'un gemisi, yolcuları götüren ve durup*

indiren diğer gemilerden değildir. Gemiği yürütmek ve durdurmakla mükellef olan insanlardır. Nuh'un gemisini ise yürüten Allah'tır. Durduran da! Bu konuda insanların hiçbir dahli yoktur"⁶⁵³ diyerek Nuh Tufanı'nı ve gemiği bütünüyle bir mucize olarak kabul etmektedir.

Muhammed Esed'in Hud suresi 11/41. ayeti kerimesine "*Haydi, binin artık dedi. Yürümesi de, demir atması da Allah adıyla olan bu gemiye!...*"⁶⁵⁴ şeklinde verdiği mana dikkatlice incelendiğinde; bunun Maturidî'nin değerlendirdiği gibi bir mucize eseri olduğu, geminin çalışması ve seyrüseferi için herhangi bir beşerî müdahaleye ihtiyaç duyulmadığı anlaşılmaktadır.

Hiz. Nuh'un duası bereketiyle Kur'an-ı Kerim'de Tufan olayının ne kadar devam ettiğı ve bu sürede gemide bulunanların ahvali ve Tufanın mahiyeti hakkında detaylı bilgi bulunmamaktadır. Ancak Tevrat'ta "*Sular yüz elli gün boyunca yeryüzünü kapladı.*"⁶⁵⁵ cümlesiyle Tufan'ın beş ay sürdüğü haber verilmektedir.

Tufan anında, Güneş ve Ay tutulmaları yaşandığı, dünyanın karanlıklar içerisinde kaldığı, gece ile gündüz arasında fark kalmadığı, gökten inen ve yerden fıskıran suların dağların tepesi dâhil yeryüzünün tamamını kapladığı ve Tufan'ın kırk gün sürdüğü belirtilmektedir.⁶⁵⁶

Tufan ile ilgili olarak "*Peygamberlerini yalancı saymaları nedeniyle Nuh kavmini de sulara gömdük...*"⁶⁵⁷ ve "*Bunlar günahları yüzünden Tufan'da boğuldular; ardından ateşe atıldılar; kendilerini Allah'a karşı koruyacak yardımcılar da bulamadılar.*"⁶⁵⁸ şeklinde yapılan ilahi açıklamalarda, Hiz. Nuh'un kav-

⁶⁵³ Maturidî, Te'vilat, s. 7/196.

⁶⁵⁴ Muhammed Esed, s. 431.

⁶⁵⁵ Tekvin, 7/24.

⁶⁵⁶ Bk. Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/99.

⁶⁵⁷ Furkan, 25/37.

⁶⁵⁸ Nuh, 71/25.

minin, işledikleri günahlar yüzünden Tufan ile suda boğularak bu dünyada cezalandırıldığı, onların ahirette de ateşe atılacakları bildirilmektedir.⁶⁵⁹

Hz. Nuh ile birlikte hareket edenler, onun peygamberliğine ve getirdiği dinî hükümlere inandıkları için gemiye alınanlar, onun duası bereketiyle Cenab-ı Allah tarafından insanlığa bir ders ve ibret olarak⁶⁶⁰ kurtulmuş, iman etmeyen, Allah'ın ayetlerini inkâr edenler suda boğulmuştur.⁶⁶¹

Nuh Tufanı'yla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de genel bilgiler verilmektedir. Geminin ölçüleri, özellikleri, kapasitesi, neyle ve nasıl çalıştığı, içerisinde bulunan insan ve diğer canlıların sayısı, bunların yeme içme gibi zaruri ihtiyaçlarının ne ile ve nasıl karşılandığı, geminin ne kadar suların üzerinde kaldığı, nereleri dolaştığı ile ilgili veriler yer almamaktadır. Sadece geminin Yüce Allah'ın bilgilendirmesi, yardım ve gözetiminde Hz. Nuh tarafından yapıldığı, inanan insanlarla birlikte her canlıdan birer çift içine alındığı, Cudi Dağı'na indiği şeklinde genel açıklamalar yapılmaktadır. Kur'an-ı Kerim dışındaki İslam kaynaklarında, bu konularla ilgili çeşitli rivayetlerde detaylı bilgilerin yer alması, insanların belirsiz olan konulara açıklık kazandırma gayretlerinin bir ürünü olsa gerektir. Ancak bütün bu bilgiler okuyucunun Nuh Tufanı konusunda kesin sonuçlara ulaşması için yeterli olmadığı gibi, tarihe mal olmuş bir konuda böyle bir beklenti içine girmek de doğru değildir.

659 Maturidî, Te'vilat, s. 16/152.

660 Şuara, 26/121.

661 Bk. Araf, 7/64; Yunus. 10/73; Şuara, 26/119-120; Ankebut, 29/15.

Tufan’da Çocukların Durumu

Nuh Tufan’ında henüz reşit olmamış çocukların da ölmüş olması ihtimali üzerinde duran bilim insanları, “*Günahkâr anne ve babalarının yanında çocukların günahı neydi?*” sorusunu sorarak böyle bir durumun Yüce Allah’ın adaletine uygun olmayacağını belirtmiş ve buna kendilerince bir çıkış yolu aramıştır.

İslam inancına göre, Hz. Âdem cennette bir hata işlemiş, bundan dolayı çok üzölmüş ve Cenab-ı Allah’a tövbe etmiş, onun tövbesi Allah tarafından kabul edilmiş, işlediğı suç bağışlanmıştır.⁶⁶² Bu nedenle İslam’da, Hıristiyanlıkta olduğı gibi, “*asli suç*”⁶⁶³ inancı olmadığı için çocukların dünyaya gelirken atalarının işledikleri günahlardan sorumlu olmadığı, doğum anından itibaren, akıl/baliğ oluncaya kadar masum olduğuna inanılmıştır. Ayrıca İslam dininde “*...Hiçbir günahkâr başkasının günah yükünü üslenmez...*”⁶⁶⁴ ayeti kerimesinden de anlaşıldığı üzere birinin işlediğı suçtan dolayı, başkaları suçlu sayılmamıştır. Ancak “*Nuh: Rabb’im! dedi, yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma! Çünkü sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar, yalnız ahlaksız, nankör (insanlar) doğururlar (yetiştirirler).*”⁶⁶⁵ ayeti kerimelerini yorumlayanlar, Hz.

662 Geniş bilgi için bk. Erdem, Hz. Âdem, s. 160-163.

663 Geniş bilgi için bk. Erdem, HZ. Âdem, s. 84-91.

664 En’am, 6/164; İsrâ, 17/15; Fatır, 35/18; Zümer, 39/7; Necm, 53/38.

665 Nuh, 71/26-27.

Nuh'un duası sonrasında ortaya çıkan manzarada, kavminin inanmayanlarının kendi soyundan gelen çocukları veya masum insanları yoldan çıkararak günah işletebilecekleri veya mevcut sosyal ve kültürel ortamın onları olumsuz yönde etkileyebileceği yönünde çeşitli değerlendirmeler yapmıştır.

Bütün peygamberler insanlığın kurtuluşu, insanların dünya ve ahiret saadetine kavuşması için gelmiştir. Onlar, insanların Yüce Allah'ın kulu olduğu bilinciyle herkesi O'nun katında eşit kabul ederek, dünyada barış ve huzur içinde yaşamaları için çalışmıştır. Onlar bu görevlerini yaparken, her zaman Allah'ın yardımına mazhar olmuştur. Bu yolda da Cenab-ı Allah peygamberlerin kavimleriyle ilgili yaptıkları duaları kabul etmiştir.⁶⁶⁶ Ancak onlar kendilerine daima açık tutulan bu kapıyı çok dikkatli değerlendirmiş ve mümkün olduğu kadar insanların kurtuluşu yönünde dualar yaparak, onların yararına/hayrına kullanmaya özen göstermiştir. Nitekim rahmet peygamberi olarak bilinen Hz. Muhammed de, içinde yaşadığı toplumun kendisine reva gördüğü bütün eziyet ve zulüm karşısında hiçbir zaman beddua etmemiştir. Gerek Taiflileri İslam'a davet ettiği gerekse Uhud Savaşı'nda müşrikler tarafından yaralandığı zaman, en başta insan oldukları için muhataplarını, özellikle de onlardan dünyaya gelecek nesilleri düşündüğü için beddua etmemiş, *"Allah'ım kavmime hidayet ver! Çünkü onlar bilmiyorlar!"*⁶⁶⁷ diye dua ederek onların helak olmasını istememiştir. Hz. Peygamber en kederli olduğu bir sırada, ona yardım etmek maksadıyla ve kendisine zulmeden, acılar yaşatan müşrikleri cezalandırmak için Allah tarafından gönderildiğini söyleyen meleğe: *"Hayır, ben onların helak olmalarını istemem. Bilakis, Allah'ın, onların neslinden, yalnız Allah'a ibadet edecek, ona hiçbir şeyi ortak koşmayacak kimseler çıkarmasını dilerim."*⁶⁶⁸ demiştir. Böylece o gelecek

666 İbn Kesir, Tefsir, s. 14/8121.

667 Köksal, İslam Tarihi, s. 4/180.

668 Köksal, İslam Tarihi, s. 2/143.

nesiller için ümit beslemiş, bütün zaman ve mekânların, bütün insanların peygamberi olduğu sorumluluğuyla hareket etmiştir.

Bu olgudan hareketle olsa gerek Muhammed Esed; hiç kimse- nin ve özellikle de hiçbir peygamberin zalimlerin soyundan gelenlerin zalim olacağını söyleyemeyeceğinden *“facir”* ve *“keffar”* terimlerinin burada, kişileri değil, nitelikleri ve davranışları gösteren mecazlar olduğunu söylemektedir.⁶⁶⁹

Hız. Nuh konusunda ise durum çok daha farklı bir boyuta ulaşmıştır. Çünkü Hız. Nuh’un Cenab-ı Allah’a böyle bir dua ettiğı Kur’an-ı Kerim’de açık seçik beyan edilmiştir. Cenab-ı Allah da *“Nuh’a vahyolundu ki: Kavminden iman etmiş olanlardan başkası artık (sana) asla iman etmeyecek. Öyle ise onların işlemekte olduklarından (günahlardan) dolayı üzülmeye.”*⁶⁷⁰ şeklinde kavminden inananların dışında kalanların inanmayacakları konusunda Hız. Nuh’u bilgilendirmiş ve onun beddua etmesine izin vermiştir. Bir anlamda gelecek nesillerin kurtuluşu için mevcut günahkârların yok olması gerektiğı, onlarla birlikte yaşanan kötülüklerin, pisliklerin, ahlaksızlıkların gelecek nesilleri etkilememesi bakımından Hız. Nuh’un kalbine böyle bir dua ilham edilmiştir.⁶⁷¹ Hız. Nuh, kendisine verilen izin çerçevesinde, kavminden inanmayanların tamamının kökünün kesilmesi, helak olmasıyla ilgili beddua etmiş ve onların bütünüyle yok olmasını istemiştir.

Seyyit Kutub: geçmişte yaşanan tecrübelerle dayanarak şöyle bir değerlendirmede bulunmaktadır: *“Kâfir muhitte yeni yetişen küçük çocuklar küfür içinde yetişiyorlar. Aydınlığı görme fırsatını bulamıyorlar. Çünkü zalimlerin kurdukları sapık cemiyet düzeni yeni yetişen yavruları da küfür içerisine batır- mış bulunuyor. İşte yüce peygamber Hız. Nuh’un işaret ettiğı ve*

669 Muhammed Esed, s. 1193.

670 Hud, 11/36.

671 Kutub, s. 15/274.

Kur'an'ın onun dilinden bize naklettiği hakikat budur: Kötüden ve öz kâfirden başka da evlat doğurmazlar. Çünkü onlar tamamen uydurma ve sapık bir muhitte toplumun içine salınırlar. Bu sapık âdetlerin, geleneklerin ve alışkanlıkların hâkim olduğu toplumda Nuh Peygamber'in buyurduğu gibi yeni doğan çocuklar da kötü ve kâfir olur. Bunun için Hz. Nuh ezici, yok edici duasını yapıyor ve bunun için Allah onun duasını kabul buyuruyor. ” diyerek, kavminin içinde bulunduğu sapıklığın çocukları da etkileyeceğini, yeni doğan çocukların da kötü ve kâfir olacağını söylemektedir.⁶⁷²

Bu düşünce hem tarihî hakikatlere hem de Cenab-ı Allah'ın hidayet lütfu gerçeğine uymamaktadır. *“Taşın içinde yeşil ağacı bitiren Allah”* çok uygun olmayan ortamlarda, çok mükemmel insanların yetişmesine imkân vermiştir. Örnek olarak verilecek olursa, her ne kadar peygamber olsa da Hz. İbrahim putperest bir babanın oğludur ve çok kötü bir ortamda yetişmiştir. Hatta onun zamanında yaşayan Nemrut'un kendisini tanrı olarak ilan ettiği ve bu konuda Hz. İbrahim ile tartıştığı bilinmektedir.⁶⁷³ Hz. Musa'yı Firavun'un sarayında kendi annesine emzirterek⁶⁷⁴ geleceğin peygamberini yetiştiren Cenab-ı Allah, aynı zamanda Firavun'un eşi Asiye'yi bir iman abidesi olarak Kur'an-ı Kerim'de bütün insanlara örnek olarak göstermiştir.⁶⁷⁵ Yine benzer bir şekilde tefsir kitaplarında Habibi Neccar olarak isimlendirilen kişinin hiç de müsait olmayan bir ortamda ehli iman olduğunu Kur'an-ı Kerim bizlere haber vermektedir.⁶⁷⁶

672 Kutub, s. 15/275.

673 Bakara, 2/258; En'am, 6/74; Meryem, 19/42-45; Enbiya, 21/52-59, 68-70; Ankebut, 29/24; Saffa, 37/977-98. Geniş bilgi için Bk. Günay Tümer, "Âzer", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1991, s. 4/316-317.

674 Kasas. 28/7.

675 Kasas. 28/9; Tahrim, 66/11. Ayrıca Bk. Buhari, "Enbiya", 32,46.

676 Yasin, 36/20-27.

Hız. Muhammed'in yetiştii ortam bunlardan farklı değildir. O, insani ve ahlaki zaafkların en üst düzeyde ve sosyal hayatta etkili olduğu, bu yüzden bilim insanlarınca "Cahiliye Döne-mi" olarak nitelenen, kölelerin, kadınların, kız çocuklarının, toplumun zayıflarının insanca yaşama imkânı bulamadığı, hatta bir kısmının yaşama hakkının bile olmadığı bir ortam-da peygamber olarak görevlendirilmiştir. Onun zamanında adalet haklının hakkını aldığı değil, güçlülerin isteklerinin yerine getirildiğı bir şekle dönüşmüş, düşünler, zavallılar ve zayıflar onların insafına terk edilmiştir. Buna rağmen Hz. Mu-hammed onlar arasında, onların hayatının vazgeçilmezi olan ahlaksızlık ve adaletsizliklere bulaşmadan "el-Emin" şeklinde nitelendirilmiştir. Çünkü o diğer peygamberler gibi toplumun içinde bulunduğu kirlerden Allah tarafından korunmuş ve özel bir şekilde farklı kimlik ve kişiliğe sahip olarak yetiştii-rilmiştir.⁶⁷⁷

Bazı bilim insanları, çocukların doğdukları zaman anne ve babaları gibi günahkâr olmayacağı yönündeki genel hükmü ileri sürerek konuya olumlu bir çözüm getirmek istemiş-tir. Onlar, yukarıda mealini naklettiğimiz ayet ve Hz. Nuh'un duasından sonra, müşriklerin ve kafirlerin çocuklarının da kendileri gibi günahkâr doğacağı veya çevresel faktörler so-nucu, doğan çocukların günahkâr ve inkârcılar olarak yetiştirileceğı gerekçesiyle, kavminin Allah tarafından kırk yıllık bir zaman diliminde kısırlaştırıldığını iddia etmiştir. Böyle-ce onlar, bir bakıma gemi yapımında kullanılacak ağaçların yetiştirme süresi boyunca, Hz. Nuh'un kavminin çocuklarının olmadığını ve dolayısıyla Tufan'da masumların ölmediğini belirtmiştir.⁶⁷⁸ Mehmed Vehbi, "Helakten kırk sene evvelinden beri karıları çocuk doğuramaz oldukları cihetle helak zamanı

677 Duha, 93/1-11; İnşirah, 94/1-4; Celaledin Suyuti, Camiü's-Sağir, Daru's-Sa-ade, s. 2005, 1/12.

678 Bk. Fîrûzâbâdî, s. 6/29; Vanî Mehmed Efendi, Araisü'l-Kur'an, İstanbul, 2020, s. 82; Eş-Şihava, s. 1/297.

Nuh'un kavmi içinde çocuk bulunmadığından dolayı 'Büyüklerin kusurları sebebiyle küçükler niçin helak oldu?' şeklinde bir soru gereksizdir." diyerek bu görüşe dolaylı olarak katılmıştır. O başka bir ihtimali de yok saymayarak, şayet bu bilgi doğru değil de helak zamanı çocukların var olduğu kabul edilirse, bu durumu, onların helakinin ana ve babalarının azabının daha da artmasına sebep olacağını düşünerek makul bulmuştur.⁶⁷⁹ En-Neccar, Cenab-ı Allah'ın adaleti gereği zalimlerin dışında kimseyi cezalandırmadığı, çocukların helak edilmesinin de ebeveynleri için bir tür cezalandırılma şekli olduğu üzerinde durarak M. Vehbi'nin ikinci görüşüne katılmıştır. Nitekim o, tarihî süreçte sel, yangın, deprem gibi çeşitli sebeplerle çocuk ölümleriyle karşılaşıldığını hatırlatmıştır. Dolayısıyla Tufan olayına, Hz. Nuh'un kavminin tamamının muhatap olduğunu ve çocukların Tufan cezasından kurtulmalarını izah için, Nuh kavminin kadınlarının kırk yıl Yüce Allah tarafından kısırlaştırıldığı şeklindeki bilim insanları ve müfessirler tarafından nakledilen bilgilere ihtiyaç bulunmadığını hatırlatmıştır.⁶⁸⁰

İbn Kesir'in Hz. Aişe'den naklettiği bir rivayete göre, Hz. Peygamber efendimiz: *"Eğer Yüce Allah Nuh'un kavminden birisine merhamet etmiş olsaydı, küçük çocuğun annesine merhamet ederdi."* şeklinde buyurmuş ve anasının bütün gayretine rağmen çocuğunun Tufanda öldüğünü, bir ibret levhası olarak haber vermiştir.⁶⁸¹ Böylece Peygamberimiz Hz. Muhammed, Tufanda çocukların da öldüğünü bildirmiş, dolaylı olarak kadınların kısırlaştırılması olayının gerçek dışı olduğunu ifade etmiştir.

Bu konunun karmaşıklığı dolayısıyla çıkış yolu arayanlar şöyle bir sonuca ulaşmışlardır: *"Allah Sübhanehu yaratıklarının hepsine hâkimdir. Mutlak mülk sahibi O'dur. İstediyini yapar*

679 Mehmed Vehbi, s. 15/6173.

680 Bk. En-Neccar, s. 61.

681 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3934.

ve dilediğine hükmeder. Yaptığından sorulmaz. Başkaları ise yaptığından sorumludur.”⁶⁸²

Nuh Tufanı esnasında çocukların durumunun tartışılması muhtemelen Hz. Nuh’un yaptığı beddua sonrasında kavminin helak oluşu ile doğrudan alakalı bir husustur. Oysa bilindiği kadarıyla insanlık tarihinde bilinen ilk ilahi felaket bu olmakla birlikte tek de değildir. Kur’an-ı Kerim’de helak olan kavimlerle ilgili detaylı bilgiler bulunmaktadır. Bunlarda helak olması gerekenlerle ilgili kadın, erkek, çocuk ayrımı yapıldığına dair bilgiler bulunmamaktadır. Benzeri durumun Nuh Tufanı esnasında da yaşanması ve çocukların ebeveynleriyle birlikte helak olması kuvvetle muhtemeldir. Kaldı ki, çocuklar dinî emir ve yasakların uygulanmasından sorumlu olmadıkları sebebiyle, bu tür felaketler sonucu ölmüş bile olsalar, İslam inancına göre ahirette ebeveynlerinin benzeri bir ceza ile karşılaşmayacaktır.

682 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3935.

Tufan Olayı Genel mi?

Kaynaklarda yer alan bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla Hz. Nuh konusunun en tartışmalı başlıklarından birisi, Tufan olayının bölgesel veya genel olduğu meselesidir. Kur'an-ı Kerim'deki ayetleri yorumlayanlar, Nuh Tufanının genelde bütün insanlık ve dünyayı mı yoksa sadece Hz. Nuh'un kavmi ve onların yaşadıkları yerleri mi etkilediği konusunda görüş birliğine varamamış, bu konuda farklı görüşler açıklamıştır. Çoğunluk, Tufan'ın bütün yeryüzünü kapladığını söylerken, bazıları da sadece o gün insanların yaşadıkları dünyayı kapladığını belirtmiştir. Hatta Tufan'ın bütün yeryüzünü kaplamadığını iddia edenlerin bir kısmı, insanların tamamının da Tufanda helak olmadığını iddia etmiştir.⁶⁸³

Elde mevcut kaynaklarda yer alan verilerin büyük çoğunluğu, Hz. Nuh'a ikinci Âdem unvanının verilmesine paralel olarak, Tufan olayının yeryüzü genelinde olduğunu ve gemide bulunanlar dışında, dünyada yaşayan insan ve hayvanların tamamının sulara boğulduğu şeklinde bilgiler aktarmaktadır.⁶⁸⁴ Bu anlatımlar, Nuh suresinin 26. ayeti kerimesinde belirtilen *"Nuh 'Rabb'im' dedi; 'Yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi sağ bırakma!'"* şeklindeki Hz. Nuh'un duasına da uygun düşmekte-

683 İbn Kesir, s. 8/3939; Sabunî, 5. Kitap, s. 97.

684 Bk. Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/99-100; En-Neccar, s. 59.

dir. Bunun yanında *“Biz yalnız Nuh’un soyunu kalıcı kıldık.”*⁶⁸⁵ ayeti kerimesi, Tufan sonrası insanlığın Hz. Nuh soyundan devam ettiği düşüncesinin genel kabulüne katkı sağlamaktadır.

Türkiye Diyanet Vakfı tarafından bir heyete yazdırılan Kur’an-ı Kerim mealinde, bu ayeti kerimenin altına düşülen notta: *“Hz. Nuh’un soyunun dışındakilerin hepsi helak edilmiş ve Nuh Tufanı’ndan sonra yeryüzündeki insanların nesli Hz. Nuh’tan gelmiştir”* açıklaması yer almaktadır.⁶⁸⁶

İbn Kesir, yukarıda mealini zikrettiğimiz ayetten hareketle, gemide olanlar dışında yeryüzü halkından Allah’a küfredenlerden hiç kimsenin hayatta kalmadığını belirtmektedir. O, kâfirlerin tamamının cezalandırılması konusunda, daha önce farklı bir bağlamda ifade ettiğimiz şu rivayeti nakletmektedir: *“Hz. Nuh gemi yaparken onunla alay eden kadın, Tufan başlayıp sular yükselmeye başlayınca, çok sevdiği küçük çocuğu için kaygılanmaya başlar. Onu kucağına alarak dağa doğru kaçar. Dağın üçte birine çıktığında sular oraya kadar yükselince tekrar dağa tırmanmaya çalışır ve üçte ikisine çıkar. Fakat su orada da kendisine yetişir. Kadın kucağındaki çocukla birlikte bütün gücünü kullanarak dağın tepesine varır. Niha yet oraya da gelen sular, kadının boğazına kadar yükselince o, biricik yavrusunu eliyle başının üstüne kaldırır. Sel onları alıp götürünceye kadar kadın çocuğu elleriyle suyun üzerinde tutmaya çalışır. Sonunda ikisi birden sularda boğulur. Bu olayı anlatan Hz. Peygamber sözlerini şöyle tamamlar: ‘Eğer Yüce Allah Nuh’un kavminden birisine merhamet etmiş olsaydı, işte bu küçük çocuğun annesine merhamet ederdi.’*⁶⁸⁷

İbn Haldun’dan bu konuda şunlar aktarılmaktadır: *“Tufan’ın Nuh aleyhisselamin daveti zamanında olduğu konusunda ittifak edilmiştir. Tufan, bütün yeryüzündeki imarı harap etmiştir.*

685 Saffat, 37/77.

686 Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Heyet, TDV Ankara, 1993, s. 448.

687 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3933-3934, 14/8124; Hadislerle İslam, s. 6/35.

*Nuh ile gemiye binmeyenlerin hepsi helak olmuşlar ve onların arkasından nesiller gelmemiştir. Dolayısıyla yeryüzü halkının hepsi Nuh'un soyundan gelmiştir. Nuh yaratıkların ikinci atası olmuştur.*⁶⁸⁸ *"Nuh 'Rabb'im' dedi; 'Yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi sağ bırakma!'"* ayetinden anlaşıldığına göre Hz. Nuh'un duası, sadece inananları dışarda tutmakta ve kendi ailesinden de olsa kâfirlerin tamamını içermektedir.

Kur'an Yolu tefsirinde; *"Kesin olan bir şey varsa o da Nuh kavminin peygambere isyan etmesi sebebiyle Tufan'da boğularak helak olması, müminlerin ise Nuh Peygamber'le birlikte kurtulmuş olmalarıdır."* denilmektedir.⁶⁸⁹

Yazır, *"...Bugün Allah'ın emrinden (azabından) merhamet sahibi Allah'tan başka koruyacak kimse yoktur..."*⁶⁹⁰ ayeti kerimesini tefsir ederken *"Burada Tufan'ın umumi olduğu anlaşılıyor ki, meşhur olan da budur."* diyerek Tufan olayının genel olduğu yönündeki rivayetlerin meşhur olduğuna dikkat çekmekle birlikte, bu olayın evrenin tamamından ziyade insanların yaşadığı coğrafya ile sınırlı kaldığını hatırlatmaktadır. O, bu konuya başka bir açıdan bakarak genelleme yapılması hâlinde, Hz. Nuh'un bütün insanlara mı, yoksa özel bir kavme mi peygamber olduğu yönünde tartışmalı bir konunun ortaya çıkacağına dikkat çekmektedir. Muhtemeldir ki o, Hz. Muhammed dışındaki bütün peygamberlerin belli bir kavme gönderildiği gerçeğinden hareketle, Tufan'ın Hz. Nuh'un görevli olduğu yerdeki insanların tamamına yönelik olması yönündeki kanaatin kesin, diğer tartışılan bilgilerin zannî olduğunu belirtmektedir.⁶⁹¹

Araf suresi 64. ayet bu konuda kısmi bir açıklamaya katkı sağlamaktadır. Zira Cenab-ı Allah: *"Onu yalanladılar, biz de onu*

688 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3940.

689 Kur'an Yolu, s. 3/173.

690 Hud, 11/43.

691 Yazır, s. 4/2784; Sabunî, 19. Kitap, s. 41.

*ve onunla beraber gemide bulunanları kurtardık; ayetlerimizi asılsız sayanları da suda boğduk! Çünkü onlar kör bir kavim idiler.”*⁶⁹² Burada helak olanlar, Hz. Nuh’un muhatapları kör bir kavim olarak nitelenmekte, “*Ant olsun ki Nuh’u elçi olarak kavmine gönderdik.”*⁶⁹³ buyrulurak Hz. Muhammed’den önceki geleneksel risalet çizgisinin devamı şeklinde, onun bütün insanlığa değil sadece bir kavimle sınırlı sorumluluk üstlendiği belirtilmektedir.

Hamdi Yazır, Nuh suresinin birinci ayetinde geçen “*ila kavmihi*” kelimesinden hareketle Hz. Nuh’un genel olarak bütün insanlara değil sadece kavmine peygamber gönderildiğinin anlaşıldığını söylemektedir. O, peygamberlerden bütün insanlığa peygamber olarak gönderilme keyfiyetinin sadece Hz. Muhammed’e mahsus olduğunu belirttikten sonra, o zaman yeryüzünde ne kadar insan ve hangi kavimlerin olduğunu ve onların yeryüzünün nerelerinde yaşadıklarını Allah’tan başka kimsenin bilemeyeceğini hatırlatmaktadır. Ayrıca Hamdi Yazır, Alûsi’den yaptığı bir alıntıya göre, Nuh kavminin Arap Yarımadası ve ona yakın yerlerde yaşadığını ve muhtemelen Hz. Nuh’un Kûfe yakınlarında, yani Irak topraklarında olduğunu, kendisine orada peygamberlik görevinin verildiğini haber vermektedir. Bu bilgilerden Tufan’ın Hz. Nuh’un kavminin tamamını etkilediği, bu yüzden onun görev ve sorumluluğunun yeryüzünün tamamına şamil olmasının gerekmeceği, zaten o zaman onlardan başka yeryüzünde insanların olup olmadığının bilinemeyeceği anlaşılmaktadır. O, İbn Esîr ve Ebu’l-Fida’nın eserlerinde yeryüzündeki diğer kavimlerin Tufan’dan haberdar olmadıkları şeklinde bilgiler yer aldığını ifade etmektedir.⁶⁹⁴

⁶⁹² Araf, 7/64.

⁶⁹³ Araf, 7/59.

⁶⁹⁴ Yazır, s. 8/5368-5369.

Hamdi Yazır'ın bazı âlimleri kaynak göstererek yeryüzündeki bazı kavimlerin Tufan'dan haberinin olmadığı yönündeki aktarımı, beraberinde bazı sorunları da getirmektedir. Örneğin Tufan gerçekleştiği zaman onlar dünyanın neresinde yaşamıştır? Her kavme bir peygamber gönderildiğini bildiren ayeti kerimeye göre Hz. İbrahim ile Hz. Lut örneğinde olduğu gibi o zamanda Tufan'dan etkilenmeyen toplumlara başka peygamber gelmiş midir? Yoksa onlar Hz. Nuh'un kavminden oldukları halde bulundukları yer itibarıyla Tufan'dan etkilenmemiş midir? Bütün bunlar ve benzeri sorulabilecek başka sorular Tufan konusunu oldukça karmaşık bir hale getirecektir. Ancak Şuara suresinin 26/105. ayeti kerimesinde beyan buyrulan *"Nuh'un kavmi de peygamberleri yalanladı."* ifadesi bu düşünceleri desteklerken, peygamber kelimesinin çoğul kullanılmasından dolayı başka sorular da akla gelmektedir. Söz gelimi burada belirtilen peygamberler Hz. Nuh ile birlikte mi görev yapmış veya *"yalanlananlar"* ondan önce görevlendirilenler midir? Bunun yanında insanlığın henüz tam olarak kavimlere ayrılmadığı zamandan söz edilmekte olup, bu zamanda helak edilmeyen başka peygamberlerin ümmetleri var mıdır? Bütün bunlardan sonra o dönemdeki insanlığın bir bölümü başta Hz. Nuh olmak üzere geçmişte görevlendirilen ve o zaman var olan peygamberleri yalanladıkları için mi helak oldular?

Tevrat'taki Tufan olayını çağdaş bilgileri esas alarak inceleyen Maurice Bucaille, Tufan'ın yeryüzünün tamamını kaplamadığını iddia etmektedir. O, Tevrat'ın farklı tarihlerde farklı yazarlar tarafından yazıldığını ve Tufan ile ilgili bilgiler içeren Saserdotal⁶⁹⁵ (Rabbiler/din adamları tarafından yazıldığı iddia edilen metinler) kaynaklı verilerin, olayı, verilen zaman

695 Saserdotal: Sözlü rivayetlerden alınmış, Yahudilerin Babil sürgünü dönemi peygamberlerinden Hezekiel'in manevi mirasçıları olarak kabul edilen din adamlarınca MÖ VI. asırda yazılmış Tevrat metinleridir. (Maurice Bucaille, s. 31.)

bakımından çok yakın tarihlerde olmuş gibi gösterdiğini, bu tür afetin o devirde meydana gelmesinin mümkün olamayacağı yönünden eleştirmektedir.⁶⁹⁶

Tevrat'ta verilen tarihler ve insan ömürleriyle ilgili bilgileri değerlendiren Maurice Bucaille, onlar üzerinden yapılan hesaplamalara göre Tufan'ın Hz. İsa'dan XXI veya XXII asır önce olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır. O, bu hesabın Tevrat'ın bugünkü metninden önce, içerisinde olayların tarihlerini göstererek bu şekilde sıralanışlarının yerli yerince durduğu eski Tevrat'taki bilgilere tamamıyla uyduğunu belirtmektedir. Bucaille'ye göre Tufan'ın olduğu tarih, Mısır'da Eski İmparatorluk'un sonu ile Orta İmparatorluk'un başlangıcı arasında yer alan uygarlık dönemine tesadüf etmektedir. O devir tarihinin bilinmekte olduğu göz önüne alınırsa, o devirde dünyanın pek çok noktasında, izleri gelecek kuşaklara intikal eden uygarlıkların doğduğunu, dünya çapındaki bir su baskınının bütün yeryüzü üzerindeki hayatı yok etmesinin düşünülemeyeceğini, aksine tüm uygarlığın o zaman Tufanla mahvolduğunu savunmanın gülünç olacağını ifade etmektedir. Bu sebeple Nuh Tufanı ile ilgili elde mevcut olan Tevrat'ta yer alan verilerin çağdaş bilgilerle çeliştiğini iddia etmektedir.⁶⁹⁷

Maurice Bucaille Tufan konusunu değerlendirirken, Tevrat ile Kur'an-ı Kerim'de verilen bilgilerden hareket ederek şu sonuca ulaşmaktadır: *"Tevrat tüm günahkâr insanlığı cezalandırmak üzere dünya çapında bir tek Nuh Tufan'ından söz ederken, bunun aksine Kur'an, adı sanı belli kavimlerin çarptırıldığı birçok cezaları zikretmektedir... Görülüyor ki Kur'an, Nuh Tufan'ını özel olarak Nuh kavmine mahsus olan bir ceza olarak takdim etmektedir. Tevrat'ın aksine Kur'an, Tufan'ın zaman içerisindeki yerini tayin etmemekte ve bu su felaketinin ne*

696 Maurice Bucaille, s. 342.

697 Maurice Bucaille, s. 342-344.

*kadar sürdüğünü de bildirmemektedir.*⁶⁹⁸

Aynı şekilde Muhammed Abduh, Hz. Nuh'un peygamberlik sorumluluğunun ve Tufan olayının evrensel mi yoksa bölgesel mi, olduğu yönünde kendisine sorulan bir soruya verdiği cevapta: *"Kur'an-ı Kerim'de Tufan'ın ve Hz. Nuh'un risâletinin umumiyeti (genelliği) konusunda kesin bir nas varit olmamıştır."* diyerek Tufan olayının bölgesel ve insanlığın bir kısmına yönelik olduğuna dikkat çekmektedir.⁶⁹⁹

*"Nuh'un kavmi de peygamberleri yalanladı."*⁷⁰⁰ ayeti kerimesinin zahirî manası, Hz. Nuh'un zamanında yaşayanların kendilerine gönderilen peygamberleri yalanladığı şeklinde yorumlanabilmektedir. Bu durum Hz. Nuh'tan başkasının da aynı zamanda ve aynı kavme peygamber olarak görevlendirildiği anlamını içermektedir. Müfessirler buradaki çoğul ifadeyi; *"Peygamberlerden tek birini inkâr eden bütününü inkâr etmiş olur. Zira her peygamber, halkı bütün peygamberlere iman etmeye çağırır"*⁷⁰¹ veya onların Hz. Nuh'u yalanlamaları, *bütün peygamberleri yalanlamış olmaları mesabesinde tutulmuştur.*⁷⁰² şeklinde tartışmalara girmeden tefsir etmektedir.

Tufan olayının mahiyeti ile alakalı tartışılan konulardan birisi de Hz. Nuh'un kavminin taptığı putlar meselesidir. Gerek Kur'an-ı Kerim'den gerekse bu konu ile alakalı bilgi veren kaynaklardan anlaşıldığına göre, Hz. Nuh'un duası/bedduası sonrasında yeryüzünde bütün kâfirlerin Tufan'da boğuldukları sonucu çıkmaktadır. Oysa Tufan olayından sonra Orta Doğu ve Arap Yarımadası'nda yaşayan toplumların bazılarında, Hz. Nuh'un kavminin taptığı putlarla alakalı olarak birtakım inanışların ve isimlerin mevcut olduğu ileri sürül-

698 Maurice Bucaille, s. 344-345.

699 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3940.

700 Şuara, 26/105.

701 Maturidî, Te'vilat, s. 10/363.

702 İbn Kesir, Tefsir, s. 11/6079.

mektedir. Bu bilgilerin esas alınması durumunda, Hz. Nuh'un kavmi dışında bazı kavimlerin olduğu ve bunlar arasından bazı putperestlerin, müşrik ve kâfirlerin Tufan sonrasında hayatta kaldığı akla gelmektedir ki bu da Tufan olayının umumi olmadığının işareti olarak kabul edilebilir denmektedir.⁷⁰³ Buhari'nin İbn Abbas'tan naklettiği bir rivayette ise şöyle denilmektedir: *"Putlara tapmak, Araplara Nuh kavminden geçmiştir. Bu yüzden Araplar çocuklarına Abdu'l-Ved, Abdu'l Yeğus isimlerini vermiştir. Vedd Dumetü'l-Cendel'deki Kelb kabilesinde, Süva Hüzeyl'de, Yeğus Murad'da, ardından Sebe yanındaki Curuf'ta ikamet eden Beni Gutayf'ta, Yeuk ise Hemdan'da, Nesr Zül-Kela kabilesine ait Himyer'de zuhur etmiştir. Bunların hepsi Nuh aleyhisselamın kavminden dürüst insanların isimleriydi."*⁷⁰⁴

İlahi kaynaklı din mensupları, Tufan olayının genel olduğu şeklinde yaygın bir kaniya sahiptir. Bunda elbette ki kutsal metinlerin etkisi ve katkısı bulunmaktadır. Bu algının sonucu olarak Hz. Nuh'a, insanlığın Hz. Âdem'den sonra ikinci atası/ Ebu'l-beşer denmektedir. Yukarıda detaylı bir şekilde yaptığımız alıntı ve tartışmalarda da görüldüğü üzere, Tufan'ın bölgesel veya genel olması hemen çözülebilecek bir konu değildir. Zira elimizde kutsal metinler dışında sağlıklı bilgi kaynağı bulunmamaktadır. Kur'an-ı Kerim dışındaki mevcut bilgiler de görecelilikten öte gidememektedir. Kur'an-ı Kerim ayetlerinin de müteşabih nitelikli oluşu,⁷⁰⁵ bu alandaki boş-

703 Bk. Yazır, s. 8/5376-5378.

704 Buhari, "Tefsiru'l-Kur'an", 71; Zemahşeri, s. 3/143.

705 "Sana Kitab'ı indiren O'dur. Onun (Kur'an'ın bazı ayetleri muhkemdir ki, bunlar Kitap'ın esasıdır. Diğerleri ise müteşabihdir. Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onu tevil etmek için ondaki müteşabih ayetlerin peşine düşerler. Hâlbuki onun tevilini ancak Allah bilir. İlimde yüksek payeye erişenler ise: Ona inandık; hepsi Rabb'imiz tarafından, derler. (Bu ince-liği) Ancak aklıselim sahipleri düşünüp anlar: (Âl-i İmran, 3/7.) Müteşabih kelimesi, "benzeşen, ayırt edilmesi zor olacak şekilde birbirine benzeyen" demektir. Terim olarak birden fazla ihtimal taşıdığından, anlaşılmasında güçlük bulunan lafız veya sözü ifade eder. Bazı kelimeler ve tefsir âlimleri,

luğun İsrailiyat kaynaklı doğruluğu tartışılır rivayetlerle doldurulmasına sebep olmaktadır. Tevrat'ta verilen bilgileri esas alarak insanlık tarihine bir zaman sınırlaması getirmek ve buna göre peygamberlerin yaşadığı dönemleri tespit etmek yanıltıcı olabilmektedir. Dünyadaki arkeolojik kazılardaki buluntular, insanlığın Tevrat'ta belirtilen tarihlerden çok daha önce var olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla çeşitli kaynaklardan beslenen fikirler, insanlığın yeryüzündeki serüveniyle tam olarak örtüşmemektedir.

Kur'an-ı Kerim, kıssalarla ilgili tarih vermemektedir. Bazı istisnalar dışında, peygamberlerin özel hayatlarıyla ilgili bilgileri onda bulmak mümkün değildir. Bu sebeple Kur'an-ı Kerimde, Hz. Nuh'un peygamberlik görevi ile ilgili olarak belirtilen süre dışında onun dünya hayatıyla ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla Tufan'ın nerede olduğu, ne kadar devam ettiği şeklinde Tevrat'ta yer alan pek çok bilgi Kur'an-ı Kerim'de yer almamaktadır. Ancak tarihî rivayetlerde Hz. Nuh'un Mezopotamya bölgesinde yaşadığı yönündeki genel kanı, Tufan olayının da en azından o bölgelerde başlamış olma ihtimalini akla getirmektedir.⁷⁰⁶

İslam kültürünün Kur'an-ı Kerim ayetleriyle desteklenen en tartışmasız konularından birisi, Hz. Muhammed'in bütün âlemlere ve insanlara gönderilen son peygamber olduğu, onun dışında kalan bütün peygamberlerin, belli bir coğrafya ve belli bir kavme gönderildiğidir. Bu anlayış ve inanca göre, onun dışında kalan bütün peygamberler, belli bir coğrafya

Kur'an'daki peygamber kıssalarının lafzi müteşabih denilebilecek bir özelliğe sahip bulunduğunu söylemişlerdir. (Yusuf Şevki Yavuz, "Müteşabih," TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2006, s. 32/204-205.) Müteşabih deyiimi, bir şey hakkında duyuların veri elde edememesi, yani gayb alanıyla ilgili olması sebebiyle ve o konuda kesin bir bilgiye sahip olamama sonucu neyin kesin, neyin doğru olduğunun bilinmemesi demektir. Ömer Mahir Alper, <https://www.haksozhaber.net/okul/kuran-i-kerimde-muhkem-ve-muteşabih-999yy.htm>

706 Kuzgun, s. 114.

ve belli bir kavme gönderilmiştir. Dolayısıyla Tufan olayının genel olduğunu söylemek, aynı zamanda Hz. Nuh'un da peygamberlik görevini, Hz. Muhammed'inki gibi genel bir konuma getirmek olacaktır ki, bu konuda hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Tam aksine, her ne kadar özel bir isim verilmesi de diğerleri gibi onun da belli bir kavme peygamber olarak görevlendirildiği vurgulanmaktadır. Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. Zekeriya vb. gibi örneklerde görüldüğü gibi, onun zamanında yakınlarından ve çağdaşlarından peygamber olup olmadığı bilinmemektedir. Hz. Âdem, Hz. İdris örneğinde olduğu gibi o, insanlık tarihinin ilk dönemlerinde yaşamış olup, kaynaklarda onun zamanında başka peygamberlerin olup olmadığından söz edilmemektedir. Bu durum, Hz. Nuh'un yaşadığı ve peygamber olarak görevlendirildiği zaman, insanların çoğalarak henüz bilinen dünyanın muhtelif yerlerine dağılmadığı ve belli bir coğrafyada tek bir topluluk olarak yaşadığı ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Bazı kaynaklarda nakledilen bilgilerden Hz. Nuh'un, Kur'an-ı Kerim'de adı geçen diğer peygamberler gibi, dünyanın en eski yerleşim merkezi olarak bilinen, günümüzde Orta Doğu olarak isimlendirilen bölgesinde yaşadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Hz. Nuh kıssası ile ilgili en net ve kesin şekilde, Kur'an-ı Kerim'de mekân olarak Cudi Dağı'nın adı zikredilmektedir. Dolayısıyla geminin durduğu yer olarak işaret edilen ve bu konuda en belirleyici özellik olarak dikkat çeken Cudi Dağı'nın da bölge sınırları içinde olması dolayısıyla, Tufan olayının Ortadoğu coğrafyasında gerçekleşmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim bu ilahi geleneğin devamı olarak daha sonraki peygamberlerin getirdiği dine inanmayan Ad, Semud, Sodom ve Gomora gibi yoldan çıkmış kavimlerin de benzer şekilde bu bölgede helak olduğu bilinmektedir. Netice olarak aktardığımız bazı kaynaklar doğrultusunda, Nuh Tufanı'nın bölgesel olduğu veya Hamdi Yazır'ın dediği gibi henüz çoğalmamış ve bu sebeple dünyanın farklı coğrafyalarına dağıl-

mamış insan topluluklarının tamamını etkilemiş olabileceği üzerinde durulmalıdır.

Yukarıda ilgili yerlerde işaret edildiği gibi tarihî rivayetler zaman zaman birbirleriyle çelişmektedir. Bazı kaynaklarda Tufan esnasında geminin Mekke sınırları içinde dolaştığı, Kâbe'yi tavaf ettiği, hatta Kâbe'nin tufan esnasında yıkıldığı, toprak altında kaldığı, Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail'in inşaat esnasında bir tür arkeolojik kazı yaparak onun temellerini bulduğu söylenmektedir. Buna karşılık bazı kaynaklarda ise Arapların Hz. Nuh zamanında var olduğu bilinen ve isimleri Kur'an-ı Kerim'de de yer alan putların Tufan sonrasında yeniden etki alanı oluşturduğu ve bazı Arapların onların isimlerini çocuklarına verdiği rivayetleri yer almaktadır. Dolayısıyla birbirine zıt bu iki fikrin uzlaştırılması ve ortak kanaatin oluşması zor olmaktadır.

Yazılı ve sözlü Yahudi rivayetleri üzerinde değerlendirmelerde bulunan Şaban Kuzgun, bunların ikisi arasında çelişkiler bulunduğuna dikkat çekmektedir. Zira Tevrat'a göre Nuh Tufanı'nın bütün dünyayı kapladığı, Nuh'un çocuklarından başka yeryüzünde kimse kalmadığı ve bütün insanlığın onlardan türediği nakledildiği hâlde, sözlü rivayetlerden Hz. Nuh'un oğulları dışında Tufan'dan kurtulanların olduğu ve Tufan'ın evrensel değil bölgesel olduğu sonucunun çıkabileceğini belirtmektedir.⁷⁰⁷

707 Kuzgun, s. 79.

Hız. Nuh'un Karısı ve Oğlu

İnsanların kurutuluşu için gönderilen peygamberlerin yakınlarının, eş ve çocuklarının inkârcılar arasında olması ve onlarla iş birliğı yaptığı iddialarının bulunması, çeşitli kimse ve kesimlerce farklı algılanmıştır. Elbette ki bu durum en çok da peygamberleri üzmüştür. İlk bakışta bunlar birer hikmet tecellisi ve imtihan olarak değerdendirilebilir. Çünkü peygamber yakınları da birer insandır ve onlar da diğerdeleri gibi inanma ve inkâr etme konusunda özgürdür. Başka bir açıdan bakıldığında, peygamberler sadece vahyi ilahîyi tebliğ ile sorumlu olup, insanların hidayeti ile memur değildir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, Peygamber'imiz Hz. Muhammed'in, amcası Ebu Talib'in Müslüman olmadığından dolayı üzüldüğü için indiğı söylenen ayeti kerimede *“(Resûl'üm) Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin; bilakis, Allah dilediğine hidayet verir ve hidayete girecek olanları en iyi O bilir.”*⁷⁰⁸ buyrulmaktadır. Rivayetlere göre Ebu Talib, akrabaları Haşimoğullarının Hz. Muhammed'e uymalarını ve onu tasdik etmelerini teşvik etmiş, bunun üzerine Peygamber'imiz (sav) de ona *“Ey amcam sen onlara iyilik emrediyor, kendin için ise terk ediyorsun.”* demiş ve Allah katında şahitlik edebilmesi için onun Allah'a iman etmesini istemiştir. Ebu Talib cevaben: *“Ey kardeşimin oğlu! Ben senin doğru olduğunu biliyorum. Fakat ölüm anında korktu demelerini istemiyorum. Şayet benden sonra sana ve*

*sülalene bir zillet ve hakaret yapılacak olmasaydı, bu sözü söyler ve senin gözünün önünden ayrılmadan önce ikrar ederdim. Çünkü ben senin muhabbet ve samimiyetinin ne kadar yoğun olduğunu biliyorum. Fakat ben şu şu reislerin dini üzere öleceğim.” demiştir.*⁷⁰⁹

İnsanlık ve peygamberlik tarihinde bu anlamda yakınlarıyla imtihan olanlar bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nuh karısı ve oğluyla, Hz. Lut karısıyla, Hz. İbrahim babasıyla⁷¹⁰ ve Hz. Muhammed akrabalarıyla imtihan edilenlere örnek olarak verilmektedir.⁷¹¹

Hz. Nuh'un ailesinden eşi ve oğullarından birisinin Tufan'da helak olup gemide kurtulanlardan olmaması, bilim insanlarının onlar hakkında çeşitli değerlendirmeler yapmasına sebep olmuştur.

Hz. Nuh'un ailesinden karısı Vâliya⁷¹² veya Vâile,⁷¹³ kavminin içine düştüğü inkâr ve isyan bataklığından nasibini almış, davasına dolayısıyla kocasına ihanet etmiş, nemmamlık (kovcu, arabozan) etmiş, sır olarak telakki edilen vahiy haberlerini müşriklere aktarmıştır. Burada peygamber hanımı olması münasebetiyle, o zina ederek kocasına ihanet etmemiş, fakat peygamberin emanetine sahip çıkmamış, sahip olduğu nimetin kıymetini takdir edememiştir.⁷¹⁴ Vâile kendi kocası için mecnun diyerek müşriklere destek çıkmıştır. Vâile, bir peygamber eşi olmasına rağmen, kocasının sözünü dinlemediği.⁷¹⁵ Aynı gemiye binmediği için hakkında pek çok rivayet bulunan, Arapların Yam adını verdikleri oğlu Kenan da

709 Maturidî; Te'vilat, s. 11/70.

710 En'am, 6/74; Tevbe, 9/114; Zuhurf, 43/26.

711 Bk Tahrim, 66/10; Tebbet, 111/1-5.

712 Heller, s. 9/345.

713 Sabunî, 5. Kitap, s. 96; Kur'an Yolu, s. 3/172.

714 Bk. Yazır, s. 7/5130; Kutub, s. 15/70.

715 Hadislerle İslam, s. 6/35.

annesiyile birlikte hareket ederek Hz. Nuh'un karşısında yer almıştır.⁷¹⁶

*"...Haklarında hüküm verilmiş olanın dışında kalan çoluk çocuğunu ve inananları gemiye al..."*⁷¹⁷ ayeti kerimesine göre Hz. Nuh'un karısı ve oğlu, Nuh kavminin inanmayan diğer mensupları gibi haklarında hüküm verilenlerdendir. Buradaki emre göre, Hz. Nuh'un karısı ve oğlu iman etmedikleri için geminin dışında kalmışlardır.⁷¹⁸ *"Derken gemi onları, dağlar gibi dalgalar arasında götürmeye başladı."*⁷¹⁹ ayeti kerimesinden de anlaşıldığına göre, bir mucize eseri olarak, azgın dalgalar arasında rahatlıkla yüzen geminin içinde bulunan Hz. Nuh ve beraberindekiler, besmeleyle başladıkları⁷²⁰ bu çok tehlikeli, süresi ve nerede karaya oturacağı önceden belli olmayan yolculukta, normal gemi ve yolcular için büyük bir tehlike ve tehdit oluşturan bu durumdan endişe etmemişlerdir.⁷²¹

Hz. Nuh'un ailesi ve az sayıda inanan gemiye binerek⁷²² bu büyük felaketten kurtarılmıştır. Ancak karısı da oğlu gibi diğer kâfirlerle beraber Tufan'da boğularak cehennemliklerden olmuştur⁷²³. Bu husus Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmektedir: *"Allah, inkâr edenlere Nuh'un karısı ile Lut'un karısını misal vermektedir. Onlar kullarımızdan iki erdemli kişinin nikâhı altındaydılar ama kocalarının davasına hıyanet ettiler. Dolayısıyla kocaları da Allah'tan gelen cezaya karşı onları koruyamadı ve kendilerine, 'Haydi, diğer girenlerle birlikte girin bakalım ateşe!' dendi."*⁷²⁴

716 Bk. Heller, s. 9/345.

717 Hud, 11/40.

718 Sabunî, 5. Kitap, s. 96.

719 Hud, 11/42.

720 Hud, 11/41.

721 Maturidî, Te'vilat, s. 7/196-197.

722 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3927.

723 Bk. Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/97.

724 Tahrim, /66/10.

Yüce Allah, peygamber hanımı olmalarına rağmen iman etmedikleri ve müminlere karşı takındıkları tavırdan dolayı Hz. Nuh ve Hz. Lut'un hanımlarına müsamaha göstermemiş ve onları cezalandırmıştır. Onların peygamber hanımı olmalarının da kendilerine hiçbir yararı dokunmamış olup bu durum Kur'an-ı Kerim'de insanlara ibret olarak gösterilmiştir. Onlar peygamber olmalarına ve hanımları da bunu bilmelerine rağmen münafıklık ve hainlik etmiş, peygamberler de aralarında evlilik bağı olmasına rağmen onları Cenab-ı Allah'ın azabından kurtaramamıştır.⁷²⁵

Maturidî, Hz. Nuh ve Hz. Lut'un eşleriyle ilgili bilgi veren ayeti kerimeyi, Hz. Peygamberin yakınlarından iman etmeyip kâfir olanlara bir hatırlatma olarak değerlendirmektedir. O, bu kadınların eşlerine ihanet ettikleri yönündeki rivayetleri, peygamberler her türlü hayâsızlıktan, ayıptan korunmuş olduğundan, eşlerinin peygamberlik görevini ve çocuklarını şüphe altında bırakacağı için kabul etmemekte, onların dinde ihanet ettiklerini söylemektedir. Ona göre bu ayet, günahkâr müminler için değil, kâfirler için gelmiştir. Bazıları Hz. Nuh'un karısının yaptığı hainliğin, kocasının delirdiğini kavmine haber vermesi, Hz. Lut'un karısının yaptığı hainliğin de kocasının misafirlerini Hz. Lut'un kavmine haber vermesi olarak yorumlamıştır. Şayet bu doğru ise, sonuç ilk anlama yani "*Kocalarının davasına ihanet ettiler.*" anlamına döner. Çünkü o, iki kadından her birini, haber verdiği şeyi yapmaya sevk eden, dinde kocalarına muhalif olmaları ve o kavimleriyle inkârda birlik olmalarıdır.⁷²⁶ Denildiğine göre, Hz. Nuh'un karısı ko-

725 Zemahşeri, s. 6/810

726 Maturidî bu ayeti kerimenin nüzul sebebi olarak da şöyle bir değerlendirme yapmaktadır: Bu ayeti kerimenin, Resûlullah'a (sav) kâfir akrabalarını uyararak için bir örnek olarak indirilmiş olması mümkündür. Hz. Peygamber öncelikle kendi akrabalarını ve sonra da özelden genele doğru bütün insanları İslam'a davet etmiştir. Fakat bu arada onun yakın akrabalarından bazıları, inanmamakla kalmamış, onun dinî tebliğ faaliyetlerini engellemeye kalkmışlardır. Bu süreçte onların kendilerince bazı çelişkiler yaşamış olmaları

casını hafife almış, vahyedilenlerden öğrendiği gizli bilgileri müşriklere sızdırmıştır.⁷²⁷

En-Neccar, aksi yöndeki bazı iddia ve ihtimalleri de değerlendirerek, Tufan'da boğulan çocuğun ve kadının Hz. Nuh'un gerçek karısı ve oğlu olduğunu belirtir. Özellikle oğlunun boğulması ile ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetleri delil göstererek şu değerlendirmeleri nakleder:

1. Hz. Nuh'un, *"...Yeryüzünde inkârcılardan hiç kimseyi sağ bırakma! Sen onları bırakırsan, kullarını saptırırlar; günahkâr, nankör nesillerden başkasını da yetiştirmezler."*⁷²⁸ şeklinde kavmi için yaptığı dua, umumi olup oğlu da inanmadığı için, diğer kâfirlerden istisna tutulmamıştır.

da mümkündür. Nitekim onlar, şayet mesele Muhammed'in (sav) söylediği gibi ise, onun getirdiklerine inanmadıkları hâlde onun bütün yaratıklara olan şefkat ve merhametini yakından bildikleri için ahirette, akrabalık ilişkileri dolayısıyla her hâlükârda kendilerine şefaate edeceğini düşünmüşlerdir. Çünkü Hz. Muhammed, kendi akrabalarının helake sürüklendiğini gördüğü hâlde onlara şefkat ve merhamet göstermekten nasıl kaçınılabildi? İşte bundan dolayı Cenab-ı Allah, onlara Hz. Nuh ile Hz. Lut'un eşlerini örnek göstermiş, Hz. Nuh ile Hz. Lut'un eşleriyle aralarındaki yakınlığını dile getirmiş, bu örneği de onların Resûlullah (sav) ile akrabalığına aldanmamaları için vermiştir. Bu ayetin, İslam'ın ilk dönemlerinde, babaların çocuklarından ve çocukların babalarından ayrı olarak tek başlarına İslam'a girdikleri dönemde gelmiş olması da muhtemeldir. Bu durumda buradaki örnek, İslam'a giren babalarına ve çocuklarına uymayarak küfürde kalmaya devam eden insanların durumları ile ilgili olur ve onlara şunu ifade eder. Aralarında babalık veya evlatlık yakınlığı bulunan kişilerden birinin İslam'a girmiş olması, küfürde kalanlara hiçbir fayda getirmeyecektir. Çünkü bir insanın kendi karısına olan şefkat ve merhameti, sözünü ettiğimiz akrabalarına olan şefkatinden daha fazladır. Karısına ve akrabalarına olan yakınlığı da bunun gibidir. Nitekim Nuh'un karısı, Hz. Nuh'un nikâhı altındaydı. Ve onun, şanı yüce olan Rabb'ine itaat ve ibadetten başka bir şey yaptığını görmemişti. Ama Hz. Nuh'un imanı ve ibadeti eşine hiçbir fayda vermemiştir. Nasıl ki kocaları Nuh'un ve Lut'un Müslümanlığı o iki kadına hiç fayda vermedi ise, babalarının veya çocuklarının Müslüman oluşları da küfürde kalanlara hiç fayda vermeyecektir. Matürîdî, Tev'ilat, s. 15/277-280.

727 Kur'an Yolu, s. 5/412.

728 Nuh, 71/26-27.

2. Hz. Nuh'un, *"Rabb'im! Beni, annemi, babamı, inanmış olarak evime girenleri, mümin erkekleri ve mümin kadınları başıyla, zalimleri ise helak et."*⁷²⁹ şeklinde yaptığı dua, her ne kadar aynı eve girip/çıksa da inanmadığı için oğlunu kapsamamıştır.
3. Yukarıda nakledilen ayeti kerimede geçen *"Zalimleri helak et."* ibaresinde oğlu da kâfir olduğu için zalimler gurubuna dâhil edilmiştir.⁷³⁰

Hz. Nuh, Tufan esnasında kendisini yalanlayan,⁷³¹ babasına itaat etmeyip karşı gelen, peygamberliğini ve ona gelen vahyi inkâr eden⁷³² oğlunu üzüntülü ve yalnız başına tereddüt içeren bir halde görür. Baba şefkatiyle dayanamaz, olayın dehşet ve ciddiyetinin farkında olan birisi olarak, son bir umutla onu küfürden ve kâfirlerden kurtararak gemiye almak ister.⁷³³ Bu durum Kur'an-ı Kerim'de: *"Gemi, dağlar gibi dalgalar arasında onları götürüyordu. Nuh, gemiden uzakta bulunan oğluna: Yavrucuğum! (Sen de) bizimle beraber bin, kâfirlerle beraber olma! diye seslendi."*⁷³⁴ Buna karşılık oğlu küfründe inat ve ısrar ederek: *"...Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım, dedi."*⁷³⁵ ifadesinde de görüldüğü gibi babasının "yavrucuğum" şeklindeki nazik, merhamet dolu davetini reddetmiştir. Burada Hz. Nuh'un peygamber ve baba olma şefkat ve merhameti yeniden devreye girmiş ve *"Bugün Allah'ın emrinden (azabından), merhamet sahibi Allah'tan başka koruyacak kimse yoktur, demiştir."*⁷³⁶ Hz. Nuh'un oğlu hâlâ olayın ciddiyetinden habersiz ve vehametini kavrayamamış olmalı ki mevcut

729 Nuh, 71/28.

730 Bk. En-Neccar, s. 75.

731 Kur'an Yolu, s. 3/172.

732 Hicazî, s. 4/120.

733 Mehmed Vehbi, s. 6/2345.

734 Hud, 11/42.

735 Hud, 11/43.

736 Hud, 11/43.

durumu normal şartlar olarak değerlendirmiş, bu durumda dağlara sığınarak suda boğulmaktan kurtulacağını zannetmiştir. Oysa olay tabii bir afet değil, azgın bir kavmi cezalandırmak üzere, Allah tarafından özel olarak gerçekleştirilmiş olağanüstü bir Tufan'dı ve Allah'ın emriyle yapılmış olan geminin dışında kalanlar bu felaketten kurtulamayacaklardı. Hz. Nuh, başına gelecekleri bildiği için oğluna, bugün Allah'ın hükmünden kurtuluş yoktur, yani Allah'ın azabının gelmesine engel olacak ve onları koruyacak kimse yoktur demesine rağmen kalbi katılaşmış, peygamber olan babasının öğütleri onu etkilememiş ve ikna olmamıştır. Derken baba ile oğlun arasına dağlar gibi dalgalar girivermiş ⁷³⁷ ve *"Böylece o da boğulanlardan olmuştur."*⁷³⁸ Hz. Nuh'un oğluna seslenişi oğlunun suda boğulmasından önce olmuştur.⁷³⁹

Oğlunun boğulmasına üzülen *"Nuh, Rabb'ine şöyle seslendi: 'Ey Rabb'im! Şüphesiz oğlum da ailemdendir. Senin va'din elbette haktır. Sen hâkimlerin en adilisin."* ⁷⁴⁰ dedi. Bunun üzerine *"Allah buyurdu ki: 'Ey Nuh! O senin ailenden değildir. Çünkü onun yaptığı iyi olmayan bir iştir. Sakın hakkında bilgi sahibi olmadığın bir şeyi benden isteme! Ben cahillerden olmayasın diye sana öğüt veriyorum."*⁷⁴¹ Cenab-ı Hak burada Hz. Nuh'a, oğlunun kendi ailesinden olduğu yönündeki fikrini, onun kötü işler yapması, iç dünyası ve kalbinde beslediği inanç sebebiyle reddetmekte, onun yaptıklarının doğru şeyler olmadığını ve bu sebeple ailesinden olmadığını söylemektedir.⁷⁴² Çünkü o, Allah ve Resûlünü inkâr ettiği için kâfir olmakta ve kâfirle mümin arasında velayet bağı bulunmamaktadır.⁷⁴³

⁷³⁷ Maturdi, s. 7/197-198.

⁷³⁸ Hud, 11/43.

⁷³⁹ Kur'an Yolu, s. 3/172; Vanî, s. 77.

⁷⁴⁰ Hud, 11/45.

⁷⁴¹ Hud, 11/46.

⁷⁴² Maturid, Te'vilat, s. 7/199-200, 369.

⁷⁴³ Hicazî, s. 4/121.

Razi bu ayeti kerimeyi tefsir ederken; *“Ey Nuh! O katiyen senin ailenin değildir.”* ifadesinde belirtilen kişinin tartışmasız Hz. Nuh’un oğlu olduğunu belirttikten sonra bu konuda biri birine yakın şu iki anlam üzerinde durmaktadır:

- O, senin dinine mensup olanlardan değildir.
- O, seninle beraber kendilerini kurtaracağını vadettiğin ailene dâhil değildir.

Razi, Hz. Nuh ile oğlu arasında nesep yakınlığının en kuvvetli bir şekilde gerçekleştiğini fakat aralarında din yakınlığının bulunmadığına işaret ettikten sonra bu ayeti kerimenin nesep yakınlığını değil, dini yakınlığı esas aldığını belirtmektedir.⁷⁴⁴ Dolayısıyla bu ayet, birisinin babasının veya yakınının iyi olmasının ahirette ona bir fayda sağlamayacağını göstermektedir.⁷⁴⁵ Nitekim bir hadisi şerifte Hz. Peygamber kızı Hz. Fatıma’ya hitaben: *“Ey kızım Fatıma! Babam Peygamber diye güvenme. Rabb’ine karşı kulluk görevini gereği gibi yap. Eğer Allah’tan nefsinı satın alamazsan vallahi ben bile senin adına hiçbir şey yapamam.”*⁷⁴⁶ diyerek bir anlamda Hz. Nuh’un oğlu için nasıl âciz bir duruma düştüğüne dikkat çekmiştir.

Peygamber olmasına rağmen Hz. Nuh’un, oğlunun kurtuluşu için gösterdiği çabalar bilim insanları tarafından çeşitli şekillerde yorumlanmıştır. Hz. Nuh, oğlunun helak olmasındaki hikmetin ne olduğunu anlamak istemiş, muhtemelen oğlunun kendisine tabi olacağını ummuş veya onun kendi dininden olduğunu düşünmüş ve *“Oğlum da ailemdendir.”* demiştir.⁷⁴⁷ Aksi hâlde *“Haktan sapanlar için bana başvuruda bulunma! Onlar boğulacaklar.”*⁷⁴⁸ ayeti kerimesiyle onun böyle bir talepte bulunması zaten yasaklanmış olduğu için bunu

744 Razi, Tefsir, s. 13/36

745 Maturdi, s. 7/451.

746 Buhari, “Vesaya”, 11.

747 Mehmed Vehbi, s. 2353; Hicazî, s. 122.

748 Hud, 11/46.

dememesi gerekirdi. Dolayısıyla, oğlunun başka bir dine mensup olduğunu bildiği hâlde, üstelik Allah haktan sapanlar hakkında kendisine başvurmayı yasaklamışken, oğlunun kurtulmasını isteme ihtimali yoktur. Böylece Cenab-ı Allah, her ne kadar oğlu Yam/Kenan nesep yönünden Hz. Nuh'un oğlu olsa da onun Hz. Nuh'un ehlinden olmadığını açıkça söylemiş, dinî farklılığın irsî yakınlıktan önce geldiğini belirtmiştir.⁷⁴⁹ Hz. Nuh'un oğlu iman etmediği için onun kendi ailesinden sayılmadığı, iman olmadan tek başına kan bağının birçok hak ve ödev için yeterli olmadığı ifade edilmiştir.⁷⁵⁰ Vanî Mehmed Efendi de benzer şekilde, Hz. Nuh'un oğlu ile ilgili anlatılardan nesep yakınlığının, dinî yakınlıktan daha az önemli olduğunu, ikincisi olmadan birincinin fazla kıymeti bulunmadığını söylemiştir.

Hz. Nuh'un oğlu hakkındaki düşüncesi ve uygulaması, peygamberlerin işledikleri günah için kullanılan "zelle" şeklinde yorumlanmıştır. Bu değerlendirmeye göre; Tufan'da boğulan Hz. Nuh'un oğlu münafık olmasına rağmen babası onu mümin sanmıştır. Babasının oğluna aşırı şefkati, onun yaptıklarının inancının değil, başka gerekçelerin ürünü olduğunu düşünmüştür. O, oğlunu kâfirlerden ayrı bir yerde görünce onun gemiye binmesini istemiş fakat o babasının teklifini geri çevirerek dağa sığınmayı tercih etmiştir. Bu tercih onun inanç olarak kâfir olduğunun göstergesi sayılmıştır. Bunun üzerine Hz. Nuh, *"Bugün, Allah'ın emrinden, Rahim olan o Allah'tan başka hiçbir koruyucu yoktur."*⁷⁵¹ ayetinde bildirildiği üzere oğlunun dağa değil Allah'a sığınmasını ve gemiye binmesini istemiştir. Bu durum onun daha önce oğlunun kâfir olduğunu bilmediğini aksine onun kalbinde oğlunun mümin olduğunu dair bir umut olduğunu hissettirmiştir. Bunun üzerine Cenab-ı Allah gizli olanı açığa çıkarmış, oğlunun mümin değil

749 Mehmed Vehbi, s. 6/2351.

750 Kur'an Yolu, s. 3/174.

751 Hud, 11/43.

münafık olduğunu bildirmişti. Hz. Nuh'un kâfir olduğu halde nifak ve küfür yönünden oğlu hakkında yeterli bir araştırma yapmadan yanılarak onun mümin olduğunu zannetmesi zelle olarak değerlendirilmiştir.⁷⁵² Nitekim Hz. Nuh oğlu ile ilgili bu uygulamadan pişmanlık duymuş ve: *“Ya Rabbi! Ben bilgim olmayan şeyi istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve affetmezsen, hüsrana düşenlerden olurum.”*⁷⁵³ diyerek Cenab-ı Allah'a yalvarmıştır. Onun bu yakarışı tıpkı, cennette işlediği hatadan dolayı Allah'a *“Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve affetmezsen, muhakkak hüsrana uğrayanlardan olacağız.”*⁷⁵⁴ diye yalvaran Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın durumunu hatırlatmaktadır.⁷⁵⁵

Tufan'da Hz. Nuh'a sadece mümin aile bireylerinin kurtulacağı vadedilmiştir. Hz. Nuh'un isteği reddedilirken *“Çünkü onun yaptığı iyi olmayan bir iştir.”* ifadesiyle helak olan oğlunun helak olma sebebi izah edilmiş, o ailenin bir ferdi olmasına rağmen, kurtulmayı hak etmediğine işaret edilmiştir.⁷⁵⁶

Razi, bazılarının bu ifadeyi, Hz. Nuh'un oğlunun gayri meşru/veled-i zina olduğunu söylediklerini, bu değerlendirmelerin kesinlikle yanlış olduğunu belirterek bu konudaki tartışmalara son noktayı koymuştur.⁷⁵⁷

Hz. Nuh'un oğlunun Tufan esnasında gemiye binmemiş olması, bilim insanları arasında çeşitli şekillerde yorumlanmaktadır. Bu yorumların temel özelliği; yukarıda kısmen işaret edildiği üzere bir peygamber olan Hz. Nuh'un, inanmayan oğlunu gemiye davet etmesi ve Cenab-ı Allah'ın Tufan öncesinde onun ehlini kurtaracağını beyan etmesine rağmen Hz.

752 Razi. Tefsir, s. 13/40.

753 Hud, 11/47.

754 Araf, 7/23.

755 Erdem, Hz. Âdem, s. 160-161

756 Vanî, s. 77-79.

757 Razi. Tefsir, s. 13/37.

Nuh'un ehlinden olmadığı gerekçesiyle boğulması üzerinde yoğunlaşmaktadır.⁷⁵⁸ Rivayetlere göre “*bir kenara çekilmiş*” ibaresinden de anlaşılacağı üzere, onun oğlunun tam olarak kâfirlerle birlikte hareket etmediği, Hz. Nuh'un bu durumu oğlunun iman ettiği şekilde yorumladığı, fakat oğlunun mü-nafıklık ettiği söylenmiştir.⁷⁵⁹

Oğlu ile ilgili bu ilahi uyarıdan sonra Hz. Nuh: “*...Ey Rabb'im! Ben senden hakkında bilgi sahibi olmadığım bir şeyi istemek-ten yine sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve esirgemezsen, kaybedenlerden olurum.*”⁷⁶⁰ diyerek Cenab-ı Allah'tan af dile-miştir.

Sonuç olarak bir peygamber karısı olmasına rağmen, Hz. Nuh'un eşi kocasına ihanet etmiş ve yine bir peygamber oğlu olmasına rağmen, Hz. Nuh'un oğlu kavminin ileri gelenlerine uyararak şirkte ısrar etmiş, bu durumda o bir peygamber ol-duğu halde, Allah'tan gelen azabın onlara ulaşmasına engel olamamıştır.⁷⁶¹

758 Bu tartışmalar için bk. Fahrüddin er-Razi, İsmetü'l Enbiya, Hazırlayan: Mu-hammed Hicazî, Kahire, 1986, s. 57-60.

759 Vanî, s. 78.

760 Hud, 11/47.

761 Hadislerle İslam, s. 6/35.

Gemiye Alınanlar/Binenler

Allah'ın emri doğrultusunda gemiyi yapmaya başlayan Hz. Nuh, mucize olarak onun tamamlanmasından sonra kavmi hakkındaki ilahi hükmü beklemeye başlamıştır. “...*Buyruğumuz geldiğinde sular coşup yükselmeye başlayınca her cinsten birer çift hayvan ile kendileri aleyhinde hüküm kesinleşmiş olanların dışındaki aileni gemiye al...*”⁷⁶² ayeti kerimesinde buyrulduğu üzere artık o beklenen zamanın geldiğini, hükmün verildiğini görmüş, inisiyatif kullanma şansının bulunmadığının farkında olarak görevini yerine getirmeye koyulmuştur. Kaynaklarda gökten yağmurların boşalması ve yer-yüzünden suların fışkırması, Hz. Nuh ve beraberindekilerin gemiye binme zamanının geldiğinin işareti olarak kabul edilmiştir.⁷⁶³

Onun gemiyi nerede yaptığı ve Tufan başlangıcında yanındakilerin nerede olduklarıyla alakalı çeşitli bilgiler rivayet edilmiştir. Bu rivayetlere göre, Hz. Nuh ve beraberindekiler suların ilk önce fışkırmaya başladığı yerde; Kûfe veya Ba'lebekke yakınındaki Şam'ın Aynü'l-Verke/Ayn Verd köyünde gemiye binmiştir.⁷⁶⁴

762 Mü'minin, 23/27.

763 Sabunî, 5.Kitap, s. 96.

764 Fîrûzâbâdî, s. 6/29.

Hız. Nuh ve beraberindekilerin recep ayının onunda gemiye bindiği rivayet edilmiştir.⁷⁶⁵ Hız. Nuh, geminin yapılması emrine gösterdiği sadakat gibi, gemiye binerken de teslimiyet içerisinde Allah'ın kendisinden istediği şeyleri yerine getirme gayreti içinde olmuştur.

Kur'an-ı Kerim'deki Hız. Nuh kıssası bütünüyle incelendiğinde; Hız. Nuh ile birlikte sadece ona iman eden kimseler ve insanların yanında, erkekli dişili kara ve deniz hayvanlarından bindirilmesi istenenler, bitkiler, Hız. Nuh tarafından bilinen her varlıktan bütün hayat tohumunu taşıyanlar, filizler gemiye alınmıştır.⁷⁶⁶

Tufan'dan sonra, *"... Ey Nuh! Sana ve seninle beraber olan ümmetlere bizden selam ve bereketle (gemiden) in! ..."*⁷⁶⁷ ayeti kerimesinden anlaşıldığı kadarıyla, Hız. Nuh ile birlikte gemiye onun ailesinden başka iman eden grupların de alındığı bildirilmekte, fakat bu konuda herhangi bir sayı verilmemektedir. Abdulvehhab en-Neccar, gemide Hız. Nuh'un ailesinin dışındakilerin bir rivayete göre altı, bazı rivayetlere göre ise kadınlı erkekli toplam kırk kişi olduklarını söylemektedir.⁷⁶⁸ İbn Kuteybe ise Hız. Nuh'un üç oğlu Sam, Ham ve Yafes ile birlikte, Müslüman kırk erkek ve kırk kadının gemiye bindiklerini bildirmektedir.⁷⁶⁹ Bernhard Heller ise gemidekilerin sayısı ile ilgili bilgilerin yedi ile seksen arasında değiştiğini söylerken,⁷⁷⁰ kaynaklarda genel olarak seksen kişi olduğu yönünde bilgiler yer almaktadır.⁷⁷¹ M. Asım Köksal ise benzer rivayetlere yer vererek gemide Hız. Nuh ile birlikte üç oğlu ve eşlerinin veya on beş erkekle on beş kadının bulunduğu şeklinde detaylı bil-

765 Bk. Yazır, s. 4/2786; Köksal, Peygambereler Tarihi, s. I/98.

766 Bk. Hud,11/40. Ayrıca Bk. Kutub, s. 10/324.

767 Hud, 11/48.

768 Bk. En-Neccar, s. 59.

769 İbn Kuteybe, s. 23.

770 Bk. Heller, s. 9/345.

771 Hadislerle İşlam, s. 6/35.

giler nakletmektedir.⁷⁷² İbn Kesir, İbn Abbas'a isnat ettiği bir habere göre, gemide aileleriyle birlikte seksen erkeğin olduğunu söylemekte ve onların yüz elli gün geminin içinde kaldığını haber vermektedir.⁷⁷³

Batılıların hazırladıkları İslam Ansiklopedisinde; Hz. Nuh tarafından yapılan geminin özellikleri ve oraya binenlerle ilgili Tevrat ve Kur'an-ı Kerim'de yer almayan, fakat Tevrat'ın Tekvin bölümündeki anlatımlara uygunluk gösteren bir rivayet naklederek, geminin yerleşim düzeni hakkında bazı bilgilere yer verilmektedir.⁷⁷⁴

Benzer rivayetler, İbn Kesir Tefsirinde yapılan izahat kısmında da yer almaktadır.⁷⁷⁵ Kur'an-ı Kerim'de adı geçen kıssalardan en açık olanlardan birisi hiç şüphesiz Hz. Nuh ile ilgili anlatımlardır. Burada Allah'ı inkâr edenlerin cezalandırılma biçimlerinden biri olan "Tufan" olayından söz edilmektedir. Ayetlerde çok açık olarak, Allah tarafından emredilen ve inşasıyla ilgili gerekli yardımlar yapılan gemi tamamlandıktan sonra, her hayvandan birer çift ve insanlardan da sadece inananların gemiye alınacağı, kâfirlerin mutlaka boğulacağı vaad edilmektedir. Hatta Hz. Nuh'a bu konuda herhangi bir şefa

772 Bk. Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/97.

773 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3933.

774 Bk. Heller, s. 9/345; "Havarilerin isteği üzerine İsa'nın dirilttiği Sam (veya Ham) b. Nuh gemiyi ve bölmelerini şöyle tarif ediyor: Altta dört ayaklı hayvanlar, onun üstünde insanlar ve en üstte de kuşlar bulunuyordu. Nuh gemiye önce karıncaları, en sonra da merkebi alır. Merkez ağır ağır girer; çünkü İblis onun kuyruğundan çekmektedir. Sabırsızlanan Nuh 'Şeytan ile beraber de olsan, yine gir.' diye bağıırır ve böylece iblis de gemiye alınmış olur." Allah'a inananlarla birlikte, inanmadığı hâlde Uc b. Anak/Unuk'ın gemiye binerek boğulmaktan kurtulduğunu, ancak Kabil'in zürriyetinin boğulduğunu nakleder. Ona göre Nuh (as), Hz. Âdem'in naaşını da gemiye alır; erkek ve kadınların arasını ayırmak için ondan faydalanır. Gemide insan ve hayvanların nefislerine hâkim olmaları emredildiği halde bu emri unutan Ham'ın cildi ceza olarak kapkara kesilir. Uc b. Anak ile ilgili geniş bilgi için Bk. (Abdullah Aydemir, İslami Kaynaklara Göre Peygamberler, Ankara, 2003, s. 54.)

775 İbn Kesir, s. 8/3935.

imkânı tanınmadığı belirtildiği hâlde,⁷⁷⁶ bu türden rivayetleri esas alarak Uc b. Anak/Unuk gibi hayali bir varlık veya bir kâfirin de gemiye alındığını iddia etmek doğru değildir. Zira Hz. Nuh, inanmadığı için kendi oğlunu bile gemiye alamamış, inanmadıkları için kendi karısı ve oğlunu Allah'ın takdir ettiği azaptan kurtaramamıştır. Ayrıca günahkârların cezalandırılması için gerçekleştirilen bu felakette gemiye alınanlar inanan insanlar oldukları hâlde, Tufan olayının bütün şiddetiyle devam ettiği, insanların can derdine düştüğü bir sırada, inananlar arasında bulunduğu Allah'ın ve babasının emirlerine itaat ettiği için gemide bulunan Hz. Nuh'un oğlu Ham'ın nefsi zaaflarının olduğunu iddia etmek, hem dinî hakikatlere hem de bilimselliğe aykırıdır. Bu durum, dünyada yaşayan siyahi insanların dış görünüşlerine makul bir gerekçe bulmak amacıyla, bir anlamda, Afrikalıların atası olduğu iddia edilen Hz. Nuh'un oğlu Ham'ın işlediği suçtan dolayı cildinin karardığını iddia etmek, büyük çoğunluğu Afrika kıtasında yaşayan siyah ırktan olanlara saygısızlıktır. Ayrıca böyle bir iddia veya gerekçe onları, ahlaki zaafları olan bir atanın soyundan gelenler olarak nitelemek, onlara ikinci sınıf insan muamelesi yapmaya kalkmak ve Hristiyanlıktaki asli suç⁷⁷⁷ anlayışı gibi baba-

776 Hud, 11/37.

777 Hristiyan literatüründe Âdem tarafından cennette işlenen hataya "âsli suç" denmektedir. Allah Âdem'i yarattıktan sonra cennete koymuş, hayat/iyilik ve kötülüğü bilme ağacını ona yasaklamıştır. Çeşitli sebeplerden dolayı Âdem bu yasağı ihlal etmiş ve Havva ile birlikte cennetten çıkarılmıştır. Böylece onların soyundan gelen bütün insanlık onların işlediği bu suçtan dolayı mahkûm olmuştur. Tevrat ve İncillerde dayanağı olmayan bu görüş, Hz. İsa hayatta iken dillendirilmemesine rağmen onun vefatından hemen sonraki yıllarda, Pavlus tarafından iddia edilmiş ve zamanla geliştirilerek Hristiyanların temel doktrinlerinden biri hâline gelmiştir. Bu doktrine göre, bütün insanlar atalarından miras kalan suç ile doğmuş ve onunla beraber ölmüştür. İnsanlığın bu suç batağından ve döngüsünden kurtulabilmesi için bir kurtarıcı aranmıştır. Hristiyanlara göre bu kurtarıcı, Allah'ın adalet, rahmet ve muhabbet sıfatlarını bünyesinde toplayan, insanlar gibi yaşayan, Allah'ın insan şeklini alan "biricik oğlu" İsa'dır. İsa Golgata Tepesi'nde haça gerilmek suretiyle kendini feda etmiş ve insanlığı bu günden temizlemiştir. Dolayısıyla insanlığın sonsuza kadar bu günden kurtulabilmesi için, Baba, Oğul

larının işlediği hatanın bedelini onlara ödetmek anlamına da gelmektedir.

Şeytanın gemiye alınması ile ilgili olarak anlatılan hikâye ise, Kur'an-ı Kerim'deki bilgilerle tamamen çelişmektedir. Hz. Âdem kıssasında geniş bir şekilde anlatıldığı gibi, şeytan Hz. Âdem'in topraktan, kendisinin de ateşten yaratıldığını gerekçe göstererek, itaat etmesi istenen ilahi emre uymamış ve cennetten kovulmuştur.⁷⁷⁸ Baştan itibaren Allah'a karşı takındığı bu isyankâr tavra rağmen, Allah'tan diriliş gününe kadar insanları baştan çıkarmak için izin istemiş, bu isteği karşılığında Allah ona belirli bir süre vermiştir.⁷⁷⁹ Dolayısıyla Tufan esnasında, henüz kendisine verilen sürenin dolmaması sebebiyle, onun insanlarla mücadelesinin kıyamete kadar devam edeceği anlaşılmaktadır. Bu sebeple, şeytanın sadece inanan insanların olduğu gemiye girmesi için bir merkebi araç olarak kullanmasına gerek yoktur. Bu anlatım, Hz. Âdem kıssasının Kitab-ı Mukaddes'te anlatılan şekline benzer bir durum olarak, orada hedefine ulaşmak için yılandan⁷⁸⁰ yararlanmaya çalışan şeytanın, burada merkebi kullanmak istediği anlatılmaktadır.

ve Kutsal Ruh adına vaftiz olup İsa'yı Tanrı olarak kabul etmesi istenmiştir. (Bk. Erdem, Hz. Âdem, s. 49-111.)

778 Bk. Araf, 7/12-18; Hicr, 15/30-35.

779 Bk. Hicr, 15/36-38.

780 Bk. Tekvin, 3/1-19.

Geminin İndiği Yer

Hız. Nuh ve beraberindekiler gemiye bindiklerinde Cenab-ı Hak ona: *“Yanımdakilerle birlikte sen de gemiye yerleştğinde, ‘Bizi bu zalimler topluluğundan kurtaran Allah’a hamdolsun! de. Yine de ki: ‘Rabb’im! Beni bereketli bir yere indir; en uygun şekilde indirip yerleştiren sensin.”*⁷⁸¹ şeklinde dua tavsiyesinde bulunmuştur.

Hız. Nuh ve beraberindekilerin duası Allah tarafından kabul edilmiştir. Bu husus Kur’an-ı Kerim’de: *“Daha önce Nuh dua etmiş, biz onun duasını kabul etmiştik. Böylece kendisini ve (iman eden) yakınlarını büyük sıkıntıdan kurtarmıştık.”*⁷⁸² şeklinde buyrulmuştur.

Hız. Nuh ve beraberindekilerin bindiği geminin ne kadar süre suların üzerinde kaldığı ile ilgili bilgiler Kur’an-ı Kerim’de bulunmamasına rağmen kaynaklarda, bunun ortalama altı ay kadar devam ettiği ve bu süre zarfında dünyanın çeşitli yerlerini dolaştığı yönünde rivayetler bulunmaktadır. Bu anlatımlara göre Hız. Nuh ve yanındakilerin, recep ayının onuncu günü bindikleri gemiyle yaptıkları bu zorlu ve zorunlu yolculuk, yaklaşık altı ay sürmüş ve muharrem ayının onuncu yani aşure gününde tamamlanmıştır.⁷⁸³ Kur’an-ı Kerim’de bildiril-

781 Mü’minun, 23/28-29.

782 Enbiya, 21/76.

783 İbn Kuteybe, s. 23; Mehmed Vehbi, s. 6/2348; Hadislerle İslam, s. 6/36.

diğine göre Tufan sonrasında gemi Cudi Dağı'na oturtulmuştur.⁷⁸⁴

*“Denildi ki: Ey Nuh! Sana ve seninle birlikte olan ümmetlere bizden selam ve bereketle (gemiden) in!”*⁷⁸⁵ Böylece Hz. Nuh ve beraberindekilerin su üzerinde geçirdikleri uzun ve çileli bekleyiş tamamlanmış, onlar huzur ve mutluluk içinde karaya inmişlerdir. Bu ayeti kerimede açık bir şekilde Hz. Nuh ve yanındaki inananlara gemiden inmeleri buyrulduğu hâlde geminin durduğu yerin Cudi Dağı olması sebebiyle bunu, *“... Ey dağın üzerinde bulunanlar aşağıya inin denildi.”* şeklinde yorumlayanlar⁷⁸⁶ olmuştur.

Bütün tefsir ve tarih kaynakları Cudi'nin neresi olduğu hususunda bir arayışa girmekte, özellikle Hz. Nuh'un yaşadığı yerler olarak kabul edilen Irak coğrafyasında bir yer tespitine çalışmaktadır.⁷⁸⁷ Geminin Cudi Dağı'nın üzerine geldikten sonra yaklaşık bir ay kadar beklediği ve sular çekilip yerler kuruduğu zaman karaya oturup içindekilerin aşağı indiği söylenmektedir.⁷⁸⁸

Tarihi bilgiler ve coğrafi bulgular, Cudi konusunu tartışma alanının dışında tutacak kadar açıktır. Hamdi Yazır, Cudi kelimesinin genel anlamda dağ için de kullanılan bir cins isim olmasını hatırlatmakla birlikte, Cudi Dağı olarak anılan yerin Musul yakınlarında olduğu yönündeki rivayetlere dikkat çekmektedir.⁷⁸⁹

En-Neccar, Kur'an-ı Kerim'de açıkça belirtilen bu bilgilere tarihi malumat çerçevesinde yaklaşmakta ve Diyarbakır yakınlarında olduğunu iddia ettiği bu Cudi Dağı'nın, Ermenis-

784 Hud, 11/44.

785 Hud, 11/48.

786 Hicazî, s. 4/122.

787 İbn Kesir, Tefsir, s. 8/4933.

788 Bk. Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/101.

789 Bk. Yazır, s. 4/2784; Mehmed Vehbi, s. 6/2348.

tan dağ silsilesinin devamı ve Tevrat'ta adının "Ararat" olarak geçtiğini söylemektedir. Belli ki o, İsrailiyât etkisiyle bazı kaynakları esas alarak böyle bir nakilde bulunmaktadır.⁷⁹⁰

Muhammed Esed, Hz. Nuh'un indiği yer ile ilgili olarak şöyle bir değerlendirme yapmaktadır: *"Eski Süryanice'de Kardû olarak bilinen bu dağ, Van Gölü bölgesinde, bugünkü Suriye'nin El-Cezire eyaletinin merkezi olan İbn Ömer Ceziresi adındaki şehrin takriben yirmi beş mil kuzeybatısındadır. Ağrı Dağı'nın değil de sözü geçen bu dağın Hz. Nuh'un oturduğu dağ olarak şöhret bulmasını sağlayan Mezopotamya geleneğidir. Hz. Nuh'un gemisinin oturduğu yerin burası olarak gösterilmesi şüphesiz, Babil efsanelerine dayanmaktadır. Ama hatırlanmalıdır ki, Ararat ismi bir zamanlar Cudi Dağı'nı da içine alacak tarzda Van Gölü'nün güneyine kadar bu bölgenin tamamı için kullanılabilir."*⁷⁹¹ O, kendisi tarafından yazılan mealde; *"Tekne (gemi) Cudi Dağı'na oturdu."*⁷⁹² diyerek kendisi tarafından yapılan yorumların ne kadar gereksiz olduğunu itiraf etmiştir. Zira geminin nereye oturduğu hiçbir yoruma ihtiyaç duyulmayacak şekilde Kur'an-ı Kerim'de Cudi olarak açıklanmıştır. Buranın şöhreti Mezopotamya geleneği ve Babil efsaneleri değil bizzat Hz. Nuh ve onun şahsında gerçekleşen ilahi mucizeden kaynaklanmaktadır.

Hikmet Tanyu bütün bu bilgi, anlatım ve rivayetlere cevap niteliğinde şöyle demektedir: *"Rrt" kelimesinin Kitab-ı Mukaddes yazarlarınca yanlış seslendirilmesi sonucunda ortaya çıkan Ararat kelimesi*⁷⁹³ *hatalı yorumlanmış ve Nuh gemisinin indiği yer olarak Ağrı Dağı gösterilmişse de bunun gerçeğe uygun olmadığı anlaşılmaktadır. Zaten 10. yüzyıla kadar birçok Ermeni müellifin ve daha başkalarının eserlerine dayanarak Ağrı*

790 Bk. En-Neccar, s. 62.

791 Muhammed Esed, s. 432.

792 Muhammed Esed, s. 431.

793 Tekvir, 8/4.

Dağı'nın Tufan ile münasebetinin bulunmadığını tespit etmek mümkündür. Eski Ermeni rivayetlerinde Nuh gemisinin bir dağ üzerine oturduğuna dair hiçbir malumat yoktur.”⁷⁹⁴

Cudi Dağı, günümüzde Türkiye sınırları içerisinde ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde Türkiye-Irak sınırına 15 km uzaklıkta, Dicle Irmağı'nın kıyısında bulunan Cizre'nin 32 km kuzeydoğusunda, Şırnak il merkezine 17 km uzaklıktadır. Elips biçiminde olan Cudi Dağı üzerinde 2000 metreyi aşan dört doruk vardır. Bunların en yüksek 2114 metredir. Bu tepelerden 2017 m yüksekliğinde olanı “Nuh Peygamber Ziyaret Tepesi” adını taşımaktadır.⁷⁹⁵

Hz. Nuh ve beraberindeki müminlerin hepsi geminin muharrem ayının onuncu günü (aşure) karaya oturması münasebetiyle o gün şükür orucu tutmuştur.⁷⁹⁶

Tufan sonrası yaşanan olaylarla ilgili yazılı literatürde anlatılan bilgiler, bazı soruları da beraberinde getirmektedir. Özü itibarıyla gayba ait bir konu olması⁷⁹⁷ ve Hz. Nuh kıssası ile ilgili Kur'an dışında güvenilir bir kaynağın bulunmaması, bu konuda ortada dolaşan bazı bilgilerle ilgili kuşku da artırmaktadır.

Tufan olayının ne kadar sürdüğü konusunda Kur'an-ı Kerim'de herhangi bir bilgi verilmemektedir. Bu aynı zamanda, Hz. Nuh ve beraberindekilerin geminin içerisinde ne kadar süre kaldığının da belirtilmediği anlamına gelmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de “(Nihayet) Ey toprak suyunu yut! Ey gök sen de tut!’ denildi. Su çekildi; hüküm yerini buldu; gemi Cudi'nin üzerine oturdu. 'Zalimlerin topunun canı cehenneme denil-

794 Hikmet Tanyu, “Cudi Dağı”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1993, s. 8/79-80.

795 Tanyu, s. 8/79.

796 Bk. Vanî, s. 77; Yazır, s. 4/2786; Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/101.

797 Hud, 11/49.

*di!*⁷⁹⁸ ifade buyrularak, Tufan olayı gerçekleştikten sonra, gemiye alınanlar dışında, bütünüyle Hz. Nuh'un kavmi cezalandırılmış ve Cenab-ı Allah'ın emriyle bu felaket son bulmuştur. Yeryüzünün bütünüyle sularla dolması ve kâfirlerin tamamıyla helak olmasından sonra, Cenab-ı Hakk'ın doğrudan yere suyunu yutmasını ve göğe de suyunu tutmasını emretmesi ve onların bu emri yerine getirmesi, O'nun kudretinin ne kadar büyük olduğunu göstermektedir.⁷⁹⁹

Bernhard Heller'in "*Nuh sulara yatışmasını emredince gemi Cudi Dağı'na iner.*"⁸⁰⁰ şeklindeki beyanı, yukarıda zikrettiğimiz Kur'an ayetiyle tamamen çelişmektedir. Zira Tufan olayını başlatan ve durduranın Hz. Nuh değil, bizzat Cenab-ı Allah olduğu Kur'an-ı Kerim'de açık bir şekilde beyan edilmektedir. Ayrıca İslam inancına göre, peygamberler istedikleri zaman mucize gösteremez. Mucizeler peygamberlik özelliklerinden olmakla birlikte, bu konuda onların bireysel katkısı söz konusu değildir.

Gemi ile birlikte Tufan'dan sağ olarak kurtulanlara; "*Denildi ki: "Ey Nuh! Sana ve seninle beraber olan gruplar üzerine bizden selam ve bereketlerle gemiden in!"*"⁸⁰¹ buyrulur. Maturidî, o gün Hz. Nuh'un yanında grupların değil sadece birkaç kişinin bulunduğunu ileri sürmektedir. Ona göre, ayette ondan sonra gelecek gruplar kastedilmektedir. Zira bu ifade, bütün nebilerin ve resûllerin şeriatları farklı olsa bile dinlerinin aynı olduğuna işaret etmektedir. Çünkü ayette sözü edilen gruplar, şahsen Nuh aleyhisselam ile birlikte değillerdi. Bu gerçek, onların aynı dine mensup olduklarını göstermektedir demektir.⁸⁰²

798 Hud, 11/44.

799 Mehmed Vehbi, s. 6/2348.

800 Heller, s. 9/345.

801 Hud, 11/48.

802 Maturidî, Te'vilat, s. 7/204.

Geminin indiği yer konusunda henüz sağlıklı bir araştırma yapılmadığı için Hz. Nuh'un gemisinin kalıntılarına ulaşılamamıştır. Kur'an-ı Kerim'de *"Ant olsun, bunu bir ibret levhası olarak bıraktık; ibret alacak yok mu?"*⁸⁰³ ayeti kerimesinde, Hz. Nuh kıssasında çok önemli bir yeri olan gemiden ibretlik olarak söz edilmesi, onun bazı kalıntılarının günümüze ulaşacağı anlamına da gelmektedir.

Maturidî; *"Fakat biz Nuh'u ve gemidekileri kurtardık ve bunu bütün insanlık için ibret yaptık."*⁸⁰⁴ ayetini açıklarken; *"Bu beyanda ise ibret yapılan şey gemi olmaktadır. Bazıları şöyle demiştir: Geminin ibret yapılması şöyledir: Normalde gemiler doğaları itibarıyla kullanım süresinin uzaması ve uzun zamanın geçmesi sonucunda bozular, çürür ve dağılır. Oysa Nuh'un gemisi hala olduğu gibi durmaktadır. Fakat o bahsedildiği gibi mi değil mi bilinmemektedir."*⁸⁰⁵ Bu ayeti kerimede malum geminin Hz. Nuh'un hatırası ve ibret vesikası olması yanında onun dağ başındaki kalıntısının tufanın dehşetini göstermesi bakımından daha da önemli bir ibret vesilesi olma ihtimali de göz ardı edilmemelidir.

Tarihî kaynaklar, Hz. Nuh'un bindiği geminin Cudi Dağı'nda uzun süre ibret olarak kaldığını, geçmiş dönemlerde bazı insanların onu ziyaret ettiğini ve sonunda onun çürüyerek yok olduğunu aktarmaktadır.⁸⁰⁶ Fakat M. Asım Köksal, bu görüşlerin altına; *"Acaba, Kamer suresinin 15. ayeti kerimesindeki mutlak beyana bakılarak geminin Cudi Dağı üzerinde, şu veya bu şekilde, mesela taşlaşmış olarak, ibretlik bir mucize hâlinde el'an mevcudiyeti düşünülemez mi?"*⁸⁰⁷ şeklinde kendi düşüncesini eklemiştir. Bir anlamda o, henüz geminin yerinin tes-

803 Kamer, 54/15.

804 Ankebut, 29/15.

805 Maturidî, s. 10/286.

806 Bk. Maturdi, Te'vilat, s. 14/257; İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3933; Köksal, Peygamberler Tarihi, s. I/103.

807 Köksal, Peygamberler Tarihi, s. I/103.

pit edilememiş olması sebebiyle onun insanlığa ibret olma karakterini hâlâ muhafaza ettiğine dikkat çekmiş ve bilim insanlarını araştırmaya yönlendirmiştir. Hz. Nuh'un Cudi Dağ'ında bir ay kadar kaldığı, muharrem ayının onuncu günü, sular çekilip yerler kuruduktan sonra oradan aşağıya indiği ve o gün gemide bulunanların tamamının şükür orucu tuttukları rivayet edilmiştir.⁸⁰⁸

Çok yönlü bir mucize karakteri taşıması sebebiyle Hz. Nuh'un yaptığı gemi ile ilgili çeşitli değerlendirmeler yapılmaktadır. Genel itibarıyla, Hz. Nuh'un mucizesi olarak Tufan olayı üzerinde durulmakta ve tartışmalar onun üzerinde yoğunlaşmaktadır. Hâlbuki yapılışı, özellikleri, sahip olduğu imkânlar vs. yönünden ele alındığında, geminin de ayrı bir mucize karakteri taşıdığı görülmektedir. Her şeyden önce Hz. Nuh, bilmediği ve örneği olmayan bir şeyi tamamen Yüce Allah'ın yardımı, öğretmesi, yönlendirmesi ve gözetimi altında yapmıştır. Gemi, sahip olduğu ölçüler bakımından sıradan bir gemi olmasa gerektir. Onunla ilgili bilgilerin gerçeği yansıtmaması yanında, kendisinden beklenen görev, onun boyutları hakkında hayret uyandırıcı bir düşünce ortaya koymaktadır. Bu geminin muhtemel bir deniz ortamında tahmini seksen insana ilave olarak, Kur'an-ı Kerim'in verdiği bilgilere göre, her cinsten hayvanın erkekli dişili yerleştirileceği ve süresi belli olmayan bir tarihe kadar su üzerinde kalabilecek ve içindekilerin zaruri ihtiyacını karşılayabilecek bir potansiyele sahip olması gerekmektedir.

Bütün bunların yanında geminin nasıl hareket edeceği, bu hareketin kimler aracılığıyla veya nelerin katkısıyla, nasıl sağlanacağı da ayrı bir hayret konusu olmalıdır. Zira gemiye bindiği varsayılan insan sayısının en fazla seksen civarında olduğu düşünülürse, onların fiziki gücü bu kadar büyük bir gemiyi hareket ettirmeye yeter mi? Şayet bu geminin bazı bi-

808 Bk. İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3933-3934; Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/101.

lim adamlarının işaret ettiği gibi, buharlı gemilerin ilk türü olduğu kabul edilirse, bu buharı en az altı ay veya süresini bilmediğimiz bir zamana kadar devam ettirebilecek bir yakıt potansiyeline sahip olması gerekmektedir. Kanaatimce bu hususlar geminin neden yapıldığı, nasıl yapıldığı, hatta nerede durduğu ve sonrasının ne olduğu soruları kadar önemlidir. Bütün bu ihtimaller üzerinde durduktan sonra en doğru yol, geçmişteki büyük bilim insanlarının dediğı gibi, Tufan olayını ve gemi konusunu mucize olarak kabul edip, Allah'ın yardım ve takdiri istikametinde kendisine verilen görevi yerine getirdiğini söylemek olmalıdır.

Hz. Nuh Resûl mü? Nebi mi?

Peygamberlerin görev, yetki ve sorumluluklarını tayin bakımından kelim konuları içerisinde yer alan nübüvvet ve risâlet ayrımı Nuh Peygamber için de tartışılmaktadır. Maturidî, bu konuda açıklanan görüşlerden hareketle Hz. Muhammed, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa'nın şariat sahibi ve ülü'l-azim peygamberlerden olduğunu beyan etmektedir.⁸⁰⁹ Muhtemelen Maturidî, onun ülü'l-azim peygamberlerden olmasını aynı zamanda risaletle görevlendirmesi olarak değerlendirmektedir.

Geleneksel kelim anlayışında, resûllerin kendisine kitap verilen peygamber olduğu bilinmektedir. Ancak yine aynı kültürel ve geleneksel anlayışta, kendisine kitap verilmeyen diğer peygamberlerden farklı özellikleri bulunsa da Hz. Nuh'a kitap verildiğine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Buna karşılık Meryem suresinin 19/58. ayeti kerimesinde; Allah'ın ayetleri okunduğunda çok duyarlı olan, onlar okununca gözyaşı dökerek secdelere kapanan kişilerden söz edilirken diğer peygamberlerden bazıları yanında Hz. Nuh'un da adından söz edilmektedir. Bu durum ona da bir ilahi kitap verilmiş olabileceği ihtimalini akla getirdiği gibi kendisinden önce gelen peygamberlere verilen kitapları okuduğu ve onların hükümlerini uyguladığı şeklinde anlaşılmasına da müsaittir. Ayrıca

809 Maturidî, Te'vilat, s. 11/347-348.

"Size Rabbimin ayetlerini bildiriyorum..."⁸¹⁰ ayeti kerimesi ona Cenab-ı Allah'ın emir ve yasaklarını içeren vahiy geldiğinden ve bunları Hz. Nuh'un kavmine bildirdiğinden söz etmektedir. Bütün bu emir ve yasakların bir tek ayette toplanmış olması ihtimal dışı ise, onların bir kitap şeklinde verilmiş veya indirilmiş olması muhtemeldir. Zemahşeri, bu ayeti kerimedeki ifadeyi; "Allah'ın, Nuh peygambere ve ondan önceki peygamberlere atası İdris'in (as) otuz sahifelik kitabında ve Şit peygamberin (as) elli sahifelik kitabında bildirmiş olduğu mesajları da kastedilmiş olması mümkündür." diyerek Hz. Nuh'a özel bir kitap verilmiş olabileceğine veya onun kendinden önceki peygamberlere verilen kitapların hükümlerini uyguladığına dikkat çekmiştir.⁸¹¹

İslami kaynaklarda, Hz. Nuh'un peygamberliğinin genel mi yoksa bölgesel, yani belli bir coğrafyada ve belli bir toplum ile sınırlı mı olduğu tartışılan konular arasında yer almaktadır. Bu iki husus, onun Allah'a yaptığı duanın kapsamı ve Tufan olgusunun yeryüzünün tamamını kuşatıp kuşatmadığı ve bütün insanlığın helak olup olmadığı hususlarının da birlikte değerlendirilmesine yol açmaktadır. Hz. Muhammed dışındaki bütün peygamberlerin, belli bir kavim ve coğrafya ile sınırlı görevleri yerine getirmekle gönderildiği hatırlandığında, insanlık tarihinin ilk dönemlerinde diğerlerinden çok önceleri peygamber olarak görevlendirildiği bildirilen Hz. Nuh'un da onlardan birisi olduğu akla gelmektedir. Bu durumda, onun muhatap olduğu kimselerin kendi kavmi ve onun duasının/bedduasının da onların içindeki kâfirleri ilgilendirdiği, bu yüzden Tufan olayının da bölgesel olduğu düşünülebilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de verilen bilgilerden hareketle, Hz. Muhammed'den önceki peygamberlerin tamamı Orta Doğu bölge-

810 Araf, 7/62.

811 Zemahşeri, s. 2/870.

sinde yaşamıştır. Başka bir ifadeyle Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in (sav) yaşadığı ve peygamber olarak gönderildiği coğrafyaya yakınlığı sebebiyle sadece Orta Doğu bölgesinde yaşayan peygamberlerden örnekler vermiştir. Yine aynı kaynaktan öğrendiğimize göre onlar belli bir kavme gönderilmiştir. Hatta aynı yörede aynı zaman diliminde bazen birden fazla peygamber gönderildiği görülmüştür. Bunun en somut örneği, Hz. İbrahim ile yol arkadaşlığı yapan yeğeni Hz. Lut, oğulları Hz. İsmail, Hz. İshak ve onun soyundan gelenler, Hz. Musa ve ağabeyi Hz. Harun, Hz. Davud ve oğlu Hz. Süleyman, Hz. Zekeriya ve oğlu Yahya ile yeğeni Hz. İsa hep aynı zamanlarda aynı coğrafyada hatta aynı kavme peygamberlik yapmıştır. Dolayısıyla onlar din olarak her ne kadar evrensel ve kısaca tevhid denilen tek Allah inancına dayanan İslam'ı, muhatap oldukları toplumlara tebliğ etmiş olsalar bile, peygamberlik görev ve sorumlulukları hep yaşadıkları zaman ve coğrafya ile sınırlı kalmıştır. Bunlardan çok daha önceki asırlarda yaşadığı kabul edilen Hz. Nuh'un da benzeri bir şekilde evrensel bir dinin tebliğcisi, fakat belli bir kavimle sınırlı bir sorumluluğa sahip peygamber olması kuvvetle muhtemeldir.

Bu konu üzerinde araştıranlar, Kur'an-ı Kerim'deki bilgileri esas alarak, Peygamberimiz Hz. Muhammed'den önceki peygamberlerin gerek nebi gerekse resûl olanlarının getirdikleri mesaj, nitelik itibarıyla evrensel de olsa, peygamberlerin görev ve sorumluluklarının belli bir toplum ve bölge ile sınırlı olduğu konusunda birleşmektedir.⁸¹² Bunlar, Hz. Nuh'un peygamberliğinin genel olmadığı gerekçesiyle, yaptığı duanın da kendi kavmi dışındakileri kapsamadığını, bu sebeple sular dağların tepelerinden aşıya da, Tufan olayının bölgesel olduğu üzerinde durmakta ve yer kürenin tamamının Tufan olayına sahne olmadığı şeklinde yorumlamaktadır.⁸¹³

812 Bilgiz, s. 44.

813 Yazır, s. 8/5368.

Hz. Nuh'un gemisine binen sınırlı sayıdaki inananın dışında, insanlığın tamamının helak olduğu konusunda iki varsayım üzerinde durulmaktadır. Bunlardan birincisi Hz. Nuh zamanında insanlık henüz yer kürenin tamamına yayılmamıştır. İkincisi Tufan, Orta Doğu bölgesinde yaşayan Hz. Nuh'un kavmi ile sınırlı kalmıştır.⁸¹⁴

Tufan konusunun bölgesel olup genel olmadığı konusuyla alakalı olarak, Hz. Nuh'un bir kavme peygamber olarak gönderilmesinden hareketle, ondan sonra gelen ve yaklaşık olarak aynı bölgede yaşayan Âd, Semud ve Lut kavimlerinin de başına böyle felaketler gelmiş ve bunların hepsi bölgesel nitelik taşımıştır.

Bütün bunlardan sonra, Hz. Nuh'un nebi veya resûl olduğu yönünde kesin bir ayrıma gitmek yerine, Kur'an-ı Kerim ve hadislerden edindiğimiz bilgiler çerçevesinde, her iki kelimenin aynı anlamda kullanıldığı varsayımından hareketle, onun hem nebi, hem de Resûl olduğunu söylemek mümkündür. Hatta her iki kavram arasında bir ayrım yapılması zaruret ifade ediyorsa, Hz. Nuh'un Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed gibi ülü'l-azim peygamberler arasında anılması ve ona kendisinden önceki peygamberlerden farklı bazı hükümler bildirilmesi ve sorumluluklar yüklenmesi onun resûl olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

814 En-Neccar, s. 61.

Tufan'dan Sonra Dünya

*“İnsanlar (inanç birliği içinde bütünleşmiş) tek bir topluluktan ibaretti, sonra aralarında inanç farklılıkları oluştu...”*⁸¹⁵ ayeti kerimesini yorumlayan bazı tefsirciler, bu beyanın Hz. Nuh zamanında ve onunla birlikte gemiye binenlere işaret ettiğini, onların hepsinin bir tek dine bağlı olduğunu, fakat gemiden çıkınca zamanla aralarında inanç farklılıkları oluştuğunu belirtmiştir.⁸¹⁶

Rivayetlere göre; Hz. Nuh, Tufan sonrasında gemide bulunanlarla birlikte Cudi Dağı'nın tepesine inmiştir. Orada bir ay kadar kalıp sular iyice çekildiği ve yerler kuruduğu zaman, Karda denilen yerde Semanîn adı verilen bir yerleşim merkezi kurmuştur. Muhtemelen geminin içinde seksen aile bulunduğu⁸¹⁷ ve her biri için bir ev yapıldığı varsayımından dolayı, bu yerleşim merkezinin adı Arapça seksen anlamına gelen Semanûn/Semanîn olarak rivayetlere konu olmuştur. Burası yeryüzünde Tufan'dan sonra imar edilen ilk yerleşim merkezi olarak kabul edilmiştir. Hz. Nuh, kendisiyle birlikte olanları bu evlere yerleştirmiş, kurban kesmiş ve ramazan ayı

815 Yunus. 10/19.

816 Maturidî, Te'vilat, s. 7/43.

817 Seksen aile kavramı, gemide bulunduğu iddia edilen seksen kişi ile çelişmektedir. Bu durumda gemide, çocukları saymasak bile en azından yüz altmış kişinin bulunduğu varsayılmaktadır. (M.E.)

orucunu tutmuştur.⁸¹⁸ Onlar burada tarım ile uğraşmış buğday, üzüm gibi tarım ürünleri yetiştirmiştir. Fakat sonradan yörede çıkan bir veba salgını dolayısıyla Hz. Nuh'un kendi çocuklarının dışında kalan bölge sakinlerinin tamamı hayatını kaybetmiştir.⁸¹⁹

Mehmed Vehbi ise, Hud suresi 48. ayetteki "*bereket*" ifadesini neslin çoğalması olarak kabul etmiş, Tufan'dan sonra yaşayan insanların tamamının Hz. Nuh'un neslinden geldiğini ve onun da ikinci Âdem olarak "*ebû'l-beşer/insanların babası*" olduğunu söylemiştir. Ona göre ayette geçen "*ümme*t" ifadesi, gemide bulunan kimselerin zürriyetlerinin sonradan farklı olmasındandır. Zira Hz. Nuh'un neslinden gelen insanlar dünya yüzünde pek çok ümme ve kabilelere ayrılmıştır.⁸²⁰

M. Asım Köksal, Saffat suresi 77. ayeti kerimesinde açıklanan "*Ve yalnız onun soyunu kalıcı kıldık.*" ayetiyle ilgili değerlendirmeleri esas alarak, yeryüzündeki bütün insanların Hz. Nuh'un Sam, Ham ve Yafes adındaki üç oğlunun soyundan geldiğini belirtmiş, bunlarla ilgili detaylı bilgiler vermiştir.⁸²¹ Bu ayeti kerimenin tefsirinde: "*Cenab-ı Hak Nuh'un soyunu devam ettirdi, diğerlerini helak etti. Bundan dolayı Hz. Nuh'un soyu günümüze kadar devam etmiş, diğerlerinin soyu ise helak olmuştur.*" denilmiştir.⁸²² İbn Kesir de İbn Abbas'tan naklettiği bir rivayette, "*Hz. Nuh'un zürriyetinden başka hiç kimse kalmadı*" dedikten sonra, bu bilgiyi, "*Bütün insanlar Nuh'un zürriyetindendir.*" "*Bunlar (Nuh'un soyu) Ham, Sam ve Yafes'tir.*" şeklindeki rivayetlerle desteklemiş ve yeryüzündeki toplumları bu üçü arasında taksim etmiştir.⁸²³

818 İbn Kuteybe, s. 23-24.

819 Bk. İbn Kesir, Tefsir, s. 8/3933, 3935, 3939; Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/100-101.

820 Mehmed Vehbi, s. 6/2354.

821 Bk. Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/107-113.

822 Maturîdî, Te'vilat, s. 12/183; Vanî, s. 81.

823 İbn Kesir, Tefsir, s. 12/6805, 6806.

Vanî Mehmed Efendi, Hud suresi 11/48. ayetini tefsir ederken *“Sana ve seninle beraber olan topluluklara”* ibaresini, gelecek yüzyıllarda Nuh’tan sonraki tüm peygamberlere kıyamete kadar inanan erkek ve kadın müminlerden oluşan pek çok topluluk ifadesini kullanmıştır. Seninle beraber olanlardan inen sözüyle kastedilenler Hz. Nuh’un üç oğlu ve hanımlarıdır:

Sam: Arapların, Farsların ve Rumların atasıdır.

Ham: Habeş, Zenci, Berberi ve Nubyalıların atasıdır.

Yafes: Türk, Moğol, Tatar, Rus, Saklab, Çerkes, Alan ve Asların atasıdır.

Gemide bulunan diğer müminler çoğalmadılar ve ölüp gittiler. Dolayısıyla türeyen soy, insanların Âdem’den sonraki babası Nuh’un soyudur. Selef halef arasındaki en iyi bilinen versiyon budur. Ayette Nuh’a verilen esenlik ve bereket, onunla bulunanlardan başka, gemide bulunanların kıyamete kadar türeyen evlatlarına işaret etmektedir.⁸²⁴

*“Sonra onların ardından başka bir nesil meydana getirdik.”*⁸²⁵ mealindeki ayeti kerime, Hz. Nuh’tan sonra yeni bir nesil meydana getirildiğini haber vermektedir. Tefsir kaynaklarında, bu neslin Ad ve diğer kavimler olduğu şeklinde genel bir ifade kullanılmaktadır.⁸²⁶ Ancak bu ifadenin, *“Hz. Âdem’in nesli gibi”* her neslin bir atası olabileceği varsayımından hareket edilirse, Hz. Nuh’un ikinci bir Âdem olduğu kanaatini destekleyebileceği ve bu durumda Tufan’ın genel olabileceği ve yeryüzündeki insanlığın bütünüyle ölümüne sebebiyet verdiği akla gelmektedir.

*“Bir zamanlar sular coştuğu vakit sizi gemide kuşkusuz biz taşıdık”*⁸²⁷ ayeti kerimesi, Peygamber’imize (sav) ve onun za-

824 Vanî, s. 80-81.

825 Mü’minun, 23/31.

826 Maturidi, Te’vilat, s. 10/40.

827 Hakka, 69/11.

manındaki insanlara inmiş ve kıyamete kadar gelecek bütün insanlığı muhatap almıştır. Dolayısıyla “*Sizi gemide kuşkusuz biz taşıdık.*” ifadesinin muhatabı, Hz. Nuh zamanında gemide bulunan insanlar değil, onların soyundan gelmiş Hz. Peygamber zamanı ve sonrasındaki insanlardır. Bizler her ne kadar gemide taşınmamış olsak da taşınanların soyundan dünyaya gelmemiz için aslımız olan dedelerimiz taşındı. Böylece bizler de gemide taşınmış gibi olduk.⁸²⁸ Bu durumda Tufan olayının genel olması ve insanlığın sadece gemide olanlardan türemiş olması muhtemeldir.

Nuh Tufan’ından sonra insanlığın çoğalması veya dünyada yaşayanların tamamının Hz. Nuh’un kendi çocukları olduğu hususu ilim insanları tarafından tartışılmıştır. Hud suresi 48. ayetinde “*Ey Nuh! Sana ve seninle beraber olan gruplar/üm-metler üzerine bizden selam ve bereketle gemiden in!*” mealindeki ayeti kerimede verilen bilgiler esas alınarak, Tufan’dan sonra insanların sadece Hz. Nuh’un çocukları olmadığı yönünde bir kanaat oluşmuştur. Yazır, Hz. Nuh ve yanındaki çok az sayıdaki bu insanların kısa zamanda çoğaldıkça çoğaldıklarına, işledikleri ameller doğrultusunda bunlardan bir kısmının dünya ve ahiret saadetine ereceklerine, bir kısmının da acıklı bir azaba çarptırılacaklarına dikkat çekmiştir. Bu durumu değerlendirirken o, Tufandan sonraki insanların yalnız Hz. Nuh’un üç oğlunun sülalesinden olmadıklarını, onun yanında bulunan diğer müminlerin soyundan da gelebileceğini hatırlatmıştır. Böylece Yazır, bütün ümmetlerin çocuklarının Hz. Nuh’un çocuklarından yayıldığı yönündeki bilgilerin gerçeği yansıtmadığını belirtmiştir.⁸²⁹

İsra suresinde “*(Ey) Nuh ile birlikte (gemide) taşıdığımız kimselerin nesli...*”⁸³⁰ şeklinde beyan buyrulan bu ayeti kerimede,

828 Maturidî, Te’vilat, s. 16/67.

829 Bk. Yazır, s. 4/2785, 5/3154.

830 İsra, 17/3.

Hız. Nuh'un yanında gemide taşınanlardan ve onların neslin-den söz edilmektedir.⁸³¹ Bu kişiler ister Hız. Nuh'un yakınları, isterse onun tevhid mücadelesinde davetini kabul ettikleri için gemiye bindirilenler olsun, Tufan felaketinden hep birlikte kurtulmuştur. Bunların kaç kişi olduklarının bir önemi de yoktur. Sünnetullah gereği, Hız. Nuh'un çocukları gibi, bunların soyundan da gelenler olmuştur. Buna karşılık, gerek Ehl-i kitap kaynaklı, gerekse onlardan beslenen İslam kültürünün temel kaynakları tefsir ve tarih kitaplarında, insan neslinin Hız. Nuh'un oğulları Sam, Ham ve Yafes'ten türedikleri nakle-dilmektedir. Oysa bu bilgiler, yukarıda meallerini arz ettiğimiz Hud, 11/48. ve İsrâ 17/3. ayetleriyle uyum sağlamamaktadır. Benzer şekilde İbn Kesir, İsrâ, 17/3. ayeti kerimesinin tefsiri-ni yaparken *"Bununla beraber gemide taşıyıp da kurtardıklarımızın soyundan gelenler..."*⁸³² şeklinde gemidekilerle ilgili genel bir ifade kullanmaktadır. Bu çerçevede Nuh Tufanı eğer evrensel değilse veya gemide Hız. Nuh'un yanında çocuklarından başka insanlar bulunuyorsa, Tufan'dan sonra insanlığın her halükarda sadece Hız. Nuh'un üç oğlundan türemedikleri kanaati ortaya çıkacaktır.

*"Ey Nuh! Sana ve seninle beraber olan ümmetlere bizden selam ve bereketlerle (gemiden) in! Kendilerini (dünyada) faydalandıracağımız, sonra da bizden kendilerine elem verici bir azabın dokunacağı ümmetler de olacaktır."*⁸³³ Bu ayeti kerimede "üm-met" kelimesi çoğulu ifade etmesi bakımından Hız. Nuh ailesi-nin dışında kalanları da kapsamaktadır.

Tufan'dan sonra insanlığın Hız. Nuh'un üç çocuğundan türedi-ği ve Hız. Nuh'un ikinci Âdem olduğu yönündeki iddialar, İsla-mi kaynaklarda genel bir kanaate dönüşmüş vaziyettedir. Yu-karıda geniş bir şekilde izah etmeye çalıştığımız gibi, Kur'an-ı

831 El-Hadidî, s. 146.

832 İbn Kesir, Tefsir, s. 9/4693-4694.

833 Hud, 11/48.

Kerim'in bazı ayetlerini yorumlamaya gayret eden bilim insanlarının bazı hadislerden de yararlanarak değerlendirmelerini, Tevrat ve İsrailiyat kaynaklı bilgilere dayandırdığı görülmektedir. Çeşitli sebeplerle ilk dönem İslamî kaynaklarda yer alan bu bilgiler, müteselsil olarak eleştirilmeden diğer literatürde de yerini almış ve İslam kültürünün mutlak doğruları arasına girmiştir. Tevrat'ta Hz. Nuh'un çocuklarıyla ilgili olarak şöyle denilmektedir: *"Gemiden çıkan Nuh'un oğulları Sam, Ham ve Yafet idi. Ham Kenan'ın babasıydı. Nuh'un üç oğlu bunlardı. Yeryüzüne yayılan bütün insanlar onlardan üredi."*⁸³⁴ *"Tufan'dan sonra kayda geçen, ulus ulus, boy boy yeryüzüne yayılan bütün bu insanlar Nuh'un soyundan gelmedir."*⁸³⁵

Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Nuh'un çocuklarının adı geçmemekte, sadece boğulan çocuğuyla ilgili *"oğlu"* ifadesi kullanılmaktadır. Ayrıca Tufan esnasında Hz. Nuh'un ailesiyle birlikte, verilen sayılar farklı da olsa, ona inananlar da aynı gemiye binmişler aynı kaderi paylaşmışlar ve aynı zamanda aynı yerde inmişlerdir. Saffat suresi 77. ayeti kerimesinde açıklanan *"Ve yalnız onun soyunu kalıcı kıldık."* mealli ayeti kerimeyi esas alanlar, Hud suresi 11/48. ayeti kerimesindeki *"Sana ve seninle beraber olan topluluklara"* ibaresini ve İsra suresi 17/3. ayeti kerimesini *"(Ey) Nuh ile birlikte (gemide) taşıdığımız kimselerin nesli..."* ifadesini ya kendilerine göre yorumlamış veya görmezden gelmiştir. Sonuç itibarıyla, nakledilen rivayetlerde Hz. Nuh'un çocukları yaşatılırken, gemide bulunan diğer inananlar ve onların nesilleri ya yok sayılmış veya çeşitli gerekçelerle öldü gösterilerek ayeti kerimelere muhalif rivayetler esas alınmıştır. Bu durumda şöyle bir soru da akla gelebilmektedir: Mademki Hz. Nuh'un oğullarının dışında kalanlar mümin bile olsalar sonuçta ölecekler. O zaman niçin gemiye alınarak kurtulanlar arasında yer aldılar? Onların

834 Tekvin, 9/18-19.

835 Tekvin, 10/32.

öldürüldüğü yönündeki rivayetler gerçeği yansıtmıyorsa o zaman onların soyundan gelenler ne oldu?

Nuh Tufanı'nın evrensel olduğu yönündeki inanış, insanlığın Hz. Nuh'un üç oğlundan türediği şeklindeki bir bilgiyle desteklenmiştir. Tufan'ın evrensel olma ihtimali karşısında, insanlığın gemide bulunan diğer müminlerle birlikte, Hz. Nuh'un çocuklarından türediği şeklindeki kanaat daha doğru ve makul gözükmektedir. Kaldı ki özellikle Arap Yarımadası'nda, Hz. Nuh Dönemi'nin putlarına izafeten verilen insan isimleri ve bu yöndeki çeşitli bilgiler, Tufandan kurtulanların o bölgelerde yaşamaya devam ettiğini, Tufan olgusunun bölgesel ve dünyanın başka yerlerinde de insanların var olduğu kanaatini güçlendirmektedir.

Hız. Nuh'un Yaşı ve Vefatı

Hız. Nuh ve beraberindekilerin Tufan sonrasında nerede veya nerelerde yaşadığı konusunda açık bir bilgi bulmak imkânı yoktur. Onlar gemiye alınmak suretiyle daha önce yaşadıkları topraklardan ayrılmış, Yüce Allah katındaki üstün yerlerini almıştır. Bir anlamda, diğer insanlar dünyada işledikleri amellerinin Yüce Allah yanındaki değerini öldükten sonra ancak ahirette öğrenebildiği hâlde, onlar hayatta iken gemiye alınmak suretiyle Cenab-ı Allah'ın kendilerinden razı olduğu kullar arasına girdiklerini, böylece ölmeden önce ahiret hayatlarıyla ilgili kısmi bir malumatı dünyadayken öğrenme imkânı bulmuş oldular. Bu çok az sayıdaki insan Cenab-ı Allah'a şükreden, O'nun tarafından iyiler arasında sayılan ve bu yönüyle ödüllendirilen,⁸³⁶ mümin kullardan olma özelliği kazanmıştır.⁸³⁷ Dolayısıyla, Hız. Nuh ve yanındakiler, Cenab-ı Allah tarafından onlar için uygun bulunan güzel bir yere indirilmiş ve yaşamaları için çeşitli imkânlar sağlanmış olmalıdır.

Kur'an-ı Kerim'in beyanına göre, Hız. Nuh kavmi arasında dokuz yüz elli yıl kalmıştır.⁸³⁸ Bilim insanları, onun bütün hayatı boyunca mı, peygamberlik süresince mi, yoksa Tufan öncesinde mi, kavminin arasında bu süreyi yaşadığını tartışmıştır.

836 Bk. En'am, 6/84; Saffat, 37/80.

837 Bk. Saffat, 37/82.

838 Bk. Ankebut, 29/14.

Bu konuda Tevrat'ta yer alanlar dışında, Ankebut suresinde geçen *"Vaktiyle biz Nuh'u kendi kavmine resûl olarak göndermiştik. Nuh, bin yıldan elli yıl daha az bir süreyle onların arasında kaldı. Sonunda zulümlerini sürdürürken onları Tufan yakaladı."*⁸³⁹ ayeti kerimesinden başka bir bilgi bulunmamaktadır.

Hız. Nuh'un Tufan'dan önce kendi kavmi arasında, sonra da gemide bulunan inananlarla birlikte yaşadığı bilinmektedir. Burada esas tartışılan konu, onun yaşının tamamı mı dokuz yüz elli yıldır, yoksa peygamberlik süresi mi bu kadardır? Seyyit Kutub, bu konuda herhangi bir yoruma gitmeden Kur'an-ı Kerim'de verilen bilgilere sadık kalarak, Hız. Nuh'un 950 sene kavminin içerisinde kaldığını söylemekte, *"Şayan olan kanaate göre Hız. Nuh'un kavmini hidayete davet ettiği risalet dönemi, bin seneden elli yıl az idi. Belirsiz bir süre risaletten önce, belli bir süre de Tufan'dan sonra yaşamıştı."* diyerek kendince konuya açıklık getirmektedir.⁸⁴⁰

Hız. Nuh, Tufan'dan önce olduğu gibi ondan sonra da peygamberlik görevi ile yükümlü olmuştur. Ayeti kerimenin zahirinden onun Tufan öncesi peygamberlik süresinin dokuz yüz elli yıl olduğu kanaatine ulaşılabilir. Zira burada *"Nuh, bin yıldan elli yıl daha az bir süreyle onların arasında kaldı. Sonunda zulümlerini sürdürürken onları Tufan yakaladı."* ifadesi, Tufan sonrası sürenin bu belirtilen rakamın dışında olduğu kanısını uyandırmaktadır. Ayrıca onun peygamber olmadan önceki hayat hikayesinden ve kaç yaşında böyle bir görevle sorumluluk aldığından söz edilmemektedir. Hız. Nuh, peygamberlik yaptığı süre içerisinde inanmaya davet ettiği kavim tarafından dışlanmış ve kendisine zulmedilmiştir. Bu sebeptendir ki, onları cezalandırmak için Tufan olayı gerçekleşmiş ve inanamayanların tamamı helak olmuştur. Maturidî,

839 Ankebut, 29/14.

840 Kutub, s. 11/339-340.

benzer şekilde, ayeti kerimede geçen “büyük sıkıntı”⁸⁴¹ ibaresini açıklarken “Nuh’un kavmini dokuz yüz elli sene Cenab-ı Allah’ın dinine çağırması sebebiyle çektiği sıkıntılar...” şeklindeki değerlendirmesiyle onun Tufan’dan önce dokuz yüz elli sene peygamberlik yaptığına işaret etmektedir.⁸⁴² İbn Kesir de buna benzer bir ifade ile; “Hz. Nuh, kavmi içinde dokuz yüz elli sene kalıp gece ve gündüz, gizlide ve açıkta onları Allah’a çağırıyordu. Bununla birlikte bu, onların haktan uzaklaşmalarını çoğaltmaktan, haktan uzaklaşmalarından ve hakkı yalanlamalarından başka bir işe yaramamıştı. Onunla beraber onlardan çok azı iman etmişti.”⁸⁴³ demiştir. O, Hz. Nuh’un kavminin onu yalanlamasının hemen ardından sulara gömülmediğini, Tufan olayının dokuz yüz elli yıllık peygamberlik görevinin sonunda gerçekleştiğini vurgulamıştır.

Kur’an-ı Kerim’de, Hz. Nuh’un yaşı ile ilgili verilen rakamdan onun ömrünün tamamı değil, peygamber olarak görevlendiği süre anlaşılmaktadır. Zira burada Hz. Nuh’un peygamberlik öncesi ve Tufan sonrası hayatından söz edilmemektedir. İbn Kesir, İbn Abbas’tan Hz. Nuh’un yaşı ve peygamberlik süresiyle ilgili şöyle bir nakilde bulunmaktadır: “Yüce Allah Hz. Nuh’u, kırk yaşında iken peygamber olarak gönderdi. Kavmi içinde dokuz yüz elli sene kaldı. Tufan’dan sonra altmış sene yaşadı ve insanlar çoğalıp yayıldılar.” Doğrusunu Allah bilir diyerek, Hz. Nuh’un yaşı ve peygamberlik süresiyle ilgili doğruya yakın görüşün İbn Abbas’ın sözü olduğunu belirterek diğerlerini ciddiye almamaktadır.⁸⁴⁴

İbn Kuteybe, Vehb b. Münebbih’ten aktardığı rivayete dayanarak Hz. Nuh’un ellili yaşlarda peygamber olarak görevlendirildiğini, dokuz yüz elli sene de peygamberlik yaptığını ve

841 Enbiya, 21/76.

842 Maturidî, Te’vilat, s. 9/397.

843 İbn Kesir, Tefsir, s. 11/6267.

844 İbn Kesir, Tefsir, s. 11/6267.

toplam ömrünün bin sene olduğunu belirtmektedir.⁸⁴⁵ Ancak bu değerlendirmede, Kur'an-ı Kerim'de Ankebut 29/14. ayetinde *"...o bin yıldan elli yıl eksik bir süre onların arasında kaldı. Sonunda onlar zulümlerini sürdürürken Tufan kendilerini yakalayiverdi."* belirtildiği şekliyle, Hz. Nuh'un inanamayan toplum içerisinde dokuz yüz elli sene kaldığını belirtmekte ve Tufan sonrasıyla ilgili zımni bir hatırlatma yapıldığı hâlde, Hz. Nuh'un bu felaketten sonra yaşadığı süre ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemektedir.

Bernhard Heller, Ankebut suresinin 14. ayetinde beyan edilen dokuz yüz elli sene ifadesini yorumlarken, peygamberlik öncesi dönem dikkate alınmadan, Hz. Nuh'un Tufan esnasında bu yaşta olduğuna ve bunun Tevrat'ın Tekvin kitabında geçen bilgilerle örtüştüğüne dikkat çekmektedir. Oysa Tevrat'ta: *"Yeryüzünde Tufan koptuğunda Nuh altı yüz yaşındaydı."*⁸⁴⁶ denilerek bu bilginin sağlıklı olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca onun Tufan'dan sonra üç yüz elli yıl yaşadığı ve toplam yaşının dokuz yüz elli sene olduğu belirtilmektedir.⁸⁴⁷

Heller'in aktardığı bilgilere göre, Hz. Nuh bin dört yüz elli sene yaşamış, fakat o ölmek üzere olduğu bir zamanda, ömrü ile ilgili süreyi açıklarken, dünya hayatını birinden girilip diğerinden çıkılan iki kapılı bir eve benzeterek çok kısa olduğuna dikkat çekmiştir.⁸⁴⁸ Nitekim rivayete göre: Hz. Nuh vefatı yaklaştığında *"Ey Ebü'l-beşer ve ey uzun ömürlü! Dünyayı nasıl buldun?"* diye kendisine soranlara; *"Onu iki kapılı bir ev gibi buldum. Bir kapısından girdim, diğer kapısından çıktım!"* demiştir. Onun kamıştan yapılmış bir kulübede yaşadığını görüp *"Keşke bundan daha sağlam bir ev yapsaydın?"* diyen-

845 İbn Kuteybe, s. 24.

846 Tekvin, 7/6.

847 Tekvin, 9/28-29.

848 Bk. Heller, s. 9/345.

lere; “Ölecek bir kimse için bu bile çok!” cevabını vermiştir.⁸⁴⁹ Nitekim Abdulvehhab en-Neccar, Nuh suresi 26-27. ayetlerinde geçen; “Nuh, ‘Rabb’im!’ dedi, ‘Yeryüzünde inkârcılardan hiç kimseyi sağ bırakma!’” Sen onları sağ bırakırsan kullarını saptırırlar; günahkâr, nankör nesillerden başkasını da yetiştirmezler.” ifadelerine dayanarak Hz. Nuh’un yapabileceklerinin tamamını yaptığını ama kavminin inanmamakta ısrarcı olduğunu görerek Rabb’ine yöneldiğini belirtir. Dolayısıyla Hud suresi 11/36. ayetinde geçen “Kavminden daha önce iman etmiş olanlardan başkası artık inanmayacak, sakın onların yaptıklarına üzülmeyin!” ifadelerini esas alarak, onun peygamberlik süresinin Tufan’dan önce dokuz yüz elli sene olduğuna işaret eder.⁸⁵⁰

İbn Sa’d, Hz. Nuh’un peygamber olarak görevlendirildiği zamanda insanları kötülükten/günahtan engellemeye çalışan kimse bulunmadığını, Cenab-ı Allah’ın, dört yüz seksen yaşındayken Hz. Nuh’u peygamber olarak gönderdiğini ve onun bu görevi geminin yapıldığı tarihe kadar yüz yirmi sene devam ettirdiğini söylemiştir. Ona göre, Hz. Nuh altı yüz yaşındayken Tufan olayı gerçekleşmiş ve kavmi helak olmuş, Tufan’dan sonra o, üç yüz elli sene daha yaşamıştır.⁸⁵¹ Böylece o Tevrat’ta geçen bilgileri farklı bir şekilde hesaplayarak, Hz. Nuh’un Tufan öncesi ve sonrası ömrünün tamamının dokuz yüz elli sene olduğunu belirtmiştir. Araisü’l-Kur’an’da 62. dipnotta, Suyuti’nin ed-Dürrü’l-Mensür adlı eserinden şöyle bir alıntı yapılmaktadır: Lemek, Nuh dünyaya geldiğinde seksen iki yaşındaydı. O sıralar Allah’ın haram kıldığı şeylerden uzak duran kimse yoktu. Yüce Allah Nuh’u onlara gönderdi. Bu sırada Nuh dört yüz seksen yaşındaydı. Nuh onları tam yüz

849 Bk. Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/106.

850 Bk. En-Neccar, s. 58.

851 İbn Sad, Tabakatü’l-Kübra, Beyrut, Tarihsiz, s. 1/40-41; Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/105.

yirmi yıl boyunca Allah'a inanmaya davet etti.⁸⁵² Bu bilgiler, İbn Sa'd tarafından aktarılan bilgilerin tekrarı niteliğini taşımaktadır.

Ö. Faruk Harman, Hz. Nuh'un Kur'an-ı Kerim'de belirtilen yaşı ile ilgili çeşitli değerlendirmelerin yapıldığını belirttikten sonra şöyle demektedir: *"Kur'an'da verilen bu rakamı Nuh'un bütün ömrü olarak kabul edenlere göre kırk yaşında peygamber olmuş, sekiz yüz doksan yaşında iken Tufan gerçekleşmiş, Tufan'dan sonra altmış yıl daha yaşamıştır."*⁸⁵³ Ayrıca bazı kaynaklarda onun yüz yirmi yaşında peygamber olduğu şeklinde bilgiler de bulunmaktadır.⁸⁵⁴ Kur'an Yolu tefsirinde, Kur'an-ı Kerim'de belirtilen süre *"Kur'an'da kaç yıl yaşadığı bildirilen tek peygamberdir."* ifadesiyle Hz. Nuh'un yaşı olarak kabul edilmektedir.⁸⁵⁵

Seyyit Kutub Hz. Nuh'un yaşı ile ilgili tartışmalara katılmakta, onun yaşının günümüz insanlarına göre çok uzun olduğu yönündeki tartışmalara katılmakta ve bu konuda şöyle bir değerlendirmede bulunmaktadır: *"Uzun bir ömür sürmesi devrimiz insanlarının yaş ortalamasına göre gayritabii görünür. Fakat kaynakların en doğrusu ilahi kitaptan öğrendiğimiz için bunu gerçek olarak kabul ediyor ve şu şekilde izah ediyoruz: O gün yaşayan insanların sayısı çok az ve ömrü sınırlı idi. Bunun için Allah yeryüzünü imar ve hayatı devam ettirmek için sayısı az olan nesillere uzun ömür vermiştir. Ancak insanlar çoğalıp yeryüzünü imar ettikten sonra uzun yaşamak için sebep kalmamıştır. Hatta bu gerçek birçok canlıların hayatında da dikkate alınmıştır. Sayı azaldıkça ömür çoğalmış, nesil çoğaldıkça da ömür azalmıştır..."*⁸⁵⁶

852 Vâni, s.76.

853 Bk. Harman, "Nuh", s. 33/226.

854 Bk. Eş-Şihava, s. 1/282.

855 Kur'an Yolu, s. 4/260.

856 Kutub, s. 11/340.

Hz. Nuh'un yaşı ile ilgili değerlendirmelerden sadece Kur'an-ı Kerim'de belirtilen "*dokuz yüz elli sene*" ibaresi kesin bilgi ifade etmekte olup diğerleri her türlü değerlendirmeye açıktır. Zira rivayet edilen bilgilerin tamamına yakını Tevrat ve İsrailiyat kaynaklıdır. Nakledilen bilgiler esas alındığında Hz. Nuh insanlar arasında en uzun ömürlü olan kişi olarak tanınmaktadır. Bu husus yerli yabancı, Müslim-gayri müslim bilim insanları tarafından farklı farklı değerlendirmelere sebep olmaktadır. Yapılan yorumların özünü bir insanın bu kadar uzun ömürlü olamayacağı hususu oluşturmaktadır. Bu fikri gerekçelendirmek için de Hz. Nuh zamanında uygulanan takvim konusu gündeme getirilmekte ve Hz. Nuh'un ömrü kısaltılmaya gayret edilmektedir.

Geçmiş hakkında bilgi aktaran kaynakların başında kutsal kitaplar gelmektedir. Tarihî bilgiler ve geçmişte yaşayanların yaşlarıyla ilgili bilgi aktaran tek kaynak konumunda olan da Tevrat ve ondan beslenen İsrailiyat olmaktadır. Oysa Tevrat, dünden bugüne onu kutsal kitap olarak kabul edenler tarafından bile eleştirilmekte ve bazı beşerî unsurların karıştığına, bazı bilgi hatalarının olabileceğine dikkat çekilmektedir. Bu açıdan bakıldığında orada adı geçen kimselerin yaşları üzerinde sağlıklı bir değerlendirme imkânı kalmamaktadır.

Kutsal kitaplar arasında indirildiği günden bu tarafa herhangi bir değişikliğe uğramadan günümüze kadar geldiği ve bu yüzden en güvenilir ilahi kitap olduğu kabul edilen Kur'an-ı Kerim'de de Hz. Nuh'un yaşı ile ilgili dokuz yüz elli ifadesi kullanılmaktadır. Bu durum esas alındığında, Tevrat'ta da henüz tahrif edilmeyen bilgilerin olabildiği ve Kur'an-ı Kerim'in "*Musaddık*" sıfatıyla onları tasdik ettiği, yanlış olanları da düzelttiği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede Hz. Nuh'un yaşını en az dokuz yüz elli olarak kabul etmek zarureti ortaya çıkmaktadır. Ancak bazı bilim adamlarının, geçmişte uygulanan takvim varsayımları üzerinden hareket ederek, soyut olanı somut olana hakem tayin etmek gibi bir yanlışın içinde

olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Tevrat esas alınarak geçmişte indirildiği bilinen bir kutsal metinde yer alan bilgiyi o günkü takvim ve filolojik verileri esas alarak yorumlama imkânı olabilir. Nitekim bu ilkeler esasa alınmadığında, mevcut verilerin geçmişteki karşılığı tam olarak bilinemediği için anlam kaymasından kaynaklanan yanlışların olması kaçınılmazdır. Hâlbuki Kur'an-ı Kerim geçmişte verilen bir bilgiyi güncellemiş ve teyit etmiştir. Onun indiği tarihten bu yana Hz. Nuh'un yaşını farklı şekilde değerlendirecek herhangi bir etken de görünmemektedir. Ayrıca gerek hadisi şeriflerde gerekse o günün aktüel veri tabanında Hz. Nuh insanların en yaşlısı olarak kabul edilmiş ve bütün değerlendirmeler bunun üzerinden yapılmıştır. Dolayısıyla Hz. Nuh'un yaşı ile ilgili dokuz yüz elli dışındaki bilgiler üzerinde değerlendirme imkânı bulunmakla birlikte, günümüz yaşam şartlarındaki uyumsuzluğu esas alarak onu düzeltmeye kalkmak doğru olmayacaktır.

Ezraki, İbn İshak'tan naklettiği bir rivayete dayanarak Hz. Nuh'un Tufan'dan önce Kâbe'yi tavaf ettiğini ve ona saygı gösterdiğini belirtmektedir. Tufan'dan sonra dünyadaki diğer yapılar gibi Kâbe'nin de bundan nasibini aldığını, burasının kırmızı topraktan oluşan bir tümsek hâline geldiğini, fakat insanlar tarafından yine de kutsal olarak bilinmeye devam ettiğini söylemektedir.⁸⁵⁷ Bu bilgi, Tufan'dan sonra o yörede insanların hayatta kalması hâlinde ki, bu durumda Tufan'ının bütün dünyayı etkilemediği sonucu ortaya çıkar veya Hz. Nuh ile birlikte gemiden inenlerin o yörede yaşamaları hâlinde makul olabilir.

Hz. Nuh'un ne zaman, nerede, hatta kaç yaşında öldüğü, kabrinin nerede olduğu tartışmalıdır. Rivayete göre ölümünden önce, Hz. Nuh çocuklarını yanına çağırarak ve onlara ibadete devam etmelerini, şirkten kaçınmalarını, büyüklükten uzak durmalarını ve Allah'ın rahmetinden ümitlerini kesmemele-

857 Ezraki, s. 59.

rini tavsiye etmiştir. Aradan yüz yıllar geçtikten sonra Peygamber’imiz Hz. Muhammed, kibirli tavırlarıyla dikkat çeken birisine, Hz. Nuh’un oğullarına vasiyetini şöyle hatırlatmaktadır: “ Vefat vakti geldiğinde Yüce Allah’ın peygamberi Nuh (as) iki oğlunu çağırdı ve dedi ki: *“Size kısaca şu vasiyeti yapıyorum. Size iki şeyi emrediyorum ve iki şeyi yasaklıyorum. Allah’a ortak koşmayı ve kibirlenmeyi yasaklıyorum. La ilahe illallah demeyi emrediyorum. Çünkü gökler ve yer, bu ikisi arasında bulunanlar terazinin bir kefesine, la ilahe illallah da diğer kefesine konsa, la ilahe illallah onlardan ağır gelir. Gökler ve yer bir halka olsalar da la ilahe illallah onların üzerine konsa, onları çatlatır ya da kırar. Size sübhanallahi ve bihamdihî demeyi de emrediyorum. Çünkü bu, her şeyin duası ve her şeyin kendisiyle rızıklandığı şeydir.”*⁸⁵⁸ Bu iki zikri çoğaltınız. Hz. Âdem’in cennetten çıkmasına sebep olan şey hırsıdır. Şeytanın Allah’ın rahmetinden kovulmasına sebep olan ise kibridir. Dolayısıyla kibirden uzak durunuz.” Hz. Nuh çocuklarının bu vasiyete uymalarını ve uygulamalarını tavsiye ve onlar için dua etmiştir. Rivayete göre, Hz. Nuh bu vasiyetinden sonra fazla yaşamamıştır.⁸⁵⁹

İbn Cevzi el-Bağdadi, Hz. Nuh’un vasiyeti olarak naklettiğimiz bu bilgileri farklı bir şekilde rivayet etmektedir: Hz. Nuh, Tufan esnasında gemiye bindiğinde önceden tanımadığı bir ihtiyarla karşılaşır ve ona *“Seni buraya kim aldı?”* diye sorar. O da *“Ben senin arkadaşlarının kalbinde buraya girdim. Onların bedenleri seninle birlikte olmakla beraber kalpleri benimlidir.”* der. Bunun üzerine Hz. Nuh ona; *“Çık buradan ey Allah’ın düşmanı.”* der. Bu arada şeytan ona insanları helak eden beş şeyin olduğunu ve bunlardan üçünü haber vermek istediğini, diğer ikisini söylemek istemediğini bildirir. Bunun üzerine Cenab-ı Allah Hz. Nuh’a vahyederek onlardan üçüne ihtiyacı olmadı-

858 İbn Hanbel, 2/225; Buhari, “Edebü’l-Müfred”, 192; Hadislerle İslam, s. 6/36.

859 Bk. Eş-Şihava, s. 1/320-321. Ayrıca Bk. Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/105-106.

ğını ve ikisini kendisine bildireceğini söyler: “*Bunlar haset ve hırsdır.*” der. “*Haset şeytanın lanetlenmesine ve taşlanmasına, hırs da Âdem’in cennetten çıkmasına sebep olmuştur.*” buyurur.⁸⁶⁰

Hz. Nuh’un nerede vefat ettiği ve kabrinin nerede olduğu ile ilgili de çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Eş-Şihava bilim insanları ve tarihçilerin bu konuda fikir birliğine varamadıklarını ifade ederek kesin bir beyandan kaçınır ve Hz. Nuh’un kabrinin Hindistan, Mescid-i Haram veya diğer peygamberlerle birlikte Kudüs’te olduğu yönündeki rivayetleri nakleder.⁸⁶¹ M. Asım Köksal, onun Hz. Hud, Hz. Salih ve Hz. Şuayb gibi Mekke’de vefat ettiğini ve kabrinin Zemzem ile Hacerü’l-Esved rüknü arasında olduğunu kaydeder.⁸⁶²

860 Cemaleddin Ebi'l-Ferec Abdurrahman İbnü'l-Cevzi el-Bağdadi, Telbisu İblis, Beyrut, Tarihsiz, s. 29-30.

861 Bk. Eş-Şihava, s. 1/321.

862 Bk. Köksal, Peygamberler Tarihi, s. 1/106-107.

Zaruri Bir Açıklama

Muazzez İlmiye Çığ, Samuel Noah Kramer'in Sümer kaynaklarından aktardığı, bilimsel gelişmelere paralel olarak zaman içerisinde eleştirisi yapılabilecek soyut ve göreceli bilgileri kaynak göstererek, Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nuh ile ilgili verilen bilgi ve haberleri eleştirmektedir. Bu eleştirisinde onun, Kur'an-ı Kerim'in Yüce Allah'ın kelamı olduğunu, vahiy yoluyla Hz. Muhammed'e indiğini ve hiçbir değişime uğramadan çeşitli yollarla zamanımıza kadar geldiğini bilmediği veya bilip de görmezden geldiği anlaşılmaktadır.

Çığ, "Sümer Yazılarına ve Arkeolojik Buluntulara Göre İbrahim Peygamber" isimli kitabında şöyle demektedir: "Kur'an'da bu olay çok yüzeysel yazılmış; 7 sure içinde 20 ayet var ki, Nuh ile kavmi arasında inanç problemleriyle ilgili. Bunları toparlayacak olursak; Nuh halkı çok günahkâr, Allah ona üzülmemesini, kendisinin bildirdiği gibi (neyi bildirdiği belli değil) gemi yapmasını, içinde her cinsten birer çifti ("her cins" nedir?) ailesini ve iman edenleri gemiye almasını söylüyor. Nuh gemiyi yaparken, halk onunla alay ediyor. Sular kaynıyor, gemi dağlar gibi dalgalar arasında gitmeye başlıyor. Nuh karada olan oğlunu çağırıyor. O Allah'a inanmadığı için gemiye binmiyor ve boğuluyor. (Bu ne Babil'de var ne Tevrat'ta var.) Kur'an'daki bütün konularda, Tanrı'nın tek oluşuna inanma üzerinde durulmuş. İnanmayanlar cezalandırılmış. Nuh da kavmini Allah'a inan-dırmaya çalışmış. İnanmayanlar Tufan'la cezalandırılmış. Hâl-

*buki bütün tarihsel belgeler o eski çağlarda tek Tanrı düşüncesi olmadığını gösteriyor. Hikâye ayrı surelerde değişik şekillerde tekrarlanıyor. Aralarında bir bağlantı yok. Allah'ın gemiyle onları kurtardığı ve Nuh'a 950 yıl ömür verildiği yazılmış. Nuh'a bu ömür sanki Tufan'dan önce verilmiş gibi, ama neden verildiği bildirilmemiş. Tufan'ın kaç gün sürdüğü, geminin nereye yavaşığı belli değil. "Tufan" kelimesi de yalnız bir ayette geçiyor."*⁸⁶³

Her bilim insanı, araştırma yaptığı konuda bilim insanı tarafsızlığı ile ulaşabildiği verilerden yararlanmak durumundadır. Bu araştırmalarda en zor olan, tarihe ve dine ait olanlar üzerinde yorum yapmaktır. Tarihe ait olanlar, bulunan ve bulunma ihtimali olan bilgiler dolayısıyla soyut ve göreceli olduğu için her zaman eleştiriye açık oldukları hâlde, dinî olanlar vahiy yoluyla bildirilmeleri dolayısıyla kişisel yoruma kapalıdır. Çünkü kutsal kitaplar vahiy aracılığı ile peygamberlere, yaşadıkları ve peygamberlikle görevli oldukları zaman zarfında Yüce Allah tarafından indirilmiş ve onların vefatı ile bu süreç tamamlanmıştır. Bunlardan birincisinde kabul için serbestî vardır. Kabul edilir veya edilmez, aksi ispat edilinceye kadar tarihî bilgiler muteberdir. Din ile ilgili olanlara insan, inanma veya inanmama özgürlüğünden yararlanarak kesin çizgi ve tavır ortaya koymak durumundadır. Ya inanır veya inkâr eder. Dolayısıyla kutsal dini metinlere inanıyorum ama eleştiriyorum demek, imanın mantığına aykırı olduğu gibi kendi içinde tutarsızlık barındırmaktadır. Ayrıca dinî referansları değerlendirirken eleştiri ile yorum/içtihat olgusunu birbirinden ayırmak gereklidir. Bilimsel çalışmalarda dikkat edilmesi gereken bir başka kural da soyut olanın somut olana, göreceli olanın kesin olana ölçüt olamama özelliğidir. Burada Osmanlı Mecelle'sinin başlarında yer alan şu iki maddeyi da hatırlatmakta yarar vardır:

863 Çığ, s. 91-92.

4. madde: *“Şek ile yakîn zail olmaz.”* Yani var olduğu yakın/kesin olarak bilinen bir şeyin aksine, kesin delil bulunmadıkça, sonradan meydana gelen bir şüphe ve tereddüitten dolayı onun yok olduğuna hükmedilemez. Yakîn ancak yakîn ile zail olur.

15. madde: *“Ala hılafl-ı kiyas sabit olan şey, saire makîsun aleyh olamaz.”* Yani bir konunun hükmü kıyasa aykırı olarak sabit olmuşsa, bu hüküm ona benzer konuların kıyas edilmesi için *“asıl”* yani *“makîsun aleyh”* olmaz. Kıyasa aykırı olarak sabit olan nas, kendi konusu ile sınırlı tutulur. Bu husus halk arasında *“Batıl makîsun aleyh olmaz.”* yani yanlış ve kötü, yol ve yordam belirlemede hareket noktası, kıyaslama ölçüsü olamaz şeklinde kısa bir özdeyiş şeklini almıştır.

Şu anda elinizde bulunan bu kitabın yazılış amacı, Kur'an-ı Kerim'i esas alarak, bu konuda yazılmış kitaplara veya nakledilen rivayetlere eleştirel bir bakış açısıyla Hz. Nuh konusuna açıklık getirmek, insanlara mümkün olan en doğru bilgiyi vermek ve bilim dünyasına katkı sağlamaktır. Elbette bu alanda yapılan çalışmalarda birtakım kısmi hatalar yapılmış olabilir. Zira dinî kaynaklarda Kur'an-ı Kerim dışında verilen bilgilerin güvenilirliği hep tartışılmıştır. Dolayısıyla yukarıda naklettiğimiz bilgilerin eleştirisi, bütünüyle bu kitabın yazılma sebebi olup, ilgili yerlerde geniş bir şekilde değerlendirmeler yapılmıştır. Bu nedenle M. İlmiye Çığ'ın yazdıklarını eleştirmek için bu kitapta verilen bilgileri tekrar etme yoluna gidilmeyecektir. Ancak eleştiri konusu Hz. Nuh ile ilgili verilen bilgiler yerine doğrudan Kur'an-ı Kerim olunca, okuyucuyu doğru bilgilendirme sorumluluğunun gereği olarak bazı hususların düzeltilmesinde zaruret bulunmaktadır.

M. İlmiye Çığ, Hz. Nuh'u Tevrat'tan elde ettiği bilgiler ölçüsünde kabul etmekte ve onu da Sümerlilerden gelen bilgiler çerçevesinde değerlendirmektedir. Hz. Nuh'u İslam kaynaklarını esas alarak bir peygamber olarak kabullenme yerine,

onu ve yaşadığı olayları Sümerlilerden kaynaklanan ve aktarılan bir hikâye olarak ele almaktadır. “Sümer anlatışına göre tanrılar insanlara kızarak bir Tufan yapmaya karar veriyorlar. Bunu Bilgelik Tanrı’sı Enki, Ziusudra’ya bildiriyor. (Bu kim, ne iş yapar belli değil) o da bir gemi yaparak gerekli olanları içine alıyor. Tufan yedi gün yedi gece sürüyor. Tufan’dan sonra Ziusudra’ya ölümsüzlüğü verip Dilmun ülkesine yerleştiriyorlar.

Sümerlilerden sonra gelen Akadlar, Gılgamış hikâyelerini bir destan hâline sokarak Tufan hikâyesini de ona eklemişler. Bunda da tanrılar insanlara kızarak Tufan’a karar veriyorlar. Ut-napiştım’e bu Bilgelik Tanrı’sı Ea tarafından bildiriliyor. Gemi yapılıyor. İnsanlar, hayvanlar içeri alınıyor. Tufan yedi gün yedi gece sonra biterek, gemi Nizir Dağı’na oturuyor. Tanrılar Ut-napiştım’e ölümsüzlük veriyorlar.”⁸⁶⁴

Hız. Nuh konusu, Kur’an-ı Kerim ölçüleri çerçevesinde oldukça geniş ve detaylı olarak ele alınmıştır. Çığ’ın iddia ettiği gibi, Hız. Nuh konusu yüzeysel değerlendirilmemiş, dolaylı olarak verilen bilgiler dışında 28 surede 43 kere onun adından bahsedilmiştir. Bunların dışında Kur’an-ı Kerim’in 28 ayeti kerimeden oluşan 71. suresine Nuh adı verilmiştir. Dolayısıyla Kur’an-ı Kerim’de adına müstakil bir sure bulunan altı peygamberden birisi de Hız. Nuh’tur.⁸⁶⁵

Hız. Nuh konusunda olduğu gibi, tarih öncesi denilebilecek dönemlere ait bilgiler, büyük oranda kutsal kitaplara ve bu konularda bölgede mevcut bulunan yazılı, sözlü rivayetlere ve arkeolojik verilere dayanmaktadır. Kur’an-ı Kerim’i eleştirmek için “Bu ne Babil’de var ne Tevrat’ta var.” diyerek Babil kaynaklarını ve Tevrat’ı referans gösterenlerin, öncelikle onun hakkında Müslüman veya Müslüman olmayan bilim insanları tarafından yazılanları takip etmesi ve sonra da kendi

864 Çığ, s. 91.

865 Kur’an-ı Kerim’de peygamber adıyla yer alan sureler: Yunus, Hud, Yusuf, İbrahim, Muhammed, Nuh.

referans kaynaklarının ne kadar güvenilir olduğunu test etmesi gerekmektedir.

Tevrat, Hz. Musa'nın yaşadığı milattan önce XIII. yüzyıldan Babil esaretinin vuku bulduğu milattan önce VI. yüzyıla kadar yaklaşık yedi asır boyunca birçok defa kaybolmuş, düşman eline geçmiş çeşitli değişikliklere uğramıştır. Hatta Tevrat'ın tamamının unutulduğu Yahudi kaynaklarında yer almıştır. Tevrat, Hz. Musa'dan çok sonra tedricen ortaya çıkmıştır. Muhtemelen Hz. Musa'ya gelen vahiy, belli bir döneme kadar hafızalarda sözlü olarak korunmuş, daha sonra birileri tarafından bütün kaynaklar derlenerek yazıya geçirilmiştir. Bu metne, Hz. Musa ile ilgisi olmayan ilaveler de katılmıştır. Böylece metnin muhtevası kabarmış ve neticede Hz. Musa'ya verildiğine inanılan "*Tevrat*" ortaya çıkmıştır.⁸⁶⁶ Bu yüzden olmalı ki metin tenkidi çalışmaları, kutsal metinlerin ve özellikle Tevrat'ın istinsah ve naklinde bilerek veya bilmeyerek pek çok hata yapıldığını ortaya koymuştur. Tevrat'ın nihai şeklini alması Hz. Musa'dan yaklaşık on üç asır sonra miladi I. yüzyılda gerçekleşebilmiştir. Onun zamanımızda mevcut en eski ve tam İbranice el yazması nüshaları milattan sonra IX. yüzyıla, Yunanca çevirisine ait yazma nüshalar ise IV. yüzyıla aittir.⁸⁶⁷

Tevrat, çok sayıda inanani bulunan bir kutsal kitap olmasına rağmen, kutsal kitaplar arasında en çok tartışma konusu yapılan metinlerden birisidir. Bu kitap, Yahudiler, Hristiyanlar, Müslümanlar ve bağımsız araştırmacılar tarafından çeşitli yönleriyle eleştirilmekte, onda birtakım değişikliklerin olduğu kabul edilmektedir. Hatta Yahudi din bilgini rabbilerden bazıları, Tevrat'ın vahyi, yazılması, yazarları, üslubu ve muhtevasındaki bilgi hataları hakkında bugünkü eleştirmenlerin

866 Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, İstanbul, 2001, s. 235.

867 Ö. Faruk Harman, "Kur'an ve Kitab-ı Mukaddes", TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara, 2002, s. 26/412.

teorilerini destekler mahiyette fikirler beyan etmektedir.⁸⁶⁸

Hız. Musa'dan çok sonra tespit edilmiş olan Tevrat, Rabbani kaynaklarda anlatıldığına göre, aslı yapısını koruyamamış, devamlı değişikliğe ve tahrifata maruz kalmıştır. Yehuda Kralı Yoşiya'nın Mabed'deki kotakompa gizlemesinden sonra da bir daha ele geçirilememiş ve tamamen ortadan yok olmuştur. Bugün mevcut olan Tevrat, II. Mabed Dönemi'nde Ezra tarafından tespit edilmiştir. Bu Tevrat'ta da birtakım değişiklikler yapılmıştır.⁸⁶⁹

Maurice Bucaille; Kitab-ı Mukaddes metnindeki bilimsel hatalar karşısında, Hıristiyan yazarların tavrını şu şekilde özetlemektedir: *"Bu hatalar tedirginliğe yol açmaktadır. Bu hataların insanlardan kaynaklandığını, dolayısıyla bunların Allah'tan nazil olmuş bir kitapta yer almasının imkânsızlığını itiraf etmekten başka makul bir tavır almak mümkün değildir."*⁸⁷⁰ Maurice Bucaille, bu gerçeklikten hareketle Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an arasında bir karşılaştırma yaparken de şöyle demektedir: *"Tartışma götürmez bir sıhhatte olması (Allah'tan nazil olduğu gibi kalması) bakımından Kur'an metninin, semavi kitaplar arasında apayrı bir yeri vardır. Öyle bir yer ki, ne Eski Ahid ne de Yeni Ahid bu yeri Kur'an'la paylaşamazlar."*⁸⁷¹

Dolayısıyla, kendisi eleştirilerden kurtulamayan bir kitabı, dünyanın en güvenilir kutsal kitabı olarak kabul edilen Kur'an-ı Kerim'i eleştirmek için kullanmak kasıtlı değildir yanlıştır. Bucaille'in Tevrat ile Kur'an-ı Kerim karşılaştırması, Çığ'ın yaptığı yanlışları ve içinde bulunduğu çelişkiyi açık bir

868 Geniş bilgi için bk. Günay Tümer, Abdurrahman Küçük Dinler Tarihi, Ankara, 2002, s. 222; Baki Adam, "Yahudilik", Yaşayan Dünya Dinleri, İstanbul, 2007, s. 222-227.

869 Adam, Tevrat, s. 235.

870 Maurice Bucaille, Müsbet İlim Yönünden Tevrat, İnciller ve Kur'an, çev. M. Ali Sönmez, Ankara, 1984, s. 76.

871 Maurice Bucaille, s. 206.

şekilde ortaya koymaktadır: *“Tufan konusunda Kur’an haberleriyle Tevrat haberleri arasında önemli ihtilaflar mevcuttur. Tarafsız verilerin yokluğu nedeniyle bunlardan bir kısmı her tenkitli incelemeden kurtuluyor. Ama Tevrat’taki beyanları kesin veriler yardımıyla tahkik etme imkânı mevcut olunca, Tevrat kıssasının- Tufan’ın zaman içindeki yerini ve şümulünü takdiminde- çağdaş ilmin elde ettiği bilgilerle uzlaştırılabilir olmayışı açıkça kendini göstermektedir. Buna karşılık Kur’an kıssası, tarafsız eleştiriye yol açacak her unsurdan masun olarak ortaya çıkıyor. Tevrat kıssasının yazıldığı devirle, Kur’an kıssası devri arasında acaba insanlar, böyle bir olayı aydınlatmış olabilecek birtakım bilgiler mi elde etmişlerdi? Elbette ki hayır, zira Eski Ahid’den Kur’an’a kadar insanların bu eski öykü hakkında sahip olduğu tek bilgi kaynağı gerçekten Kitab-ı Mukaddes’ti. Eğer Nuh Tufanı’na dair haberlerde, çağdaş bilgilerle uyuşma doğrultusunda yapılmış olan değişiklikleri insan eseri olarak izah etmek mümkün değilse, o zaman başka bir izah tarzı kabul edilmelidir ki o da şu: Allah yeryüzüne Tevrat’tan sonra bir Kitap (Kur’an’ı) nazil ederek Tevrat’taki gerçeğe aykırı haberleri tashih etmiştir.”⁸⁷²*

Kur’an-ı Kerim, kendine özgü bir metot uygulanarak Allah’ın isteklerinin, emirlerinin ve bildirilmesini istediği bilgi ve hükümlerin Hz. Muhammed aracılığıyla insanlara indirildiği/ bildirildiği ilahi kitaptır. Dolayısıyla her türlü beşerî mülahaza ve benzetmelerden uzak olup, hiçbir kitabın taklidi değildir. Ayrıca onun naklettiği bilgiler ve ihtiva ettiği hükümler, tamamen ilahi kaynaklı ve kendine özgü olup, günümüzdeki beşer unsuru ürünler ve geçmişte bazı örnekleri insanlar arasında dolaşan diğer kutsal kitaplara asla benzememektedir. Onun tamamen kendine özgü ilahi bir yöntemi vardır. Bu sebeple onda dinî ve ilmî konular tasnif edilmemiş, belli bir başlık altında tek yerde toplanmamıştır. Ayrıca Kur’an-ı Ke-

872 Maurice Bucaille, s. 347.

rim'deki sureler belli konuların münhasıran ele alındığı konu başlıkları değildir.

Kutsallık içermeyen bilimsel verilerin ve teorilerin, mutlak doğrular gibi kabul edilmesi ve bunlar esas alınarak kutsal metinler üzerinde eleştiriler yapılması da doğru değildir. Göreceli ve zamanla aksi ispat edilebilecek bu verileri esas alarak Kur'an-ı Kerim'i eleştirmek bilimsel bir araştırma usulü olmasa gerektir. Zira geçmiş hakkında bilgi içeren verilerin günümüze kadar nasıl korunduğuyla alakalı elimizde sağlıklı belgeler bulunmamaktadır. Var olduğu iddia edilenler, arkeolojik veriler ve belgeler ise yorumlayanların kimlikleri ve bilimsel yetkinlikleri dikkate alınarak eleştirilerden nasibini almaktadır.

Kur'an-ı Kerim, başta Hz. Nuh kıssası olmak üzere, diğer alanlarda verilen bilgilerin bir kısmının, gayba ait bilgiler olduğunu hatırlatarak, zamanla gerçek bilgilerin unutulduğunu ve yaşayan insanlar tarafından doğrusunun bilinmediğini, bu konudaki bilgi kirliliğini gidermek, yanlışları düzeltmek, eksikleri tamamlamak amacıyla, bunların doğrusunun Yüce Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedildiğini mükerreren bildirilmektedir.

Çiğ, Hz. Nuh konusuyla alakalı olarak *"Kur'an'da bu olay çok yüzeysel yazılmış."* derken onun bir kutsal metin olduğunu unuttuğu görünmekte, bu konuda dünyada en geniş bilgiyi farklı surelerde kendine özgü metoduyla naklettiğinden söz etmemektedir. Kur'an-ı Kerim'de hangi hususta olursa olsun, ilahi üsluba uygun olarak, insanlara ne kadar bilgi verilmesi gerekmiş ise o kadarı verilmiştir. Ayrıca o yazılmış değil, vahiy ürünü olarak Yüce Allah tarafından indirilmiş ve Hz. Muhammed tarafından yazdırılmış bir kutsal metindir. Kur'an-ı Kerim temelde bir irşat ve hidayet kitabı olup, tarih kitabı değildir. Tarihî olaylar, aktarılan örneklerden hareketle muhatap kitlelere belli mesajları vermeyi hedeflemektedir. Bu

sebeple Kur'an-ı Kerim'de olaylar ve bilgiler zaman ve mekân tayini yapılmaksızın verilmekte, olaylarla, onu okuyanlar arasında bir mesafe konulmamaktadır.⁸⁷³

Kur'an-ı Kerim, konuları mücmel/bütüncül ele alan ilahi metinler toplamıdır. Her konunun detayları orada verilmemektedir. Ancak onun dışında, insanlık için zaruri olan hususlar, melekler aracılığıyla peygamberlere bildirilmekte ve onlar aracılığıyla da insanlığın yararına sunulmaktadır.

Çığ, Sümer ve Akad kaynaklarını esas alarak oradaki mitolojik karakterli kahramanları Hz. Nuh ile mukayese etmek istemektedir. Hatırlatmakta yarar var ki Hz. Nuh Allah'ın insanların kurtuluşu, dünya ve ahiret mutluluğu için insanlar arasından seçtiği ve peygamber olarak görevlendirdiği gerçek bir şahsiyet olup, mitolojik bir kahraman değildir ve ona hiçbir zaman ölümsüzlük verilmemiştir.

Hz. Nuh'un gemisi hiçbir yoruma mahal bırakmayacak şekilde bir mucize eseri olarak yapılmıştır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de *"Gözlerimizin önünde ve vahyimiz uyarınca gemiyi yap."*⁸⁷⁴ şeklindeki beyan geminin bizzat Cenab-ı Allah'ın emri, desteği, katkısı, yönlendirmesi ile yapılmıştır. İslam inancına göre bir kul ve peygamber için bundan daha büyük bir lütuf olmaz. *"Neyi bildirdiği belli değil."* şeklindeki küçümseyici bir ifade, olsa olsa Çığ'ın İslam'a ve Kur'an-ı Kerim'e karşı beslediği olumsuz düşünce ve duyguların dışa yansımalarından ve Kur'an-ı Kerim'i bir tarih kitabı gibi ele alıp, tarih biliminin ölçütlerine göre değerlendirmesinden de kaynaklanmış olabilir. Peygamber'imiz Hz. Muhammed'in hayatında da Kur'an-ı Kerim'de bulunmadığı hâlde Cenab-ı Allah'ın yardım ve katkılarıyla insanlığın hizmetine sunulan, namazın nasıl kılınacağı, zekâtın hangi mal varlığından ne kadar verileceği gibi hususlar, Yüce Allah ile peygamberi arasındaki iletişimi

873 Harman, "Kur'an ve Kitab-ı Mukaddes", s. 26/413.

874 Hud, 11/37; Mü'minun, 23/27.

sağlayan melek Cebrail'in aracılığıyla uygulama alanına konmuştur. Bu durum Hz. Nuh ve diğer peygamberler için de geçerlidir. Gemiye alınan hayvanlarla ilgili liste verilmemesini bir eksiklik gibi gören Çığ, her şeyin esası gibi gördüğü Sümer kaynaklarından, bu konuda herhangi bir nakilde bulunmamıştır.

Hz. Nuh'un oğlunun boğulması ile ilgili olarak *"Bu ne Babil'de ne Tevrat'ta var."* demek suretiyle Kur'an-ı Kerim'in başka kutsal metinlerin veya yazılı kaynakların kötü bir taklidi olduğunu sanmakta veya Hz. Muhammed'in onu, daha önceki yazılı ve sözlü rivayetlerden derleyerek yazdığı bir kitap gibi değerlendirmektedir. Bundan dolayı da aktardığı bilgilerle ilgili dipnot vermediği gerekçesiyle onu eleştirmektedir. Çığ'ın, Kur'an-ı Kerim'in nevi şahsına münhasır bir kutsal kitap olduğunu, hiçbir kitabın devamı veya taklidi olmadığını, tam aksine diğer kutsal kitapları veya insanlık tarihinde din adına uygulanagelen yanlışları düzelten ve eksikleri tamamlayan bir ilahi kitap olduğunu, en azından bir bilim insanı olarak bilmesi gerekir.

"Nuh da kavmini Allah'a inandırmaya çalışmış. İnanmayanlar Tufan'la cezalandırılmış. Hâlbuki bütün tarihsel belgeler o eski çağlarda tek Tanrı düşüncesi olmadığını gösteriyor." ifadeleri, dinî hiçbir malumatı olmayan birinin veya ilahi dinleri ve bütün peygamberlerin tevhid mücadelesini eleştiren iyi niyetli olmayan bir açıklamadır. Bu ifadeler bilimsel bir bilgiyi değil, uluhiyetle ilgili evrimci bir teoriyi/anlayışı ifade etmektedir. Şurası unutulmamalıdır ki, ilk insan Hz. Âdem'den itibaren bütün peygamberler insanlığa Cenab-ı Allah'ın tek Tanrı olduğunu tanıtmak ve onun emirlerini tebliğ etmek ve uygulamalarda insanlığa örnek olmak için görevlendirilmiştir. Bu anlamda, esas olan tek tanrıcılık şeklinde tercüme edilen *"tevhid"* inancı olup, politeizm/çok tanrıcılık bu inancın zaman içinde bozulmuş şeklidir. Nitekim Müslüman olmayan pek çok Batılı araştırmacı, yeryüzündeki diğer dinlerin tek

tanrıci bir dinin bozulmuş şekli olduğunu belirtmiştir. Onlar bu görüşlerini ispatlamak için “*ilkel kabileler*” üzerinde yoğun bir araştırma yapmış ve elde ettikleri bulgular onların bu görüşlerini desteklemiştir. Ayrıca arkeolojik kalıntılarda tarih öncesi insanlarla ilgili buluntular da bu görüşleri kuvvetlendirmektedir.⁸⁷⁵

Hz. Nuh da gerek kendisinden önce gerekse kendi zamanında Allah'ı inkâr edenleri doğru yola getirmek, onları şirk ve günah batağından kurtarmak için tevhid mücadelesi vermiştir. Kur'an-ı Kerim, onun zamanında insanların putlara taptığını beyan etmekte ve tapınılan putlarla ilgili isimler vermektedir. Bu sebeple Çığ'ın esas aldığı bütün referans değerlerinin, çok tanrıculığı ve putlara tapıcılığı esas alması tek Tanrı veya Allah inancından söz etmemesi gayet doğaldır. Çünkü Hz. Nuh'un peygamber olarak gönderiliş amacı budur ve o, uzun süren dünya hayatı boyunca bu tür batıl inançlarla mücadele etmiştir. Zaten Tufan olayı da Allah'ı inkâr edenlerin toptan helak edildiği, Allah'ın yardımıyla tecelli eden, peygamberi bir mucize olmuştur.

“Hikâye aynı surelerde değişik şekilde tekrarlanıyor. Aralarında bir bağlantı yok.” sözü yazarın Kur'an-ı Kerim hakkında bilgi eksikliğinden kaynaklansa gerektir. Bu durum onun bir din kitabı olmasının gereğidir. Zira benzer bilgiler içeren pek çok ayetin Kur'an-ı Kerim içinde farklı surelerde yer alması, insanların o bilgileri daha iyi özümsemesi ve gereken dersleri çıkarması bakımından önemli bir metot olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Geminin nereye yanaştığı belli değil.” ifadesi açıktan açığa Kur'an-ı Kerim'e ve ona inananlara saygısızlıktır. Kur'an-ı Kerim'de *“(Nihayet) Ey toprak suyunu yut! Ey gök sen de tut!”* denildi. *Su çekildi; hüküm yerini buldu; gemi Cudi'nin üzeri-*

⁸⁷⁵ Bu konuda geniş bilgi için Bk. Tümer, Küçük, s. 42-43.

*ne oturdu. 'Zalimlerin topunun canı cehenneme denildi!'*⁸⁷⁶ Kur'an-ı Kerim'in bir tarih ve coğrafya kitabı olmaması dolayısıyla bu türden ayrıntılar vermemesine rağmen ayeti kerime her akliselime geminin nereye oturduğunu öğretecek nitelikte ve açıklıktadır.

İlim ehlinin, inansın veya inanmasın, kullandığı bilgileri doğru aktarmak gibi bir sorumluluğu vardır. Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in zamanındaki inanmayanlara, *"tehadidi"* denilen meydan okumayı değişik şekillerde yapmıştır. Onun bütün zamanları kuşatan bir kutsal kitap olma özelliği, günümüz ve daha sonrasındaki nesilleri de kapsamaktadır. Onda eksiklik ve çelişki arayanlar dün olduğu gibi bugün de gelecekte de hüsrana uğrayacaktır. Zira Kur'an-ı Kerim, bu konuda çok açık olarak şöyle buyurmaktadır: *"Hâlâ Kur'an üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık bulurlardı."*⁸⁷⁷

876 Hud, 11/44

877 Nisa, 4/82. Bu konuda meali yazan heyet şu bilgileri aktarmaktadır: "Kur'an-ı Kerim hem ifade bakımından, hem mana ve hüküm bakımından bir bütünlük arz etmektedir. İnsanların söylediği sözler, güzellik ve düzgünlük bakımından daima aynı olmaz. Yazan ve söyleyenin içinde bulunduğu hal ve şartlara göre değişir. Kur'an'ın ifade ve üslubu ise baştan sona emsalsiz bir güzellik ve düzgünlük içindedir. Bu sözlerin ihtiva ettiği mana, hüküm ve haberler de, yaratılış öncesinden ebediyete kadar hemen her şeye temas ettiği halde tam bir tutarlılık, bütünlük, sıhhat ve uyum arz etmektedir. Yalnızca bunları düşünmek ve tespit etmek bile, Kur'an-ı Kerim'in insan eseri olmadığını, Allah'tan gelmiş bulunduğunu anlamaya yetecektir." (Heyet, Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, TDV Yayınları, Ankara 1993, s. 90.)

Sonuç

Hız. Nuh konusunu araştırmadan önce, toplum ve bilim insanları arasındaki farklı anlayışların ortak bir noktasını tespit bakımından, peygamberlik ve peygamberler konusuna kısaca temas edilmiştir.

Peygamberler, insanlık tarihinin karanlık dönemlerini aydınlatan kandiller olmuş, başta Allah'ı tanıtmak olmak üzere, insanın kendisini tanıması ve hayatını devam ettirmesi, dünya ve ahiret saadetine ermesi bakımından rehber olarak görevlendirilmiştir. Peygamberler her ne kadar biyolojik olarak diğerk insanlarla benzer özelliklere sahip olsalar da vahye muhatap olmaları, peygamberlik görevlerini aksatmadan yapabilmeleri ve insanların onlara iman ve itaatte kusur etmemeleri bakımından diğerk insanlardan farklı olarak sahip oldukları beşeri donanımı eksiksiz uygulamışlardır. Ayrıca onlar, insanların iman etmelerini kolaylaştırmak için Allah tarafından mucizelerle desteklenmiştir. Peygamberlere, dünyada iken insani zaaflarından dolayı günah işleyen müminlere kıyamet gününde Yüce Allah'ın izni ile şafaat imkânı verilmiştir.

Peygamberlere iman, İslam dininin inanç esaslarından birisidir. Kur'an-ı Kerim'de isimleri anılsın anılmasın Müslümanlar herhangi bir ayırım yapmaksızın onların hepsine iman etmekle yükümlü tutulmaktadır.

Peygamberlerin sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte kendi aralarında, bazı özellikleri bakımından, farklılıklar bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de yirmi beş peygamberin ismi zikredilmekte, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed, ülü'l-azm peygamberler olarak nitelenmektedir. Bütün peygamberler yaşadıkları zaman ve coğrafyada insanlara dini tebliğ ile yükümlü iken, Hz. Muhammed'in en son peygamber olarak, insanlığın tamamına gönderildiği Kur'an-ı Kerim'de haber verilmektedir.

Hız. Nuh gibi tarih öncesi denebilecek bir dönemde yaşamış bir peygamberin hayatı hakkında araştırma yapmak oldukça zordur. Arkeolojik çalışmaların ve bilimsel araştırmaların insanlık tarihinin çok yakın geçmişine ışık tutabildiği bir süreçte, Hz. Nuh konusu, bu alanın katkılarında henüz nasibini alamamakta ve yararlanamamaktadır.

Çalışma alanıyla ilgili olarak kullanılabilir yegâne kaynak kutsal kitaplar ve zaman içerisinde kayda geçirilmiş tarihî rivayetlerdir. Çoğunluğu kutsal kitaplardan beslenen bu rivayetlerin büyük bir kısmı, özü saklı kalmakla birlikte, çeşitli sebepler dolayısıyla değişime uğramıştır.

Tarihin en erken dönemlerinde yaşamış olmasına karşılık, hayatı hakkında en geniş bilgilere sahip olunan şahsiyetlerden birisi kuşkusuz Hz. Nuh olmuştur. Bu konuda elimizdeki ilahi kaynaklı kitapların en eskisi konumunda bulunan Tevrat'ta detaylı bilgiler bulunmaktadır. Kendi içinde bazı çelişkiler bulunmakla birlikte Hz. Nuh konusu burada tarihî bir fenomen olarak, doğumundan ölümüne kadar yaşadığı bazı serüvenleri ile birlikte ele alınmış ve insanlık tarihinin ilk temsilcileri yanında özel bir yere konulmuştur. Tevrat'ta insanlık tarihinin geçmişi ile ilgili ele alınan bu bilgiler, antropoloji tarihi bakımından büyük bir boşluğu doldurmaya katkı sağlamış, bu kaynaktan beslenen kültürel miras şeklinde çevre kültürleri ve yazılı kaynakları büyük ölçüde etkilemiştir.

Ancak bilim dünyasında çeşitli yönlerden eleştirilen Tevrat ile birlikte onun ihtiva ettiği bilgi ve rivayetler de nasibini almış, bu çerçevede Hz. Nuh konusunda nakledilen bilgiler de eleştiri konusu yapılmıştır.

Hz. Nuh konusunu en geniş şekliyle ele alan kutsal kitaplardan diğeri de Kur'an-ı Kerim olmuştur. Kur'an-ı Kerim, Tevrat'ın aksine bu konuyu tarihî bir olay şeklinin dışına çıkarak, insanların kurtuluşu için görevlendirilmiş bir peygamberrin ibretlik hayat hikâyesini aktarmak şeklinde ele almıştır. Kur'an-ı Kerim'de "*Hz. Nuh*" adında müstakil bir sure bulunmakla birlikte, konu çeşitli surelere serpiştirilmiş bir şekilde onun kendi üslubu çerçevesinde yer almıştır.

Kur'an-ı Kerim, diğerk pek çok konuda olduğu gibi Hz. Nuh konusunu da gerçek mahiyetinin önceden tam olarak bilinmediği, gayba ait tarihî bir olay olarak detaylara girmeden, genel anlamda ele almaktadır. Onun konuya bakışındaki temel özellik, geçmişten Hz. Muhammed'e kadar şu veya bu şekilde insanlığın gündeminde bulunan bir konunun eksiklerini tamamlamak, yanlışlarını düzeltmek şeklinde verilmesidir. Cenab-ı Allah, Hz. Nuh ile bilinmesi gereken hususları farklı zaman dilimlerinde nazil olan, farklı surelerde yer alan ayetler şeklinde vahyederek Peygamber'imize (sav) bildirmiştir. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nuh konusunda yer alan bilgiler, üslup olarak Tevrat'ta nakledilen tarihî bir şahsiyetin hayat hikâyesine benzememektedir.

İslam literatüründe konu ile alakalı Kur'an-ı Kerim'in sessiz kaldığı hususlar, çeşitli hadisler veya İsrailiyat denilen tarihi rivayetlerle doldurulmaya ve konu bütünlüğünün sağlanmasına çalışılmıştır. Dolayısıyla bilime ve tarihî hakikatlere uymayan, hatta Kur'an-ı Kerim'in onaylamadığı bazı rivayetler çeşitli muteber İslami kaynaklarda bile yaşama hakkı bulabilmiştir.

Bütün kaynakların ortak paydası olarak Hz. Nuh, ilk insan Hz. Âdem'e yakın bir dönemde, insanlığın ilk yerleşim yerleri olarak bilinen Orta Doğu coğrafyasında yaşamıştır. Yaşadığı dönemin şartları çerçevesinde, insanlığın ezeli ve ebedî dini İslam inancına aykırı tutum ve davranışlarda bulunan çağdaşı insanları doğru yola getirmek için, ilahi vahye muhatap olmuş bir peygamberdir. Kendisine vahyedilen hükümler üzerine yapılan değerlendirmelere bakıldığında, onun zamanında insanların çeşitli yönlerden değişime uğradığı ve yaşam şartları gereği bazı medeni gelişmelere ev sahipliği yaptığı ve önceki dönemlerden daha ileri bir düzeyde olduğu sanılmaktadır. Ayrıca onun, insanlığın ilk temsilcileri ve kendi çağdaşlarıyla hayat şartları bakımından uyumlu, fakat inanç değerleri bakımından farklı uzun bir ömür ve peygamberlik/tebliğ süreci yaşadığı bilinmektedir.

Her peygamber zamanında olduğu gibi, Hz. Nuh'un peygamberlik döneminde de hak ile batılın çatışması etkin bir şekilde yaşanmış, ondan önceki peygamberlerin emaneti olan tevhid inancı ve onun gereği olarak yapılması gereken dinî pratikler neredeyse tarih sahnesinden silinmiştir. Benzer şekilde, inanç, ibadet ve ahlaki bozuklukları giderme, ilahi vahyi insanlara tebliğ etme ve geçmişten gelen kötü alışkanlıkları terk konusunda her peygamberin kaderi şeklinde tecelli eden acı olaylar sebebiyle, Hz. Nuh büyük zorluklar yaşamıştır. Çağdaşları onun melek değil, sıradan bir insan olduğu, kendisiyle birlikte inanan insanların toplumun alt tabakalarından oluştuğu, statü itibarıyla aralarında eşraftan kimselerin, entelektüel ve zenginlerin bulunmadığı gibi basit gerekçelerle peygamberliğini ve Yüce Allah'tan getirdiği dinî hükümleri kabul etmemişlerdir. Çok sınırlı sayıda insan ile birlikte, yıllarca toplumu yöneten zengin ve güçlü muhaliflerinden ağır ithamlara maruz kalmış, büyük eziyetler görmüş, acılar yaşamıştır.

Hz. Nuh bir peygamber olarak içinde yaşadığı toplumun bireyleriyle her türlü iletişim kanallarını açık tutmuş her türlü iletişim metotlarını kullanmıştır. Buna rağmen o, Allah tarafından kendisine verilen peygamberlik görevini uzun yıllar kusursuz bir şekilde yerine getirmiştir. Fakat o dönemin şartları sonucu olsa gerek oğlu ve hanımı inananlar arasında yer almamıştır. Normal şartlarda garipsenen bu olgu, Hz. Nuh kıssasının Kur'an-ı Kerim'de yer almasının sebeplerinden birisi olmuştur. Cenab-ı Allah'ın, artık bundan sonra kavmin kendisine inanmayacağını bildirmesi üzerine o, dünya ve ahiret saadetleri için mücadele ettiği, kurtuluşlarını istediği insanların helakini ister duruma gelmiştir. Başlangıçtan itibaren ona her türlü yardımı esirgemeyen, onu her türlü tehdit ve tehlikelerden koruyan ve her peygamberi yaşadığı dönemin şartlarına uygun mucizelerle destekleyen Cenab-ı Allah, Hz. Nuh'a gemi mucizesini ihsan etmiştir.

Hz. Nuh, kavminin bütün ayıplama, aşağılama ve kendini hor görmesine rağmen, Cenab-ı Allah'ın gözetimi ve yardımıyla gemiyi yapmış ve Yüce Allah'ın kavmi hakkındaki hükmüne hazır hâle gelmiştir. İlahi buyruk gereği, kendisine inananlar başta olmak üzere, her canlı ve bitkiden birer çift alarak gemiye yerleştirdiği anda, inkârcıları, müşrikleri cezalandırmak üzere Tufan başlamıştır. Yerlerden sular fışkırmış, âdetâ gök delinmiş, bulutlar yere inmiş, gökyüzü ile yeryüzü birbirine kavuşmuştur. Hz. Nuh'un karısı ve oğlu da dâhil olmak üzere gemide bulunanların dışında kalan herkes, her şey helak olmuştur. Uzun süre sular altında kalan evrende bir avuç inanan insan ve yol arkadaşları diğer varlıklar, Tufan'ın bitmesini, geminin karaya oturmasını beklemiş ve sonunda Cudi Dağı'na inmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Nuh'un inanmayanlarla mücadelesi, geminin yapımı ve Tufan hakkında yeterli bilgi verilirken, Kur'an-ı Kerim'in kıssayı anlatış gerekçeleri açısından öne-

mi olmayan onun peygamberlik öncesi ve Tufan sonrası hayatı hakkında bilgi edinmek mümkün değildir. Hatta Tufan olayının yeryüzünün tamamını kaplayıp kaplamadığı, gemidekilerin dışında dünyadaki bütün insanların ölüp ölmediği, günümüz insanlığının Hz. Nuh'un üç oğlu Sam, Ham ve Yafes'ten türeyip türemediği, Hz. Nuh'un kaç yaşında öldüğü konularında bilim insanları görüş birliğine varamamıştır. Günümüzde tarihe mal olmuş bu tür müteşabih konuların somut cevaplarının bulunup bulunmaması ne kadar gerekli ve önemlidir tartışılabilir bir durum olsa gerektir.

Tufan'ın evrenin tamamını kapladığı ve inananların dışında kalan insanlığın tamamını yok ettiği şeklinde bir sonuca ulaşılması, Hz. Nuh'un, Hz. Muhammed şeklinde bütün insanlığa gönderilmiş bir peygamber konumu kazanmasına sebep olmaktadır ki, bu durum Kur'an-ı Kerim'de sadece Peygamberimiz Hz. Muhammed'e ait bir husus olarak belirtildiği için bilim insanları itiraz etmektedir. Ancak Hz. Nuh'un peygamber olarak görevlendirildiği zaman diliminde, insanlığın henüz kavim ve milletler şeklinde ayrılacak bir boyuta ulaşmadığı ve dünya coğrafyasının tamamına yayılmadığı şeklindeki varsayım makul görülebilmektedir.

Nuh kıssasının Kur'an-ı Kerim'de bilinen şekliyle anlatımı, insanlığın tamamına ve âlemlere rahmet olarak gönderildiği belirtilen Hz. Muhammed'in kendisine verilen bu ulvi görevi yerine getirirken karşılaştığı olumsuzluklar, kendisine uygulanan baskı, şiddet ve zulüm sebebiyle yılgınlık göstermemesi, geçmişte benzeri hatta daha ağır şartları yaşayan peygamberlerin olduğunun hatırlanması ve onun motivasyonunun sağlanması bakımından önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Bibliyografya

Abdulgaki, Muhammed Fuad, El-Muğcemü'l-Müfehres li Elfa-zı'l-Kur'an-il-Kerim, İstanbul, 1984.

Adam, Baki, "Yahudilik", Yaşayan Dünya Dinleri, İstanbul, 2007.

Adam, Baki, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, İstanbul, 2001.

Alıcı, Mustafa, "Şefa'at", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2010.

Arık Durmuş, Kavram Atlası, Dinler Tarihi, Ankara, 2020.

Aruçi, Muhammed, "Ülül-azm", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2012.

Aydemir, Abdullah, İslami Kaynaklara Göre Peygamberler, Ankara, 2003.

Bayraktar İbrahim, "Bayram", TDV. İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1992.

Bekir Topaloğlu, "Peygamberlere Saygısızlığın Dini Hükmü", Diyanet Dergisi Peygamberimiz Özel Sayısı, Ankara, 1989.

Bilgiz, Musa, "Kur'an'da Nübüvvet (Peygamberlik)", Diyanet İlmi Der-gi, Mart, 2013, Cilt, 49, Sayı,1.

Bucaille, Maurice, Müsbet İlim Yönünden Tevrat, İnciller ve Kur'an, çev. Mehmet Ali Sönmez, Ankara, 1984.

Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, Sahihi Buhari, Arabistan, 2000.

Bulut, Halil İbrahim, "Mucize", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2005.

Bulut, Zübeyir, "Peygamberleri Tasdik Aracı Olarak Mucizeler", A.İ. B.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Bahar, 2015.

Çağatay, Neşet, İslam Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı, Ankara, 1982.

Çantay, Hasan Basri, Kur'an-ı Hakîm ve Meali Kerim, İstanbul, 1972.

Çığ, Muazzez İlmiye, İbrahim Peygamber, Sumer Yazılarına ve Arkeolojik Buluntulara Göre, İstanbul, 2017.

Çığ, Muazzez İlmiye, İbrahim peygamber, Sümer Yazılarına ve Arkeolojik Buluntulara Göre, İstanbul, 2017.

Develioğlu Ferit, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara, 1982.

Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as b. İshak, Sünen-i Ebu Davud, Kütübü Sitte, Arabistan, 2000.

Eisenberg, J. "İbrahim", MEB İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1977.

Beyhaki, Ebu Bekir Ahmed b. Hüseyin, Delailü'n-Nübüvve, Beyrut, 1985.

Ezraki, Ebu'l-Velid Muhammed, çev: Y. Vehbi Yavuz, Ahbaru Mekke/Kâbe ve Mekke Tarihi, İstanbul, 1974.

Hadîdî, Muhammed Ebu'n-Nur, İsmetü'l-Enbiya, Mısır, 1979.

Isbahani, Rağıp, El-Müfredat Fi Garibi'-Kur'an, İstanbul, 1986.

Maturidî, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud es-Semerkandi, Te'vilatü'l-Kur'an Tercümesi, çev. Heyet, Ed. Yusuf Şevki Yavuz, İstanbul, 2019.

Maturidî, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud es-Semerkandi, Kitabü't-Tevhid Tercümesi, çev. Bekir Topaloğlu, Ankara, 2002.

Neccar Abdulvehhab, Kısasu'l- Enbiya, Beyrut, 1986.

Erdem, Mustafa, Allah Katındaki Din İslam, Ankara, 2020.

Erdem, Mustafa, Hz. Âdem, (İlk İnsan), Ankara, 2015.

Erdem, Mustafa, Hz. İbrahim, Ankara, 2022.

Erul, Bünyamin, "Ümmü Eymen", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2012.

Firuzabadi, Mecdüddin Muhammed b. Muhammed b. Yakub, Besairu Zevi't-Temyiz Fi Kitabî'l-Aziz, Kahire, 1983.

Güç, Ahmet, "Putperestlik," TDV. İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2007.

Gürkan, Salime Leyla, "Diğer Dinlerde Mucize", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2005.

Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Kur'an-ı Kerim Meali, DİB, Ankara, 2002.

Hamidullah, Muhammed, "Hudeybiye Antlaşması", TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara, 1998.

Harman, Ö. Faruk, "Kur'an ve Kitab-ı Mukaddes", TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara, 2002.

Harman, Ö. Faruk, "Nuh", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2007.

Hatipoğlu, İbrahim, "İsrailiyat", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2001.

Heller, Bernhard, "Nuh", İslam Ansiklopedisi, MEB, İstanbul, 1965.

Heyet, Dairetü'l-Mearifi'l- Kitabiyeye, Kahire, 1988.

Heyet, Hadislerle İslam, DİB, Ankara, 2014.

Heyet, İlmihal, TDV İSAM, İstanbul, 1998.

Heyet, Kur'an Yolu, Türkçe Meal ve Tefsir, Ankara, 2006.

Heyet, Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, TDV, Ankara, 1993.

Hicazî, Muhammed Mahmud Hicazî, Furkan Tefsiri (Tefsiru'l-Vadîh), çev. Mehmet Keskin, İstanbul Tarihsiz.

İbn Arabi, Ebu Bekir Muhammed b. Abdullah, Ahkâmu'l-Kur'an, Beyrut, 1987.

İbn Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani, el-Müsned, Ürdün, 2005.

İbn Hişam, Ebu Muhammed. Abdu'l-Melik el-Meafiri, es-Siretü'n-Nebeviyye, Beyrut-1987.

İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail İmadü'd-Din İbn Ömer, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri; çev. Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner, İstanbul, 1983.

İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail İmadü'd-Din İbn Ömer, Kısasu'l-Enbiya, Tah. Muhammed Ahmed Abdulaziziz, Kahire, 1985.

İbn Kuteybe, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim, el-Maarif li İbn

Kuteybe, Kahire, 1981.

İbn Mace, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei, el-Kazvini, Süneni İbn Mace, Arabistan, 2000.

İbn Sa'd, Tabakatü'l-Kübra, Beyrut, Tarihsiz.

İbn Teymiyye, Takiyyüddin Ebu'l-Abbas Ahmed, Kitabü'n-Nübüvvat, Beyrut, 1985.

İbnü'l-Cevzi, Cemaleddin Ebi'l-Ferec Abdurrahman el-Bağdadi, Telbisü İblis, Beyrut Tarihsiz.

Kılıç, Recep, Modern Batı Düşüncesinde Vahiy, İstanbul, 2019.

Kitab-ı Mukaddes, İstanbul, 2009.

Köksal, Mustafa Asım, İslam Tarihi, İstanbul, 1999.

Köksal, Mustafa Asım, Peygamberler Tarihi, Ankara, 1990.

Kutub, Seyyit, Fizılalü'l-Kur'an, Ter. M. Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa, İstanbul, 1979.

Kuzgun, İslam Kaynaklarına Göre Hz. İbrahim ve Haniflik, İstanbul, 2015.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin b. El-Haccac el-Kuşeyri en-Nisaburi, Sahihi Müslim Tercüme ve Şerhi, çev. Ahmed Davudoğlu, İstanbul, 1983.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin b. El-Haccac el-Kuşeyri en-Nisaburi, Sahihi Müslim, Arabistan, 2000.

Nur, Rıza, Kur'an Nedir, İstanbul, 1927.

Ökten Gülşen, "Kur'an'a Göre Bilgi Kaynakları", N.E. Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl, 2015, Sayı, 39.

Razi, Fahrüddin, İsmetü'l-Enbiya, Haz. Muhammed Hicazî, Kahire, 1986.

Sabuni, Muhammed Ali, Safvetü't-Tefasir, Beyrut, 1981.

Solmaz, N. Mehmed, İsmail Lütü Çakan, Kur'an-ı Kerim Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi, İstanbul, 1984.

Suyuti, Celaleddin Abdurrahman b. Ebu Bekr, Camiu's-Sagır, Riyad, 1988.

Süleyman Ateş, Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali, Ankara, 1977

Şihava, Ahmed, Sa'd Şerafeddin, Kısasu'l Enbiya, Mısır, 1975.

Taberi, Ebu Cafer, Muhammed b. Cerir, Tarihu't-Taberi, Tarihu'r-Resûl ve'l-Mülûk, Kahire, Tarihsiz.

Tanyu Hikmet, "Cudi Dağı", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1993.

Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. Sevre es Sülemi, Sünen-i Tirmizi, Kütübü Sitte, Arabistan, 2000.

Tümer, Günay, "Azer", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1991.

Tümer, Günay, "Din", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1994.

Tümer, Günay, Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, Ankara, 2002.

Üzüm, İlyas, "Makam-ı Mahmud", TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara, 2003.

Vanî, Mehmed Efendi, Araisü'l-Kur'an, çev. D. Ahsen Batur, İstanbul, 2020.

Vecdi, Muhammed Ferid, el-Mushafu'l-Müfesser, Kahire, Tarihsiz.

Vehbi, Konyalı Mehmed, Büyük Kur'an Tefsiri (Hulasatü'l-Beyan), İstanbul, 1966.

Yavuz Yusuf Şevki, "Şefa'at", TDV İslam ansiklopedisi, İstanbul, 2010.

Yavuz, Yusuf Şevki, "Müteşabih", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2006.

Yavuz, Yusuf Şevki, "Peygamber", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2007.

Yavuz, Yusuf Şevki, "Teveşşül", TDV İslam Ansiklopedisi. İstanbul, 2012,

Yavuz, Yusuf Şevki, "Vahiy", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2012.

Yazır, Elmalılı Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul, 1971.

Zebidi, Zeynüdin Ahmed b. Ahmed b. Abdillatif, Sahihi Buhari Muh-tasrı Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi, ter. Ahmet Naim, Kamil Miras, İstanbul, 2018.

Zemahşeri, Ebu'l-Kasım Carullah Muhammed b. Ömer, Keşşaf, Beyrut, Tarihsiz.

İndeks

A

- Abdullah İbn Abbas 164
Abdü Vedd 175
Ad 124, 173, 212, 244
Âdem 2, 9, 10, 13, 22, 37, 42, 48,
61, 66, 82, 114, 118, 120,
124, 125, 127, 134, 135, 136,
138, 143, 145, 172, 174, 196,
203, 210, 212, 227, 228, 229,
243, 244, 246, 257, 258, 268,
274, 278
Ağrı Dağı 232
Aişe 63, 64, 201
Ammar 163
Ammar b. Yasir 163
Arap Yarımadası 119, 158, 206,
209, 248
Ayn Verd 225

B

- Babil 207, 232, 259, 262, 263, 268
Ba'lebekke 225
Bedir Gazvesi 133

C

- Cahiliye Dönemi 175, 200
Cebrail 48, 61, 64, 183, 268
Çığ 122, 126, 186, 187, 259, 260,
261, 262, 264, 266, 267, 268,
269, 278
Cudi 14, 124, 195, 212, 231, 232,
233, 234, 235, 242, 269, 275,
281
Cudi Dağı 14, 124, 195, 212, 231,
232, 233, 234, 235, 242, 275,
281
Curuf 210

D

- Davud 49, 70, 105, 107, 115, 118,
240, 278
Dicle Irmağı 233
Dilmun 187, 262
Din 2
Dinler Tarihi 2

E

- Ea 187, 262
Ebu Bekir 61, 80, 133, 162, 169,
170, 180, 181, 182, 278, 279
Ebu Hüreyre 48, 112
Ebu Süfyan 158
Ebu Süfyan Sahr b. Harb 158
Ebu Talib 214

Ehl-i Kitap 49	205, 216, 219, 220, 221, 224,
El-Cezire 232	226, 228, 231, 233, 234, 243,
Emin 200, 280	244, 245, 246, 247, 253, 258,
Enki 187, 262	262, 267, 270
Ermeni 232	Hudeybiye 63, 279
Ermenistan 232	Huzeyl 175
Eyyüp 118	

F

Fatıma 221
Firavun 49, 79, 102, 199
Fıtrat 19, 21, 22, 23

G

Gılgamış Destanı 122
Göbeklitepe 12
Gomore 212
Güneydoğu Anadolu 233
Gutayf 210

H

Ham 128, 142, 186, 226, 227, 228, 243, 244, 246, 247, 276
Hanif 19, 24, 25, 26, 174
Haniflik 25, 26, 28, 30, 122, 280
Hemdan 175, 210
Heraklius 158
Hibetullah 175
Himyer 210
Hristiyan 25, 84, 115, 228, 264
Hristiyanlaştırır 20
Hristiyanlık 54, 67, 115
Hud 42, 44, 47, 48, 66, 75, 77, 80, 81, 82, 92, 112, 118, 120, 122, 135, 139, 145, 153, 154, 156, 160, 164, 167, 168, 169, 170, 173, 177, 178, 181, 183, 186, 187, 189, 192, 194, 198,

I

İbn Ömer Ceziresi 232
İbrahim 14, 15, 24, 25, 26, 27, 28, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 70, 75, 76, 77, 79, 81, 83, 86, 89, 91, 96, 101, 102, 111, 114, 115, 118, 120, 121, 122, 124, 125, 130, 131, 133, 145, 146, 173, 174, 187, 199, 212, 213, 215, 238, 240, 241, 259, 262, 272, 277, 278, 279, 280
İdris 118, 127, 134, 135, 138, 143, 145, 212
İlham 68
İlyas 107, 118, 281
İsa 14, 15, 49, 50, 51, 67, 70, 75, 77, 78, 80, 86, 91, 92, 96, 102, 114, 115, 118, 119, 124, 125, 145, 146, 208, 227, 228, 238, 240, 241, 272, 281
İshak 28, 51, 70, 118, 240, 256, 278
İsmail 48, 51, 70, 91, 108, 118, 131, 174, 175, 213, 240, 277, 279, 280
İsra 75, 80, 81, 118, 125, 129, 130, 196, 245, 247
İsrailiyat 11, 13, 121, 128, 190, 211, 247, 255, 273, 279

K

Kâbe 26, 68, 174, 213, 256, 278
Kardû 232

Katolik 84

Kelb 175, 210

Kitab-ı Mukaddes 9, 54, 61, 188,
229, 232, 263, 264, 265, 267,
279, 280

Kısas-ı Enbiya 15

Kûfe 206, 225

Kurban 131

Kureyş 63, 81, 156

L

Lemek 127, 172, 253

Lut 49, 81, 112, 118, 215, 216, 217,
218, 240, 241

L. Woolley 121

M

Makam-ı Mahmud 107, 281

Mecelle 162, 260

Mekke 63, 158, 159, 213, 258, 278

Meryem oğlu İsa 92

Mescid-i Haram 63, 80, 258

Mesih 50

Mezopotamya 121, 122, 124, 134,
211, 232

Mısır 280

Miraç 75, 80, 81

Mısır 2, 42, 130, 173, 182, 208, 278

Musa 14, 49, 51, 67, 74, 75, 77, 79,
86, 90, 91, 92, 96, 102, 112,
114, 118, 120, 123, 124, 125,
145, 146, 173, 191, 199, 212,
238, 240, 241, 263, 264, 272,
277

Musa Cadullah 191

Musaddık 255

Musa'nın asası 75, 77

Musul 231

Müteşabih 210, 281

N

Namus-ı Ekber 64

Nemrud 102

Nesr 151, 165, 173, 175, 210

Nuh 2

O

Ömer 20, 61, 108, 133, 175, 211,
232, 279, 281

Orta Doğu 119, 124, 134, 209, 212,
239, 241, 274

Ortodoks 84

P

Peygamber 11, 20, 46, 48, 49, 52,
53, 59, 61, 63, 65, 66, 67, 69,
74, 78, 80, 83, 85, 87, 88, 90,
91, 92, 93, 94, 100, 101, 102,
106, 107, 108, 110, 112, 113,
114, 118, 120, 122, 124, 130,
131, 133, 134, 136, 142, 157,
159, 162, 163, 164, 187, 197,
199, 201, 204, 205, 214, 217,
221, 233, 238, 244, 257, 259,
267, 273, 278, 281

R

Ramazan 5, 131

Ruhu'l-Kudüs 64

S

Sabii 134

Salih 44, 48, 75, 77, 81, 91, 112,
118, 258

Salih'in devesi 75, 77

Sam 128, 142, 186, 226, 227, 243,
244, 246, 247, 276
Şam 158, 225
Samuel Noah Kramer 259
Saserdotal 207
Sebe 94, 117, 210
Sedom 212
Semha 172
Semud 124, 173, 212, 241
Şeriat 39, 99
Şit 134, 135, 138, 145, 175
Şırnak 233
Şuayb 48, 81, 112, 118, 258
Sümer 121, 122, 187, 259, 262, 267,
268, 278
Sünnetullah 246
Suriye 61, 232
Süryanice 232

T

Talmud 192
Tekne 232

U

Uc b. Anak 227, 228
Uhud Savaşı 197
Ümmü Eymen 61, 278
Urfa 12
Utnaşıtim 122, 187, 262
Üzeyir 50, 118

V

Vahiy 20, 34, 36, 37, 60, 61, 62, 63,
64, 65, 66, 67, 68, 280, 281
Vâile 128, 215
Vedd 173, 174, 175, 210

Y

Yafes 128, 142, 186, 226, 243, 244,
246, 276
Yahudi 25, 49, 115, 119, 121, 213,
263, 277
Yahudiler 49, 50, 263
Yahudilik 36, 54, 115, 264, 277
Yahya 118, 240
Yakub 28, 48, 51, 70, 126, 278
Yam 128, 183, 215, 222
Yeğus 173, 175, 210
Yeuk 173, 175, 210
Yunus 24, 47, 100, 102, 110, 118,
129, 150, 152, 160, 176, 195,
242, 262
Yusuf 48, 60, 75, 86, 91, 105, 118,
119, 211, 262, 278, 281

Z

Zekeriya 118, 212, 240
Ziusudra 122, 187, 262
Ziyaret Tepesi 233
Zülkarneyn 118
Zülkifl 118, 287

Hazreti Nuh

Prof. Dr. Mustafa ERDEM

Hazreti Nuh

Prof. Dr. Mustafa ERDEM

Haz. Nuh, kıyamete kadar sürecek olan insanlık tarihinde önemli kilometre taşlarından birisidir. Onun inanç değerlerinin, felsefesinin, ahlaki özelliklerinin, tevhid mücadelesinin, bu konuda ona yapılan eleştiri ve zulümlerin bilinmesi ve ona ilgi duyan herkese tanıtılması, günümüz şartlarında da benzer problemlerin yeni türedi sorunlar olmadığını, bir anlamda tarihin teker-rürden ibaret olduğu gerçeğini hatırlatmaktadır. Gelen vahiyler çerçevesinde Haz. Nuh kıssası, Haz. Muhammed için peygamberlik görevinin icra ve ifasında nasıl bir teselli vesilesi olmuş ise, bu bilgilerin günümüze taşınması tevhid davası savunucularına ve hak yolun temsilcilerine de benzeri bir örnek ve teselli vesilesi olacaktır.

ISBN: 978-605-63012-9-2

9 786056 301292

 ANILGRUP
MATBAACILIK-YAYINCILIK